

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Turgut Uyar

Elele Okuyalım

Yazılar ve Söyleşiler
1978-1984

Hazırlayan: Özge Şahin

BÜTÜN YAPITLARI

YAZI KURUMLARI YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Okuma ve İndirme: www.yazitey.org

ELELE OKUYALIM

Yazılar ve Söyleşiler

1978-1984

Turgut Uyar (Ankara, 4 Ağustos 1927 - İstanbul, 22 Ağustos 1985) İstanbul'daki ilköğreniminden sonra, Konya Askeri Okulu, Bursa Işıklar Askeri Lisesi ve Askeri Memurlar Okulu'nu bitirip Posof, Terme ve Ankara'da personel subayı olarak görev yaptı. 1958'de askerlikten ayrılarak Türkiye Selüloz ve Kâğıt Sanayii'nin Ankara şubesinde çalışmaya başladı. Emekliliğinden sonra İstanbul'a yerleşti.

İkinci Yeni'nin, Edip Cansever ve Cemal Süreya ile birlikte öncü şairlerinden olan Turgut Uyar, hece ölçüsüyle yazdığı ve toplumsal konuları işleyen ilk iki kitabından (*Arz-ı Hal*, 1949; *Türkiyem*, 1952) sonra, *Dünyanın En Güzel Arabistanı*'yla (1959) bireyin iç dünyası, yalnızlığı ve açmazını eksen tutan bir yaklaşımla, dilde ve duyarlılıkta yeni imkânları zorlayan bir şiirin peşinde oldu. *Tütünler Islak* (1962) ve *Her Pazartesi'de* (1968) koruduğu bu çizgiyi, *Divan*'la (1970) geleneksel şiirin kalıplarına, *Toplandılar* (1974) ve *Kayayı Delen İncir*'le (1982) söz konusu dönemde yaşanan sınıfsal mücadelenin yansımalarına açtı. Abdülhak Hamit Tarhan ve Yahya Kemal Beyatlı'dan Oktay Rifat ve Metin Eloğlu'na, tek şiirden yola çıkarak bir dizi şairi incelediği *Bir Şiirden* (1983) adlı bir de inceleme kitabı bulunan Turgut Uyar'ın, *Tütünler Islak* ile 1963 Yeditepe Şiir Armağanı; *Kayayı Delen İncir* ile 1982 Behçet Necatigil Şiir Ödülü ve *Büyük Saat* (1994) ile Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü vardır.

Özge Şahin (1983, Bursa) 2005 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 2017 yılında "Türk Romanında Kültürel Dönüşüm ve Eşya" adlı teziyle doktora derecesini aldı. Osmanlıca çeviri metin çalışmalarının yanı sıra *Varlık*, *yeniyazı*, *Türk Edebiyatı*, *Turkish Studies* gibi dergilerde makale ve kitap tanıtım yazıları yayımlanmıştır. Ayrıca *Ötekilere Yazmak - Sevim Burak Üzerine Yazılar* (YKY, 2005) kitabını yayıma hazırlamıştır. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde akademik hayatını sürdürmektedir.

*Turgut Uyar'ın
YKY'deki kitapları:*

Büyük Saat - Bütün Őirleri (2002)
Korkulu Ustalık - Şir  zerine Yazılar, Söyleşiler,
Soruşturmalar, Bir Őirden (2009)
“Yitiksiz” (Kitaplarına Girmemiş Őirleri) (2010)
Dünyanın En Güzel Arabistanı (2016)
Veys (2017)
Bir Őirden (2017)
Elele Okuyalım - Yazılar ve Söyleşiler 1978-1984 (2018)

Doğan Kardeş
Göge Bakma Durağı - Seçme Őirler (2008)

TURGUT UYAR

Elele Okuyalım

Yazılar ve Söyleşiler

1978-1984

Hazırlayan
Özge Şahin

YAPI KREDİ YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Yapı Kredi Yayınları - 5171
Edebiyat - 1480

Elele Okuyalım - Yazılar ve Söyleşiler 1978-1984 / Turgut Uyar
Hazırlayan: **Özge Şahin**

Kitap editörü: **Murat Yalçın**
Düzeltili: **Hüseyin Kıran**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Asya Basım Yayın Sanayi Tic. Ltd. Şti
Tevfikbey Mah. Halkalı Cad. No: 162/7
Küçükçekmece / İstanbul
Tel: 0212 693 00 08
Sertifika No: 36150

1. baskı: İstanbul, Temmuz 2018
ISBN 978-975-08-4301-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2017
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Sunuş • 7

Ocak 1978 • 11
Mart 1978 • 17
Nisan 1978 • 20
Mayıs 1978 • 23
Haziran 1978 • 26
Temmuz 1978 • 30
Ağustos 1978 • 34
Eylül 1978 • 38
Ekim 1978 • 42
Kasım 1978 • 45
Aralık 1978 • 48
Ocak 1979 • 51
Şubat 1979 • 54
Mart 1979 • 57
Nisan 1979 • 60
Mayıs 1979 • 63
Haziran 1979 • 66
Temmuz 1979 • 69
Ağustos 1979 • 72
Eylül 1979 • 75
Ekim 1979 • 78
Kasım 1979 • 82
Aralık 1979 • 85
Ocak 1980 • 88
Şubat 1980 • 91
Mart 1980 • 94

Nisan 1980 • 97
Mayıs 1980 • 100
Haziran 1980 • 103
Temmuz 1980 • 106
Ağustos 1980 • 110
Eylül 1980 • 113
Ekim 1980 • 116
Kasım 1980 • 119
Aralık 1980 • 122
Ocak 1981 • 125
Şubat 1981 • 128
Mart 1981 • 131
Nisan 1981 • 134
Mayıs 1981 • 137
Haziran 1981 • 140
Temmuz 1981 • 143
Ağustos 1981 • 146
Eylül 1981 • 149
Ekim 1981 • 152
Kasım 1981 • 155
Aralık 1981 • 158
Ocak 1982 • 161
Şubat 1982 • 164
Mart 1982 • 167
Nisan 1982 • 170
Mayıs 1982 • 173

Haziran 1982 • 177
Temmuz 1982 • 181
Ağustos 1982 • 184
Eylül 1982 • 190
Ekim 1982 • 193
Kasım 1982 • 197
Aralık 1982 • 200
Ocak 1983 • 204
Şubat 1983 • 207
Mart 1983 • 211
Nisan 1983 • 214
Mayıs 1983 • 218
Haziran 1983 • 222
Temmuz 1983 • 226
Ağustos 1983 • 229

Eylül 1983 • 232
Ekim 1983 • 235
Kasım 1983 • 238
Aralık 1983 • 241
Ocak 1984 • 244
Şubat 1984 • 247
Mart 1984 • 250
Nisan 1984 • 252
Mayıs 1984 • 255
Haziran 1984 • 258
Temmuz 1984 • 261
Ağustos 1984 • 264
Eylül 1984 • 267
Kasım 1984 • 269
Aralık 1984 • 271

Sunuş

Bu kitap uzun süredir Turgut Uyar için bir yazı yazma hevesiyle okumalara başladığım sırada ortaya çıktı. *Korkulu Uсталık*’ın “Önsöz”ünde Alâattin Karaca, *Elele* dergisindeki kitap tanıtım yazılarını “çok kısa olduğu” gerekçesiyle kitaba almadığını belirtiyordu. Bu bilgiyle peşine düştüğüm yazıları Fener’deki Kadın Eserleri Kütüphanesi’nde buldum ve hiç vakit kaybetmeden birkaç örneğini yayınevine gönderdim. Yazılar kısa olmakla birlikte çok önemli yorum ve eleştiriler içeriyor, üstelik Uyar şair, yazar ve yayıncılarla yaptığı söyleşilerde dönemin nabzını tutuyor, yeni çıkan kitapların yanı sıra edebi değeri olan çok sayıda kitabı elbette kendi beğeni ve zevkini de katarak tanıtıyordu. Bu yazılar, bana başka bir Turgut Uyar’ı da göstermişti. Şiir üzerine düşüncelerini, özellikle 50’li ve 60’lı yıllardaki yazılarından okumuştum ancak Türk ve dünya edebiyatının sıkı bir takipçisi olduğunu bilmiyor, her şeyi okumaya hevesli okur yönüyle ilk kez tanışıyordum.

1976 yılının Aralık ayında ilk sayısı çıkan *Elele* dergisine Ocak 1978’den itibaren “Okuyalım” köşesindeki kitap tanıtım yazılarıyla katılır Turgut Uyar. *Türk Dili*, *Forum*, *Pazar Postası*, *Yeditepe* gibi edebiyat dergilerinde uzun yıllar yazan Uyar, edebiyat dışı kimliğiyle bilinen *Elele* dergisinde yine aynı çizgide kalmayı başarır. Çoğunlukla kadın, aile ve cinsel yaşam üzerine yazıların yer aldığı dergi, Ocak 1985 tarihinden sonra yayın politikasını değiştirmesi sebebiyle Turgut Uyar’ı olumsuz etkileyecek bir döneme girer. “Okuyalım” başlıklı sayfalarda uzun süredir yazan Uyar, Eylül 1984 tarihli sayıdan itibaren “Kitaplar”, Kasım ayından sonra “Kitap” başlığıyla okurların karşısına çıkar. Üstelik sütunlar küçülmüş, ilk sayısından itibaren alanında uzman kişilerin yazılarından oluşan dergide artık görsel malzemeye ağırlık verilmeye başlanmıştır. Ve 1985 yılına gelindiğinde “Kitap” sütununda Turgut Uyar’ın imzası görülmez.

“Okuyalım” köşesindeki yazılar “Turgut Uyar”, “T. Uyar” ve kimi zaman da “İmzasız” olarak yayımlanmıştır. 1984 yılının Ekim

ayı dışında yedi yıl boyunca yazı faaliyetini kesintisiz sürdüren Turgut Uyar bu süreçte sağlık sorunlarıyla da mücadele etmektedir. Yayın politikasındaki değişim de göz önüne alınınca 1978-1984 yılları arasındaki yazıların imzasızlar da dahil ona ait olduğunu söyleyebiliriz.

Turgut Uyar “Okuyalım” yazılarının ilki olan “Başlarken” başlıklı yazısında 1970’li yılların artan kitap ve yayıncı sayısına işaret eder ve asıl amacını açıklar. Amaç, yayın çeşitliliği arasında kalmış okura, seçeceği kitaplar konusunda yardımcı olmaktır. Turgut Uyar “Okuyalım” köşesinde her biri iki, üç ya da dört kitap tanıtımının yer aldığı 83 yazı yazmış ve 8 söyleşi yapmıştır. Sadece şiir, öykü ve romanları değil, *Elele* dergisinin genel okur kitlesini hesaba katarak aile sağlığı, cinsel yaşam ve psikoloji kitaplarını da tanıtır. Özellikle şiir kitapları hakkında keskin eleştirisi dikkat çeker. Çağının takipçisi olma gayretiyle, genç şair ve yazarların ilk kitaplarına mutlaka yer verir, onları destekler. Yaşar Kemal, Adalet Ağaoğlu, Cemal Süreya, Edip Cansever, Orhan Pamuk üzerine yazılarında tanıtım yazısının sınırlarını aşacak nitelikte tespitlerde bulunur.

Turgut Uyar’ın *Elele*’deki yazılarında Türk edebiyatının çok temel meselelerine değinmeyi ihmal etmediğini de görüyoruz. Edebiyat türlerinin farkını anlatırken her birinin kendi içindeki özerkliğine vurgu yapar. Onun için “öykü, romanla hiç ilişkisi olmayan bir yazın türüdür. Romandan ilk ve en büyük ayrımı, bir kesit vermesidir hayattan. Açıklamaya gerek duymamasıdır.” Israrla üzerinde durduğu konulardan biri de edebiyat dergileridir. Kitapların tek başına bir ülkenin kültür ve sanat hayatına yön veremeyeceğini düşünür ve neredeyse üç ayda bir iki ya da üç dergi için tanıtım yazar. Turgut Uyar’a göre; “bir yazının gelişimi, oluşumu sürecinde yazın dergilerinin yeri küçümsenemez. Çünkü kitaplara yansıyan, kitapları oluşturan akımlar, eğilimler, dünya görüşleri, ilkin yazın dergilerinde tartışılır, eleştirilir, kitabı oluşturacak değişmez kimliğini onlarda geliştirir. Denebilirse, dergiler yazınların mutfaklarıdır.” Turgut Uyar’ın mutlaka tanıtma ihtiyacı duyduğu kitaplar arasında sözlük, kılavuz ve ansiklopediler de bulunur. Bu yönüyle “Okuyalım” köşesindeki yazılar edebiyat araştırmacıları için önemli bir malzeme sunmaktadır.

Bu kitapta bir araya getirilen yazılarda yazım kurallarını ihlal etmesine rağmen Turgut Uyar'ın sevdiğini düşündüğüm “tad” sözcüğünün yazım şeklini korudum. Turgut Uyar bir kitabı tavsiye ederken “tadla okunuyor” vurgusunu mutlaka yapar. Şu cümlelere bakalım: “Şiirsel tadlar taşıyan betimlemeler”, “Türk şiirine büyük tadlar getiren ozanımız”, “küçük okurların tadla okuyacağını sanıyorum”, “yeni bir tadla ve ilgiyle okunuyor”. Turgut Uyar'ın *Elele* dergisindeki yazı ve söyleşilerinin ilk defa okura ulaşmasını sağlayan bu kitabın sadece Uyar okurlarının değil edebiyat tarihçilerinin de ilgisini çekeceğini düşünüyorum.

Son olarak kitabın yayıma hazırlanma sürecindeki önerileri ve her konudaki desteği için Yalçın Armağan'a çok teşekkür ederim.

Özge Şahin

Ocak 1978

Başlarken

Son beş-on yıldır ülkemizde kitap basımı, hem baskı sayısı hem de çeşit yönünden inanılmaz bir canlılık göstermiştir. Yıllarca birkaç yayınevinin yürüttüğü basımcılık tekeli, yeni yayınevlerinin kurulması ile kırılmış, böylece çeşitli dünya görüşleri ve edebiyat anlayışları doğrultusunda zengin bir çeşitliliğe ulaşılmıştır. Ama bu yayın bolluğuna karşın, ülkemizde kitap fiyatları (yayıncı açısından değil, alıcı-okur açısından) hayli yüksektir. Bu durumda okur, ister istemez gelişigüzel kitap alamayacak, kendi anlayışı doğrultusunda bir seçme yapmak zorunda kalacaktır. İşte *Elele-Okuyalım*'ın amacı, bu seçmede okura yardımcı olabilmektir. Bu bölümde her ay bir, ya da birkaç kitap tanıtılacak, sadece yeni yayımlanan kitaplar değil, gerektiğinde eskiden yayımlanmış kitaplara da yer verilecektir. Bir noktaya dikkat çekmeyi gerekli görüyoruz: Bu bölümde tanıtılacak kitaplar, “ayın kitabı ya da “kitapları” iddiası ile sunulacak değildir.

ANSİKLOPEDİK BİLGİLER...¹

Arada bir takılır insanın aklına: Dünyanın en yüksek binası nerededir, hangisidir? Kaç din vardır yeryüzünde? Olimpiyatlar nedir, nasıl başlamıştır? vb. Bunların dışında öğrenmek isteyeceğiniz daha ciddi konular da olabilir.

Bilgilerin çeşitlendiği ve daha çok uzmanlık alanına dönüştüğü çağımızda ansiklopediler büyük bir gereksinimi karşılamaktadır. *Ansiklopedik Bilgiler*, evrenden spor dünyasına kadar çeşitli konuları içerdeki halde çok geniş tutulmamış daha küçük okurlara sunulacak bir hacimde hazırlanmıştır. İyi cins kâğıda özenle basılmış

1 Remzi Kitabevi yayını. Büyük boy, 156 s. 100 lira.

olan kitap çoğunuzun birçok sorusuna cevap verecek niteliktedir, hatta gerektiğinde büyüklerin bile başvuracağı bir düzendedir.

ANNELER VE ÇOCUKLAR...²

Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocuk (bebek) bakım ve eğitimi konusunda pek çok kitap yayımlanmıştır. Anneler ve Çocuklar bu konuda dilimize son çevrilenlerden biri.

Kitabın yazarı Dr. Brazelton “Şimdiye kadar bu konuda yapılan yayınların çoğu anneye hep öğüt vermektedir. Bunu pek azı ona kendi bireysel tepkileri ve içgüdüleri için avutucu birkaç söz söyler, ya da içini rahatlatacak bölümlerin sahibidir. Bebek kitapları anneye mükemmel bir annenin nasıl olması gerektiğini anlatır. Uzmanlar ise anneliği bilimselleştirmeğe çalışırlar. Bu uzmanlar anneyi bir yandan da bağımsızlaşmaya iterler. Aldığı çelişkili öğütler onu öylesine şaşırtabilir ki kendini bir çıkmazda bulabilir. Bütün bu öğütleri yerine getirmeyince de akli iyice karışır ve suçluluk duygusu artar” dedikten sonra ekliyor: “Yeni doğan her bebek tektir”.

Dr. Brazelton her bebeğin yeni ve ayrı bir kişilik olduğu konusunda ilginç gözlemler sergiliyor. Örneğin ikiz bebeklerin birbirinin aynı olduğu konusunda yüzyıllardır sürüp gelen inancı sarsıyor

Dr. Brazelton kitabının asıl amacı (çocuğun sağlığı ve bakımı ile ilgili bilgiler dışında) anne-çocuk ilişkilerine ışık tutmak annenin çocuğu tanımasına ve çocuğun kişiliğinin geliştirilmesinde ona yardımcı olacaktır.

GÜNEŞİ UYANDIRALIM...³

Güney Amerika’dan son yıllarda art arda, büyük çarpıcı romanlar çıkıyor, hemen çevriliyorlar dünya dillerine ve büyük ilgi görüyorlar okuyuculardan. Örneğin Miguel Angel Asturias, Juan Rulfo, Gabriel Garcia Marquez. Bu yazarların hepsi yaşadıkları toprağa

2 T. Berry Brazelton. Türkçesi: Leyla Tavşanoğlu. Hürriyet Yayınları. 249 s. Ciltli 35 lira.

3 J. Mauro de Vasconcelos. Türkçesi: Aydın Emeç. Hürriyet Yayınları 253 s. 30 lira.

ve topluma son derece bağılı, onların gerçekleriyle biçimlenmiş anlatımda, konularda tamamiyle yerel ulusal kültüre bağılı ama hepsinde de ta[v]izsiz bir evrensellik var.

Vasconcelos da bir Güney Amerikalı yazar. Kızılderi bir anne ve beyaz bir babadan, 1920 yılında Rio de Janeiro'da dünyaya gelmiş. Ülkemizde ve bütün dünyada *Şeker Portakalı* (E Yayınları), adlı romanıyla tanındı. Bu kitap yoksul bir küçük çocuğun varlıklı bir büyükle, bir adamla dostluğunun, arkadaşlığının öyküsüdür.

Güneşi Uyandırılım, *Şeker Portakalı*'nın kahramanı küçük Zeze'nin daha sonraki yaşamını konu ediniyor.

Vasconcelos, belki de Güney Amerikalı yazarlar içinde dili en şiirsel olanı. Bu özelliği, dilimize de çevrilmiş olan (*Kayık*, *Hürriyet Yayınları*) adlı romanında daha bir belirginleşiyor. Yerel deyimlerden, yerel imgelerden bol bol yararlanıyor.

Bir özelliği de şairce sunuları (ithaf). Örneğin *Şeker Portakalı*, hüznü bir incelik ve şiirsellikle on dört kişiye sunulmuş. *Güneşi Uyandırılım* ise, beş kişiye.

Vasconcelos'un ana teması hep dostluktur. Zaten *Güneşi Uyandırılım*'ın başına önsöz yerine Montesquieu'den aldığı söz de kanıtlıyor bunu: "*Hısımlığı oluşturan sadece kan bağları değil aynı zamanda da yürek ve akıl bağlarıdır*".

Şubat 1978

LANETLİLER GEMİSİ¹

Son yıllarda bütün dünyada olduğu gibi, ülkemizde de belgesel yayınlara ilginin arttığı görülüyor. Anılar, günlükler, araştırmalara, roman türünde yazılmış yaşam öyküleri, önemli olaylar, geniş bir okuyucu kitlesi buluyor. Bu türde çeviri ve telif, pek çok kitap yayınlandı. Sayılacak birçok örnek arasında unutulamayacaklardan bir Larry Collins / Dominique Lapierre ikilisinin yazdığı ve ünlü İspanyol boğa güreşçisi El Cordobes'in yaşam öyküsünü konu eden “Yasımı Tutacaksın” ile Nazi işgali altındaki Paris'in son günlerini anlatan “Paris Yanıyor mu?” da, bu ikilinin. Geene Lapierre / Collins, *Kudüs... Ey Kudüs* adlı kitabın hazırlanması için, büyük bir ekip kurarak 250.000 km. yol tepmişler, 2000 kişiyle konuşmuşlar ve incelenen 500 kiloluk gizli belgeler dışında, topladıkları belgeler 6000 sayfayı bulmuş. Belgesel kitapların bu yüzden, yani gerçeğe yakınlıkları ve yalınlıkları yüzünden geniş bir okuyucu çevresi bulunduğu söylenebilir.

Lanetliler Gemisi de, bu tür kitaplardan. Bir belgesel roman. Ünlü oyuncuların katılmasıyla sinemaya da aktarılan *Lanetliler Gemisi*, Almanya'daki Nazi zulmünden kaçan 937 Yahudinin öyküsü. Yazarlar, kitabı hazırlarken, olayın hayatta bulunan kahramanlarıyla görüşmüşler, tanıklarıyla konuşmuşlar ve pek çok belgeye başvurmuşlar. “Naziler İkinci Dünya Savaşı başlarında, dünya kamuoyunu etkilemek amacıyla bu 937 Yahudinin Küba'ya göçmesine izin verirler. Lüks bir transatlantik olan St. Louis, 13 Mayıs 1939'da Hamburg limanından denize açılır...” Kitabın kısaca özeti bu. Yalnız yazarlar, ilginç bir ustalıkla olayın öncesini, hazırlanışını da, o günlerde, Nazi Almanyası'nda yaşanan dehşeti de vurgulayarak vermektedirler. “İnsani” olanla “insani olmayan”,

1 Gordon Thomas / Max Morgan Witts. Türkçesi: Armağan İlkin. Milliyet Yayınları. 424 s. 40 lira.

çok küçük, çok olağan ayrıntılarla üstünde durulmuyormuşçasına geçirtilirken bir “insani” duygunun damarına basılmaktadır. Örneğin, “onur” ve “korku” iç içedir. Kitabın hep itilip kakılmış kahramanlarından biri olan Pozner, “Kamarotlardan biri öne çıkıp valizini almak isteyince, içgüdüsel bir davranışla gerileyip valizini çeker” ve genç bir kamarot ona, “Bay Pozner” dediğinde yadırgar: “Ona bu hizmetlerde bulunan bir Alman’dı üstelik. Gidip aynaya baktı. Aynada gördüğü yüzün, dokuz gün dokuz gecedir pis kokulu hayvan derileri arasında gizlenen bir adama ait olabileceğine inanmıyordun”.

Rahat bir anlatım, güvenilir bir çeviri, *Lanetliler Gemisi*’nin heyecanlı bir roman gibi okunmasına yardımcı oluyor.

DOĞMAMIŞ ÇOCUĞA MEKTUP²

Oriana Fallaci, aslında ünlü bir gazeteci. Çok başarılı röportajlar yapmış. Bu ilk kitabı da, ilgiyle karşılanmış ve genişletmiş ününü.

Bu kitabında yazar, çocuk bekleyen bir kadının duygularını, düşüncelerini dile getiriyor, mutsuz bir dünyaya yeni bir insan getirmenin sorumluluğunu tartışıyor kendi kendine ve beklediği çocukla. Kimi yerde karamsar, kimi yerde “yaşamak hiç yaşamamaktan güzel” diyecek kadar umutlu ve coşkulu. Bağımsız, çalışan kadının sorunlarını insancıl bir açıdan ele alan kitabın, ilginç bir de sunu bölümü var: “Kuşkulanmaktan korkmayana, bıkmadan usanmadan ve ölüm tehlikesine aldırmadan nedenleri arayana, hayat verme, ya da bunu geri çevirme bilmecesini kendi kendine sorana, bu kitap bir kadın tarafından tüm kadınlara adanmıştır.”

GELİŞİM GENEL KÜLTÜR ANSİKLOPEDİSİ³

Daha V. yüzyılda bile, “ansiklopedi” tanımına girecek kitapların yazıldığı biliniyor. Yurdumuzda ise çağdaş anlayışa uygun ilk eserler, XIX. yüzyıl sonunda yayınlanmaya başladı. Bugüne kadar da,

2 Oriana Fallaci. Türkçesi: Pınar Kür. Hürriyet Yayınları. 122 s. 20 lira.

3 Haftalık fasiküller halinde büyük boy, 40 s. Renkli resimli. 20 lira.

gerek genel kültür, gerekse özel konularda pek çok ansiklopedi yayımlandı. Bu, genel kültürün yaygınlaşması bakımından, kıvanç verici bir olay elbette. Ne var ki, ansiklopedilerin büyük yararları ve kolaylıkları yanında, insanı, bulduğu ile yetinme, bir konuda derinlere gitmekten alıkoyma gibi bir sakıncaları da var. Yine kitaplıklarımızın vazgeçilmez demirbaşları onlar.

Gelişim Genel Kültür Ansiklopedisi, fasiküller halinde, haftada bir yayımlanıyor. Ansiklopedinin düzenlenişinde alışageldiğimiz alfabetik düzenin dışına çıkmış, her cilt ayrı bir konuya ayrılmıştır. İlk cildin konusu, “İnsan ve Toplum”. Özenle basılmış fasiküllerde, bilgiler hayli geniş tutulmuş, denebilirse ansiklopedi sınırları biraz aşılmıştır. 92 fasikülde (8 cilt) tamamlanacağı bildirilen eser, bize biraz dağınık gelen düzenine karşın, alanında bir eksikliği giderecektir.

Mart 1978

DOSYA¹

Dosya, geçen yıl genç yaşta (43 yaşında) yitirdiğimiz değerli sanatçının ikinci karikatür albümüdür. *Vatan*, *Millet*, *Sakarya* adını taşıyan ilk albümü, adından da anlaşılacağı gibi, yoğun bir toplumsal içerik ve toplumun eriştiği düzey dışında, hatta altında kalanlara ağır bir yergi niteliğini taşıyordu.

İkinci albümünde ise Yalçın Çetin, 1957’de başlattığı sanatının gelişim çizgisini, kronolojik bir düzen içinde vermektedir. Bu sayede bir karikatür ustasının, çizgide yalınlığa, inceliğe, çarpıcılığa ve konuda yoğunluğunu gittikçe arttıran bir vuruculuğa adım adım nasıl ilerlediğini izlemek mümkün oluyor. Eleştirisinde, yergisinde, gerçekçi ve acımasız, konunun sonuna kadar gitmekte son derece yürekli. Ne var ki bütün gerçekçiler gibi umutsuz değil Yalçın Çetin. Bir kum saati simgesi ile yaptığı son karikatürlerinden birinde, bu umudun çok güzel ve anlamlı bir örneğini veriyor.

Yalçın Çetin, yurt içinde ve yurt dışında birçok ödül kazandı. 1976 yılında Gabrova Mizah ve Hiciv Evi’nce, dünyanın en iyi 100 modern karikatürcüsünden biri seçildi.

Kitaba yazdığı önsözün sonunda şöyle diyor Çetin Altan: “Hiçbir sanatçı özetlenemez, Yalçın Çetin de... Ama yine de Yalçın için bir özetleme yapmak gerekiyorsa, onu ancak bir tek sözcükle tanımlayabilirsiniz: O, bir adamdır.”

Sanki sanatçının garip bir önsezi ile hazırladığı *Dosya* bir sanatçının gelişimini gösterdiği kadar bir toplumun, belli bir dönemdeki oluşumunun kısacık ama gerçekçi ve anlamlı bir özetidir. Anısına saygılar.

1 Yalçın Çetin’in karikatürleri. Koza Yayınları. 125 s. 15 lira.

AL'LI İLE FIRFIRI²

Masalın, bir ulusun folklorunun en önemli öğelerinden biri olduğu yadsınamaz kuşkusuz. Gerçi bütün ulusların masallarının ahlâki değerler açısından hemen hemen birbirine benzediği ileri sürülebilirse de, masallarda bir ulusun dünyaya bakışını, özgün ahlâki değerini, gelenek ve göreneklerini ayırt etmek mümkündür. Denebilirse, masal derleme, kazısız bir arkeolojik, etnografik çalışmadır.

Aynı zamanda bir ozan olan Oğuz Tansel, kitabın başına koyduğu “Birkaç Söz”de, şöyle diyor: “Masalların çocuk eğitimindeki önemi bilinen bir gerçektir. Çocuklara, gençlere kitap sevgisi, okuma alışkanlığı, ana dilin incelikleri, en çok, masallarla verilebildiği kanısındayım.”

Daha önce, çeşitli tarihlerde dört masal kitabı daha yayımlamış olan Tansel, *Al'lı ile Fırfırı*'ya kendi derlediği 12 masal almış. Masalların anlatımında, halk dilinin, halk tadının korunmasına özen gösterilmiş, yerel özellikleri korunmuş. Masallardan ayrı olarak, bir de o güzelim tekerlemelerimizden birini almış kitabın başına:

“Pireler berber, tosağalar çobanmış,
Kır uğrusu, kent uğrusu çoğalmış.
Eski hamam içinde kurnaların tası yok,
Hamamcı şasırmış, külhancının ustası yok.”

1977 yılı Türk Dil Kurumu Çocuk Yazını Ödülü'nü de kazanmış bulunan *Al'lı ile Fırfırı*, Seniye Fenmen'in resimleriyle ayrı bir değer daha kazanıyor. Küçüklere de, büyüklere de salık verilebilir.

ANADOLU HALK İLAÇLARI³

Kitap kendi konusundaki en geniş, en özgün bir derleme. Kaynakçası yok denecek kadar az. Yazarın öz çabasının ürünü.

İsmet Zeki Eyüboğlu, Anadolu halk ilaçlarının eski çağlardan bu yana gelişimini, çeşitlenmesini anlatan genişçe bir önsözle girişiyor kitabına. “Eski çağ Anadolu insanı ilaç yaparken kendini

2 Oğuz Tansel. Masallar. Yaz Yayınları. Büyük boy, 142 s. Fiyatı yazılı değil. Resimleyen, ressam Seniye Fenmen. T. D. K. 1977 Çocuk Yazını Ödülü.

3 İsmet Zeki Eyüboğlu. Derleme-araştırma. Hürriyet Yayınları. Ciltli, 250 s. 35 lira.

tanrısal bir görevle karşı karşıya bulurdu. İlaç yapmak onun için doğanın özünde saklı kimi güçleri bulmak, tanımak, onlarla insan arasındaki ilişkileri olumlu bir yola koymaktı” diyen yazar, ilaç yapmanın bir bakıma dinsel bir etkinlik anlamını taşıdığı görüşünü öne sürüyor Anadolu insanı için.

Yazarın bu konuda başka ilginç bir saptaması da şudur: “İnsanın ilaç yapması bir doğa olayıdır. Bu gerekim doğanın gösterdiği yolda giderek doğayı tanımayı, kavramayı içerir.”

Kitap, “Öndeyiş” dışında beş bölümden oluşuyor. “Bitkiler”. “Hastalıklar”, “Yağlar”, “Macunlar”, “Büyücüler”.

İlaç yapımının, ilaç-bilimin bunca geliştiği bir çağda bu kitabın pratik geçerliliği söz konusu değildir elbet. Nitekim yazar da, “Öndeyiş”te: “... Bu yapıt bir ilaç-bilim (pharmacologie) tarihi değildir. İlaç yapımında kullanılan yöntemleri, ilaç yapımının kurallarını, gelişimini de içermez.” diyerek, bir yanlış anlaşılmayı baştan engelliyor.

Ne var ki bu bilgilerin (tıpkı masallarda olduğu gibi), halk kültürünün bir bölümü olarak unutulup gitmesine, büyük bir kadirbilirlik duygusuyla gönlü elvermemiş.

Günlük ile kuru üzümün kimyasal ya da sağaltıcı (tedavi edici) niteliklerini bilemem elbet. Ama kitaptan “Unutkanlığı gidermek” için tanımlanan bir ilacı, şakacı yönüne dikkat kaydıyla alarak son verelim yazımıza.

“Unutkanlığı Gidermek – Çok unutkan kimselerin bu durumundan kurtulabilmeleri için uygulamaları gereken ilaçlar: 1- Her ay, üç gün süreyle, iki üç gr. günlük ile otuz-kırk tane çekirdeksiz kuru üzüm yemek yararlıdır.”

Nisan 1978

ANALARIN HAKKI...¹

Öykü, ülkemizde (belki başka ülkelerde de) uzunca bir süre, özgün, ayrı bir edebiyat türü sayılmadı. Romana geçişin bir başlangıcı, bir aşaması olarak düşünöldü. Sanırım hâlâ böyle düşünenler vardır. Bu sanıya kapılan bazı yetenekli öykücülerimiz de telaşla, öykülerini şişirip uzatarak roman yazdıklarını sandılar.

Oysa öykü, romanla hiç ilişkisi olmayan bir yazın türüdür. Romandan ilk ve en büyük ayrımı, bir kesit vermesidir hayattan. Açıklamaya gerek duymamasıdır.

Ayrıca köklü bir geleneği vardır öykünün yazınımızda. Bu geleneği masallarla başlatmaya gerek yok. Geçen yüzyılın son çeyreğinde, çağdaş anlamıyla öyküler yazılmaya başlanmıştır Türkiye’de. Batı’da da öykünün ciddiye alınmasından pek az sonra. Nabizade Nazım, Halit Ziya ve Ömer Seyfettin’le köklü bir gelenek kuran öykücölüğümüz, M. Ş. E. (Memduh Şevket Esendal), Sabahattin Ali, Sait Faik doğrultularında gelişerek bugünlere vardı. Ve bugün öykümüz, özgün kişiliklerle çok zengin bir görünümde.

Anaların Hakkı, Selçuk Baran’ın ikinci öykü kitabıdır. İlk öykü kitabı *Haziran* 1973 yılı Türk Dil Kurumu Ödölü’nü kazandı. Bir de romanı var: *Bir Solgun Adam* (Milliyet Yayınları)

Selçuk Baran, genellikle olaydan yola çıkmayan bir öykücü. İnsani ilişkilerin çapraşıklığıdır onu ilgilendiren. Öyküde bir olay varsa bu yine bu ilişkileri daha iyi belirtmek, vurgulamak için vardır. Çok iyi gözlemllediği küçük ayrıntılarla iç yapısını irdeler insanın. İyi bir kurgucudur ayrıca. Yani öyküyü, başka birçok öykücümüzün yaptığı gibi hep kendi yaşamından çıkarmaz, başka yaşamların, başka duyguların öyküsünü de ustalıklarla kurar.

Kitabın en güzel öykülerinden biri saydığım “Dükkanın Önü” öyküsünün son bölümü, Selçuk Baran’ın diline, anlatımına, öykü

1 Selçuk Baran. Öyküler. Okar Yayınları. 169 s. 20 lira.

anlayışına iyi bir örnek: “... Yağmur hâlâ yağıyor, Mehmet Börtlü üstüne başına sıçrayan damlalara aldırmandan dükkânın önüne gidip geliyordu. Uzaklardan cıgıllıklar duyuldu birden:

“- Çay yükseliyor!

Kahveye ve dükkânlara sığınanlar, sağanağa aldırmandan dışarı fırlayıp kuzeye doğru yöneldiler. Mehmet Börtlü, evinin çay kıyısında olduğunu aklına bile getirmedi. Karısının iri kalçalarını, tıpkı karısı gibi tombul, hareketsiz, koyun gözlü kızlarını, Almanya’ya gitmek için sırasının gelmesini bekleyen ve mor ipek gömlekle dolaşan oğlunu düşündü yalnızca. Omuzlarını silkti.

Dükkânın tentesinin altından çıkıp bedenini sonsuz yağmur damlalarına bıraktı.”

Dokuz öyküden oluşan kitapta özenli bir dil kaygısının varlığı da göze çarpıyor. Kendini okutan kitap *Anaların Hakkı*.

HAMBURG'DAKİ KÜÇÜK İSTANBUL...²

Ruth Hermann, bir Alman yazar. Bu kitabında, biraz da belgesel bir yaklaşımla, Almanya’daki bir Türk işçi ailesini, dolayısıyla, Türk işçilerinin yaşamını, bir Türk çocuğunun ağzından anlatıyor. Kitap, başı sonu olan bir öyküden, bir serüvenden oluşmuyor. Bir çeşit gözlemler ve olaylar toplamı. Özellikle de Almanya’daki Türk işçilerinin çocuklarının ve işçi ailelerinin konut sorunlarına ağırlık veriyor. Yazar, Türk ve Alman ulusları karşısında tarafsız kalmaya önem göstermiş. Hatta zaman zaman Türk ulusu adına taraf bile tutmuş.

Hamburg’daki Küçük İstanbul Hamburg’da Türk işçilerinin, kendi oturdukları ve neredeyse kentten tecrit edilmiş küçük ve “Almanların yanılarak bile girmediği” bir mahalle. Türkiye’nin bir uzak köyünden Almanya’ya çalışmaya giden dört çocuklu “Özdemir” ailesi de ilkin bu mahallede iki odalı küçük bir evde oturur. Daha sonra daha iyi bir olanak bulduklarında “Almanların da oturduğu”

2 Ruth Hermann. Türkçeleştiren: Zeyyat Selimoğlu. Fotoğraflar: Helga Gatermann. Arkadaş Kitaplar Yayını. 128 s. 15 lira.

ve “balkonu bile olan” bir apartman dairesine geçerler. Kitabın özeti, kısaca bu kadar. Arada, ailenin ikinci oğlunun bir Alman çocuğu ile arkadaşlığı, bir tema halinde sürdürülerek, kendilerine yabancı olmayacak bir ortam yaratmaya çabalayan Türk çocuklarının dramı, sevecen bir dille verilmektedir. Özellikle kız çocuklarının. Okuldaki “yüzme derslerine” katılması istenen bir küçük kızın büyük sorunu: “Ne olursa olsun mayo, giyemezsin, dedi Azrail (küçük kızın ağabeyi) Bir de kalkmış hâlâ mayo diye tutturuyorsun” “Giyecek değilim, yarın öğretmene sorarsa göstereyim diye istiyorum. Onlara elbette katılamam, kendimi öyle gösteremem.”

Birtakım töre değişimleri; Baba Özdemir’in ailesini Türkiye’den alıp Hamburg’daki evlerine getirdiği ilk geceyi küçük oğlu şöyle anlatır: “Ben bir çay demleyeyim diyen babam, ibriğe su doldurdu. Annemin gözleri dört açılmış, bakınıp duruyordu öyle. Bu nasıl işti? Demek erkek, kalkıp aileye hizmet edecekti, öyle mi? Şaşıp kalmıştı.”

Bir yandan bazı töresel değerlerin sertleşmeleri; karısının resmi bir gazetede yayınlanan Mustafa Avcıata’nın, işi onu bıçaklamaya kadar götürmek istemesi, ulusumuza ilişkin alışkanlıklar, görenekler, abartılmadan, bir yargıya varılmadan yer almış kitapta.

Nice iç kanırtıcı, göz yaşartıcı ya da tam tersine mutlu sonlarla biten çocuk kitapları vardır. Bu onlardan değil. Almanya’yı sevdirmeye çalışmıyor, ama Almanya’ya gitmeye –belki ayırımına varmadan- özendiriyor gibi. Almanca yazılmış olmasına karşın, Almanları ilgilendirebileceğini; Almanların Türklere karşı tutumunu etkileyebileceğini hiç sanmıyorum, orada okunacağını bile. Ama Türkiye’de okunması gerekir. Gazete haberi olarak okuduğumuz birtakım olayların yalın, yorumsuz küçük öyküleri olarak.

Mayıs 1978

TARİH DEVAM EDİYOR¹

İtalyan kadın yazar Elsa Morante, yüzyılımızın en önemli adlarından, başı çeken yazarlarından biri. Eleştirmenler, böyle bir romanın ancak yüzyılda bir yazılabileceğini ileri sürüyorlar.

Romanın belkemiğini, 1941-1947 yılları oluşturuyor. Savaşı, acımasızlığı, hainliği, şaşkınlığı, acıyı, aşkı, yaşama sevincini, yaşamın kendisinde olduğu gibi iç içe vermeye özen göstermiş yazar. Bölümlere ayrılmış romanın, her bölümünün başında, konunun geçtiği yıllarda dünyanın, özellikle 2. Büyük Savaş'ın tam ortasındaki devletlerin durumunu anlatan, "okura kısa hatırlatmalar" niteliğinde bir özet var. Ama yazar, belgesel romanlarda sık rastlanan kuruluğa, ukalalığa, döküm yapma, bilgi gösterme hevesine hiç kapılmamış. Roman öylesine ince ayrıntılarla yüklü ki... Yahudi kanı taşıyan bir İtalyan anne tanıtılıyor romanda. Anne, çocukları, çevresi onlarla birlikte bütün İtalya ve savaşın acıları... Aç köpek yavruları, son umutlarını uyuşturucu maddeye bağlayan devrimci militanlar, ezilip gidenler, onları ezenler ve hepsinin üstünden acımasızca geçen Tarih... Yazarın en büyük ustalığı, bölüm başlarında verdiği tarihsel bilgilerin, anlattığı ailenin o günlerdeki durumunun anlaşılmasına yardımcı olması, aynı zamanda ailenin öyküsüyle tarihi açıklamasıdır.

Bir yazarın olgun yaşta aceleye kapılmadan verdiği soylu bir yapıt, cesur bir hesaplaşma örneği.

YAŞASIN YAŞLILIK²

Geçenlerde yetmiş küsur yaş gününü kutlayan ünlü Fransız yazarı George Simenon, neler duyduğunu soran gazetecilere, "Yaşlanmaktan o kadar hoşlanıyorum ki" diye cevap vermişti.

-
- 1 Elsa Morante. Türkçesi: Nihâl Önel. Yaygın Kültür Ortaklığı Yayını. İki Cilt, 737 s. 60 lira.
 - 2 Alex Comfort. Türkçesi: Armağan İlkin. Gelişim Yayınları. Büyük boy, ciltli, resimli. 178 s. 150 lira.

Dr. Alex Comfort, bu kadar ileri gitmese de, kitabında “Yaşlılık ve ihtiyarlık biyolojik olguların değil, toplumsal tutumlarla kuruluşların eseridir,” diyor. Ve ekliyor; “Yaşlının tek özelliği, gençlerden daha uzun bir süre yaşamış olmasıdır.” Yazarın elden bırakmadığı, yeri geldikçe yinelediği, nerdeyse kitabın yazılmasına neden olan sav, “yaşlanmanın insanda köklü bir değişiklik olmadığı”dır.

Kitap, yaşlılıkta karşılaşılabilecek hastalıklar, durumlar ve sorunları, bunların önlemlerini, alfabetik sırayla, bilimsel ama seven bir dille kolayca anlaşılır bir anlatım rahatlığı içinde gösteriyor okurlarına. Bu bilgileri ve önlemler, Agism “yaşçılık” maddesiyle başlayıp “zaman” maddesiyle sona eriyor. Bu iki madde arasında, “çekap”tan, “boş zaman”a, “saç ağarması”ndan, “prostat”a kadar, çeşitli hastalıklar ve sorunlar var. Sadece “yaşlılar”ın değil, herkesin ilgilenebileceği konular. Örneğin “ölüm” maddesinde yazar, “Ölüm, yaşlılıkta her an düşünülen bir şey değildir, otuzuna yaklaşanların bu konuyla çok daha fazla ilgilendikleri görülmüştür” diye sürdürüyor.

Kitaba yazdığı önsözün sonunda şöyle diyor yazar: “Kitabım toplumu bir anda değiştirecek değildir elbet... Yaşlıların sessiz sakin, tutucu kişiler oldukları yanlışlığı, yakında büyük bir gümbürtüyle sona erecektir.”

Yazarın, “canlılığın azalma hızının yapay olarak düşürülmesi” (deneysel gerontoloji) biliminin bugünkü ve gelecekteki gelişmeleri konusunda bilgiler de verdiği kitap, sayfa kenarlarına alınan özdeyişler ve şiir parçacıklarıyla, çekici ve beğeni ile okunur oluyor. Söz gelimi, yaşlılığın yaratıcılığa engel olmadığını İngiliz ozanı Longfeloow’un şu dizeleri ile getiriyor:

“Asla söz konusu olamaz gecikmek,
Yorgun kalbin atışları kesilinceye dek.
Cato, Yunancayı sekseninde öğrendi,
O koskoca Odipus’u yazdığında Sofokles,
Çağdaşlarından şiir ödülünü kapandı Simonides...
Evet, ikisinin de yaşı seksendi.”

Kitap, ayrıca yaşlılıklarında büyük işler başarmış ünlü kişilerin resimleriyle süslenmiş: De Gaulle, Mao Tse-Tung, Mahatma Gandhi,

Pablo Picasso, Josephine Baker gibi birçok ünlünün başarı grafikleriyle zenginleştirilmiş.

Kitabın sonuna yaşlıları, belki de herkesi ilgilendirecek bir yemek rejimi konulmuş. Gençler için de, yaşlılar için de sık sık başvurulacak bir kitap niteliğinde *Yaşasın Yaşlılık*.

Kitabımı şöyle bitiriyor Alex Comfort: “Zamanı değerlendirmenin insan bilincine sığan en iyi yolu, ömür denen halka kapanınca-ya kadar günden güne yaşamak, güzel bir yaşlılığa ulaşabilmektir. Ve dersimiz burada biter.”

HEIDI³

Televizyonun küçükler kadar büyüklerce de izlenen sevilen dizisi *Heidi*, Türkçemize birkaç kez çevrilmişti. Ne var ki bu çevirilerin çoğu, kısaltılarak yapılmıştı. Televizyondaki dizi ise, asıl romanda olmayan bölümler konarak genişletilmişti. Şimdi sözünü ettiğimiz kitap, *Heidi*’nin Türkçeye yapılan ilk tam çevirisidir.

Bu kitaptan söz edişimizin bir nedeni kısaltmasız bir çeviri olması, bir başka nedeni de kitabın, televizyon karşısında kendini, bütün koşullandırmalara karşın koruyabildiğidir.

Uzun zamandır gözlemlediğimiz bir olgu: Televizyon dizilerinin kitapları büyük bir alıcı bulmaktadır. Bunun da birkaç nedeni var kuşkusuz: Yapıtın aslını öğrenmek, onu televizyonda izlerken duyduğu tadı yeniden duymak, vb. Ne var ki, bunca pahalı bir dünyada insan seyrettiği, konusunu öğrendiği bir kitabı neden alsın, almak gereğini duysun? Kitabın etkusudur bu işte! Kalıcılık! Her zaman birlikte olabilmek.

Heidi de birçok çocuk klasiği gibi, insanları sevmeyi öğretiyor. Belki biraz “marazi”. Ama öyle bile olsa, bir çeşit düşünme yolu açıyor çocuklara, zenginleştiriyor duygu dünyalarını.

Bazı yapıtları televizyonda seyretmiş olsak bile, onları okumanın ayrı bir tadı olduğunu kanıtıyor.

3 Johanna Spyri. Türkçesi: Can Eren. Milliyet Yayınları. Küçük boy. 408 s. Ciltli, resimli. 35 lira.

Haziran 1978

YÜRÜMEK¹

Sevgi Soysal yaşasaydı şimdi 42 yaşında olacaktı. Adı ölüm ilanlarında bile söylenemeyen o “menhus” hastalıktan, 1,5 yıl önce öldü.

Yürümek, Sevgi Soysal'ın ilk romanıdır. Birinci baskısı 1970 yılında yapıldı. Geniş bir ilgiyle karşılandı. Yazın alanına, hikâyeci olarak girdi Soysal. İlk hikâye kitabı, *Tutkulu Perçem*. Sonra peş peşe yine bir hikâyeler kitabı olan *Tante Rosa, Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* (roman), *Şafak* (roman), *Barış Adlı Bir Çocuk* (hikâyeler), *Kadınlar Koşuşu* (cezaevi anıları), *Bakmak* (gazete yazıları) adlı kitapları yayımlandı.

Sevgi Soysal, *Yürümek*'te, Türkiye'de bir insanın cinsel gelişmesini, bu gelişme süreci içinde karşılaştığı durumları, olanakları ve olanaksızlıkları dile getiriyor. Yaptığı işin önemli yanı, bu gelişmeyi bir yandan, roman kişinin ruhsal eğilimleriyle, yani bireysel açıdan incelerken, bir yandan da roman kişinin ruhsal eğilimleriyle, yani bireysel açıdan incelerken, bir yandan da roman kişinin içinde yaşadığı toplumsal koşulları irdelemesi ve kişinin biçimlenmesinde bu koşulların yerini araştırması, göstermesi daha doğrusu.

Sevgi Soysal, *Yürümek*'te de, öbür kitaplarında da, eleştirel bir tavırla yaklaşır konularına; taraf tutan bir yazardır, bir bakıma yazmaya görevli sayar kendini. Yeri gelince, (daha doğrusu bu yeri kendisi getirir) acımasız bir alaycılığa kadar vardırıır eleştirisini. Kendi ağzından, romancı ya da hikâyeci olarak yapmaz bunu, kişilerine yaptırır, söyletir.

“Elâ düşündü ki, anası asla Diana Durbin olmamıştır, bir ananın yüreğe salabileceği bunca korkuyla kimseler Diana Durbin olamaz. Şenel söyleniyordu, başka konularda:

- Eşek karı, dergiyi aldı, kıskanıyor, ne olacak!

1 Sevgi Soysal. Roman. Bilgi Yayınevi. 168 s. 30 lira.

Şenel, Elâ değil; saatlarca arpacı kumrusu gibi kurmaz. Hep bilir yapacağını, yapar da. Elâ'nın elini elini alıp göğsüne değdirdi.

- Bak kız göğüslerime, nasıl büyüdüler.

Elâ ansızın yüreğini sıkı bir kıskançlıkla elledi Şenel'in göğüslerini -hem utandı, hem elledi. Hoşlandı da. Şenel seyretti Elâ'nın kıskançlığını, hoşlanmasını. Doydu.

- Sana da iki portakal koyalım."

Sevgi Soysal, düşündüğünü ve doğru bulduğunu gizlemeden, dobra dobra söyleyen bir yazardır. Toplumda geçerli değerleri çok iyi kavramış ve doğru bulmadıklarının üstüne açık açık varmıştır. Anlatımında açıklanamaz bir dinamizm, bir çabukluk, hareketlilik vardır. Kolayca okutur kendini. 1970'ten sonra yazdıklarında, belki de başından geçenlerden ötürü bireysel çözümlemelerden sıyrılmış ve toplumsal konulara ağırlık vermiştir. Dünyaya bakışı ve anlatımıyla özgün yeri olacaktır yazınımızda.

TEMMUZ SERÇESİ²

Belki başka ülkelerin geçmişinde de öyledir. Türkiye'de gazete yazıları, son yıllara, örneğin gazeteciliğin başka bir uğraş olarak belirdiği, kendini buna zorunlu saydığı 1950 yıllarına kadar, hep edebiyatçılardan gelmiştir. Şinasi'den başlar bu, Namık Kemal'de sürer. Türk şiirini zenginleştirmiş, Batı yönünde değiştirmiş iki önemli addır bu saydıklarım.

Şimdi kaçımız hatırlar, büyük gazeteci Hüseyin Cahit'in "Servet-i Fünûn" edebiyat topluluğunun sözcüsü olduğunu. Edebiyat kavgalarından siyasal kavgalara atladığını. Yine kaçımız Çetin Altan'ın, Ankara'da yayımlanan *Kaynak* dergisinde şiirlerinin çıktığını.

Bütün bunları şunun için yazdım. Edebiyattan günlük basına geçen yazarlarımız, o büyük çark arasında eriyorlar, edebiyatla ilgileri kopuyor, gazete yazarı olarak da büyük bir başarı gösteremiyorlar, bazı istisnalar dışında.

Oktay Akbal, bütün çabasına karşın kopamadı edebiyattan, yirmi küsur yıllık gazeteciliği, bir ikinci meslek olarak kaldı yaşa-

2 Oktay Akbal (yazı üzerine söyleyişler, denemeler). Çağdaş Yayınları. 224 s. 30 lira.

mında. Yani basın eritemedi onun edebiyatçı yönünü. Bütün güncel olaylara, bir gazeteci gibi değil, bir edebiyatçı gibi baktı. Doğru mudur, değil midir bilinmiyor ama bütün yazılarında son derece insancıl bir yaklaşım var konulara ve olaylara.

Temmuz Serçesi, son derleme kitabı Oktay Akbal'ın. Gazetede çıkan yazılarından edebiyatla ilgili olanlarını bir araya getirmiş. Edebiyatla, daha doğrusu insanı insan yapan duygularla hiç koparmamış ilgisini, koparamamış.

Şöyle diyor “Her Yaşam Ayrı Olur” yazısında: “Anı yazmanın yaşı var mıdır? Daha doğrusu kimin anıları dinlenmeye, okunmaya değer? Öyle ya, herkes geçmiş günlerini anlatsa, ilginç yanları bulunur. Boşuna dememişler ‘Benim yaşamım bir romandır’ diye! Bütün iş anlatmasını, yazmasını bilmekte...”

Gerçekten ilgiyle, sevgiyle okunuyor Oktay Akbal'ın kitabı. Hoşgörüsü bolca, kimseyi (edebiyatçı hiç kimseyi) incitmek istemiyor. Kitabının arka kapağının son cümlesi şu: “Yapıtlarına her zaman güzel adlar bulmanın da ustası olan yazarın...” Gerçekten de öyle, ilk kitaplarından birinin adı, sonradan bir deyim olarak girdi dilimize: *Önce Ekmekler Bozuldu*.

Duygulu bir hikâyeci, duygulu bir fıkra yazarı olan Oktay Akbal'ın *Temmuz Serçesi*, kavgasız gürültüsüz günlerin özlemine de taşıyor.

Günlük basının yiyemediği ender yazarlardan biri Oktay Akbal.

Resimli çocuk kitapları üstüne bir genelleme:

ASTERİKS, RED KİT

Ülkemizde ticari amaçlarla yayımlanan ve herkesin adlarını bildiği resimli çocuk romanlarının yazarı, yıllardır işlenir durur basınımızda. Doğrudur da üstelik. Bu konuya şöyle bir yaklaşım düşünülemez mi? Bu yayınları aile olarak çocuğa yasaklamak ya da çocuğu özgür bırakıp seçme yapmasında yardımcı olmak. Yasaklamanın yararsız, hatta özendirici olduğu bile söylenebilir. Çocuk, sizin yasakladığınız kitabı en azından arkadaşından bulup okuyabiliyor; o kitap ya da o kahraman üzerine onların konuştuklarına tanık olabilir, kopya bilmediği için garip bir yabancılik

duyar. Öyleyse seçmesine yardımcı olmak daha uygar, daha çıkar bir yoldur.

Asteriks ve Red Kit, bu tür resimli romanlardan. Bilerek – bilme-yerek nasıl yapılıyorsa, çocuklara en azından bir espri tadı veriliyor bu resimli romanlarda. Çocuk, budalaca bir kahramanlığın, olanaksız serüvenler düşünce itilmiyor. Toplumdaki birtakım çaprazlıklarla eğlenmesi, bu çaprazlıklara dikkati çekilmesi sağlanıyor. Tek sakınca, yabancı bir kültürün şaka düzeninin, şaka anlayışının, –ne kadar yerelleştirilmeye çalışılsa da– çocuklarımızın beyninin oluşmasına yön verışı.

Yine de çocuğa yasaklamadan, seçmesine yardımcı olmak gereğini düşünerek...

Temmuz 1978

**YUNUS EMRE, PİR SULTAN ABDAL, KARACAOĞLAN, ŞİNASI,
AHMET HAŞİM¹**

Okullarda okutulan ders kitaplarının (her ders için), konularının genişliği yüzünden sınırlı kaldıkları bir gerçektir. Bu yüzden çocuklarımıza özel ilgi duydukları konularda yeterli olamayacakları açıktır.

Uzun zamandan beri fark edilen bu durum, ilkokullarda, ders kitaplarının yanı sıra dergilerle giderilmeye, özellikle kalabalık sınırları okutmak, eğitmek zorunda bulunan öğretmenlere yardımcı olmaya çalışılmıştır. Yaygınlığı gittikçe artan bu eksiklik, yardımcı kitapların her konuda çoğalmasına yol açmıştır.

Ne var ki, sürdürülen eğitim düzeni sonucu çocuklarımız yine de, “ders kitapları”na bağlı kalmaya zorlanmış, giderek ders kitaplarındaki bilgileri öğrenmesi, ezberlemesi, başarısı için yeterli sayılmıştır.

Bu tutum ise öğrencinin inceleme, araştırma yeteneğinden yoksun kalması sonucunu doğurmuştur.

Yardımcı kitaplar, bu sakıncayı önleme gereksiniminden de doğmuş olabilir.

de Yayınevi’nin Memet Fuat eliyle başlattığı ve sürdüreceği “Yardımcı Edebiyat Kitapları” dizisi, bu konudaki girişimlerin önemli bir bölümüdür.

Kitapların arka kapaklarında da belirtildiği gibi:

“Okurların uzun araştırmalara girmeden şairleri, yazarları bütün yönleriyle tanıyabilmeleri için hazırlanan bu kitaplarda, her sanatçı önce yaşadığı çağ, çevre çizilerek, yaşam öyküsü, dünya görüşü, çeşitli konulardaki düşünceleri özetlenerek, sanatının özellikleri belirtilerek ele alınmakta, yapıtlarından yapılan seçmeler, gerekli açıklamalar sözlüklerle sunulmaktadır.

1 Yaşamları, sanatçı kişilikleri, yapıtları. Yardımcı edebiyat kitapları. Haz. Memet Fuat. De Yayınevi. 144-160 s.. Beş kitap. Her biri 10 lira.

Arka kapaktaki bu kısa açıklamaya şunları ekleyebiliriz: “Memet Fuat ele aldığı yazara, şaire, kendi bakış açısından yeni yorumlar da getirmekte, açıklamalar yapmaktadır. Örneğin Yunus’un, çağına göre oldukça “okumuş, bilgili” bir insan olmasına karşılık, kendini “ümmî” göstermesinin nedenini, “kendi isteğiyle, tasavvuf felsefesine” bağlanmasıyla açıklamaktadır.

Yazar, halk ozanlarından yaptığı seçmelerin altına şiirleri açıklayıcı notlar eklemiş, kitap sonlarına da küçük bir sözlük koymuş ve şiirlerin son mısralarına bağlı bir dizin vermiştir.

Söze, yardımcı ders kitapları ile başlamıştık. Oysa Memet Fuat’ın kitapları yalnız öğrenciler için değil, her düzeydeki edebiyat okuru için son derece yararlı başvuru kitaplarıdır. Ayrıca konuda derinleşmek isteyen araştırmacıların işi, her yazar, her şair için verilen bibliyografyalar aracılığıyla kolaylaşacaktır.

Belki bir özellik ama bizce bir sakıncası var kitapların: Özenle basılmış kapakların, renk ve üslup açısından birbirine çok benzermesi.

Pir Sultan Abdal’dan seçilmiş şiirden bir dörtlülkle bağlayalım:

“Pir Sultan Abdal’ım yatır hastadır
Elinde gülleri deste destedir
Âdemoğlu bir acayip nesnedir
Muhabbetle tatlı dile çevrilir”

GÖZLERİ BAĞLI ADAM²

Adnan Özyalçınar, geçen ay *Elele*’de, “Yaşantımızdan Köşeler” bölümünde, “Sarayağası Caddesi” adıyla yayımlanan ilginç anı, denemenin yazarı. “Gözleri Bağlı Adam” Özyalçınar’ın beşinci hikâye kitabı. Daha önce *Panayır* (1960), *Sur* (1964). Özyalçınar, bu kitabı ile, Sait Faik Hikâye Ödülü’nü kazandı. *Yağma* (1971), Özyalçınar, bu kitabı ile de Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü’nü aldı. *Yıkım Günleri* (1972) adlı hikâye kitapları yayımlandı. Ayrıca çocuklar için yazdığı *Kırmızı Çini Kâse* adlı masallar kitabı ile, ünlü Yugoslav yazar Ivo Andrić’in uzun hikâyelerinden oluşan

2 Adnan Özyalçınar. Hikâyeler. Milliyet Yayınları. 121 s. 25 lira.

Irgat Simon adlı bir çeviri kitabı var. Bir de *Garip Nasıl Okuyacak?* adlı bir çocuk romanı.

Adnan Özyalçiner, bu yıl da, *Gözleri Bağlı Adam*'la, Selçuk Baran'ın iki sayı önce tanıttığımız *Anaların Hakkı* adlı hikâye kitabıyla bölüşmek yoluyla Sait Faik Hikâye Ödülü'nü bir daha kazandı.

Uzun uzun tartışılacak türlü nedenlerden, hikâye sanatımız, 1960'lardan bu yana kadın sanatçılarımızın egemen olduğu bir alandır. Kuşkusuz bütün toplumsal etkinliklerde olduğu gibi, edebiyatta kadın – erkek ayrımı yapay bir ayrımdır ve bu konu bugünlerde, her yönüyle enine boynuna tartışılmaktadır. Ne var ki, özellikle hikâye sanatı konusunda bazı sayısal gerçekler yadsınamaz bir kesinlikle gözler önündedir. Kadın yazarlarımız, kadın – erkek tartışması içine çekilmek istenmiş, hemen hepsi de bu ayrımın karşısında olduklarını belirtmişlerdir. Bu ayrımın geçersizliğini Sait Faik Hikâye Ödülü'nün bölüştürülme biçimi de çok açık bir şekilde belirlemektedir.

Bu ufak parantezden sonra *Gözleri Bağlı Adam* ve Adnan Özyalçiner'in hikâyeciliğine getirelim sözü.

Adnan Özyalçiner, yazınımızda, 1950 kuşağı adıyla anılan topluluk içindedir. Sait Faik ve Sabahattin Ali'den sonra iki ana damarda gelişen hikâye sanatımız, ilk yıllarındaki bocalamadan sonra berraklaşmış ve sanatçılarını yetiştirmiştir. Ne var ki, iki ana damardan ikisi de bir ortak noktada birleşmişlerdir. Her iki damar da, izlenimciliğin yanı sıra, sorunların kökenine inme, kökenlerini arama, bulma çabasıdır. Sait Faik'in 'Küçük Adam'ının toplum içindeki yeri, ruhsal yapısı irdelenmekte, Sabahattin Ali'nin toplumsal içeriğinin ekonomik ve siyasal yönden araştırılması yapılmaktadır. Yalnız her iki damar da, bu işi sanatsal endişeyi gözden uzak tutmayarak yürütmektedir.

Adnan Özyalçiner, denebilirse, bu iki damarın ortaklaşalığını simgelemektedir. Ayrıntılara biraz fazlaca yer vermekle birlikte, ilgiyle izlenen bir anlatımla sürdürmektedir sanatını. Hikâyelerine aldığı Küçük Adam'ı, siyasal ve ekonomik koşullarla karşı karşıya bırakmakta, toplumun kaçınılmaz bir gerçeği olarak, ister istemez -kişilerin bozuk düzenle karşı karşıya gelince tek başlarına uyanışlarını konu edinmektedir. Örneğin, kitaba adını veren "Gözleri Bağlı Adam" hikâyesinde, Amerikalılara hayran olan hikâye kişisi

“Hayro” “Bir Amerikan üssünde, karşılaştığı davranışlardan sonra” birden bilinçlenir ve kavrar durumu. Kitabın ilk hikâyesi “Tutsaklar”da aynı durumu bir başka konu ile işler.

“Gözleri Bağlı Adam”ın baş kişisi Hayro Usta’nın gözleri ilk ve son olarak, her şeyi görmüştü, biliyordu, ama onlara anlatacak bir şeyi yoktu. Masal sona ermişti, büyü bozulmuştu.”

Ağustos 1978

RÜZGÂR EKMEK¹

Türk şiiri yenileşme, kendini bulma, Divan şiirinden kopma adına çok ve değişik savaşimler geçirmiştir. Bu savaşimler hem toplumla toplumun değer yargılarıyla, hem kuşaklar arasında, hem de kuşaklar içinde sürüp gitmiştir, gitmektedir.

Bu savaşım, Tanzimat'tan bu yana ister istemez birtakım şiir, edebiyat akımları, daha doğrusu toplulukları oluşturmuştur. Genel çizgileriyle bu toplulukları şöyle sıralayabiliriz: Tanzimatçılar, Servet-i Fünûncular, Fecr-i Âtîciler, Hececiler, Yedi Meşaleciler, Garipçiler, 1940 Kuşağı Bağımsızları ve 1950'den sonra ortaya çıkan (başkalarının adlandırmasıyla) İkinci Yenîciler.

Ama şiirimizin önemli adlarından birçoğu da toplulukların dışında kalmış ve kendi özgün şiirini sürdürmüş ozanlardır. Mehmet Akif, Yahya Kemal, Nazım Hikmet, Fazıl Hüsni Dağlarca sayılabilir bu adlar arasında.

Metin Eoğlu da bu adlardan biridir. “Garip” şiirinin (Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat) kendini iyice kabul ettirdiği yıllarda yazmaya başlar Metin Eoğlu ve kuşkusuz ilk şiirlerinde etkilenir onlardan. Ne var ki, gereğini ve içeriğini çok iyi kavradığı bu şiiri kendi özgün kişiliği ile aşar, asıl kimliğini buldurur ona.

Metin Eoğlu'nun şiiri, kendine özgü -durumlara ve sözcüklere bağlı çok ince bir alay bir eğleni havası taşır. Bu hava içinde hiç duraksamadan kendisini de alaya aldığı olur. Bu alay içinde yoğun bir öfke de sezilir çoğu zaman:

“Gül dikene battı mıydı,
Deliresi gelir toprağın.

Marsıgı ateşledi miydi su,
Gök uçamaz, son kuş ölene değin.

1 Metin Eoğlu, Şiirler. Orhan Peker'in desenleriyle. ADA Yayınları. 111 s. Fiyatı yazılı değil.

Biz mi?

Biz altalta / üstüste bir koca yığın”

(“Kovgu”, s. 65)

Metin Eloğlu’nun bu ince alayı ve öfkesi içinde bir burukluk, bir ince hüzün sezmek mümkün değildir:

“...

Döneceğim elbet, azıcık bekle;

Etten çarçabuk sıyrılmaz ki bunca sinir.

Seni özlerken de, bıkkarken de gülümsenir;

Kan / ter içinde, gözyaşıyla, emekle...”

(“Geçit”, s. 58)

Metin Eloğlu, kimilerini yadırgatacak ölçüde arı Türkçe kullanmaya özen gösterir. Hemen hemen tek yabancı sözcük bulamazsınız şiirlerinde. Gerektiğinde kendisi de sözcük türetir ya da İstanbul lehçesinden unutulmuş, yitirilmiş sözcükler, deyimler bulur çıkartır.

“...

Öyle bit / yeniği kaftanın çulâkilğine elbette hasırdan teyel!”

(“Ninelere Dedelere Şiirler”, s. 92)

Rüzgar Ekmek, Eloğlu’nun dokuzuncu şiir kitabı. *Dizin* adlı kitabı ile 1971 yılı Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü’nü kazanan Eloğlu’nun öbür kitapları şunlar: *Düdüklü Tencere*, *Sultan Palamut*, *Odun*, *Horozdan Korkan Oğlan*, *Türkiye’nin Adresi*, *Ayşemayşe*, *Yumuşak G.*

Çok özenle, lüks bir kâğıda basılmış olan *Rüzgar Ekmek*’in ayrı bir özelliği de var. Çok yakında yitirdiğimiz değerli ressam Orhan Peker’in metin dışı (sayfa numarası) 16 deseni de yer alıyor bu kitapta. Usta ressamın güvercinler üstüne yaptığı bu çeşitlemeler ayrı bir önem katıyor kitaba.

Kendini kendi kişiliği doğrultusunda hep diri ve yeni tutan Eloğlu’dan bir dörtlükle bağlıyorum:

“...

Gülümse, eskiden kalma iğreti bıyık;

-gel ben de seni öpeyim çatal yüreciğimi open-

Şunca yaşlarda hiç sapılmamış sokak;

Anası, babası henüz doğmamış çocuk.”

(“Dinik”, s. 52)

VER ELİNİ ÇOCUKLUK²

Bir yazarın, daha doğrusu sadece bir yazarın değil bir insanın yaşlılık döneminde çocukluğuna dönmesi, onu anlatmaya kalkışması nasıl açıklanır bilmiyorum. Çünkü bunlar çoğu zaman anı olmaksızın ötede, çocukluk çevresinin -yaşlı kişi bili ve bilinciyle- yargılanması haline dönüşür. Çok uzakta kalmış sevgiler abartılıyor, korkuluyor, kinler farkına varılmadan büyütülüyor, çocuğun çocuk yaşta algıladığı duygular, yaşlı ağzı ve kafası ile belki de saptırılıyor. Yaşlı bir insan nasıl yeniden duyabilir, hatta düşünebilir çocukluğunu, duygularını nasıl yeniden yaşayabilir? Artık onun yazdığı çocukluk hele kötü geçmişse, ilendiği, yakındığı, daha doğrusu yeniden yarattığı bir çocukluktur. Çoğu kendisinin çocukluğu değildir. Yazarak kurtulmak istediği bir yaşam dilimidir sanki.

Ver Elini Çocukluk hemen hemen böyle bir kitap. Yoksulluk ve mutsuzluk içinde geçmiş bir çocukluğun anıları. Oysa *Koza Yayınları*'nın yine "Çocukluk Kitapları" dizisinde yayımlanan *Dahi Babam* (Hiram Percy Maxim) adlı anılar kitabı, mutlu bir çocukluğu anlattığı için, hüznün ve burukluk taşıyor pek.

İvo Andriç, çok ünlü bir Yugoslav yazarı. *Drina Köprüsü* adlı romanı ile 1961 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Bu kitap ve başka roman (Gün Batarken) ve hikâyeleri Türkçeye de çevrildi. Son derece yerel renkler taşıyan yazar, Yugoslavya'daki Osmanlı etkilerinden sık sık söz eder.

Ver Elini Çocukluk bir derleme kitabı. Çocuklar için yazılmış görünüyorsa da ünlü bir yazarın kendi elinden çocukluğunu anlatması bakımından büyüklerin de ilgisini çeker. Galiba asıl bu yönden önemli.

Sekiz hikâyeden oluşan kitapta "Kitap" adlı hikâye, okul kitaplığından ödünç aldığı bir kitabı elinden düşürerek dağıtan bir çocuğun bu kitabı onarana kadar çektiği korkuyu çok ilginç anlatımla serer gözler önüne.

"Çocuklar" adlı hikâyede ise İvo Andriç, çocukluğun bitimini çok vurucu bir cümleyle tanımlar: "Bir çocuk kavgasında, kavgaya katılamayan, karşısındakine acıdığı için vuramayan bir çocuğun

2 İvo Andriç. Öyküler, Anılar. Çeviren: Necati Zekeriya. Koca Yayınları, Çocuk Kitapları dizisi. 128 s. 15 lira.

utancını” anlatır. Aylarca giremez arkadaşlarının arasına, horlanır, küçük görülür ve hep bunun acısını duyar çocuk. Şu cümleyle bağlar hikâyesini İvo Andriç:

“Çok yıllar sonra delikanlılık çağımda anılarımdaki bu resim büsbütün silindi. Ama bu unutmaktan çok çocukluğumun gerçek ölümü anlamına geliyordu.”

(“Çocuklar”, s. 108)

Yabancı duygulanmaları, renkli yerel saptamaları ile İvo Andriç, sadece çocuklarımıza değil, büyüklerimize de ilginç gelecektir.

Eylül 1978

ONCA YOKSULLUK VARKEN¹

Romanın kahramanı küçük Momo (8-10 yaşlarında, kendisine bakıcısı tarafından Arap ve Müslüman olduğu söylenen) bir yerde, biraz anlamsız gibi görünen şu sözleri söylüyor (s. 25): “... bütün Yahudiler ve Araplar doktor Katz’ı Hristiyan iyiliğinden ötürü çok iyi tanırdı, herkese bakardı sabahtan akşama kadar... Kendimden söz edildiğini duyduğum, önemli bir şey gibi incelendiğim tek yerdi orası, sık sık gelirdim tek başıma, hasta olduğumdan değil, bekleme salonunda oturmak için. Bir süre kalırdım orada. Doktor Katz orada nedensiz bulunduğumu, dünyada onca yoksulluk varken bir iskemle işgal ettiğimi görürdü, ama hep bana çok sevimli bir biçimde gülümser, kızmazdı.”

Onca Yoksulluk Varken, Fransa’da Goncourt Ödülü’nü almış bir kitap. Roman, yine ünlü Fransız artisti Simon Signoret’nin de katıldığı bir ekiple sinemaya aktarılmış. Roman da film de büyük yankılar uyandırmış bütün dünyada.

Emile Ajar, biraz vurdumduymaz görünen, ama son derece buruk ve hüzünlü bir anlatım biçimini denemiş. Başarmış da bir bakıma.

Fransa’nın, Paris’in kimsenin bilmediği, bilmediğimiz, bilme-yi istemediğimiz bir yanını, bir çocuk gözünden anlatıyor. Daha çok “kimliksiz” Arapların, Yahudilerin, zencilerin yaşadığı bir yöresini Paris’in bu kesiminde türlü yasadışı işler yanında, anası kötü yola düşmüş çocuklara para karşılığında bir çeşit “yuva”lar, “pansiyon”lar da var. Madam Rosa nereden geldiği bilinmeyen 300 frank karşılığında Momo’ya bakmaktadır.

Romanın başkişisi küçük Momo, (öbür başkişi de Madam Rosa) bu koşullarda bilinçlenmeye başlıyor. Momo’nun bütün isteği yanında bir ana, daha doğrusu bir ilgilenen bulmaktır kendisine. Bu

1 Emile Ajar. Roman. Türkçesi: Vivet Kanetti. Milliyet Yayınları. 226 s. 35 lira.

temel isteği yanında Madam Rosa'yı da anlamaya çalışmaktadır. Çünkü Madam Rosa Yahudidir, Alman toplama kamplarından her nasılsa sağ olarak kurtulmuştur. Kendi temel isteğini şöyle anlatır Momo: “Dükkânlardan yürütmeye başladım, bir domates, bir kavun... Hep birinin bakmasını bekliyordum, görülsün diye. Patron çıkıp da suratıma bir tokat indirdiğinde bas bas bağırmaya koyuluyordum, ama yine de biri benimle ilgilenmiş oluyordu.”

Madam Rosa'yı açıklamaya çalıştığında da şöyle diyor Momo, bir büyük insana yakılabilecek bir incelikle Yahudi Madam Rosa, hep Almanların gelip kendisini götüreceklerini düşündüğü için korkular içindedir. Bu yüzden türlü sahte kimlikler edinmiştir kendine ama “Tabii bu konuda bütün bütüne rahat değildi, çünkü bunun için ölmüş olmak gerekir. Yaşam sürekli bir paniktir.”

Bir bakıma kitabı özetleyen, kitabın bildirisi (mesajı) olan cümledir altını çizdiğim. Özellikle anasını babasını tanımayan ve çok karmaşık ilişkileri son derece acımasız bir toplulukta yaşayan bir çocuk için.

Başta da değindiğim gibi, kitap bütün umursamaz, bütün alaycı anlatımına karşın, büyük bir hüznün, büyük bir burukluk vermekte okuyana. Yazar, yapmak istediğini başarmış. Bir bölümü şöyle bitiyor kitabın:

- Korktuğum zaman oraya gizlenirim.
- Neden korktuğunuz zaman Madam Rosa?
- İnsanın korkması için bir nedeni gerekmez Momo.

Hiç unutmadım bunu, bugüne dek duyduğum en doğru şeydir çünkü.”

Onca Yoksulluk Varken, duygulu, son derece sevgi ve sevecenlik ve insancıl saptamalarla dolu bir roman.

ÖZLEŞTİRME KILAVUZU²

Bir ulusu ulus yapan öğelerden birinin de dil olduğu, bilinen bir gerçektir. Türk aydını, yüzyıllar boyu kendisinin olmayan bir dille edebiyat yaptı, düşünmeye çalıştı. Hangi etkiler, hangi saptamalarla

2 Türk Dil Kurumu Yayını. 195 s. 30 lira.

geliştiği çeşitli sosyolojik nedenlere bağlanabilir olan Osmanlıca, egemen oldu imparatorluk kültürüne.

Dilimizde özleşme, özleştirme, daha doğrusu kendine dönüş çabaları, uluslaşma bilinci ile birlikte yüzyılımızın başlarına rastlar. Yüzyıl başlarında şiirler yine Osmanlıca ile yazılmaktadır. Birden: “Ben bir Türküm, dinim cinsim uludur” şiiriyle Mehmet Emin Yurdakul çıkar ortaya. Sanatsal ve şiirsel hiçbir değer taşımadığı halde (bana göre), büyük bir heyecan yaratır çevresinde. Sonraları Ömer Seyfettin’in çıkardığı *Genç Kalemler* dergisi ile hareket yaygınlaşır. Ve en sonunda 1932 yılında, Atatürk’ün başkanlığında toplanan ilk Türk Dili Kurultayı ile, bir devlet politikası niteliğini kazanır. Artık hareket aydınlar, yazarlar tarafından geri dönülmez bir sağlamlıkla benimsenmiştir.

Gerçekten de ilk çabalardan bu yana dilimizde özleşme yolunda çok büyük adımlar atılmıştır. Dilimiz kendi kaynaklarına, kendi türetme yöntemlerine yönelmiş, içindeki yabancı sözcük oranı giderek azalmış, arınma yoluna girmiştir.

Kuşkusuz her dilde yabancı sözcükler vardır ve bunlardan tamamiyle arınmak olanaksızdır. Bu, en azından çağdaş teknolojinin, çağdaş iletişim sisteminin kaçınılmış etkilerinden doğmaktadır. Sorun hiç değilse bu etkiye, bu baskıya direnmeye çalışmaktır.

Dilimizin özleşmesinde en büyük payın Türk Dil Kurumu’nda olduğu yadsınamaz. Yaptırdığı, yaptığı çeşitli araştırmalar, yayınladığı sözcükler ve kılavuzlar, dilimizin özleşmesinde büyük bir yer tutarlar.

Özleştirme Kılavuzu bu çeşit yayınların sonuncularından biri. Adından da anlaşılacağı gibi, bir sözlük değil bu. Sözcüklerin anlamları, açıklamaları yok. Dilimizde kullanılan yabancı sözcükleri, yine sözcük olarak karşılıkları verilmiş.

Kılavuz iki bölüm olarak hazırlanmış. Birinci bölüm, yabancı kökenli sözcüklerin Türkçe karşılıkları.

Gazete, dergi, kitap okuyan her aydının, her okurun kendi dilinde bile bilmediği (özellikle dilde devrim ve özleşme sürecinde) bilemediği sözcükler vardır. Örneğin herhangi bir metin içinde bir “koşut” sözcüğüne rastlayabilirsiniz, yeni önerilmiş bir sözcüktür bu. Bildiğimiz yabancı kökenli karşılığı “paralel, muvazi”dir bu sözcüğün. Durumun tam tersi de söz konusu elbet. Örneğin

“marketing” diye bir sözcükle sık sık karşılaşırız. Oysa Türkçe ve çok açık bir karşılığı var: “Pazarlama”

Özleştirme Kılavuzu, bu görüşle hazırlanmış ve her zaman el altında bulundurulması gereken çok yararlı bir kitaptır.

(İlgilenenler için isteme adresi: Türk Dil Kurumu, Atatürk Bulvarı 217, Kavaklıdere-Ankara)

Ekim 1978

ORTAÇAĞDAN GELEN ADAM¹

“Hani o zaman genç yiğitler bir mağaraya sığınmışlardı da ‘Ey Rab-bimiz!’ demişlerdi. Bize katından bir rahmet ihsan et ve işimizde başarılı kıl. ‘Onları bir mağaranın içinde uykuya daldırdık. Yıllarca hiçbir şey duymadılar. (...) Onları nasıl uyutmuştuk, birbirlerine sormaları için öylece uyandırdık. İçlerinden biri, ‘Ne kadar kaldık burada’ dedi. ‘Bir gün veya daha az bir süre kaldık’ dediler.” (Kur’an-ı Kerim, Kehf Suresi)

Yedi Uyurlar (Ashab-ı Kehf’den böyle söz ediliyor Kur’an’da. Tanrı’nın tekliğine inanan yedi genç, Hristiyanlığın ilk yıllarında Bizans imparatorunun zulmünden kaçıp bir mağaraya gizlenirler ve bir söylentiye göre 309 yıl uyurlar orada. Uyandıklarında, dünya tamamiyle değişmiştir. Paraları geçmez, insanlarla ilişkilerde şaşkıncırlar.

İnsanoğlu, elindeki verilerle geleceği aşağı yukarı tasarlayabilmektedir. Yazında, bilim-kurgu (science-fiction) türünün en büyük ustası Jules Verne’in, yazıldığı çağda düş bile sayılamayan birçok kurgusu gerçekleşmiştir. Sözelimi, “Atom gücü ile çalışan denizaltı, Nautilus” “Ay’a yolculuk” vb...

Günümüzde bilim-kurgu romanları (sinemada, televizyonda gerçekleştirilen yapıtlar) genellikle geleceği, geleceğin koşullarının neler olabileceği konularına yöneliktir.

Oysa *Ortaçağdan Gelen Adam*, bir çeşit “Ashab-ı Kehf” öyküsüdür. Yeni dünyamızın bugünkü durumunun geçmişe oranla ne olduğu. Başka bir uygarlıkla oranlama olanağı olmadığına göre hiç değilse geçmişe oranla ne olduğu!

“Çünkü kimse, hiç kimse günümüzün nasıl olduğunu bilmiyordu, ama bunu öğrenmek istiyordu!

1 Alexander Spoerl. Roman. Çeviren: Çiğdem Bozdoğan. Milliyet Yayınları. 342 s. 30 lira.

Evet, buna ne demeliydi!

Hepsi günümüzün ilerlemelerinden, günümüz yaşamından gurur duyuyorlardı. Ama gurur kendisiyle birlikte bir kuşkuyu da getiriyordu. İşte onlar da bu kuşkularını yenmek ve zamanımızı başkasından öğrenmek istiyorlardı.” (s. 10-11)

Roman, 16. yy.’da hasımları tarafından öldürülmüş Valentin Pachmayr adında bir adamın yeniden yaşama döndürülmesi ve günümüz hakkındaki düşüncelerinin öğrenilmesi konusunu içermektedir. Ancak yazarın dünyayı, Pachmayr’ın gözünden değerlendirmesi, eleştirisi, pek iç açıcı değildir.

Dört yüzyıl uzayda dolaştıktan sonra, karışık bilimsel yöntemlerle yeniden dünyaya, yaşama dönen Pachmayr’ın izlenimleri ilgi çekicidir. Uçak konusunda fikri şudur örneğin:

“Tanrı da bilir ya, bu gürültülü gümüş salamların içinde göklerde uçmak için gerçekten hiçbir neden göremiyorum. Eğer Roma’ya gitmek isteseydim bunu çok daha hoş, doğal bir yoldan yapardım. Zamanım ise yeterince olurdu.” (s. 168)

(Futbol konusunda fikri ise şu:)

Ah evet! Üstelik savaşı seyretmek için bir de para ödememiz gerekti.

Savaş mı! Benim savaştan filan haberim yok. Peki ama neredeydi bu savaş?

Büyük bir çayırda. Tipik bir meydan savaşıydı diyebilirim. Bizler çayırın kenarında oturarak, hiçbir şeye karışmadık. Renkli çizgileri giysileri içindeki taraflar benekli bir top için birbirlerine girdiler.

Ah Pachmayr, bu savaş değil, yalnızca bir top oyunu.

İşte buna inanmam Toni. Pachmayr, şaşkınlık içinde başını sallıyordu. İki yerine yalnızca bir topları olduğu için büyük bir hırsla savaşıyorlardı...” (s. 148)

Yazar da biliyordu yaptığını kuşkusuz. Çağımıza ilişkin eleştiri ve eğlentileri çok yüzeysel, herkesin yakalayabileceği türden. İlişkileri, teknolojisi ile bunca karmaşık hale gelmiş dünyamızı, 16. yy.’nın değerleri ile ölçüye vurmak elbette birtakım gülünçlükler, saçmalıklar koyacaktır ortaya. Ama gerçekçi ve cesur patlamaları da yok değil yazarın.

“Pachmayr dişlerini gıcırdatarak, hiçbir şey söylemedi. Neden sonra konuşmaya başladı:

- Sizde her şey pahalı. Herkes her şeyin bedelini karşısındakine ödüyor. Bütün bunların sonunda kimin sırtından çıktığını bilmek isterdim. İsrafın sonu yoktur ve her şey tükenir.

Natascha yine söze karıştı:

- En sonunda az gelişmiş ülkelerin sırtından.”

Eleştirileri yüzeysel, güncel, sıradan bir kitap *Ortaçağ'dan Gelen Adam*, ama dayandığı olaylar dizisi, güncel ve sıradan olmasına karşın, birtakım olaylara, genel davranışlara, toplumsal ilişkilere yeniden bir göz atmanızı sağlayacak kadar da yararlı.

Dünyamız, daha doğrusu topyekün ilişkilerimiz neredeymiş getiriyor akla.

POLİTİK ÇOCUK KİTABI²

KİM YAPAR, BEZİ, DOLABI, KİTABI?³

Çocukların eğitimi, toplum için yetiştirilmeleri konusunda pek çok kitap yayınlanmıştır ülkemizde. Bu kitaplar, ister istemez çeşitli, değişik görüşlerin ürünleridir. Türlü pedagojik, toplumsal, hatta politik anlayışları taşırlar, önerirler.

Yukarıda adını verdiğimiz kitaplar özellikle bu türden. *Politik Çocuk Kitabı*, eğitim sorununu politik açıdan ele alan bir kitap. Sloganı, “Eğitimi inşa eden pedagoji değil, politikadır”. Birçok ünlü yazarın bu konudaki görüşlerini kapsayan kitap geniş bir önsözle sunuluyor.

Kim Yapar, Bezî, Dolabı, Kitabı? ise, kısa öykülerden oluşuyor. Çocuklar için devrimci bir anlayışla yazılmış, gerçekçi öyküler var kitapta. Öykülerin en önemlisi kitaba adını veren öykü: “İş Bölümü”nün önemi ve “İşe Saygı” konusunu işliyor.

Eğitimle ilgilenen okurlarımızın, değişik dünya görüşleri nedeni ile, içeriklerine katılsalar da katılmasalar da bu kitapları ilgi ile okuyacaklarını sanıyoruz.

2 Dieter Richter. Çocuk eğitimi konusunda derlemeler. Çevirenler: Ümit Kıvanç, Mehmet Budak. Gözlem Yayınları, Eğitim / Çocuk Sorunları dizisi. Büyük boy. 261 s. 50 lira.

3 Anna Seghers. Öyküler. Çeviren: Ümit Kıvanç. 61 sayfa. 15 lira.

Kasım 1978

BİR YUMAK İNSAN¹

Bilindiği gibi Türk Dil Kurumu, her yıl şiir, roman, öykü, deneme, eleştiri, gezi, tiyatro, çocuk edebiyatı ve bilim dallarında, bir yıl önce yayımlanmış kitaplardan Seçiciler Kurulu'nun uygun gördüğü, özellikle Türk dili açısından başarılı olanlarına ödül vermektedir.

Bu yıl “Deneme” türünde Çetin Altan'ın *Bir Yumak İnsan* adlı yapıtı ödüllendirilmiştir.

Çetin Altan'ın yapıtına geçmeden önce, yurdumuzda verilmekte olan edebiyat ödülleri üzerinde biraz durmakta yarar var sanırım.

Kanımızca bir edebiyat ödülünde iki işlev söz konusudur. Biri, ödülün miktar olarak yüksekliği. Yani yazarına en azından birkaç yıl geçim olanağı vermesi. Öbürü, ödül olarak hiçbir şey vermediği halde saygınlığı, etkinliği açısından yazarın kitabının ya da kitaplarının satışını artırması.

Ülkemizde her yıl birçok edebiyat ödülü dağıtılmaktadır. Türk Dil Kurumu'nun her dalda verdiği ödüllerden başka, *Orhan Kemal Roman Ödülü* (parasız), *Madaralı Roman Ödülü* (10.000 lira) *Sait Faik Hikâye Ödülü* (yanılmıyorsak 7.500 lira), *Yeditepe Şiir Ödülü* (parasız), (Türk Dil Kurumu her dal için 10.000 lira vermektedir).

Görüldüğü gibi verilen ödüller yukarda saydığımız iki duruma da pek uymamaktadır. Ne var ki yazarına verdiği manevi tad, yüreklendirme, parayla ölçülemez. Yazar, değerlendirilmekten duyduğu bu tadı, başka hiçbir şeyden alamaz. Ama yine de ödüllendirmekte bazı koşulları yeniden düşünmek gerekir sanıyoruz.

Çetin Altan, ilk ve haklı ününü 1960 öncesi ve sonrası yıllarda, gazeteci olarak yaptı. Türk basın tarihinde adı unutulmaz bir yerde duracaktır. Halkın gelişen, değişen toplumsal ilişkiler konusunda bilinçlenmesi yönünde gazeteci olarak çok büyük payı vardır.

1 Anı / Deneme. Milliyet Yayınları. 328 s. 40 lira.

Aslına bakılırsa, onun sanatçı kişiliği, gazeteci kişiliğinden önce mevcuttur. 1948-1950 yıllarında, Ankara’da yayımlanan *Kaynak* dergisinde şiir yazarak girmiştir sanata.

Sonradan romanda karar kıldı. Bu alanda ünü, yurdumuz dışına da yayıldı. İlk romanı *Büyük Gözaltı* ile, hemen Fransız okuyucusunun karşısına çıktı. Daha sonra yayımlanan kitapları şunlardır: *Bir Avuç Gökyüzü* (roman), *Viski* (roman), *Ben Milletvekili İken* (anılar), *Küçük Bahçe* (roman)...

Bir Yumak İnsan’da Çetin Altan, aslında zorlu bir denemeye girmiş. Onca yıllık basın yaşamında tanıdığı kişileri, adlarını vermeden soyut, ama her yerde rastlayabileceğimiz kişiler durumuna getirmeye çalışmış. Öyle ki, tanıttığı kişinin adının, kimliğinin bilinmesine gerek kalmasın, sadece davranışı, tutumu ile bir “tip”, kişilik olsun istemiş. Örneğin, anlattığı kişilerden, her döneme uymasını beceren biri, “Artık-değerin ne anlama geldiğini kavrayamadığını” söyler, Fransızcasını öğrenmek ister yazardan. O da “Plus value” diye yanıtlar soruyu. Şimdi bu kişinin kimliği, okuyucu için ne kadar gereklidir? Tavrı, toplumumuzda yaşayan birçok kişinin tavrını simgeler.

Çetin Altan’ın bütün titizliğine karşın kitabındaki kişilerin çoğu o çevreye uzaktan ilgili birince bile “teşhis” edilmektedir. Bu bizce kitabın bir kusuru değil, tam tersine, kitaba ayrıca tad veren bir ögedir.

Bizce kitabın bir tek yönü üstünde durulabilir: Çetin Altan, hemen her yazıda, bir yargıç gibi davranmakta, ele aldığı kişileri genellikle tek açıdan değerlendirmektedir. Yazarın gözlemleri ne kadar yerinde olursa olsun, bu tavrı ister istemez göze batmaktadır.

Yine de (bize uygun gelmeyen bu tavra karşın) Çetin Altan’ın kitabı, toplumumuzun bir kesitini, o kesiti oluşturan kişilikleri ve hatta, toplumsal yaşamımızın bir dönemdeki ahlâk değerlerini anlatması bakımından, çok ilginç. Ayrıca yazarın büyük yazı deneyimi, yapıtı elden bırakmadan okutuyor.

NUH'UN GEMİSİ²

Marcel Ayme, adı okurlarımızı için yabancı olmamalıdır. Bütün dünyaca ünlü bu Fransız yazarın *Yeşil Kısarak*, *İğreti Surat* ve *Duvargeçen* adlı kitapları, çok önceleri dilimize çevrilmişti.

Marcel Ayme, Fransızca deyiimi ile “fantastik” bir yazar. Gerçekte var olamayacak düşsel öyküler yaratıp, bu öyküler yoluyla kendi bildirisini sunuyor. Örneğin, *Duvargeçen* adlı romanında, duvardan geçebilen bir adamın öyküsü söz konusudur.

Bu güzel kitabında ise Delfin ve Marinet adlı iki kız kardeşin öykülerini anlatıyor yazar. İşleri güçleri oyun olan bu iki küçük, üç masalda da karşımızda.

Marcel Ayme’de dilinin yalınlığı, anlatımındaki sevecenlik nedeniyle çocuklara da ulaşacak sıcak bir hayvan sevgisi var. Usul usul işliyor bunu ve okuruna iletiyor.

Üç masalın ilki olan “Fil”de, yaramaz kardeşler evlerinin mutfağında “Nuhun Gemisi” oyununu oynarlar. Kümesteki ve ahırdaki bütün hayvanlarını, yağmurlu bir günde mutfağa doldururlar. Bu arada inek durmadan peynir kavanozu ile süt kavanozuna bakmaktadır. Sonunda şöyle der: “Anlıyorum, anlıyorum şimdi...”

Bütün dünya masallarında olduğu gibi, Marcel Ayme’de de bir “kıssadan hisse” vardır. Ama ondaki öğüt verme, ya da “hikmet” söyleme şeklinde değildir. Yumuşak, inandırıcı, üstüne özellikle basılmamış bir biçimde vardır. Umutlu, iyimser bir anlatımla aktarır diyeceklerini.

Kitap, değerli öykücümüz Tahsin Yücel’in çevirisi ve yine değerli karikatürcümüz Ferruh Doğan’ın altmışa yakın renkli ve siyah-beyaz resimleriyle ayrıca değer kazanmaktadır.

Marcel Ayme’nin yalnızca bu kitabının değil, sırası gelmişken yukarda saydığımız öbür kitaplarının da okunması gerektiğine inandığımızı belirtiriz.

2 Marcel Ayme. Çocuklar için üç masal. Çeviren: Tahsin Yücel. Resimleyen Ferruh Doğan. Cem Yayınevi, Arkadaş Kitaplar Dizisi. 110 s. 25 lira.

Aralık 1978

SESSİZLİĞİN İLK SESİ¹

Adalet Ağaoğlu, oyun yazarı olarak girdi Türk yazınına, ilkin öyle tanındı. Oysa şiirle başladı yazı yazmaya. *Kaynak* dergisinin açtığı şiir yarışmasına gönderdiği bir şiirden şu dizeler hâlâ belleğimde:

“... Hem kime ne sanki?
Dağda biten yabani ottan?
Ben zaten çoktan
Gölgeyi içime döker olmuşum.”

(*Kaynak*, 1 Şubat 1949, sayı 14, Adalet Sümer adıyla)

Adalet Ağaoğlu, oyun yazarlığı, tiyatro çalışmalarının yanı sıra romana ve öyküye de başarılı bir biçimde yöneldi. *Sessizliğin İlk Sesi*’nden önce yayınlanmış, oyun, roman ve öykü kitapları, *Ölmeye Yatmak* (roman), *Yüksek Gerilim* (hikâyeler, 1975 Sait Faik Hikaye Armağanı), *Fikrimin İnce Gülü* (roman), *Kendini Yazan Şarkı-Evcilik Oyunu* (oyun), *Çatıdaki Çatlak-Sınırlarda Aşk* (oyun), *Tombala* (oyun; *Türk Dili Dergisi*’nde), *Bir Kahramanın Ölümü* (oyun, *T. Dili Dergisi*’nde).

Adalet Ağaoğlu, en başarılı kadın yazarlarımızdan biri. Bunu özellikle yazdım. Son yıllarda, anlaşılmaz bir nedenle bir “kadın yazar” tartışması sürüldü ortaya. “Kadın yazar” ayrımı, kuşkusuz yersiz bir ayrımdı. Gerçekten bu ayrıma biz de katılmadık. Aynı eğitimi almış, aynı toplumun aynı tarihsel kesitinde yaşayan insanların, algıladıklarını dışa vurmalarında, kadın-erkek diye ayrılmaları, biraz da çağdışı bir tutum görünümündeydi. Bu tutumun temelinde sanırım, kadın yazarın sadece kadın duygulanmaları, kadın dünyası içinde kalması gibi bir gariplik vardı. Kadın dünyasına girebilmiş bunca yazar varken! Örneğin H. de Balzac (*İki Yeni Gelinin Hatıraları*, *Otuzundaki Kadın*, *Kuzin Bette*, vb.)

1 Adalet Ağaoğlu, *Hikâyeler*. Remzi Kitabevi. 186 s. 25 lira.

Ne var ki, bu kısır ve gereksiz tartışma “kadın yazar”larımızı etkilemeden geçip gitti. Adalet Ağaoğlu, oyunlarında olduğu kadar, roman ve öykülerinde de başarılı bir yazar. Romanda da öyküde de, öykünün ve romanın gerektirdiği gerilimin, okunurluğun ölçüsünü çok iyi biliyor. Kanımızca romancı ve öykücü olarak en belirgin özelliği, yazacağı romanın ya da öykünün bilgi olarak gerektirdiği her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilmek, bunun için araştırmalar, incelemeler yapmak, kısacası konusunu kendi sentezi içinde sonuna kadar kavramak, bir de iletmek istediği konu ya da bildirinin içeriğine uygun bir anlatım tekniği kullanmak. Bir öyküsünde (“Muz”, s. 35) biraz Çehov’u andıran eğlenili bir dil ve anlatım tekniğini kullanırken, acı ve yalın bir ağıt olan (“Hüzam Mavisi” s. 109 ve “Sessizliğin İlk Sesi” s. 177) çok duygulu, şiirsel bir tekniğe dönüveriyor. Gözlemleri çarpıcı ve yerinde kullanıyor.

Kitapta 12 öykü var. Kitaba adını veren “Sessizliğin İlk Sesi” öyküsü, açıklanamaz bir biçimde insana sesin de, sessizliğin de önemini duyuruveriyor. Ne var ki, bu öyküde Adalet Ağaoğlu’nun anlattığı ses de, sessizlik de, bir toplumsal hesaplaşmaya, bir eleştiriyeye, acı bir hüzüne dönüşüyor.

“Sessizlik şimdi durduğu yerde, bu boşlukta asılı kalamaz. Sessizlik de ağır, yeni bir şeye dönüşür, sessizlik sesini er geç duyurur. (s. 177)

Çağını veren gözlemleri, insan ilişkilerini belirleyen saptamalarının çarpıcı ve anlatımındaki ustalıkla çağını yaşayan, çağına tanıklık eden bir yazar olmanın tadına ulaşıyor A. Ağaoğlu. Bu bakımdan mutlaka okunması gereken bir yazar olarak görüyoruz onu.

KISAS-I ENBİYA (EVLİYALAR TARİHİ)²

Kıyas-ı Enbiya, dünyanın oluşundan başlayarak, din ulularının yaşam öykülerini, savaşlarını da içeren, denebilirse bir çeşit “tarihsel mitologya”dır.

Orhan Duru kitaba yazdığı kısa önsözde şöyle diyor:

“İki yönden ilginç bu öyküler:

2 Eski metinlerden dilimize aktarmalar. Türkçesi: Orhan Duru. Resimler: Cihat Burak. Ada Yayınları. Özenli Baskı. 95 s. 50 lira.

Önce küçüklüğümüzde analarımızdan, ninelerimizden duyduklarımızın kaynağını gösteriyor. Böylece halk arasındaki inançların kökenini gerçek biçimleriyle anlamış oluyoruz (...) Sonra dil bakımından ilginç. On dördüncü yüzyıl Anadolu Türkçesinin en seçkin bir örneğini buluyoruz.”

Kıyas-ı Enbiya’nın dağınık metinler dışında toplu olarak dilimizde yazılarının en ünlüsü Ahmet Cevdet Paşa’nın (1822-1895) yazdığı *Kıyas-ı Enbiya* ve *Tevârih-i Hulefâ* (Bedir Yayınevi, İstanbul. İki cilt olarak) adlı yapıttır. Ne var ki bu yapıtta yazıldığı çağın dili, yani Osmanlıca hâkim durumdadır.

Orhan Duru’nun derlemesi ve seçmesi, kendisinin de belirttiği gibi 14. yy’da, o çağın Türkçesiyle yazılmış bir metinden alınmadır. Gerçekten de tadına doyulmaz bir dil güzelliği ve geniş bir hayal gücü taşımaktadır. Yazarın kitabın arka kapağına aldığı alıntı, bu konuda yeteri kadar fikir verecek güzelliktedir:

“Adem uçmaktan (cennetten) Hint ülkesine indi. Uçmakta onunla avradını örten yaprak beraberindeydi. Sonda, o yaprak kurudu, Hint ülkesine uçtu, dağıldı. Hint ağaçları ondan koku aldılar, böylece ut ve sandal ve misk ve amber ve kâfur o yapraktan çıktı.”

Kıyas-ı Enbiya bazı inançlarımızın kökenini kavramak bakımından okunması gerekli bir kitaptır. Orhan Duru, önsözde kitapta güncel Türkçeye uymayan ufak değiştirmeler yaptığını, cümle yapısına hemen hiç dokunmadığını yazıyor. Gerçekten böylece eski Anadolu Türkçesinin güzel bir örneğini günümüze getiriyor.

Ayrıca tanınmış bir öykü yazarı olan Orhan Duru’nun bu çalışması ulusal kültürümüze yeni bir katkı olarak nitelendirilebilir.

Değerli ressam Cihat Burak’ın çok güzel desenleri, resimleri ayrı bir çekicilik ve değer katıyor kitaba.

Ocak 1979

Bir ülkenin yazınından (edebiyatından) söz edilince, hiç kuşkusuz **kitap** gelir akla. Başka bir deyişle, bir ülkenin yazınına kitaplar temsil eder. Bir yazının bütünü içerisinde dergilerin yeri düşünülmez pek. Bunu da doğal karşılamak gerekir. Çünkü kitap, bir yazın döneminin tekniğini, bildirisini, duygu düşünce yapısını, bir toplumun ya da toplumun kesitinin tarih akışı içindeki yerini tek başlarına bir bütün olarak iletirler güne ve geleceğe.

Ne var ki, bir yazının gelişimi, oluşumu sürecinde yazın dergilerinin yeri küçümsenemez. Çünkü kitaplara yansıyan, kitapları oluşturan akımlar, eğilimler, dünya görüşleri, ilkin yazın dergilerinde tartışılır, eleştirilir, kitabı oluşturacak değişmez kimliğini onlarda geliştirir. Denebilirse, dergiler yazınların mutfaklarıdır.

Bu nedenle, *Elele* okurlarına, ülkemizde yayınlanan yazın dergileri konusunda da bilgiler vermeyi, kısa kısa da olsa onları tanıtmayı yararlı saydık. Ayrıca yazınla ilgilenen genç okurlarımızın da, bu dergilerden çok şeyler öğreneceğini ve bu dergilerden seçtiklerini izleyerek, güncel değerler, güncel tartışmalardan uzak kalmayacaklarını düşündük.

Ülkemizde yazın dergiciliğinin geçmişi epey eskidir. Yüzyılımız başlarına, hatta geçtiğimiz yüzyıl sonlarına kadar varır. (*Servet-i Fünûn* dergisinin çıkışı, 1891 yılıdır). O günden bu yana pek çok dergi yayınlanmıştır ülkemizde. Sadece yazı devriminden bu yana yüze yakın yazın-fikir dergisinin çıktığı saptanmıştır. (Bak. Şükran Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*). Ne var ki Şükran Kurdakul, yalnız, yazınıımızda etkin olabilmış ve büyük kentlerimizde yayınlamış dergileri almış sözlüğüne. Oysa, büyük umutlarla çıkıp yayını uzun zaman sürdürememiş, Anadolu'nun öbür kentlerinde yayına girip çevresini aşamamış dergileri de katarsak, yüz sayısının bini aşacağını söylemek abartma olmaz.

Bu sayımızda iki Ankara dergisinin tanıtmasını yaparak başlıyoruz dergilere.

TÜRK DİLİ¹

Adından da anlaşılacağı gibi *Türk Dili*, ağırlığını dil konularına veren bir yazın dergisi. Türk dilinin arınmasına, özleşmesine önayak olan, dil devriminin yönlenip kökleşmesinde en büyük payı olan *Türk Dil Kurumu*'nun yayın organı.

Kasım 1978 sayısı, her yıl olduğu gibi Atatürk'e ayrılmış. Ayrıca bu sayının temel konusu, "Yazı Devrimi." Bu devrimi çeşitli yönleriyle ele alan ilginç ve özgün yazılar var dergide. M. Rauf İnan'ın yazısı içinde yer alan ve Atatürk'ün el yazısıyla yazılmış bir belgedeki şu satırlar, O'nun dil konusundaki düşüncesini anlatması bakımından, çok ilginç. Bu düşünce, bugün de gerçekliğini ve geçerliğini korumaktadır.

"Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması, millî hissin inkişafında başlıca müessirdir."

Türk Dili dergisinde ayrıca ayın haberleri, kitap eleştirileri de yer almaktadır.

TÜRKİYE YAZILARI²

Türkiye Yazıları, canlı bir yazın-fikir dergisi. Bizce onu öbür dergilerden ayıran birkaç özelliği var: Yazın, genel olarak sanat konularına toplumcu bir tavırla yaklaşmak, sanatın bu toplumsal koşullar içinde yerini saptamaya çalışmak, her sayısında bir sanatçımızın yaşam öyküsünü kendi kaleminden yayınlamak, her sayısını ünlü bir ressam ya da çizerimizin resimleri, desenleriyle zenginleştirmek amacını güdüyor.

Kasım 1978 sayısında değerli ozan Gülten Akın, kendi yaşam öyküsünü anlatıyor. Bu sayıda desenler, ünlü yazar-romancı Halikarnas Balıkcısı'nın.

Türkiye Yazıları, ünlü ozanların yanı sıra, genç ozanların şiirlerine de çokça yer veriyor. Bizce yerinde bir tutum. Ama bu tutum, zaman zaman dergideki şiir düzeyini olumsuz yönde etkiliyor.

Derginin "Kesit" adlı bölümünde kitap tanıtımları, haberler, anılar, ilginç belgeler de yayınlanıyor.

1 Aylık dil ve yazın dergisi. Kasım 1978, sayı 326. Fiyatı 10 lira.

2 Aylık dergi. Kasım 1978, sayı 20. Fiyatı 15 lira.

ÖZEL ULAK³

Saroyan, dünyaca ünlü bir Amerikan yazarıdır. Türkiye’den, Bitlis’ten, Amerika’ya göçmüş, Ermeni asıllı bir aileden gelmektedir. *Aram Derler Adıma*, *İnsanlık Komedi*si adlı kitapları, çok önceleri dilimize çevrilmiştir.

Özel Ulak, Saroyan’ın çocuklar için, daha doğrusu kahramanları hep çocuklar olan hikâyelerinden derlenmiş bir kitap. Yalnız ne var ki, dilinin yalınlığı, anlatımında başka bir yazarı, kuruluğa, yavanlığa götürebilecek sadelik, hikâyelerin çocuklar için mi, büyükler için mi yazıldığı konusunda düşündürüyor. Çünkü bir çocuğun bu kadar yalınlıktan hoşlanmayacağı, bir büyüğün ise, bu yalınlık karşısında kuşkuya düşeceği düşünülebilir.

Özel Ulak için, çevirmeni Tarık Dursun K. şöyle diyor küçük önsözde: “... Saroyan, her şeyi çocukların gözünden görür, çocukların ağzından anlatır. Sürekli olarak iki dünya, büyüklerin dünyası ile çocukların dünyası çatışır, çelişir burda. O hikâyeleri yaşayan çocuklar, büyümek, büyüklerin o günlerde onlara özlemlili gelen dünyalarına girmek, erişmek isterler, büyükler de o geri dönülmez altın çağ’ın dünyasına yeniden geri dönmeyi, yeniden o günleri yaşamayı düşlerler.”

Saroyan, bu çocuk dünyası içinde, büyüklerin oluşturduğu dünya içindeki beşeri ilişkilerin tohumlarını büyük ustalıklı, yalınlıkla kavrar, kavratır. Örneğin, “Çalınmış Bilet” adlı hikâyede, kendisinin de çalmış olduğu bisiklet, bir süre sonra çalınca, hikâye kahramanı İke şöyle der:

“Ah, lan, dedi. Ah şu bisikletimi çalan hergeleyi bir elime geçirirsem hani... Ah, ah!”

Saroyan’ın 12 hikâyeden oluşan bu kitabının, çocuklarımıza yeni okuma tadı getireceğine inanıyoruz.

3 William Saroyan. Hikâyeler. Türkçesi. Tarık Dursun K. Koza Yayınları. Çocuk Kitapları Dizisi. 138 s. 20 lira.

Şubat 1979

YEDEK PARÇA¹

Özellikle son beş-on yıldır, hem okur hem yazar olarak gülmeceye dikkat çekici bir eğilim var. Bir yetkilinin belirttiğine göre, gülmece dergilerine haftada yüzlerce karikatür, fıkra ve öykü gelmektedir. Oysa yirmi yıl öncesine kadar gençlerimiz yazına şiir yazarak girerlerdi.

Bir de okur yazarlarımız arasında yaygın bir kanı var. Gülmece, bir yazın türü değildir! Bu yaygın kanının çeşitli açıklamaları bulunabilir. Bu açıklamaların her birinin karşısı da bulunabilir elbet. Kendi ölçü ve kuralları içinde yetkinliğe varmış bir gülmece yapıtının, yazın türleri arasına girdiği kesinlikle söylenebilir. Nasıl kötü bir manzumenin ille de şiir türü sayılamayacağını söyleyebiliyorsak, yetkin bir gülmece öyküsünün, yazının türlerinden biri olduğunu da o rahatlıkla söyleyebiliriz.

Aziz Nesin yalnız yurdumuzda değil, ünü yurt dışına da taşmış bir gülmece yazarımızdır. Yurtiçinde ve dışında pek çok ödüller kazanmıştır. Gülmece kitapları dışında oyunları ve toplumsal birer belge niteliği taşıyan anılarıyla, altmıştan fazla yapıtı vardır.

Aziz Nesin'in bir öykücü olarak genel konusu, bütün öbür yazın türlerinde olduğu gibi, insani ilişkilerdir, insanla toplum ilişkileridir. Özellikle insani ilişkilerde, insan yapısındaki çelişkileri, insanla çevresi arasındaki ilişkileri büyük ustalık, büyük bir gözlem gücüyle saptar. Kişinin yaşarken farkına varmadığı gülmece ögesini rahatlıkla bulur çıkarır.

Toplumla, siyasal dünya ile ilgili öykülerinde (kişilikleri biraz abartsa da), atak ve acımasızdır. Bu çeşit öyküleri tatlı taşlamalar olmaktan çıkıp, bir kara yergiye dönüşür. *Zübük*, *Nutuk Makinesi* adlı yapıtları, bu konuda ilk akla gelen örneklerdir.

Dilin arılaşması, özleşmesi, doğru kullanılması konusunda özel titizliği ve bilgisine karşın öykülerinde belki de çok yazmaktan kaynaklanan bir savruluk, bir dikkatsizlik gözlenebilir.

1 Aziz Nesin. Gülmece Öyküleri. Yedinci basım. Cem Yayınevi. 183 s. 25 lira.

Ama ne denirse densin, Aziz Nesin, yurdumuz insanını çok iyi tanımaktadır. Bir başka kesitte, yani gülmece kesitinde olsa da. Ayrıca insan yaşamındaki traji-komik yapıyı ustalıkla sergilemektedir.

Yedek Parça, 1955'ten bu yana, yedi kez basıldı. Toplam baskı sayısının altmış bine vardığı, belki de aştığı söylenebilir. Aziz Nesin'in öbür kitaplarının da birçok basımlar yaptığı düşünülürse, ülkemizde gülmeceye olan ilginin ne kadar büyük olduğu anlaşılabilir.

Kitaptaki otuz üç öyküden biri olan "Çapkın Hikâye"de Aziz Nesin, bir bakıma, gülmece anlayışını şöyle açıklar:

"Çapkın hikâye yazmak, bir marifet değil... İnsan istese günde on tane çapkın hikâye şişirir. Çapkın hikâye de sanki mizah mı? Mizah hikâyesi efendime söyleyeyim, şöyle sosyal, sonracığıma..."

Bu kitabın (ve öbür kitaplarının) geliri, yazarın kendi kurduğu kimsesiz çocuklara bakmayı amaçlayan "Nesin Vakfı"na bırakılmıştır.

KOMÜNİSTLERİ TANIYAN KÖPEK²

Söz gülmededen açılmışken, bu türü başka bir anlayış, başka bir görüşle sürdüren bir yazardan, Esen Yel'den söz etmeliyiz.

Esen Yel'in ilk gülmece kitabı, *Zıkkımın Peki* adını taşıyor.

Kitabın arka kapağındaki tanıtma yazısında, "Türkiye mizahına çok emek vermiş bir yazar Esen Yel... Elinizdeki bu kitap genelde 12 Mart sonrasını konu alan mizah öykülerinden oluşuyor. Toplumcu-gerçekçi, bilinçli yaklaşımın, sulandırılmamış bir mizah anlayışının biçimlendirdiği güçlü ve en önemlisi düşündürücü öyküler bunlar..." deniliyor.

Her yazar, düşündüğünü iletmek, varsa bildirisini yaymak konusunda çeşitli yazınsal yöntemlere başvurabilir. Örneğin diyeceğini dümdüz der, masal yoluna başvurabilir, bilim-kurgudan yararlanabilir.

Esen Yel de "allegori"yi (bir şey söylerken, bir başka şeyi anıttırma) seçmiş bir yöntem olarak.

Ne var ki, bu yöntem ustaca kullanılmazsa öyküleri şematik bir hale getiriyor. Öykünün başında okuduğumuz iki üç cümle, bütünü baştan kavramanıza, sonucu tasarlamınıza yetiveriyor.

2 Esen Yel. *Gülmece Öyküleri*. Okar Yayınları. 103 s. 25 lira.

Esen Yel, çok başarılı, işini iyi kavramış usta bir yazar değil bizce. Bu şematiklikten sıyrılıp, daha somut bir tekniğe varırsa, yazdıkları daha bir tadla okunabilir.

ÇOCUKLARA GENEL KÜLTÜR³

Altıncı baskısını yapmış olan bu kitap, ara tatilin başladığı bu ayda, özellikle ilkokul son sınıfında okuyan öğrencilere son derece faydalı bir başvuru kitabıdır.

“Dünyamız” maddesiyle başlayıp, fen ve tabiat derslerinin bütün konularını kapsayarak “Elektrik” konusu ile biten kitap, çocukların soracağı soruların hemen hemen hepsine cevap vermektedir.

Ayrıca, kitabın sonunda her konuyla ilgili bir “Testler Bölümü” bulunmaktadır.

Küçük okurlarımıza, ana babalara salık verimiz *Çocuklara Genel Kültür*’ü. Şubat tatilinin değerlendirmesinde büyük katkısı olacaktır.

3 Ülkü Tamer. Milliyet Yayınları, yardımcı kitaplar. 332 s. 40 lira.

Mart 1979

TÜM ŞİİRLERİ¹

Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çok yerinde bir davranışla övülecek bir kadirbilirlikle, geçen yıl yitirdiğimiz büyük ozan Ceyhun Atuf Kansu'nun bütün şiirlerini iki cilt halinde topladı. İlk şiir kitabı *Bir Çocuk Bahçesinde*, 1941 yılında yayımlanmıştı. O tarihten bu yana yayınlanan şiir kitaplarının çoğu artık bulunmuyordu. Büyük bir eksiklikti bu Türk şiir okuyucusu için.

Ceyhun Atuf Kansu, 1919 yılında İstanbul'da doğdu. Bir çocuk hastalıkları hekimi olarak, Anadolu'da yıllarca ve istekle görev yaptı. Son derece alçak gönüllü, gösteriştan uzak, ülküsüne içten inançlı bir Atatürkçü, ödün vermez bir devrimciydi. Bu nitelikleri, şiirlerinde ve deneme ya da makale türü öbür yazılarında da açıkça görülür.

Tüm Şiirleri'nin her iki cildi de, Vecihi Timuroğlu'nun, Ceyhun Atuf Kansu'nun kişiliği ve sanatı üzerine yazdığı birer önsözle başlıyor.

Ceyhun Atuf Kansu, şiirini istekle, bilinçle halk kaynaklarına yöneltmiştir. Şiiri bütünlerken kurduğu imgeler, çağdaş şiir beğenisinin bütün inceliklerini içerirken bir yandan da şairin kendine özgü soyutlama yöntemi, akıl almaz ustalığıyla halktan kaynaklanmanın en güzel, en yetkin örnekleri oluverir:

“... Nerde o katkısız mutluluk
O dolup boşalmazlığı denizin,
Suların Trabzondan İstanbula aktığı saatlarda
Bizler de akıp gitmişiz ama güzelim,
Biz nerde? Hani aşkımız? Deniz nerde?”

(Cilt 1, s. 354)

1 Ceyhun Atuf Kansu. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 1. Cilt, 495 s. 100 lira; 2. Cilt 560 s. 100 lira.

Başka ülkelerde var mıdır, bilmiyorum, ama, bizim şiirimizde, yurdunu şiirine konu yapmış Ceyhun Atuf Kansu gibi bir başka ozan gösterilemez. Hemen her şiirinde, bir küçük kasabanın, bir yörenin, bir dağın, bir ırmağın ya da halktan bir insanın adını, büyük bir sevecenlik, büyük bir içtenlikle anmadan edemez. Bazı durumlarda şiirin zararına işlese bile, bir tutkudur onda bu. Bu tutku, doğal olarak, bir doğa sevgisine dönüşür. “Doğayı en iyi tanıyan, en çok seven ozanımız” yargısı, hiç de abartmalı değildir onun için. Özellikle aşk şiiri yazmadığı halde, çoğu şiirlerinde ince, sızlı bir aşkın, genişleyerek bir aşk sevgisi katına vardığını görürüz:

“İyice sevişmemiz için ben biliyorum,
Analarımızın babalarımızın ilkönce,
Sevişmeleri gerek yetesiye,
Aşkdan doğmamız gerek hepimizin.”

(Cilt 1, s. 413)

Ceyhun Atuf Kansu, yukarda da değindiğimiz gibi, ozanlığının yanında son derece tutarlı, ödün vermez bir fikir adamıdır. Atatürkçülüğün duruk değil, dinamik ilkelerine bağlıdır.

Ceyhun Atuf Kansu, mutlaka okunması gereken, kitaplıklarda mutlaka bulundurulması gereken bir Türk ozanıdır. Vazgeçilmezdir.

Ceyhun Atuf Kansu üzerine söylediklerimizi, Vecihi Timuroğlu’nun, 2. cilde yazdığı önsözün sonuyla bitirelim:

“Güneş Tanrı, sevgi Tanrı, Ulu Tanrı, Ceyhun Atuf derinliğinin parıltılarıdır. Doğa, onun “Ulu Tanrı”sıdır. Doğurgan, yenilenen, değişken bir “Ulu Tanrı”. Halk, özgürlük, bağımsızlık, kardeşlik ve sevgi temalarını durup dinlenmeden işleyen bir şair için, dışımızdaki nesneyi, kendimize özgü yapabilmek amacıyla, doğadan, bütün görkemiyle doğadan, insan-doğadan daha özlü ne olabilir.”

Vecihi Timuroğlu’nun bu sözlerine bir şey eklemek gerekiyor: Ceyhun Atuf Kansu, çok iyi yürekli, çok hoşgörülü bir şaman’dır da:

“... Çağımızın ölüsü geliyor, şimdi genç
Dağlarından, yatağından kan güllerinin
- Düzdeki babalar anlamaz bizi.
Analar ağlasa da, ölümümüz uzak onlara-
Jose Manuel... Jose Manuel”

CEYLANLAR SUYA İNDİ²

Fikret Otyam, çok ünlü bir gazeteci, değerli bir ressam ve fotoğrafçı. Gerek gazete yazılarında, gerek röportajlarında, ülkemizin Güneydoğusuyla özel bir tutkuyla ilgilenir. Bu kitabı da, yine Güneydoğu Anadolu'nun bir yöresini, Urfa'yı anlatıyor. Urfa'da yaşananları...

Önsöz'ünde şöyle diyor Fikret Otyam:

“Tüm çocuklara, çocuk arkadaşlarıma... sizin için, tüm çocuklar için bir kitap daha yazdım. Güzel ülkemizin bir yöresini, Urfa'yı anlattım. Tam yirmi beş yıldır giderim oralara...”

Fikret Otyam çocukları çok seviyor, tüm insanları, yani büyükleri de seviyor. Hepsinin güzel günler görmelerini istiyor:

“Ben inanıyorum sizler de inanın, güzel günler acısız günler bir gün gelecektir.”

“Mayınlı toprakları” anlatıyor Fikret Otyam bu kitapta. Sizin için kendi resimlemiş. Türkiye gerçeklerini daha iyi bir kavramak için okuyun bu kitabı çocuklar.

2 Fikret Otyam. Çocuklar için öykü. Cem Yayınları, Arkadaş Kitaplar. 87 s. 30 lira.

Nisan 1979

YUGOSLAVYA-TÜRK HİKÂYELERİ¹

Yaşadıkları yörenin içinde bulundukları tarihsel ve toplumsal koşulların etkilerini taşımakla birlikte, Yugoslavya'da, özellikle Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nde, yoğun bir Türkçe yazın tutkunluğu ve etkinliği var.

Kitaba yazdığı önsözde Bedri Selim, Yugoslavya'da, Türk yazınının tarihçesini, gelişmesini kısaca açıklıyor ve antolojiye alınan yazarların özelliklerini belirtiyor Bu önsözden anlaşıldığına göre, "... Ortaya çıkarılan yoğun tarihsel belgelerden de anlaşıldığına göre, bu yöre (Makedonya ve Kosova) Türkleri, Osmanlı döneminde zengin bir yazın geleneğine sahipti. Osmanlı (İmparatorluğu) egemenliğinden sonra ülkede kalan Türklerin geçirdikleri genel bunalımlarla birlikte" yazında da benzeri bunalımlara uğramaları doğaldır. (Süreyya Yusuf) Buna bir de Türkiye'de gerçekleştirilen yazı ve dil devrimleri eklenecek olursa, yaratılan kopukluğun, alanındaki büyük ve yaygın etkinliği sonucu sözü edilen bunalımın önemi daha bir artacaktır."

Yine Bedri Selim'in açıklamalarından anlaşıldığına göre, Osmanlı egemenliğinin sona ermesinden sonra daha çok sözlü hale dönüşen Yugoslavya-Türk yazını, kurtuluştan, yani İkinci Büyük Savaş'tan sonra "yazılı edebiyat" haline gelme olanağını bulmuştur.

Antolojiye alınan yazarların hepsi çağdaştır ve en yaşlısı 1920 doğumludur. Derleyenin belirttiğine göre, Yugoslavya'da yaşayan Türk hikâyecilerinin sayısı, antolojiye alınanlar kadar değildir. Antolojiye alınan hikâyeciler, derleyene göre, "şimdilik en sivrilmiş" olanlarıdır.

1 Çağdaş Yugoslavya-Türk Hikâyeleri Antolojisi. Derleyip düzenleyen: Bedri Selim. Tan Yayınevi (kitap Priştine / Kosova-Yugoslavya'da bulunan Tan Gazete Yayın Kurumu ile İstanbul'da bulunan Koza Yayınları'nın iş birliği ile hazırlanmıştır.) 294 s. Fiyatı yazılı değil.

Kitapta şu yazarların öyküleri yer almış: Şükrü Ramo, Mustafa Karahasan, Süreyya Yusuf, Necati Zekeriya, Fahri Kaya, Recep Murat, Nusret Dişo Ülkü, Enver Baki, Hasan Mercan, Avni Engüllü, İskender Muzbeg, Avni Abdullah, Alâettin Tahir, Şecaeddin Koka, Agim Rifat.

“Bu derlemede bir nokta dikkatinizi çekebilir” diyor Bedri Selim, “Bu aşağı yukarı kitaba girmiş bütün hikâyecilerin ortak yanındır, yani çocukluk! Geçmişe, geride kalana dönük, sevecen bir bakışla, yadırgatıcı bir özlemde her hikâyeci, çocukluğundan bir parçayı acı ya da tatlı yanlarıyla okur önüne sürmek.”

Gerçekten de hikâyelerin çoğu, Bedri Selim’in nitelediği gibidir.

Yazarların birçoğu Türkçe’de, Türkiye’de daha önceden de tanınan yazarlardır. Söz gelimi, Necati Zekeriya, Fahri Kaya, Nusret Dişo Ülkü, Hasan Mercan...

Dikkati çeken bir başka nokta yazarların pek çoğunun aynı zamanda şiir de yazmalarıdır. Bedri Selim şöyle açıklıyor bu durumu: “İçlerinden birçoğu, düz yazının dışında şiir de yazmaktadır. Yine birçoğu roman ve tiyatro dalında da yaratıcı ürünler vermektedirler. Dillerini olanca güçleriyle korumak, onları bu tür bir olağanüstü çalışkanlığa zorlamıştır. Kısaca çok yönlülük Türk halkı yazarları için..., bir çeşit zorunluluktur.”

Başlarken dediğim gibi, hikâyeler, yaşanan koşulların etkisini taşıyorsa da, yine şaşmaz bir şekilde Türk duyarlığını, Türk dili tadını özenle ve başarıyla yansıtmaktalar. Sınırlarımız dışında kalmış bu Türk yazını canlılığı ve başarısı ile mutluluk vermektedir okuyana.

VARLIK²

Birkaç ay önce yazdığımız bir yazıda yazın dergilerinin öneminden söz etmiş ve sizlere yurdumuzda yayınlanan yazın-sanat dergilerini fırsat buldukça tanıtacağımızı bildirmiştik. Bu yazıda *Varlık* dergisini tanıtarak sürdüreceğimiz bu girişimimizi.

Aslına bakılırsa bu tanıtımlara belki de *Varlık*’ı tanıtmakla başlamamız gerekirdi. Çünkü (eğer yanılmıyorsam) *Varlık*, bu-

2 Aylık sanat ve fikir dergisi. Yayınlayan ve yöneten: Yaşar Nabi Nayır. Şubat 1978, sayı 857, 15 lira.

gün ülkemizde kesintisiz yayınlanan en eski edebiyat dergisidir (44. yıl).

Genel olarak Atatürkçü-Halkçı bir çizgidedir ve bu tavrını hiç değiştirmemiştir. Çıktığından bu yana yeni değerlere de yer vermiş, bugün saygıyla andığımız birçok adların tanınmasında önemli katkısı olmuştur. Örneğin Garip Üçlüsü (Orhan Veli, Oktay Rıfat, Melih Cevdet Anday), Ceyhun Atuf Kansu, Mahmut Makal gibi birçok şair ve yazarın yerleşip yaygınlaşmasında büyük payı vardır.

Birçok denemenin, öykülerin, şiirlerin yer aldığı Şubat 1979 sayısında Behçet Necatigil, Samim Kocagöz, Necati Cumalı, Mehmet Seyda, Fakir Baykurt, Tahsin Saraç, Talip Apaydın, Yaşar Nabi, Mehmet Salihoğlu gibi tanınmış yazarlarımızın öykü, deneme ve şiirleri yer alıyor. Geçen yıl ölen Ozan Ceyhun Atuf Kansu'nun manileri de var dergide. Bu güzel manilerden biriyle yetinelim:

“Güneş biter bir gün
Ölümden habersiz kişi
Bahçe işi, ev işi, çarşı işi,
Bitirene dek yaşar yanında,
Biriktirdiği güneşi.”

Mayıs 1979

KIRLANGICIN KANAT VURUŞU¹

Bugünlerde, çocuk yazını ile ilgili olsun olmasın, yazarlarımız arasında geçerli bir tartışma konusu da, “Çocuk yazını ayrı bir yazın türüdür” ya da “Çocuk yazını ayrı bir yazın türü değildir. Yazın, çocuklar için ve büyükler için gibi iki ayrı türe ayrılmaz,” konusudur.

İlk sayıda bulunan yazarlarımız, “Çocukların ayrı bir dünyası bulunduğunu, yazarken bunun göz önünde tutulması gerektiğini” ileri sürerlerken karşı savdaki yazarlarımız, “Böyle bir ayırım mümkün olmadığını, seçmek-seçtirmek yoluyla, büyükler için yazıldığı söylenen yapıtların, çocuklarca da okunabileceğini” savunmaktadırlar.

Gerçekte her iki tarafın da, hak verebilecek özel kanıtları, gerekçeleri var. Ortada bir başka durum daha var ki, işi daha karmaşık hale getiriyor: Büyükler için yazılmış bazı kitapların giderek çocuk kitapları haline dönüşmesi (örneğin, *Don Kişot*, *Gülliver’in Yolculukları* vb.), küçükler için yazılmış bazı kitapların ise büyüklerce de tutulup okunması (örneğin, *Alis Harikalar Ülkesinde*, *Küçük Prens* vb.) ya da daha doğru bir deyimle, bazı kitapların hem küçükler, hem büyüklerce sevilip okunmasıdır.

Bize kalırsa, yazın konusunda her zaman sonuç önemlidir. Yani ortaya konan yapıt, gerçekten değer taşıyorsa (çocuk, ya da büyük yazını olarak çocuğun da büyüğün de dünyasını içeriyorsa), tartışmada daha geniş bir açıklığa varılabilir.

Ülkemizde çocuk yazını, yeni yeni gelişmektedir. İlk ve ortaöğretim dönemlerinde yazın (edebiyat) bir ders'tir, tarih gibi, biyoloji gibi, matematik gibi... Oysa yazın beğenisine, yazın tadına ancak sevgiyle varılabilir. Örneğin, okullarımızda okutulan ders

1 Çocuklara Günümüz Şiirlerinden Örnekler. Derleme (antoloji). Derleyen: Ali Püsküllüoğlu. Kültür Bakanlığı Yayınları. 294 s. 30 lira.

kitaplarında şiir, ozanların yaşam öykülerine dayalı, genellikle kötü örneklerle sunulan bir konudur; şiir tadı vermekten çok, şiirin kurallarını öğretmeye, öğrencilerin kişiliklerinin, yurttaş olarak yapılarının belli bir doğrultuda gelişmesini sağlamaya yöneliktir. Genellikle yurt ve doğa betimlemelerini ve yurttaş ya da aile ilişkilerini içerir. Vazgeçilemeden sürüp giden bu tutum, şiiri sevmeyen, hatta onu boş, gereksiz bulan bir yurttaşlar topluluğu oluşturur, onları şiirin, genellikle yazının insan yapısına kattığı estetik değerlerden yoksun kılar.

Kırlangıcın Kanat Vuruşu, “yetişkinler için yazılmış şiirlerden” çocuklar için seçmeler. Ahmet Hamdi Tanpınar’dan başlayıp yaş sırasıyla Nihat Ziyalan’a kadar 69 şairi içeriyor.

Kitaptaki şiirler, daha çok çocukların da sevebileceği türden seçilmiş. Seçmelerin isabetliliği isabetsizliği konusu tartışılabilir. Ne var ki bu konuda şaşmaz bir ilkeye varmak olanaksızdır. Her seçici için söz konusudur bu. Çocuklar sevseler de, sevmeseler de, belli bir şiir tadı almaları için hazırlanmış bu kitap. Zaten Ali Püsküllüoğlu şöyle diyor önsözünde: “... Günümüz ozanları onları yetişkinler için yazmışlar. Ama olsun, sizler de çok tat alacaksınız bu şiirlerden, biliyorum. İlk okuyuşta anlamadığınızı sandıklarınız bile, zaman zaman yeniden okuduğunuzda size açılacaktır.”

Kendisi de günümüz şairlerinden olan Ali Püsküllüoğlu, yararlı bir iş yapmış, Kültür Bakanlığı’nın girişimi de çok yerinde. Kitabın sonunda, kitaptaki ozanların kısa yaşam öyküleri de yer alıyor.

Püsküllüoğlu’nun bu başarılı derlemesinden iki alıntıyla bitiriyorum bu yazıyı:

“Üşüyor mu deniz
üstüne boşandıkça yağmur!
Ondan mı dersin
tüyleri böyle ürperiyor!

Ben de gidersem bigün bu biçim bir sağnakta
Alı al moru mor bir sandal gibi acaba
Yıllar sonra yılmayıp yine
Çarpar mı yüreğim yurdumun sahillerine?

(“Baharla Ölüm Koşmaları V.”, Can Yücel)

Dağın ardında güneş battı
 Çömelmış kapı eşiğinde
 Anam yün eğirir batı vakti.

Ninnidir tüten bacalardan
 Gelini salları beşiğinde
 Ya bir haydut, ya bir kahraman.

(“Dağın Ardında Güneş Battı”, A. M. Dranas)

BAY BABA²

Bay Baba, annenin, bir başkası uğruna terk ettiği evlerinde birlikte yaşayan bir baba oğulun öyküsü. Bütün kitap boyunca baba-oğul arasında süren sevecenlik ve anlayış, büyük bir rahatlık ve ustalıkla sergileniyor. Oğul, on yaşlarındadır ve gangster olmak istemektedir. Büyük kovboy yıldızlara özenmektedir. Dünyasını böyle kurmuştur. Yeri geldikçe uygular düşlerini.

Kitap, her biri ayrı birer öykü olabilecek bölümlerden kurulu görünse de, bölümler ilerledikçe bütünleşmeye başlar. Bir çocuğun gözünden anlatılan, açıklanan bir dünya kurulur.

Kitabı sevenler de, sevmeyenler de haklı olabilir. Büyük bir kitap değil ama rahatlıkla okutuyor kendini. Özellikle çocuğun ağzından anlatılmış olması, çocuksal abartmalarıyla, sevimli bir anlatım biçimine ulaşıyor.

2 Roman. Patrick Cauvin. Çeviren: Müntekim Ökmen. Milliyet Yayınları. 192 s. 35 lira.

Haziran 1979

BİR EĞİTİM MUCİZESİ (SUMMERHILL)¹

Kitabın yazarı A. S. Neill, bir eğitimci, ruhbilimci. Uzun yıllar klasik okullarda öğretmenlik yapmış. Bu uzun deneyimlerinin sonucunda uygulanmakta olan öğretim sisteminin yanlış olduğunu, hatta, mutsuz ve pısrık insanlar yetiştirmekten öteye gitmediğini düşünmüş. Bu sonuca varan yazar, 1921 yılında önce Almanya'da ve Avusturya'da uluslararası bir okul kurmuş, sonra asıl düşüncesini İngiltere'de, Summerhill'de, aynı adla anılan okulunda uygulamaya başlamış.

Kitabın arka kapağında verilen bilgilerden öğrendiğimize göre, A. S. Neill, birçok ülkede konusuyla ilgili konferanslar vermiş, çeşitli üniversitelerce onur doktorluğuna layık görülmüş, Freud ve Wilhelm Reich gibi bilgin ve düşünürleri etkilemiş. Alçak gönüllü bir yazar ve uygulayıcı olarak şöyle tanımlıyor kendisini: “Büyük bir düşünür değilim, yalnız bir emekçi, bir uygulayıcıyım”. Oysa eğitim dünyası onu bir “dahi” olarak görmekte...

A. S. Neill'in eğitim-öğretim konusunda tek ilkesi var: “Özgürlük, çocuğun kendi yetenekleri doğrultusunda gelişmesine yardımcı olmak.” Kendisi bunun pratikteki formülünü şöyle özetliyor. “İlk eşim ve ben, okulu açtığımız zaman bir tek ana düşüncemiz vardı. Okulu çocuğa uydurmak, çocuğu okula uydurmak yerine...”

“Görüşümce çocuk doğuştan akıllı ve gerçekçidir. Eğer çocuk, hiçbir yetişkinin yöneltmesi olmadan kendi haline bırakılsa, yetenekleri sonuna kadar gelişir,” diyen yazar, okulundan bir çöpçü de çıkabileceğini kaydettikten sonra, “Ben, mutlu bir sokak süpürücüsünü, sinirli, mutsuz bir öğrenciye yeğlerim” diye sürdürüyor sözlerini.

A. S. Neill'in okulunda uygulanan yöntem, kalın çizgileriyle şöyle: Öğrenciler, derslere girmeye zorlanmıyor (örneğin, bir öğren-

1 A. S. Neill. Çeviren: Güler Dikmen. Hürriyet Yayınları. 330 s. 50 lira.

cisi dokuz yıl hiçbir derse girmemiş), dersler de seçmeli. Okulun yönetimi, en küçük öğrenciden yöneticiye kadar, herkesin eşit oy sahibi olduğu bir kurulca düzenleniyor.

“Bence hayatın amacı, mutluluğu bulmaktır” diyor A. S. Neill. Dolayısıyla mutluluğu bulmanın yolu, özgürlükten geçer sonucuna varıyor.

Çocuğun eğitilmesi konusu, Jean Jacques Rousseau’nun *Emile*’inden bu yana, çağın koşulları, politik görüşler ve çeşitli ekonomik sistemlerin doğrultusunda bilimsel bir biçimde ele alınmaya başlandı. “Çocuk, büyüdüğünde, toplumun çarkları arasına sokulacak bir dişli midir? Çocuk, çocukken ve büyüdüğünde mutlu olması gereken bir birey midir? Bu iki ana sorunun sentezi düşünülemez mi?”

A. S. Neill, şöyle bir öneri atıyor ortaya: “Yaparak öğren yerine, oynayarak öğren.”

Kitabın giriş bölümünün sonlarında, şöyle diyor yazar: “Dünyanın, Summerhill eğitim yöntemine daha uzun bir süre başvuracağını sanmıyorum. Dünya daha iyi bir yol bulmalıdır. Yalnız boş kafalı bir kişi, kendi sözünün bir konuda söylenmiş son söz olduğunu savunur. Dünya daha iyi bir yol bulmalıdır. Çünkü politikacılar, insanlığı korumayacaklardır. Hiçbir zaman böyle bir şey olmamıştır.”

Kitap, “Summerhill Düşüncesi”, “Çocuk Yetiştirmek”, “Cinsellik”, “Din ve Ahlâk”, “Çocukların Sorunları”, “Anne ve Babaların Sorunları” ve “Sorular ve Cevaplar” başlıklı yedi bölümden oluşuyor. Yazar, bu konularda kendi düşüncelerini söylerken, uygulamalarında aldığı sonuçları da sergiliyor.

A. S. Neill’in düşüncelerine, önerilerine karşı çıkılabilir kuşkusuz, ters savlar ileri sürülebilir. Nitekim, onun düşüncelerine karşı çıkan bilgiler ve düşünürler de var.

Ne var ki, okunması mutlaka gereken bir yapıt, bilinmesi, öğrenilmesi gereken bir deney karşısında olduğumuz söz götürmez.

A. S. Neill, en azından, karşısında bile olsanız birtakım seçenekler, birtakım önemli sorular getiriyor ortaya.

ESKİ İSTANBUL'UN ÜNLÜLERİ²

İşte size hoşça vakit geçirecek, “İzzet Molla”dan başlayıp, “Ömer Seyfettin, Namık Kemal, Tevfik Fikret, Talat Paşa, Süleyman Nazif” gibi ünlüler yanında, “Kör Tahsin, Abdürrezak Efendi” gibi herkesin pek tanımadığı ünsüzlerin de yer aldığı bir kitap.

Kitabın bizim için önemi, resmi, tarihsel bilgilerin kuruluşunda tanıdığımız birçok kişinin, insancıl, yaşamaya ilişkin, nükteci yönleriyle tanıtılması.

Kitaba yazdığı önsözde yazar, *Eski İstanbul'un Ünlüleri*, Türkiye’de kendi türünde yazılmış bir [ilk] kitaptır,” diyor. Bu sav, biraz abartmalı sanıyorum. Fazlı Necip’in *Kühani Edipler*’inden bu yana, bu konuda birçok kitap yazıldı. Aziz Nesin’in, *İnsanlar Uyanıyor*’undan sonra, en son Çetin Altan’ın *Bir Yumak İnsan*’ı var örnek olarak. Ne var ki Şemsettin Kutlu, artık hepsi ölmüş olan ünlülerin gününe ve bugüne hoş gelecek fıkralarını naklediyor. Çetin Altan ve Aziz Nesin, kimi hâlâ yaşayan, kimi ölmüş olan ünlü, ya da ünsüzlerin adlarını vermeyerek anlatıyorlar kişilerini. Belki de bir genellemeye gitmeyi, bir portre değil de, bir “tip” çizmeyi amaçlayarak...

Eski İstanbul'un Ünlüleri ince şakalar yanında, dikkatle okunacak olursa, bir toplumsal yapının, bir ahlâkın kenar kıyı değerlerini de veriyor. Örneğin, en ünlü nüktecilerimizden Borazan Tevfik’in bir fıkrası:

“Kadıköy vapurunda, büyük salonda yer bulamayan Borazan Tevfik, özel yan kamara denilen yere geçmiş, hepsi yüksek mevki devlet ileri gelenleri arasında bir köşeye sıkışmış. Biletçi gelip biletleri sorduğunda, poker oynar gibi sesler yükselmiş:

– Paso!

– Paso!

– Paso!

Sıra Borazan Tevfik’e gelince, o da ciddiyetle seslenmiş:

– Bob!”

Güzel bir kitap *Eski İstanbul'un Ünlüleri*.

Temmuz 1979

YARIŞAN ÖYKÜLER¹

Yarışan Öyküler; İş Bankası'nın, 1978 yılında ilk, orta ve lise öğrencileri arasında açtığı öykü yarışmasında derece alan öykülerden oluşuyor. Kitaba yazılan önsözden anlaşıldığına göre, yarışma oldukça geniş bir ilgi görmüş. İlkokullardan 433, ortaokullardan 550 ve liselerden 1106 olmak üzere, 2089 öykü katılmış yarışmaya. Seçiciler, tanınmış ve saygın yazarlarımız. Bu 24 öykü, iki ön elemeden sonra, 96 öykü arasından seçilmiş.

7-8 yıl önce, ünlü bir çocuk dergisinin açtığı şiir yarışmasında seçiciydim. Yüzlerce şiir gelmişti yarışmaya. İlk endişem, ilk ölçüm, şiirlerin güzelliğinden çok, çocukların kendileri tarafından yazılıp yazılmadığını, şiirlere dışardan bir karışma (müdahale) olup olmadığını saptamaktı. Kuşkusuz, bunun kesin bir ölçütü yoktu. Ama yine de birtakım ipuçları bulunabiliyordu. *Yarışan Öyküler*'in Seçiciler Kurulu da böyle bir varsayımı kabul etmiştir elbette. Görebildiğim kadarıyla, öykülerde, dışardan bir karışma söz konusu değil.

Yazın heveslisi genç insanlardan, daha doğrusu çocuklardan kusursuz, dört başı mamur yapıtlar beklemek haksızlık olur. Ama kitaptaki öykülerin çoğu, yaş dilimleri göz önüne alındığında başarı ve beğeni ile okunuyor.

İlkokulların öyküleri genellikle yaşları ve yaşantılarının gereği olarak ufacık bir yaşamın etkileyici anılarını konu edinmiş. Küçük, duygusal anılar... Etkileyici büyük olaylar... Küçük dünyalarını açıklayan iç dökmeler... Örneğin, ilkokul öğrencisi Aydın Elgin, şöyle bitiriyor öyküsünü: "Artık çolak olmuştum. Hiç kullanmadığım sol kolumu sağ yaptım. Hâlâ bu acıyı çekmekteyim."

Kitapta, yaş ve öğrenim dilimleri ilerledikçe, toplumsal sorunlara ilginin arttığı gözlemleniyor. Köy sorunları, köyden kente göç

1 Türkiye İş Bankası, 1978 Kısa Öykü Yarışması'nda Ödül ve Mansiyon Alan 24 Öykü. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 172 s. 50 lira.

sorunları, 1968'den bu yana yaşadığımız olaylar, değişik anlatım ve konularla dile getiriliyor. Bu uyanış ve ilgi, bazen şaşırtıyor okuyanı.

“Küçük Kuş ve Özgürlüğü”, Ebru Köktürk “Balonların Uçurduğu Pasta”, Ayşe Bengi Çelik (ilkokullar), “Satılık Ev”, Bektaş Kurt, “Televizyon” Yeşim Güler, “Billi”, Oruç Emre Göksoy (ortaokullar), “Denizde Birlikte” Kübra Ataman “Nasıl Olsa Hasan Bey'in İş Yok” Suat Tokyürek, ilgi çekici, kurgu ve anlatım yönünden başarılı öyküler. Liselilerin öykülerinde, davranışın “profesyonel” bir davranışa, yani tam bir yazınsal kaygı ve davranışa eriştiği görülüyor.

İlgiyle okunuyor *Yarışan Öyküler*. İbrahim Cüceoğlu, önsözünü şöyle bitiriyor. “Yarının ünlü öykücülerі olmaları umut ve dileğiyle, öğrenci yazarlarımızı, okuyucularımızın, eleştirmenlerimizin değerlendirmelerine sunuyorum.”

Biz de aynı umut ve dileklerle katılıyoruz bu düşünceye.

GELİŞEN VE GÜÇ ÖĞRENEN ÇOCUKLAR (BAKIM/ÖĞRETİM/ TEDAVİ) 2

Kitap tanıtma yazılarına başlarken, yalnız güncel kitaplardan değil, yeri geldikçe, daha önce yayınlanmış yararlı kitaplardan da söz edeceğimizi yazmıştık.

Prof. Dr. Rıdvan Cebiroğlu'nun 1976 yılında yayınlanan bu önemli yapıtını, içinde bulunduğumuz yılın “Çocuk yılı” olmasını da göz önüne alarak, okuyucularımıza tanıtmanın uygun olacağını düşündük.

Prof. Cebiroğlu, şöyle diyor önsözünde: “Ülkemizde yavaş gelişen, okullarda güçlkle öğrenebilen ve geri zekâlı çocuklar, önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu çocukların pek çoğuna aileleri bakmak, yetiştirmek, öğretmek zorunluluğundadır. En ileri Batı ülkelerinde bile çocukların ancak yüzde onuna kurumlarca yardım eğitim, götürülebilmektedir.”

İşte bu gerçeklerden yola çıkan Prof. Cebiroğlu, bu gibi çocukları olan ya da bu gibi çocukları eğiten ana babalara, öğretmenlere, çok yararlanabilecekleri bir yardımcı getirmiş.

2 Prof. Dr. Rıdvan Cebiroğlu, 256 s. 50 lira.

Toplam XII bölüm olan kitap, aslında iki ana bölümden oluşmaktadır. “Genel” ve “Medikal”. İlk bölüm “çocuğun tanınıp öğretilmesine”, ikinci bölüm ise “tıp ile ilgili konular” a ayrılmıştır. Çocuklarının davranışlarından kuşku duyan ana, babalar, eğitimciler, ilk bölümde birçok sorularının yanıtlarını bulabileceklerdir.

“Zekâ gerisi veya akıl hastası bir çocuğu olmak en sağlıklı ailelerde, eşlerde bile yüzde yarım oranında mümkündür. Bunda annenin veya babanın suçu yoktur. Çocuktan utanmak, gizlemek, onu bakım ve öğretimden, insanlardan uzak tutmak sizde derin bir suçluluk yaratır” diyor. Prof. Cebiroğlu ve davranışı ne olursa olsun, hiçbir çocuğun eğitim ve öğretimden, tedaviden uzak tutulmamasına işaret ediyor, bunun yollarını gösteriyor. Prof. Cebiroğlu’nun bu işaretini, ünlü Amerikalı yazar Pearl S. Buck’ın, kitabın arka kapağına alınan şu sözleri de pekiştiriyor: “Geç gelişen çocuğunuza olumlu davranın. Ondaki çekinip uzak durmayınız. Onun hem sizin için, hem öteki çocuklar için daima değeri vardır.”

Kitap, çeşitli krokiler, istatistik bilgileri, “geri zekâlı ve sorunlu çocuklarla ilgili Türkçe yayınlar” bölümü ve geniş kaynakçası (bibliyografya) ile ayrıca değerlendiriliyor.

Bizce, çocukları sorunlu olsun olmasın, bütün ana, babaların ve eğitimcilerin elinin altında bulunması gereken nitelikte bir kitap. Çünkü Prof. Cebiroğlu’nun dediği gibi “Normal çocuğun sağlıklı bir karakterde yetişmesi için onun problemlerini tanımamız gerekir.”

(İlgilenenler için isteme adresi: Çapa Millet Caddesi 118, İstanbul)

Ağustos 1979

ALNINDA MAVİ KUŞLAR¹

Alnında Mavi Kuşlar, Aysel Özakın'ın ikinci romanı. İlk romanı *Gurbet Yavrum* ile ilgileri toplayan yazar, bu ikinci romanı ile *Madaralı Roman Ödülü*'nü kazandı. İki romanı arasında bir de öykü kitabı var: *Sessiz Bir Dayanışma*. Aysel Özakın, “Küçük Şehrin Soğuk Geceleri” adlı öyküsü ile de, Sabahattin Ali Hikâye Yarışması'nda “En Başarılı Hikâye” ödülü ile değerlendirildi.

İlk romanı *Gurbet Yavrum* ile özgün bir çıkış yaptı Özakın. İçerik yönünden yeni, anlatım bakımından iddiasız ama kararlı, ne yaptığını bilen bir yazar izlenimi veriyordu. Silmedi, yitirmedi bu izlenimi yazar. Öykülerinde de, ikinci romanında da sürdürdü.

Alnında Mavi Kuşlar, bir gün akşamüstü başlıyor, ertesi gün akşamüstü bitiyor genel planda. Bu gün de, açık tarih verilmemekle birlikte, 1 Mayıs 1977'dir. Ne var ki bu bir gün içinde yazar, geriye dönüşlerle, roman kişinin yaşamından ilginç kesitler getiriyor.

Roman genelde, büyük kente, İstanbul'a yerleşen taşralı bir kızın öyküsü. Derinden, sezdirmeden işleyen bir aşk da var içinde. Pek üstüne basılmayan bir aşk. Yazarın asıl amacı, 1 Mayıs olaylarını konu edinerek, işçi ve aydın kesimlerinin tutumlarını sergilemek, bu tutumların, davranışların kökenine inmeye çalışmak. Yalnız Aysel Özakın bunu yaparken, büyük bir sağduyu ile, sağlam bir yazar bilinci ile yargı getirmemeye özen gösteriyor. Bu konudaki kendi ölçülerini zorlamaya, savunmaya girişmiyor. Kısaca, roman kişilerini, onların tavırlarını değerlendirmiyor, eleştirmiyor, övmüyor. İnce gözlemlerle geniş ve ayrıntılı tablolar çizmeyi yeğliyor.

Yalnız Aysel Özakın, küçük ayrıntılarla, “ince gözlem”lerle biraz fazla oyalanıyor. Romanın bir ayrıntı sanatı olduğunu kesinlikle biliyor da, arada bir kendini pek kaptırıyor bu ayrıntılara. Beşeri durumları saptarken, romanın genel yapısına hiçbir katkısı

1 Roman, Aysel Özakın. E Yayınları. 229 s.

olmayan ayrıntılara dikkat çekiyor. Sözgelimi romanın başkişisi ağabeyisini Topkapı'da uğurlamaya giderken, ağabeyisi yıkık surlara "başını çevirip o yana bakıyor". Bu arada eski surlar da onarılmakta oluyor.

Elbette büyük kusurlar değil bunlar. Gereksiz ayrıntıları kendisi de fark edip temizler bir gün. Yazar olarak bir başka erdemi üstünde durmak istiyorum: Aysel Özakın, bir kadın yazar olduğunu gizlemiyor (bazı kadın yazarlar kadın olduklarını anımsatmamak için, cinsiyetsizliği seçerler. O, yapmıyor bunu.) Anlatımı süssüz ve yalın. Daha da önemlisi, kendini okutan bir yazar.

KIRMIZI²

"On beş yaşındaydım, sevişmeden ve Direniş'e katılmadan ölmek istemiyordum. Ama Alman askeri öldürmek, bir cinsel tutkuyu öldürmekten daha kolaydı."

Bu sözler, kitabın daha başlangıcında Lanzmann'ın karmaşık, tutkulu iç dünyasına ışık tutuyor. Yazar, Paris'te 1927'de doğmuş, ilkokuldan alışılmadık bir yaşam serüveni var. Paris Okulu adıyla anılan ressamlar grubunun üyesi, sonra Jouir topluluğunun kurucusu, tiyatro eleştirmeni, *Lui* dergisinin yayımcısı, yayınevi yönetmeni, senaryo ve şarkı sözü yazarı...

Dünyada dolaşmadığı yer yok gibi: Şili'de maden işçiliği yapmış, profesyonel kumarbazlık ve kaçakçılıkla geçinmiş bir süre, kamyon soforlüğü ve boyacılık da girdiği meslekler arasında.

Romanın başkişisi Kırmızı'nın, kendisi olduğunu gizlemiyor yazar; tersine, sık sık belirtiyor bu gerçeği, altını çiziyor. Kırmızı, kızıl saçlı, çilli bir Yahudi oğlan. Bu özelliklerinden ötürü başı sık sık derde giriyor; bir kere, ailenin yüz karası sayılarak türlü bas-kılarla karşılaşılıyor. Katı bir nine, çocuklarını kamçıyla eğitmeye düşkün çapkın bir baba, evlilik yaşamında bulamadığı sevecenliği "dış ilişkiler"de arayan hırçın, mutsuz bir anne... Kırmızı'nın kendine örnek seçtiği ağabeyinden başka yakını, daha doğrusu sığınağı yok. Yine de, böylesine sevgisiz bir ortamda yetişmesine karşın,

2 Roman. Jacques Lanzmann. Çeviren: Tanju Gökçöl. Hürriyet Yayınları. 189 sayfa, 50 lira.

bakıyoruz, bütün yaşamı sevgi aramakla, sevgi peşinde koşmakla geçmiş. Yakınmadan, eleştirmeden, oldukları gibi canlandırıyor seçtiği kişileri, kendisine yaşamı cehennem eden kişileri bile. Artık uslanmış, saçları kırlaşmış bir “Kırmızı” olarak, gençliğini, en gizli anılarını olanca içtenliğiyle okurun gözleri önüne seriyor.

Kitapta, Kırmızı’nın cinsel tutkuları, ilk uyanışları ağır basıyor. Lanzmann her zaman ince, buruk bir gülümseyişle dile getiriyor acemilik günleri, başarısızlıklarını. En büyük başarısı da burada zaten. Kapkara ölümleri, iç yakıcı ayrılıkları, savaşın cehennemini anlatırken bile bu olayları yaşamın doğal akışının vazgeçilmez ayrıntıları gibi sunması, umudu, sevgiyi hiç elden bırakmaması. Günümüz yazarlarından çok azında görülen bir “gönül bilgeliği” var onda.

“Bir başkasının sizi sevmesi için onu sevmenin yeterli olduğunu sanıyordum. O zamanlar sevmek için biçime özen göstermek gerektiğini bilmiyordum” diyor bir yerde.

Bütün dünyada büyük yankılar uyandıran “Kırmızı”yı bir çırpıda okuyabilirsiniz, kendi gençliğinizden, kendinize itirafa bile çekindiğiniz düşlerinizden, saplantılarınızdan, çarpıcı, son derece cesur parçalar bulacaksınız bu romanda. Yazarın cinselliğe olan büyük tutkusu bir yerde sıkabilir sizi, yine de unutmayın ki 15 yaşında Direniş’e katılan, ölümü ensesinde duyarken genç kızlarla ilişki kurmayı düşleyen bir delikanlıdır söz konusu olan. Ölüm karşısında cinsel uyanma...

“Bunun doğru olmadığını, sırası olmadığını biliyordum” diyor Kırmızı, “Ama o günden bu yana, ölümün karşısında doğal olarak yürekten cinselliğe geçildiğini öğrendim.”

Eylül 1979

POLİTİKA¹

Ülkemizde karikatür, başından beri, yani yüz yılımızın başından bu yana salt bir gülmece-güldürmece sanatı olarak değil, siyasal-toplumsal açıdan gelişerek gelmiştir. Çizgi ve anlayış bakımından geliştikçe de, siyasal ve toplumsal yaşamımızda işlevi ve etkinliği artmıştır. Örneğin, bir karikatür yüzünden bir dergi, bir gazete kapatılabilmektedir dönemin iktidarlarınca.

Nereden kaynaklanıyor karikatürün bu etkinliği? İlkın, acı-masızlığından, daha doğru bir deyişle, gerçekçiliğinden. Sonra, halktan zaten var olan yergi duygusunu, incelikle ve çağdaş bir anlatımla yansıtmamasından.

Ferruh Doğan da karikatürümüzün bu geleneği içinde yer alan ve bu geleneği yoğurup çağdaşlaştıran ustalarımızdan biri. *Politika*, dördüncü karikatür kitabı Ferruh Doğan'ın (Öbürleri: *Asrileşen Köy* 1956, *Çizgili Dünya* 1969, *Sergi* 1974).

Politika'nın bir özelliği de, Ferruh Doğan'ın, 1950'den bu yana çizdiklerinden seçmelerle oluşması. Böylece sanatçının gelişim çizgisini izlemek mümkün oluyor.

Kitabı tanııtma yazısında, "Türk karikatüründe yeni bir karikatürün yanı sıra, toplumların ekonomik, siyasal çelişkilerini, bu çelişkilerden doğan yabancılaşmaları çizgileyen yeni bir 'politika türü' de yaratan, oluşturan öncü sanatçılardan biridir Ferruh Doğan."

Ferruh Doğan'ın 1950'lerden bu yana çizdiği karikatürlerden derlenen bu kitapta, yurdumuzun ve dünyanın -ne yazık ki- yıllardır gündemde kalan, güncelliğini yitirmeyen sorunlarını, çizildiği günlerin çizgileriyle bulacak, sanatçının çizgi aşamalarını da izleyeceksiniz," denilmekte.

Gerçekten de, Doğan'ın 1950'lerde nükteye, söze (legende) bağlı olan, sözü resimle pekiştirme izlenimi veren anlatımı, gitgide

1 Karikatürler: Ferruh Doğan. Cem Yayınevi-Türk Sanatçılar Dizisi. 159 s. 50 lira.

karikatürün asıl ögesi olan çizgiye ulaşmakta, söz de bir çeşit çizgi niteliği ile bağdaşıp, kaynaşmaktadır karikatürle.

Ferruh Doğan, son derece titiz ve önyargısız bir gözlemcidir. Kendi dünya görüşü doğrultusunda bir açıp bakılacak bir karikatür kitabı olarak değil, bir çeşit, siyasal-toplumsal-ekonomik belgeler toplamı olarak bulunmalıdır kitaplıklarda. Sağduyulu bir halk gözlemcisinin, kendi toplumunun otuz yıllık macerasını belgeleyen çizgileri olarak.

KÜÇÜMEN²

Küçümen, geleceğin bir ustasını haber veriyor. Kim bilir, belki de şimdi de usta Haslet Soyöz. 1955 doğumlu Haslet Soyöz, birçok günlük gazeteye de karikatürler çizmiş, çiziyor.

Küçümen, onun yarattığı bir tip. İlkokul öncesi ya da başlangıcı çağlarında, akıllı, dünyanın farkında, çağdaş bir çocuk. Bazen kız oluyor, bazen erkek, değindiği konulara göre.

Haslet Soyöz. *Küçümen* aracılığıyla eğitim sistemimize yaklaşmaya, bu sistemin aksayan yönlerini ortaya sermeye çalışıyor. Ve bize göre büyük isabetle eğitimin okul içi değil, aile içi sorunlarını, bazen eleştirici, bazen hoşgörülü, bazen isyan halinde, ama çoğu zaman hüznü bir çocuğun gözlerinden. Dört karelik dizilerinden birinde, havada tabaklarla tuzluklar uçuşurken şöyle diyebiliyor örneğin: “Baba, anneme katlanır-annem de babama –bir boş kare-den sora– Bense ikisine de.”

H. Soyöz’ün yeni doğan *Küçümen*’lerinden birisi kız, diğeri oğlandır. İkizdirler sanki. Her gün çevremizde pek bol rastlanan bağırgan, gürültü eden, tepinen, koşan, yoksulsa elinde tahta silahla, zengin çocuğuysa kapitalist ülkelerin ihracı tankla, uçakla, tüfekte karşısındakini tarayan, vuranlardan değildir onlar. *Küçümen*’ler düşünen, gören, hisseden çocuklardır. Çevrelerinde olup bitenlerin, yanlışların, doğruların bilincindedirler. Ve bu gerçekleri kendi çocuksu dünyaları içinde bazen eleştirirler, bazen yererler, bazen üzüntülerini dile getirirler. Hedef, bu çarpık düzendir, bu düzenin

şartlandığı büyüklerdir, yönetenlerdir, anneleridir, babalarıdır, öğretmenleridir. Bu nedenle bu küçümen çocukların asıl okurları büyüklerdir.” (Oktay Akbal, 21 Nisan 1979 *Cumhuriyet*, aynı zamanda kitabın önsözü)

Oktay Akbal’ın, *Küçümen* konusundaki bu saptamasında olduğu gibi katılmamak mümkün değil. Aslında Haslet Soyöz, derinde işleyen ve geleceği umulmaz biçimde etkileyen durumlara parmak basıyor. Şimdi önemsemediğimiz, daha doğrusu önemini bildiğimiz halde çözümünü savsakladığımız birtakım durumlara. Aslında “durumlara” değil, “sorunlara” demek doğru olurdu sanıyorum. Durumları büyütme istemediğimizden olacak.

Çizgileri çok yalın Haslet Soyöz’ün. O kadar ki, bu yalınlığın, arada bir bir “savrukluğa” olup olmadığını bile düşündürüyor insana. (Kuşkusuz yanılıyor da olabilirim bu konuda. Bu, sanatçının isteyerek seçtiği bir tutumsa, hiçbir diyeceğim kalmaz). Ne var ki Haslet Soyöz’ün getirdiği bildiri, çektiği uyarı sinyali, güncelliğini hiç yitirmeyecek. Oktay Akbal’ın dediği gibi, “özellikle büyükler için.”

Ekim 1979

GÜLÜP AĞLADIKLARIM¹

Kültür Bakanlığı, yeni bir yayına başladı. Yazın-Dizisi. *Gülüp Ağladıklarım*, bu dizinin ikinci kitabı. Bu dizinin bir devamı niteliğinde olacağı anlaşılıyor. Ne var ki, seçmelerin herhangi bir plana, programa bağlanmadığı, biraz gelişigüzel davranıldığı kuşkusu uyanıyor. Ne olursa olsun, yararı yadsınamaz elbette.

Ahmet Rasim (1864-1932), gazeteci ve tarihçi olarak Türk yazınındaki yerini bulmuş, geniş açılı bir yazardır. Okullar için alfabe, gramer, tarih, matematikten, *Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi* gibi hacimli bilimsel kitaplardan, Fransızca'dan yaptığı çevirilerden, *Fuhş-ı Atik* gibi romanlardan gazete fıkralarına kadar el atmadığı alan kalmamış gibidir. 140 kadar eseri vardır.

Gülüp Ağladıklarım, Birinci Dünya Savaşı sonrası yıllarında İstanbul yaşamını konu edinmektedir genellikle. Yazarın son derece açık, yalın, ama yalınlığına karşın renkli ve canlı bir dili vardır. Yazdığı her tür yapıtta, okuyucusunu hemen kavramayı başarır bu yüzden. Anlatılmaz ayrıntılara kadar varan son derece güçlü bir gözlem gücü, başka bir özelliğidir. Yakaladığı bu ayrıntılar ve anlatım gücüyle, kitabı hazırlayan Ahmet Sevinç'in de belirttiği gibi: "Yeni kuşakların tarih dersinde edindikleri soyut bilgiler yanında, onları canlı görünümlele dolduracak olanlar arasında, Ahmet Rasim'in bu yapıtının çok seçkin bir yeri" olacaktır.

Ahmet Rasim'in bir başka özelliği de, değindiği konu ne olursa, ona ince bir mizahla yaklaşmasıdır. Bu özelliği ile okuma alışkanlığının yayılmasında büyük payı olduğu düşünülebilir. Güncel soruları asık yüzlü bir bilgiçlikle değil, güler yüzlü bir halk adamı olarak ele alır.

1 Ahmet Rasim. Fıkralar. Basıma hazırlayan: Ahmet Sevinç. Kültür Bakanlığı Yayınları. 223 s. 30 lira.

Kitabın ilginç yönlerinden biri de, ülkemizi yarım yüzyıldan beri tedirgin eden sorunların hiçbirinin çözülmediğinin, bugün de var olduğunun saptanmasına belge oluşturur.

“Bin Bir Sorun” adlı fıkrasında yazar şöyle diyor: “... Hangi kelimenin kuyruğundan tutarsanız tutunuz, sonunda bir ‘sorun’ görürsünüz. Üç odalı bir evi düşünün; bakın içinde ne sorunlar var: Ekmek sorunu, Su sorunu, Gaz sorunu, Kömür sorunu, Yağ sorunu, Kira sorunu... Tünel tramvay sorunu, Pislik sorunu, Giyim sorunu, Araba, otomobil, kamyon sorunu... İran sorunu, tarafsızlar sorunu, barış sorunu... vb.”

Bir bölümünü yazıya almadığım ve hepsi de dünyamız ve ülkemiz için bugün de geçerli olan bu sorunlardan “nasıl çıkacağız” sorusuna Ahmet Rasim, şu yanıtı veriyor: “Nasıl mı? Gidişe bakılırsa, cascavlak!”

Kitap, yeni kuşakların anlayabilmesi için, yazarın üslubuna dokunulmadan sadeleştirilmiş, metnin anlaşılmasına yardımcı olabilmek amacıyla sayfa diplerine notlar eklenmiştir.

Sıkılmadan, hatta tadla okunacak bir kitap *Gülüp Ağladıklarım*.

ÇOCUK BAKIMI²

Dr. Benjamin Spock, çocuk eğitime getirdiği yeni kurumlarla, birden bütün dünyanın ilgisini çekmiş bir uzman. Temel kanısı, “Çocuğun belli bir yaş düzeyinden sonra bir eğitim düzenine göre yetiştirilmesi değil, dünya ile ilişkilerinin başladığı andan itibaren, kişilikli bir birey olarak kabul edilerek yetiştirilmesidir.” Yani çocuk güdülen, yönetilen bir “yaratık” değildir. Bütün baskıların dışında tutulmalıdır. Dr. Spock’un bu kuramı, hemen bütün gelişmiş ülkelerde derhal benimsenmiş, uygulamasına geçilmiştir. Dr. Spock’un bu kuramına karşı çıkanlar da olmuştur. Gerekçeleri özellikle az gelişmiş ülkelerde, yerel ve geleneksel koşullarla yetişmiş bir kuşak, öte yanda, Dr. Spock’un önerileriyle bütün baskılardan uzakta yetişmiş bir kuşak, bir zaman sonra, dünyada birbirlerini anlamayan iki insan türünün oluşmasına yol açacaktır. Ekonomik ve toplumsal

2 Dr. Benjamin Spock. Çevirenler: Gülten Suveren, Dr. Fikret Aksoy (Çocuk Hastalıkları Uzmanı). Altın Kitaplar Yayınevi. Ciltli 624 s. 125 lira.

denge-sizliklerle dolu dünyamızda, sonuçları şimdiden kestirilemeyecek bu oluşum, bazı kuşkuları da birlikte getirmektedir.

Bütün bu genel sakıncalar dışında Dr. Spock'un kitabı genç anneler için büyük bir yardımcıdır. Çocuğun doğumdan başlayarak, beslenmesinden, hastalıklarından, kişilik gelişmelerinden duydukları, karşılaşacakları endişelerine yardımcı olacaktır. Dr. Spock, bu kitabında bir bakıma çocuğa yardımcı olabilmek için yakın çevresini de eğitmektedir.

Kitabın başlangıç bölümü olan, "Anne ve Babaların Görevi"ne, genç anne ve babalara seslenerek şöyle başlıyor yazar: "Kendinize Güvenin-Sandığınızdan daha çok şey biliyorsunuz."

Yazarın, aynı yayınevinde daha önce yayınlanmış *Genç Anneye Öğütler* adlı yapıtı da, çocukların yetişmedeki ruhsal durumlarını daha geniş bir şekilde ele aldığından anne ve babalara büyük ölçüde yardımcı olacak niteliktedir.

SÜMBÜL VE NERKİS³

Neşe Yaşın, genç bir ozan. *Sümbül ile Nerkis* ilk kitabı.

Savaşlardan, kırımlardan, açıklıklardan en çok çocukların etkilendiğini, en çok onların korktuğunu –Kıbrıslı olduğu için– yakından görmüş. Mutlu, savaşız yarınlar düşünmüş, özlemiş çocuklar için.

Sümbül ile Nerkis, iki kız kardeş. Onların izlenimleri, dünya ile ilişkileri güzel şiirler halinde verilmiş. Hep barış, güzel bir dünya ve kardeşlik özlemi taşıyorlar. Kitabın "Karşılaştırma" adlı son şiiri şöyle:

"Bir dut ağacı varmış Kıbrıs'ın ağacı varmış Kıbrıs'ın ortasında,
Bir yandan Rum çocukları yermiş dutları,
Öbür yandan Türk çocuklar.
Ağacın üstünde iki çocuk rastlaşmış bir gün,
Birbirlerine bir şeyler anlatmak istemişler,
Birisi Rumca konuşmuş,

3 Neşe Yaşın. Çocuklar için şiirler. Resimleyen: Elif Ayiter. Arkadaş Kitaplar. 72 s. 25 lira.

Öteki Türkçe,
Ama ikisi de aynı şeyi söylemişler:
“Seni çok merak ediyorum demişler.”

Neşe Yaşın, geleceği olan bir ozan. Kitap çocuklarımıza iyi bir şiir beğenisi kazandırabilir.

Kasım 1979

YILDIRIM BÖLGE KADINLAR KOĞUŞU¹

Sevgi Soysal, iki yıl önce yitirdiğimiz genç bir yazarımızdır. Usta bir öykücü ve romancımızdı daha doğrusu. (Öykü kitapları: *Tutkulu Perçem*, *Barış Adlı Çocuk*. Romanları: *Yenişehir’de Bir Öğle Vakti*, *Şafak*, *Yürümek*) Romanlarında da, öykülerinde de keskin bir gözlem ve atak bir anlatım vardır. Daha önce de belirttiğimiz gibi.

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu yazarın, 12 Mart döneminde tutuklanıp konulduğu cezaevindeki anılarını içeriyor. Kimi düşündürücü, kimi güldürücü, birbirinden bağımsız yazılardan oluşuyor kitap. Siyasi tutuklu ya da hükümlü kadınların günlük yaşamlarını izleyebiliyorsunuz. Ve kitap, cezaevi gerçeğini olanca yalınlığı, acımasızlığı ile sergiliyor.

Bunların yanı sıra, bir belge niteliği de taşıyor. O dönemde kadın hükümlerinin siyasal görüşleri, kişisel tutku ve tutumları, cezalandırma sisteminin niteliği üstüne gözlemler...

Sevgi Soysal’ın anlatımı biraz buruk bir eğlenti havasında. Bu, biraz da içinde bulunduğu, yaşadığı koşullara boyun eğmediğini vurgulayan bir alaycılık. Gözlemleri derinden, güncel, ilginç. Cezaevinde bulunan bir insanın iç dünyasını kendinde yaşayarak ustaca açıklıyor: “Neyse, günler geçsin istiyorum ya ‘dışarıyı’ düşünemiyorum. Uzun süre buzdolabında dondurulmuş bir et gibi, dışarıya çıkarılınca kokmaktan, bozulmaktan korkuyorum. Ve böyle bir ‘dışarı’dan, şimdiye kadar hiçbir şeyden korkmadığım kadar korkuyorum.

“İçimde yeniden kıpırdanan hayatın tümüyle merhaba...”

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu okunmalıdır. Bir bakıma, bir direncin anılarıdır onlar.

1 Sevgi Soysal. *Cezaevi Anıları*. Bilgi Yayınevi. 265 s. 70 lira. (Dördüncü basım)

KURUTULMUŞ FELSEFE BAHÇESİ²

Salâh Birsell, yazınımızda asıl ününü ozan olarak yapmıştır. Gerçekten de, aşağı yukarı aynı yıllara rastlamalara karşın, Orhan Veli hareketinden etkilenmeyen incelikli, iğneli, özgün bir şiir kurmuştur. Bugün de Salâh Birsell adı nerede geçerse geçsin, hemen bir ozan gelir akla.

Oysa Salâh Birsell, ayrıca son derece yetkin, titiz ve çok geniş açılı bir deneme yazarıdır. Ele aldığı konuları, kökeninden başlayarak, şaşılacak ayrıntı, örnek ve gözlemlerle geliştirir. Bu ayrıntıları, alıntıları, nereden, nasıl bulduğuna ve konusu etrafında nasıl bütünlüğüne akıl erdiremezsiniz. Örneğin, Nazım'ın, Ahmet Haşım'ın, Necatigil'in şiirlerinden, Tevfik Fikret'in Aşyan'ından söz edeceği bir yazıya Roma İmparatoru Neron ve Asya Prokonsül'ü Vetus'la başlar.

Salâh Birsell'in bizce en önemli özelliği, şiirleri ve deneme yazıları arasındaki kişilik bütünlüğüdür. Şiirlerindeki o ince alaylı iğneleme havasını, denemelerinde de aynı incelik ve ustalıklı sürdürür. Şiirlerinde olduğu gibi, denemelerinde de asık yüzlü değildir. Örneğin kitaba ad veren denemesine şöyle başlar.

“Charles Chaplin'in annesi, parasızlıktan davulu yırtılsa da, cumartesi oldu mu, bir penilik şebboy almadan eve gelmezmiş.”

Bu güler yüzlü tavır bütün yazılarında egemendir Birsell'in. Böylelikle rahatça okutur kendini. İnsanların davranışlarını yönlendiren günlük yaşamaları irdelemektir asıl amacı. Bunu da suçlayarak yapmaz. Kitabın arka kapağındaki yazıda her ne kadar: “Çok şükür biz ne bilim adamı, ne de araştırmacıyız,” diyorsa da, Salâh Birsell son derece titiz bir araştırmacıdır. Örneğin, *Kahveler Kitabı* (1975), *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu* (1976) ve *Boğaziçi Şingir Mıngır* (1979) adlı kitapları bunu kanıtlamaya yeter.

“Doğrusunu isterseniz” diyor Salâh Birsell, “İnsanlar çıplak bilgilerden çok, zingirdek oturumundaki düşüncelerden hoşlanırlar. Bizcesi şudur ki, beş bin yıllık bir yaşamdan sonra Nuh Peygamberin torunları bilgi alanında ‘Gör-İşit Yöntemi’ diye bir şeyler olduğunu çakmışlardır. Ama gerçek yöntem bu da değildir. En

2 Salâh Birsell. Denemeler. Ada Yayınları. 140 s. (Fiyatı yazılı değil)

yararlı davranış, en geçerli yol gülmeye, güldürmeye büyük yer ayıran ‘Eğlen-Gör İşit Yöntemi’dir. Yalnız insanların bu yöntemi bulabilmeleri için daha bir beş bin yılın geçmesi gerekir.”

Oysa bize kalırsa Salâh Bırsel, önerdiği yöntemin ilk kurallarını hem *Kurutulmuş Felsefe Bahçesi*’nde, hem de öbür deneme kitaplarında (Yukarda saydıklarımın dışındakiler: *Sen Beni Sev, Kendimle Konuşmalar, Şiir ve Cinayet, Kuşları Örtünmek*) uygulamaktadır.

Salâh Bırsel, sadece *Kurutulmuş Felsefe Bahçesi*’nin değil, zengin bilgisi, ele aldığı konular, kendine, konusuna ve bildiğine güveni açık, rahat ve doyumsuz anlatımı ile bütün kitaplarının tadla okunacağı bir yazar, bir ozan-yazardır. Hatta okunmaması bir eksikliktir. Çünkü asık yüzlü denemenin sakalını kesmiş, gözlüğünü çıkartmış, onu kahvehaneye yerleştirmiştir...

ARI MAYA³

Arı Maya, televizyon dizisi olarak çocuklarımızın yakından tanıdığı bir tatlı kahraman. Biraz haşarı, ama sevimli ve iyi yürekli. Evinden, (daha doğrusu kovanından) kaçmasıyla başlayan serüvenler ve tekrar yuvaya dönüşü. Dünya çocuk yazımının bu ünlü klasiğini okurken, çocuklar hem bir okuma tadı alacaklar, hem de simgesel de olsa, bazı dersler alacaklardır *Arı Maya*’nın başına gelenlerden.

Televizyonda izlemeyenler yeni, izleyenler ise yeniden bir tad alacaklardır *Arı Maya*’dan.

3 W. Bossels. Çocuk romanı. Çeviren: Orhan F. Taşman. Koza Yayınları. 119 s. 25 lira.

Aralık 1979

Ödül, Ödüllendirme

Kül: İlhan Berk. Şiirler. Ada Yayınları.

Dalyan: Güven Turan. Roman. Derinlik Yayınları, 50 lira.

Sevgi Emektir: Necati Güngör. Öyküler. Yeryüzü Yayınları, 25 lira.

Bir Ölümün Toplumsal Anatomisi: Oktay Arayıcı. oyun (Devlet Tiyatrosu'nda oynandı.)

Taşlar, Yinelemeler, Parmaklıklar: Yannis Ritsos. Şiirler. Çeviren: Özdemir İnce, Cem Yayınları, 30 lira.

Ders Notları: Ferit Edgü. Denemeler, Ada Yayınları, 50 lira.

Nazım Hikmet'in Şiiri: Afşar Timuçin. Eleştiri. Kavram Yayınları, 30 lira.

Hayat Okulu: Işıl Özgentürk. Çocuk Romanı. Arkadaş Kitaplar, 15 lira.

Bu ayki yazımızda, *Türk Dil Kurumu Yazın Ödülleri*'ni kazanan kitaplar ve genel olarak Ödül, Ödüllendirme konuları üzerinde durmak istiyoruz.

Bir başarının karşılığı olarak verilen ödülün, ödülü alanı gönen- dirdiği, yüreklendirdiği kuşkusuzdur. Hele bu ödül, beraberinde maddi olanaklar da getiriyorsa! Böylece yazara, sanatçıya daha rahat yazma, yaratma fırsatı yaratıyorsa, veriliş amacına ulaşıyor demektir. (Örneğin, bu yıl verilen *Nobel Ödülü*'nün Türk parası karşılığının 9,5 liraya ulaştığını düşününüz. Bu para gerçekten yaratıcı bir yazarın, geçim kaygısından uzak çalışma, araştırma, inceleme yapmak için, ne kadar bağımsız ve özgür kılacaktır.

Bazı ödüllerin nakit karşılığı yoktur, sadece ün getirirler yazara. Ne var ki, bu ün, yazarın yapıtının tekrar tekrar basımını sağlar ve dolaylı olarak aynı sonuca varır.

Ülkemizde birçok dalda yazın ödülleri verilmektedir. Başlıca- ları: *Türk Dil Kurumu Yazın Ödülleri* (Her yazın dalında, ayrı ayrı), *Sait Faik Ödülü* (Yalnız öykü dalında), *Orhan Kemal Ödülü* (Yalnız

roman dalında), *Madaralı Ödülü* (Yalnız roman dalında), *Yeditepe Ödülü* (Yalnız şiir dalında). Bunlara son yıllarda kurulan *Simavi Vakfı Ödülü*, *Lions Kulübü Ödülü* ve Kültür Bakanlığı'nın çok yerinde bir kararla başlattığı, çeşitli kategorilerdeki *Kültür Bakanlığı Ödülleri*'ni de katabiliriz.

Gelgelelim ülkemizde verilen ödüller, yukarda belirttiğimiz iki işlevi de yerine getirmekten uzak şimdilik. Yani ödülleri kazanan yapıtlar, ne art arda baskıya ulaşıyor, ne de karşılığı olan para, yazara daha geniş olanak sağlıyor. Yazarın onurlandırmaktan, gö-nendirmekten, biyografisinde bir madde olmaktan öteye geçmiyor.

Türk Dil Kurumu Ödülleri'nin bir ayrımı var öbürlerinden. Bu ödüller bir bakıma, bir yazın ödülü değil, bir dil ödülüdür. Ödülün kuruluş amacı da budur aslında. “Salâh Birsell, Oktay Akbal, Cemal Süreya, Doğan Hızlan, Konur Ertop'tan kurulu bu yılki Seçiciler Kurulu'nun raporu da, kanıtlamaktadır bunu:

“Türk Dil Kurumu Yazın Ödülleri Seçici Kurulu, 23 Eylül 1979 Pazar günü, saat 14.00'de T.D.K. binasında toplanmış, ödüle katılan 77 yapıtla ilgili daha önce Yazmanlığa sunulan gerekçeli raporlar açılarak değer görülmüştür:

‘1. Şiir dalında, dili kullanmaktaki başarısı ve büyük şiirsel aramalarını toparlaması nedeniyle *Kül* adlı yapıtıyla İlhan Berk;

2. Roman dalında; dil ve biçim yönünde gösterdiği başarı yanında işlediği konuya çağdaş bir araştırıcı tutumuyla yaklaşmış bulunan *Dalyan* adlı yapıtıyla Güven Turan;

3. Öykü dalında; zengin bir sözcük dağarcığı bulunan ve yapıtında belli bir düzeyin altına hiç düşmeyen *Sevgi Emektir* adlı yapıtıyla Necati Güngör.

4. Oyun dalında; toplumuyla ilgili keskin gözlemler ortaya koyan, çağdaş tiyatronun olanaklarından ustaca yararlanan başarılı bir sahne dili örneği getiren *Bir Ölümün Toplumsal Anatomisi* adlı yapıtıyla Oktay Arayıcı.

5. Çeviri dalında; içeriğine uygun ve etkileyici bir anlatımla *Ritsos'dan Taşlar, Yinelemeler, Parmaklıklar* adlı kitabın çevirisiyle Özdemir İnce.

6. Deneme dalında; sanat, edebiyat sorunları üzerinde, değişik çok düzgün bir anlatımla yazın ve yazar gerçeğini ele alan *Ders Notları* adlı yapıtıyla Ferit Edgü.

7. Eleştiri dalında; derin ve kapsamlı bir araştırma örneği olan, bir sanatçının yapıtını kendine özgün kalıcı öğeleri eksiksiz olarak ortaya koyan *Nazım Hikmet'in Şiiri* adlı yapıtıyla Afşar Timuçin.

8. Masal ve çocuk yazınlarında, çocuğun kavrama yetisini göz önünde bulunduran, içerik bakımından toplumumuzla ilgili gerçeklere yer veren, *Hayat Okulu* adlı yapıtıyla Işıl Özgentürk.

Başta da belirttiğimiz gibi ödüllendirme bir yazarı, bir sanatçıyı yüreklendirir. Yani çalışmalarında kararlı ve güçlü yapar. Ne var ki, ödüllendirmenin yine yukarda belirttiğim iki işlevinin yerine gelmesi, daha da arttırır yazarın gücünü.

Ama yine de bir yazarı yüreklendiren en büyük ödülün, geniş kitlelerce okunması, yaygınlaşması olduğu gerçeğini söylemeden geçemeyiz.

Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü ise, Prof. Dr. Ruşen Keleş, Prof. Dr. Cemal Mıhçıoğlu, Prof. Dr. Bahri Sacı, Prof. Dr. Berke Vardar, Prof. Dr. Tahsin Yücel'den oluşan Seçiciler Kurulu tarafından *Elele* danışmanlarından Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu'nun *Çocuk Ruh Sağlığı* adlı yapıtına verilmiştir.

Öbür yazın ödülleri kazanan kitaplara başka bir yazımızda değinmek üzere...

Ocak 1980

BABAM VE USTAM¹

Geçen mevsim sinemalarımızda gösterilen çok başarılı, çok güzel filmin romanı...

Romandan sinemaya aktarmalarda, uyarlamalarda kaçınılmaz iki sonuç söz konusu genellikle: Film, romana bakarak ya başarılıdır, ya başarısız. Başka bir deyimle, romanı ya bütün özellikleriyle verir ya da veremez. Örneğin, *Aleksi Zorba* (Nikos Kazancakis'in romanı) perdeye romanın özünü, özelliklerini yansıtırken *Doktor Jivago* (Boris Pasternak'ın romanı), hem romanın özü, bildirisi, hem de sinema dili bakımından, romanın gerisinde kalmaktadır.

Babam ve Ustam'da, başka bir durum söz konusu: Romanla film bütünlüyorlar birbirlerini. Yazarın hüzünlü anlatımı, tam karşılığını buluyor perdede.

Şöyle başlıyor kitabına Gavino Ledda: “Okulun sıralarına ilk kez 7 Ocak 1944’de oturdum. Sınıf arkadaşlarımdan üç ay geri-deyim.”

Öğrenciliği bir aydan biraz çok sürer yazarın. Bir gün babası okula damlar ve “Çocuğumu okuldan almaya geldim!” der. “Koyunlarımı gütmeye, onları gözetmeye yarar bana.”

Babasının portresini, yapısını ilk sayfalarda böylesine kesin bir biçimde çizen yazar, öğretmenin bütün direnmelerine karşın okuldan alınır ve dağda, tek başına sürüyü gözetmeye, kollamaya başlar. Oysa henüz yedi yaşındadır...

Yazar, kendi yaşam öyküsü içinde, yaşadığı çevrenin törelerini, koşullarını da çok renkli, çok duyarlı bir anlatımla bize de aktarmaktadır. Belki de bilmeden vurguladığı (bizim ülkemiz için de geçerli olan) bir gerçek daha vardır:

1 Gavino Ledda. Roman-Yaşam öyküsü. Çeviren: Nesrin Altunova. Hürriyet Yayınları. 263 s. 50 lira.

“Kırsal kesimlerde, köylerde çocuk bir üretim aracıdır.” Ve bu araç acımasızca kullanılır, sömürülür. Yazar, “Sömürülme” sözcüğünü kendi kullanmaktadır, hem de babasına karşı. Babasının, “Yirmi bir yaşına kadar büyüttüm ve yedirip içirdim seni...” sözlerine karşılık: “Yirmi bir yaşına kadar sen beni mahvettin. Yirmi bir yaşına kadar sen beni sömürdün ve yıprattın” yanıtını verir.

Yazarın anlatımı çok hüznü, çok duyarlı. Genellikle suçlamayan, kendi kendine yetmeye çalışan bir küçüğün dünyasını ustaca veriyor.

Özellikle küçüğün dağda, sürüyle birlikte geçirdiği bölümler şiirsel tadlar taşıyan betimlemelerle dolu: “Yedi yaşındaydım. Babamın dediğine göre, bundan böyle artık kusursuz bir çoban olmam gerekiyordu. O güzelim ladin ve sakızağaçlarının altında göğsümü güneşe vererek, tıpkı koyunlarım ya da karnı doymuş öbür hayvanlar gibi geviş getirerek sere serpe oturmaya hiç mi hiç vaktim kalmamıştı artık.”

Sinemada seyredilmiş olsa da olmasa da, tadla okunuyor *Babam ve Ustam*. Babası onu dağda bırakıp köye dönerken, bir arkadaşının söylediği şu yerel türküyü anımsaması, babasına (ve dünyaya) sitemini ne güzel koyuyor ortaya:

“Hiç de gerçek sevgi değildi seninki,
sadece geçici bir sisti:
Yadsıyamazsın nankör Glicera
söylediklerimi!”

BABAM KANDİL DEDEM ÇIRA²

Bilmece, bulmaca ve tekerleme geleneği çok eskilere dayanan bir halk kültürü dalıdır ülkemizde. Dilimiz, bu konuda çok zengin örneklerle doludur. Masalların başında söylenen tekerlemeler son derece güzel ve şiirsel imgelerle örülür. Bir bakıma dinleyeni masalın düşsel, sürrealist dünyasına hazırlar.

Bilmeceler de öyle. Çoğu zaman şiir tadında ve hatta manzumdur. Şakacı ve güleçtir. Sorulanla yanıt arasındaki ilişki, yüzyılların

2 Bilmeceler. Derleyen: Emel Emin Atılğan (Derleyen). ABCE Yayınları. 96 s. 30 lira.

kazandırdığı deneyimin sonucudur. İlk bakışta anlamsız gibi görülen bu ilişkiyi, Anadolu halkı ince bir şakayla yaşamından bulup çıkarmıştır. Yanıtı “Su” olan şu bilmece:

“Yürür gider canı yok
Boğazlasan kanı yok
Dünyaya can dağıtır
Kendisinin canı yok”

Suyu tanımlarken ona saygının, bir çeşit sevecenliğin ve suyun doğa içindeki işlevinin son derece mantıklı bir örneğidir.

Babam Kandil Dedem Çıra, daha çok “Aile” ve “Çevre” ile ilgili bilmecelerin derlenmesiyle oluşmuş. Düşündürücü ve eğlendirici.

Kitaba adını veren bilmece şöyle:

“Babam kandil
dedem çıra
işin yoksa beni ara.”

Şubat 1980

FELSEFENİN EVRİMİ

“Felsefe tarihi neden gerekli?” sorusunu aydınlatmak istersek, karşımıza hemen “Felsefe nedir?” sorusu çıkar. Bu sorunun yanıtı da öyle kolay değildir,” sözleriyle başlıyor önsözüne Prof. Gökberk. “Felsefe hep” temele kadar inmek “sonuna kadar gitmek” ister. Bu istekler, daha doğrusu bu çabalar da tarihsel bir bağlantı içinde yer alırlar, çünkü bu uğraşmalar felsefenin büyük tarihi boyunca uzayıp gider. İşte felsefe tarihi bu uğraşmaların sürecini inceler ve felsefenin ‘ne olduğunu’ ancak bu sürüp giden tartışmaların, sorunlarla uğraşıp didinmelerin tümünü kavramakla, bunları toplu bir bakışta düzenlemekle anlaşılabilir.” sözleriyle sürdürüyor.

Önsözden alıntılarladığımız bölümlerden de anlaşılacağı gibi, kitabın amacı, “Felsefenin çağlar boyunca evrimini topluca sergilemek.”

Felsefenin Evrimi, iki bölümden oluşuyor. Birinci bölüm (1-87 sayfalar), İlkçağ’dan başlayarak Hegel’e kadar (1770-1831) felsefenin evrimini içeriyor. İkinci bölüm ise (91-130 sayfalar), çeşitli yazarların çevirilerinden derlenmiş “Okuma Metinleri”nden oluşuyor.

Prof. Gökberk, kısa özlü ve açık bir anlatımla, felsefe tarihi içinde yer almış büyük düşünürlerin, “Temele kadar inmek” için geliştirdikleri düşünceleri dile getiriyor. Sıkılmadan, yorulmadan okuyabiliyorsunuz bu bölümü. İnsan düşüncesinin gelişme evreleri, dünyayı kavrama ve açıklama çabaları ve yöntemleri, tarafsızlık içinde veriliyor okura.

İkinci bölüm, birinci bölümde yer alan filozoflardan seçilmiş okuma parçaları. Bu parçalarda, büyük filozofların dünya görüşleri daha bir açıklığa kavuşuyor. Bu düşüncelerin birbirleriyle tartışmaları izlenebiliyor.

Önsöz’ünün bir yerinde şöyle diyor Prof. Gökberk, “Felsefe tarihi, felsefeyi oluşturan belli başlı filozofların sürüp giden bir tartışmasıdır da diyebiliriz.”

Felsefeyle ilgilenenler için önemli bir başvuru kitabıdır *Felsefenin Evrimi*.

(İlgilenenler için, dizinin öbür iki kitabı: *Yeni Düşün Adamları*. Bryan Maggeg. Basıma hazırlayan: Mete Tunçay. 486 s. 50 lira.) ve (*Çağdaş Felsefe*, Prof. Bedia Akarsu. 320 s. 40 lira.) Kitaplar, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevleri'nde satılmaktadır.

BİR DÜĞÜN GECESİ¹

Adalet Ağaoğlu'nun üçüncü romanı *Bir Düğün Gecesi*. Bir bakıma ilk romanı (aradaki romanı *Fikrimin İnce Gülü*, *Ölmeye Yatmak*'ın devamı niteliğini taşıyor. Aşağı-yukarı aynı kişiler ama bir başka konumda, bir başka boyutta.

Ağaoğlu, romanlarında genellikle belgesel çalışan bir yazar. Bu tavrı *Ölmeye Yatmak*'ta daha çok ortaya çıktı. Bu kitapta belgesellik niteliği daha bir erimiş konu içinde.

Roman, bir düğün gecesi konusu çerçevesinde toplumumuzdan bir kesiti belli zamana ve mekân içinde vermeyi amaçlıyor.

Vakıf Ödül Jürisi: "Jüri, çeşitli edebiyat türlerindeki geçmiş başarılarına eklenen yeni eserinde, toplumumuzun geçmişiyle bugününü değerlendiren en gerçekçi gözlemleri, doğru eleştirileri, canlı kişileri, yapıcı ve dilce sağlam, etkili anlatımı öncelikle değerlendirilmesi gereken bir romancı ustalığı gösterdiği için Adalet Ağaoğlu'nun *Bir Düğün Gecesi* adlı romanını ödüle layık" gördüğünü belirtiyor.

Adalet Ağaoğlu, gerçekten konularını kavramada gösterdiği yetkinlik, titiz ve yoğun araştırmacı niteliği, roman kurmada gösterdiği ustalık, anlatımındaki rahatlık (bir yazın ölçüsü olmamakla birlikte) ele aldığı konular bakımından da okunması gereken bir yazarımızdır.

1 Adalet Ağaoğlu. Roman. Remzi Kitabevi. 318 s. 50 lira. (Sedat Simavi Vakfı 1979 Edebiyat Ödülü)

SEÇİM OTOBÜSÜ²

Seçim Otobüsü, Nail Güreli'nin ikinci gülmece kitabı. İlk kitabı *Bilimsel Lokum*, Gazeteciler Cemiyeti 1978-1979 Gülmece Yarışması birinciliğini kazanmış.

Nail Güreli'nin öyküleri, gazeteciliğinin verdiği sağlam bir alışkanlıkla, genellikle gözleme dayanıyor. Günlük olaylardan çıkıyor öykülerini. Bu kitabı, adından da anlaşılacağı gibi daha çok seçim konularına ayırmış. Toplumumuzun yetiştirdiği çeşitli katmanlardaki politikacıları ele alıyor. Öykü kahramanlarının adlarını vermemekle birlikte dikkatli okuyucu iseniz, kişilerin birçoğunu tanıyorsunuz.

Kitabın sunuş yazısında yazarın, “Toplumda çelişkilerin altını çizdiği” belirtilerek “Aslında toplumun yapısındaki çelişkiler, gülmececin ana malı değil de nedir?” deniyor.

Nail Güreli'nin daha çok “Durum komiği”ne, konuşmalarda yapılan nüktelere dayalı öykülerinde bu çelişkiyi görebiliyorsunuz.

2 Nail Güreli. *Gülmece Öyküleri*. Gür Yayınları. Gülmece Dizisi 2. 122 s. 40 lira.

Mart 1980

SESİMİZ¹

TÜRKİYE YAZILARI²

OLUŞUM³

Genellikle sanat dergilerinin bir ulusun kültür ve sanatının temel öğelerinden biri olduğunu, vazgeçilmezliğini, kültür ve sanatın gelişip yayılmasındaki katkısını daha önce de belirtmiştik.

Gerçekten, yeni düşünceler, yeni savlar, yeni görüşler, dergilerde tartışılır, dergilerde geliştirilir, düşünceler karşı görüşlerle oluşturulur ve kitap yazınına aktarılır.

Ülkemizde, bir kuruma, bir kuruluşa dayanmıyorsa, sanat-yazın dergisi çıkarmak, olanaksız denemek kadar güçtür. Çıkaranlardan ve yazarlardan maddi özveri bekler. Çünkü bunların resmi ilan alma yolları tıkanmıştır, özel ilan alma şansları ise, yok denemek kadar azdır. Sadece okurun ilgisine, desteğine dayanırlar. Bu destek var oldukça, sürdürebilirler yayınlarını. Hele büyük kentlerimizin dışında, Anadolu'nun öbür illerinde yayınlanan sanat-yazın dergileri, dağıtım olanaklarının yetersizliği yüzünden daha da zor durumdadırlar.

Ülkemizde çıkmakta olan sanat-yazın dergileri, uzun süreden beri kâğıt, baskı vb. fiyatları bakımından zaten güç koşullar altındaydılar. Son zamlardan sonra, bu güç koşulların birkaç katına fırlayacağını hesaplamak güç değildir. En iyi niyetlerle, bu çok güç koşulların da üstesinden gelip yaşamalarını, yayınlarını sürdürmelerini dilemekten başka çıkar yol yok.

1 Aylık ekin ve yazın dergisi. Sayı 126, Ocak 1980. 36 s. 20 lira.

2 Aylık dergi. Sayı 34, Ocak 1980. 52 s. 35 lira.

3 Aylık sanat ve düşün dergisi. Sayı 27 / 60, Ocak 1980, 32 s. 25 lira.

Yukarıya aldığım üç dergi de Ankara'da yayınlanıyor. Üçü de canlı ve çağdaş bir yazın'ın yanındalar.

Sesimiz, yazına -şiir, öykü, eleştiri- daha çok ağırlık veriyor. Örneğin bu sayıda 10 şiir, 3 öykü, deneme, eleştiri ve inceleme yazıları; sanat haberleri var. Ünlü ozan ve yazarlarımızın yanı sıra adını yeni yeni duyurmaya başlayan ozan ve yazarlar da görülüyor. Bizce derginin en önemli yazısı, Semih Acar'ın "Çok Satışlı Mizah Anlayışı" adlı yazısı. Yazar genel olarak, "Ülkemizde son yıllarda artan ve yayılan mizah dergilerinin, bir toplumsal sınıf yararına, mizahı nasıl yozlaştırdığını" çok sağlam saptamalarla gözler önüne seriyor. Bu çok önemli yazının, geniş halk yığınlarına ulaşamaması büyük bir kayıp gibi görünüyor.

(Yazışma adresi: P. K. 64 Maltepe-ANKARA)

Türkiye Yazıları da, bir yazın dergisi. Ağırlığı bu dergide de genellikle şiir, öykü, deneme ve incelemeler çekiyor. Ne var ki *Türkiye Yazıları*, yazınsal bir yaklaşımla, toplumsal ve kültürel soruna da büyük ölçüde yer veriyor. Hatta bu konuda açık oturumlar, seminerler düzenliyor. Derginin bir başka özelliği var: Hemen her sayıda bir ünlü sanatçımız yaşam öyküsünü anlatıyor kendi ağzından. Ayrıca her sayı, bir ünlü ressamın ya da çizerin desenleriyle süsleniyor. Dergi ayrıca genç ozan ve yazarlara açıyor sayfalarını, yani sadece ünlü adların tekeline bırakmıyor.

Türkiye Yazıları'nın bu sayısında da Gülten Akin, Muzaffer Buyrukçu, Ahmet Say gibi sanatçılarımızın yazıları ve şiirleri yanında, ilgiyle okunan öyküler, incelemeler ve şiirler yer alıyor.

(Yazışma adresi: P. K. 387 Kızılay, ANKARA)

Oluşum da genellikle, yukarda adlarını verdiğimiz iki dergi doğrultusunda. Çağdaş düşün ve yazına, çağdaş gelişimlere ve olaylara açık. "Dağar" adlı özel bölümde, bir sanatçı kendini anlatıyor. Ama değişik bir biçimde. Sanatçı, sadece kronolojik yaşam öyküsünü değil, "eski yazı ya da şiirlerinden kendi seçtikleriyle, kendi üstüne yazılanlarla vb." anlatıyor kendini. Örneğin bu sayıda öykücü-ro-mancı Selim İleri yapıyor bu işi.

İlginç incelemeler, belgeler, metinler, şiir ve öyküler var *Oluşum*'da.

(Yazışma adresi: Bağış Sokak 35 / 5, Küçükesat-ANKARA)

BİR LİRANIN İKİ GÜNLÜĞÜ (GÜNÜ)⁴

İsmail Uyaroğlu, ilkin bir ozan olarak çıktı karşımıza, daha çok çocuk şiirleri yazan. *Bir Liranın İki Günü*; ilk çocuk romanı. Kitabın adından da anlaşılacağı gibi “Bir Lira”nın çok uzun süren hayatında sadece “iki günü” anlatılıyor. Bu iki gün, kasvetli bir kasadan çıkıp yoksul bir öğrencinin cebine ve oradan da bir simitçiye geçişin öyküsü. Bu yalın ve kısa öykü içinde yazar, insancıl şeyler anlatıyor çocuklara. Bir araç olan “lira”yı konuşturuyor ve nerdeyse sevdendiriyor.

Anlatımı açık ve sade Uyaroğlu’nun, hemen okutuyor kendini. Kitap, 1979 yılında “Yunus Nadi En Güzel Çocuk Romanı Armağanı”nı kazanmış.

Değerli karikatürcümüz Tan Oral’ın resimlediği kitabı, küçük okurlarımıza salık veririz.

4 İsmail Uyaroğlu. *Çocuk Romanı*. Güneş Yayınevi. 71 s. 25 lira.

Nisan 1980

SUYA SABUNA DOKUNARAK¹

Doğrusu kitaba “Gülmece Yazıları” değil, “Yergi Yazıları” demek, öyle tanımlamak daha uygun olurdu. Çünkü gerçekte *Suya Sabuna Dokunarak* adından da anlaşılacağı gibi bir yergiler (hiciv) toplamıdır.

Yalçın Pekşen, alışageldiğimiz anlamda öykü kurmuyor, her gün rastladığımız, karşılaştığımız, içinde bulunduğumuz olayların komik’ini yakalıyor. Bazen abartarak, bazen abartmasına bile gerek kalmadan seriyor okuyucunun gözleri önüne. Haklı ve acımasız. Ne var ki Yalçın Pekşen’de yergi her zaman hedefini buluyor. Bir yandan gülümserken, bir yandan yaşadığımız çağın ve koşulların ağırlığını garip niteliklerini düşünmek zorunda kalıyorsunuz.

Kitabın arka kapağındaki tanıtma yazısında da belirtildiği gibi, “Ekin sel alandan günlük yaşama, bilim dünyasından tecim ve sanayiye değin ülkemizdeki bütün olumsuzlukları, bencillikleri, akılsızlıkları çimdikleterek sergiliyor...” Bunlara ünlü politikacılarımızın, politik yaşamımızın gariplikleri de katılınca, daha renkli oluyor kitap.

Aynı zamanda başarılı bir gazeteci olan Yalçın Pekşen’in, zamlar konusunda bir yazısından aktardığım şu bölüm, onun gülmece-yergi anlayışına ışık tutabilir: “Benzin zammından hemen sonra bir çiçekçiye uğradım. Zamdan önce 10 liraya sattığı gülleri şimdi yirmi liraya çıkarmıştı. Önce, ‘Acaba çiçekler benzinle mi sulanıyor?’ diye düşündüm. Fakat çiçekçinin gerekçesi daha mantıklıydı. Günde bir paket sigara içiyor ve sigarasını yakmak için benzinli bir çakmak kullanıyordu. Çakmak benzini 7,5 liradan 15 liraya çıkmış, yani yüzde yüz artmıştı. O da güllerin fiyatını ‘haklı olarak’ yüzde yüz artmıştı.”

1 Yalçın Pekşen. Gülmece Yazıları. Çağdaş Yayınları. 158 s. 50 lira.

Bir çeşit toplumsal, ahlâksal saptamalar da sayabileceğimiz *Suya Sabuna Dokunarak* güldüren ve düşündüren bir kitap olarak ilginizi çekecektir.

VARLIK YILLIĞI²

Her yıl bir yıllık yayınlamayı gelenek haline getiren *Varlık Yayınları*'nın 21.'si olan kitap, Yaşar Nabi Nayır'ın, "1979'a Toplu Bir Bakış" adlı yazısı ile başlıyor. Yazar, içerde ve dışarda meydana gelen önemli olayları kısa bir anımsatma biçiminde sunuyor.

Varlık Yıllıkları'nın asıl amacı, daha doğrusu ağırlık verdiği konu, geride bırakılan yılın yazın olaylarını, yazın dallarındaki etkinlikleri değerlendirmek, yerli yerine oturtmak çabası olmuştur.

Bu ağırlık, 1980 yıllığında da seziliyor. "1979 Roman ve Hikâyemiz" bölümünü Rauf Mutluay, şiir bölümünü Muzaffer Uyguner, deneme-eleştiri, inceleme-araştırma bölümünü Adnan Binyazar, çocuk yazını Emin Özdemir, tiyatromuzu Selami Andak, Türk sinemasını Atilla Dorsay, plâstik sanatları Adnan Turani ve televizyonumuzu Sami Bulak inceleyip değerlendirmişler.

Kuşkusuz okuyucu, bu değerlendirmelerde ileri sürülen fikirlerle, değerlendirmedeki ölçülere katılmak, yazarların düşüncelerini paylaşmak zorunda değildir. Tam tersine, yanlış ya da yetersiz bulunduğu düşüncelerle karşılaşabilir. Kitabın yararı, okuru böyle iç tartışmaya götürmekten, geçmiş yılın ürünlerini ve etkinliklerini bir daha hatırlamaktan kaynaklanıyor.

Kitap ayrıca, Naci Girginsoy'un hazırladığı "İçerde ve Dışarda, Ay Ay ve Gün Gün Yılın Olayları" Sami N. Özerdim'in derlediği yurt içinde ve dışında, "Ölenler" bölümü, Öksel Göçmen'in derlediği "1979'un Kitapları" ile bir belge niteliği de kazanıyor.

Geçmiş bir yılı topluca, olayları, etkinlikleri ve kitapları ile elinizin altına giren *Varlık Yıllığı* 1980 yararlı bir görevi üstleniyor.

2 (1979 yılının edebiyatta siyasala genel değerlendirmeleri). *Varlık Yayınları*. 430 s. 80 lira.

İNSAN İNSANA³

“Günlük yaşamımızın büyük bir bölümü yaptığımız işe, içinde bulunduğumuz sosyal duruma göre, diğer insanlarla türlü ilişkiler kurarak, etkileyerek ya da etkilenererek sürekli bir alışveriş içinde geçer. *İnsan İnsana*, insan ilişkilerinin getirdikleri-götürdüklerine değişik yönlerden bakan iletişim psikolojisine ilişkin bilimsel kavramları toplumumuzun yaşantısı çerçevesinde içeren bir yapıttır. Kitap, kişilerin yalnızlığı ve mutsuzluğuna yol açan iletişim sorunlarının çözümünde okura güncel örnek ve uygulamalarla yardımcı olmak, insan ilişkilerinde yeni bir bakış açısı ve anlayış getirme çabasıdır.”

Arka kapağında böyle tanıtılmaktadır *İnsan İnsana*. Gerçekten Doğan Cüceloğlu’nun kitabı, insan ilişkilerinin kavranmasında bir dizi açıklama getiriyor. Bu bilimsel kitap psikoloji ile ilgili olsun olmasın, herkesin anlayabileceği bir yumuşaklıkla, sadelikle yazılmış.

Çağımız dünyasının hoyrat, acımasız ilişkilerinde yalnız kalan insanoğluna bu ilişkilerin anlaşılmasında yardımcı olmak yazarın amacı.

Doç. Dr. Cüceloğlu’nun kitabı ilgi ile okunuyor. Konu ile ilgilenen okurlarımıza salık veriyoruz.

3 “İnsan İlişkilerinin Getirdikleri ve Götürdükleri Üzerine” Doç. Dr. Doğan Cüceloğlu. Altın Kitaplar Yayınevi. 326 s. 100 lira.

Mayıs 1980

SEÇME ROMANLAR¹

Seçme Romanlar, Tanzimat'tan günümüze kadar yazılmış Türk romanlarından seçmeleri içeriyor. Namık Kemal'in *İntibah* (İlk basımı 1876) romanıyla başlayan kitap, Pınar Kür'ün *Yarın... Yarın...* (İlk basımı 1976) romanıyla son buluyor. Türk romanından tam yüzyıllık bir kesit. Seksen seçme Türk romanının özetidir.

Yazınımızda buna benzer başka çalışmalar da var elbette. İlk akla gelen Behçet Necatigil'in hazırladığı *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü* (Varlık Yayınları) Ne var ki Refika Taner ile Asım Bezirci'nin çalışması, ayrılıyor öbürlerinden. Ele alınan yazarın önce yaşam öyküsü ve eserleri veriliyor, sonra ele alınan romanın özetidir. Yazar ve eseri hakkında yazılanlardan derlenen bir "yargı" bölümü ve "kaynak" bölümü.

Seçme Romanlar'ın bu ikinci basımının önsözünde yazarlar bir kuşkuyu da yanıtlıyorlar: "Kimi eleştirmenler, *Seçme Romanlar*'ın öğrencileri 'kopyacılığa' götüreceğini ileri sürdüler. Bunun doğruluğuna inanamıyoruz. Çünkü bütün öğrenciler, sanıldığı gibi tembel ya da kurnaz değildir. Kaldı ki, öğretmen *Seçme Romanlar*'da bulunmayan kitapları ödev vermesiyle de sözü geçen sakınca önlenemez. *Seçme Romanlar* bir yazarı tanıma ve romanını özetleyip yargılama yolunda bir 'yöntem' ve 'örnek' getirmekte, bir çeşit 'kılavuz' olmayı amaçlamaktadır."

Refika Taner ile Asım Bezirci'nin bu görüşüne katıldıktan sonra, şöyle daha genel bir soruya gereksinme duyuyoruz: Bir romanın, bir öykünün, bir oyunun konusunu bilmek, onu tanımak demek midir? Romanı roman, öyküyü öykü, oyunu oyun yapan, yalnız konusu mudur? Kendi özel doğrultusu dışında konu birtakım ayrıntıları, dolayısıyla birtakım tadeları iletir okuyana. Yani genel-

1 Yazarları, özetleri, eleştiriler, kaynaklar: Refika Taner, Asım Bezirci. Yeni Dünya Yayınları. 355 s. 150 lira.

lersek yazın, bir ayrıntılar toplamıdır. Yazarının dünya görüşünü ‘zamanını’ ve ‘mekânını’ kişilerinin ya da ‘olgu’nun yapısını ayrıntılar verir bize ancak. Tersini düşünürsek, “Hamlet, öldürülen babasının öcünü almak isteyen bir prenstir.” “Odisseus, Troya’da yenilen Odisseus’un İtalya’ya nasıl döndüğünü anlatır” ve sonunda “Keloğlan başından türlü işler geçtikten sonra, padişahın kızıyla evlenir” türünden sonuçlara varılır. Oysa roman (öykü, oyun) ilk cümle ile son cümle arasındaki dünyadır.

Sonuç olarak, söz konusu olan ‘tembel’ ya da ‘kurnaz’ öğrenci değildir artık. Yazını seven öğrenci ve yazını sevdirebilecek öğretmendir.

Seçme Romanlar, çok titiz ve dikkatli bir çalışmanın sonucu. Kitapta, başta saydıklarımızın dışında, Türk romanı üzerine geniş bir kaynakça var: “Sözlükler-Edebiyat Tarihleri-Öbür Kitaplar-Yıllıklar-Dergiler ve Gazeteler-Açık Oturumlar-Soruşturmalar.”

Kitap, “Tanzimat’tan günümüze kadar Türk romanının belirli bir ölçüde hem evrim çizgisini göstermekte, hem de en güzel önemli ürünleri tanıtmaktadır.”

Seçme Romanlar, önemli bir başvuru kitabıdır.

OKUMA UĞRAŞI²

Kitaba, Yunus Emre’den bir dörtlülle başlıyor yazar:

“Yigirmi dokuz hece
Okusan uçtan uca
Sen elif dersin hoca
Mânası ne demektir.”

Akşit Göktürk, bu kitabında, bir yazınsal metne nasıl yaklaşılabileceği, sanatın dille ilişkileri konusunu, bir başka deyişle, bir metnin nasıl okunması gerektiği soruları üzerinde duruyor. Şöyle diyor Önsöz’ün özetinde: “Bir yazınsal metnin anlamını, metniçi göstergeler düzeniyle okurun düş gücü arasındaki alışveriş belirler. Metnin işlevi okurda bütünlenir. “Kitabın adının alt yazısında belirttiği

2 Yazın metninin kavranışında okur-metin-yazar. Akşit Göktürk. Çağdaş Yayınları. 197 s. 50 lira.

‘okur-metin-yazar’ ilişkilerini inceliyor bilimsel bir yaklaşımla.

Çok arı bir Türkçe kullanan Prof. Akşit Göktürk, kitabın sonuna koyduğu ‘Kavramlar’ bölümüyle hem dili, hem konusunun kavramları bakımından açıklık getiriyor yazdıklarına.

Bir bakıma özel bir çalışma sayılabilecek *Okuma Uğraşı*, konu ile ilgilenenler için çok yararlı olacaktır.

Yeni Yayınlar:

- * *Bir İnsan*: Roman, Oriana Fallaci. Altın Kitaplar. *Doğmamış Bir Çocuğa Mektuplar* yazarı İtalyan kadın gazetecinin romanı.
- * *Boyun Eğmeyeceksin*: Roman, Fatmir Gjata. Oda Yayınları. Çağdaş Arnavutluk yazınından ilginç bir yapıt.
- * *Gönen Öyküleri*: Öyküler, Ömer Faruk Toprak. ABeCe Yayını. Yakında yitirdiğimiz ozanın öyküleri.

Haziran 1980

KADINLARA MAHSUS¹

“Feminizm” kısa tanımıyla “Kadınların toplum içindeki yerlerinin genişletilmesini” amaçlayan bir akımın adı. Her çağda ve her toplumda yandaş bulmuş ve giderek gelişmiş. Batıda, XIX. yüzyıl ortalarında bir eylem olarak da belirginleşmiş ve yörüngesine oturmuş.

Ülkemizde, yüzyılımızın başlarında, İkinci Meşrutiyet’ten sonra aydın çevrelerce benimsenmiş ve koşulların elverdiği oranda uygulanmıştır.

Günümüzde ise “Kadın Hareketleri” adıyla büyük bir yaygınlık ve etkinlik kazanmıştır. Ne var ki bu “hareket”, kadının “ekonomik özgürlüğü”nden “cinsel özgürlüğü”ne kadar varan bir yelpaze halini almıştır. Çeşitli yollarla etkin ve yaygın bir “politika” olarak sürdürülmektedir.

Marylin French, Amerikalı bir kadın yazar. 1929 doğumlu. *Kadınlara Mahsus*, ilk kitabı yayınlandığında büyük ilgi görmüş. (Kitabın adı, özellikle kapak resminin kitabın içeriği ile uzak yakın hiçbir ilişkisi yoktur. Müstehcen, pornografik bir roman sanılmamalıdır.)

Kadınlara Mahsus’ta yazar, yukarıda değindiğimiz “kadın hakları”nı, daha çağdaş, daha geniş ve akılcı bir yorumla, açılım-la ele almaktadır. “Yirminci yüzyılın ortasında, ülkemizde kadın olmanın ne demek olduğunu anlatmak istedim ben,” diyor yazar.

Bu otobiyografik romanında Marylin French sorunu daha da ileri boyutlara çekerek, “kadın erkek ilişkileri”nden, “insan ilişkileri”ne dönüştürmektedir. Binlerce yıllık “kadın-erkek” birlikteliğinin (aile kurumunun), ne kadar yeniymiş gibi başlarsa başlasın, aynı sonuca vardığını vurgulamaktadır. Tek tek kişileri değil, bir bakıma bir yazgıyı ele almaktadır. Önüne durulamayan

1 Marylin French, Roman. Çeviren: Armağan İlkin. E Yayınları. 629 s. 300 lira.

bir umarsızlığın, bunca gelişmiş olan çağımızın, eğitimin, teknolojinin bile gideremediği bir umarsızlığın kalıbını çıkarmaktadır.

Kitabı ilginç ve önemli kılan, yalnız bu bildirisi (mesajı) değil. Yazar, son derece titiz, uyanık ve dikkatli bir gözlemci, özellikle kadın-erkek ilişkilerinde, “Yine de, insanlar birlikte yaşayabiliyorlar: Kadınlarla erkekler, kadınlarla kadınlar. Pencerelelerine dantel perdeler asan, altı yumurta, bir kilo süt, iki yüz elli gram kuzu pırzolası almaya giderken yüksek ökçeli ayakkabılarını ve ipekli gibi duran emprime elbiselerini giyen ihtiyar kadınlar.”

Kendi sözleriyle şöyle özetlenebilir Marilyn French: “İnsanların değişmemeleri büyük bir üzüntü veriyor bana. Bu düşüncem doğruysa, tıpkı ev kiralarken yaptığımız sözleşmeler gibi, evliliklerin de beş yılda bir falan yenilenmesi daha doğru olur. Hayır, boş ver. Yeni kurallar koymayalım. Dünyada yeterince kural var zaten.”

“Kadın hareketleri” ile ilgilenenlere yeni bir açılım getirecek bir kitap *Kadınlara Mahsus*.

GECEYİ TANIDIM?

Nazlı Eray, 1970’lerden sonra tanınmaya başlayan bir öykücümüz. Yazıda değişik tavrıyla ilgiyi çekti ilkin. *Geceyi Tanıdım* ikinci kitabı. (İlki *Ah Bayım Ah*). Yadırgı, değişik ve karmaşık bir dünyası var. Yazma tavrı da bu dünyaya uygun düşüyor. Genellikle simgesel bir kurguya dayanan öykülerinde fantezi ögesi ağır basıyor. Böyle olunca öykülerinden, siyasal ya da toplumsal tercihini (gerçi hiçbir yazardan siyasal tercihini kabaca açıklaması beklenmemelidir) saptamak olanaksızlaşıyor, özel beğeniler dışında yazarla ilişki kurmak, dünyasını kavramak güçleşiyor. Örneğin, “Keçi Ayaklı Tanrı” öyküsüne şöyle başlıyor: “Güzel bir bahar sabahı amcam Sofokles tek bacağı eksik olaraktan, elinde bir kemanla savaştan döndü.” Ya da “Ali Bey Kim?” adlı öyküsü.

“Ali bey kim?

Kim Ali bey?

Ali bey de kimmiş?

Ali bey mi, o da kimmiş?

Bilen var mı?”

tümceleriyle başlıyor. Bunlar okurun yeni ve tanınması dikkat ve güç isteyen bir kişilikle karşılaştığını belirtiyor. Yeni bir yazarla, yeni bir dünyayla karşılaştığınızı ayırt ediyorsunuz hemen. Kitabın arka kapağındaki şu tümcelerle kendi kendini açıklıyor Nazlı Eray, bir bakıma değişik dünyasını: “Aynamda insanoğulları yansıyor. Düşleri aynanın ardında kalmış olmalı. Bu nedenle, bir aynanın önündeyim, bir ardında. Aynanın önüyle ardını ayıran ise ince bir ‘sır’ tabakası...”

Dile pek özen göstermiyor, ama okutuyor Nazlı Eray yazdıklarını. Alışılmışın dışında, değişik bir yazın beğenisinin tadını taşıyor öyküleri.

Temmuz 1980

YÜREKTE BUKAĞI¹

Elele yazarı Tomris Uyar'ın dördüncü öykü kitabı *Yürekte Bukağı*. (Öbürleri: *İpek ve Bakır*, 1970 Bilgi Yayınları; *Ödeşmeler*, 1973, Sinan Yayınları; *Dizboyu Papatyalar*, 1975, Okar Yayınları; *Gündökümü 75* adlı günlükleri, Koza Yayınları) Ayrıca otuza yakın çeviri ve çeşitli dergilerde yayınlanmış özellikle öykü sanatı üzerine denemeler, incelemeler. Yazar *Yürekte Bukağı* kitabı ile 1980 yılı "Sait Faik Öykü Armağanı"nı kazandı.

Tomris Uyar'la yıllardır bir çatı altında yaşıyoruz: Evliyiz yani. Bu yüzden kitabını değerlendirmem yakışık almaz. Ben, öykülerin nasıl yazıldığını çok yakından izlediğim için bu konuda söz edebilirim ancak.

Son derece titiz bir yazardır. Konusuna günlerce hazırlanır. Konuyu okura iletcek ve gerçek kılacak ayrıntıları bulmakta zaten ustadır. Konu, özel bilgiler gerektiriyorsa, en ince uçlarına kadar araştırır, soruşturur, öğrenir ve işin ilginç yanı, sonradan, yani öyküyü yazarken, unutmayı becerir bunları. Okura sezdirmez. Diline çok özenlidir. Öyle ki, oğlunun matematikten kötü not almasına göz yumar da imlâda en küçük hatasını bağışlamaz. Diline özenlidir dedim, ama zorlamaz. Sözcük seçme konusunda dikkatlidir. Biraz da hırçındır yazarken. Öykü yazarken olsun, çeviri yaparken olsun, başka şeyle ilgilenmek zorunda kalmak (sözgelimi, zamansız ve apansız gelen konuklara yemek hazırlamak, çocuğun ertesi güne sarkabilecek bir ev ödevi, vergi için kapıya dayanan icra memuru) haklı olarak hırçınlaştırır onu. Benden bu kadar...

Kitabın arka kapağında şöyle açıklanıyor Tomris Uyar'ın öykü anlayışı ve dünyası: "Nice imparatorluklar barındırmış, artık yorgun düşmüş bir toprak, usulca çürüyen görkemli bir kent, cansız bir deniz görüyoruz *Yürekte Bukağı*'da.

1 Tomris Uyar, *Öyküler*. Okar Yayınları. 120 s.

Bu ortamda, bu ortamlarla beslenen hastalıklı toplum düzeninin yüreklerine geçirdiği bukağıyı çeşitli yöntemlerle zorlayan, silkip atmaya uğraşan yeni değerler yerleştirme amacını güden kişiler görüyoruz. Bu kişiler, savaşıarak, direnerek, sevişerek, ölürek, hat-ta yalnızca dayanarak savunmaktadırlar insan olma özelliklerini.

Şimdilik tek avuntu vardır görünürde: Bukağı bir kez kullanıldı mı, kullananı da hızla yıkımına götürmektedir.”

On öykü var *Yürekta Bukağı*’da yukardaki açıklamayı doğrula-yan, ilginç ve yeni değerler taşıyan.

Yakınım olduğı için söylemiyorum, gerçekten güzel öyküler.

AL MIDİLLİ²

Söz Tomris Uyar’dan açılmışken onun, çocuklar için yaptığı iki çeviri kitabı da tanıtmak istiyorum.

Steinbeck, Nobel Yazın Ödülü kazanmış, dünyaca ünlü bir Ame-rikalı yazar. Hemen bütün kitapları dilimize çevrildi sanıyorum. Bunlar arasında en ünlüleri: *Gazap Üzümleri*, *Fareler ve İnsanlar*, *Cennet Yolu*, *Ay Battı* vb.

Al Midilli, aslında, birbirinden bağımsız, ama birbirini bütünle-yen bir üçlemenin ilk öyküsü. Yazarın olduğı yerde, Salinas’ta, bir küçük çiftlikte geçen bir olay. “Bir küçük çocuğun, bir Al Midilli ile ilişkilerinden dünyayı tanıması anlatılıyor.

Rahat, açık, hüzünlü ve buruk bir anlatım, güzel bir konu.

GÖK NASIL KARARDI?³

Ernest Gaines, dilimize henüz çevrilmemiş, ama ülkesi Amerika’da çok tanınmış bir zenci yazar. Büyük güçlüklerle geçmiş yaşamı. Kitaplarında, Amerika’daki zenci-beyaz çatışmasına çok yer ayır-mış. İşin ilginç yönü yazar, bu öykünün çocuklar için Türkçe’ye çevrilmesini, çevirmenden kendisi rica etmiş.

2 John Steinbeck. Bir uzun öykü. Çeviren: Tomris Uyar. Resimler: Osman Kehri. Arkadaş Kitaplar Yayını. 87 s.

3 Ernest Gaines. Bir uzun öykü. Çeviren: Tomris Uyar. Resimler: Mustafa Delioğlu. Arkadaş Kitaplar Yayını. 96 s.

Kitap, küçük bir zenci çocukla annesinin, beyazlarla ilişkisini konu edinmiş. Çok duygulu, çok sevecenlik dolu, beyazların hepsinin zencilere karşı kötü davranmadıklarını belirtecek kadar tarafsız ve ustaca. Büyüklerin de küçükler kadar seveceğine inanıyorum.

(Not: Bazı kitapların fiyatlarını belirtmediğimi okurlar fark etmiş olacaktırlar. Kimi yayınevleri, istikrarsız fiyat artışları nedeniyle, kitaplara fiyat koymamakta, değişen duruma göre bedel saptamaktadırlar).

BOMBALI PAKET⁴

Vedat Saygel, ünlü bir gülmece yazarımız. Son kez, Bulgaristan'da düzenlenen "Uluslararası Altın Kirpi Yarışması"nda "Gümüş Kirpi" ödülünü kazanmış.

Vedat Saygel, alışılmış, klasik diyebileceğimiz gülmece yazını tavrını seçmiş. Konuları genellikle güncel olaylar, yaşadığımız olaylar, bu olayların birbirleriyle çelişmeleri. Genellikle gülmeceyle yetinmeyip, düzen taşlamasına varındırıyor uğraşını, gülmece yoluyla toplumdaki çarpıklıkları sergilemeye çalışıyor.

Zevkle okunuyor *Bombalı Paket*, gülmeceyi seven okurlara salık verelim.

Yeni Yayınlar

Dumanaltı: Nezihe Meriç, Öyküler. Cem Yayınevi.

Ünlü kadın yazarımız Nezihe Meriç'in, 15 yıl aradan sonra yayınlanan dördüncü öykü kitabı... Nezihe Meriç, öykülerinde genellikle kadının Türk toplumundaki yerini ve durumunu irdeler.

Göçmüş Kediler Bahçesi: Bilge Karasu, öyküler, Milliyet Yayınları. 242 s. 150 L.

Bilge Karasu'nun üçüncü öykü kitabı. Kitap boyunca süren bir öykü çevresinde kümelenmiş ve o öyküyü bütünleyen öykülerden oluşan ilginç bir deneme. Dil ve biçim konusunda son derece titiz bir yazar Bilge Karasu.

Bir Deniz'in Eteklerinde: Selim İleri, öyküler. Altın Kitaplar Yayınevi. 213 s. 100 L.

4 Vedat Saygel. *Gülmece Öyküleri*. Gür Yayınları. 176 s. 100 lira.

Daha çok yaşadığımız toplumsal koşullar içinde aşk, estetik ve ölüm temaları üzerinde duruyor Selim İleri; insansal ilişkileri açıklamaya çalışıyor.

Yeni yayınlar bölümünde, gerçek edebiyat severlerin gözden kaçırmamaları gereken kitaplara öncelik tanıyoruz.

Ağustos 1980

YANGIN¹

Yangın, Cahit Külebi'nin 9. şiir kitabı. *Yeşeren Otlar* adlı şiir kitabıyla 1955 yılı Türk Dil Kurumu Yazın Ödülü'nü kazandı.

Cahit Külebi, şiirimizin en özgün ve usta ozanlarından biridir. Özgünlüğü o derecededir ki, ilk bakışta kendinden öncekilere hiç borçlu değil gibidir. Şiiri için böyle bir saptama yapılabilir gerçi ama Külebi, halkı “halk”, şiiri “şiir” yapan bütün duyguları yoğunlukla yaşamıştır. İlk kitaplarında rastlanan “halk şiiri” tadı belki de buradan gelir. Ne var ki Külebi, bildiğimiz anlamda “halk şiiri” yazmaz. Hiçbir zaman yazmamıştır da. Ama şiirlerinde nasılsa bir halk şiiri kokusunu sezebilirsiniz.

İlk kitaplarında doğaya daha çok yakındır Külebi. *Yangın*, biraz daha güncel'in, yaşananların şiirlerini içeriyor.

“Ey kardeşi kardeşine kırdıran!
Ey göz diken yetimin ekmeğine!
Gözyaşı dökmeye yasak koyan,
Zincir vuran tarihin ellerine!
Sansar gibi halkımızı boğduran!”
(“İkinci Cumhuriyet”)

Külebi, çocukları ve kadınları büyük sevecenlikle anar çoğu şiirlerinde. Hem sever, hem belli belirsiz acır onlara. İlk kitaplarında sık sık söz açar onlardan. *Yangın*'da da sık sık sürdürüyor bu özelliğini. “Kadınlar III” adlı şiiri şöyle bitiyor.

“... Ama, yaşlı köylü kadınlar böyle mi ya?
Usları saat gibi işler, yüzleri güleş.
Hepsi de küçük kağıtlara benzer.”

1 Cahit Külebi. Şiirler. Derinlik Yayınları. 61 s. 50 lira.

Ses benzeşmelerinden yararlanmakta çok ustadır Külebi. Uyak-sız dizelerinde bile bir uyak varmış izlenimi bırakır. Yukarıya aldığım “Kadınlar III” şiirinin son iki dizesi örnek olarak gösterilebilir bu ustalığına.

Külebi'nin bir başka özelliği de (bu konuda Ceyhun Atuf Kansu ile benzerlik gösterir) kent, köy adlarını şiirine sık sık koymaktan alıkoymamasıdır kendini. “Ağıt” adlı şiirinin son dördlüğü şöyle:

“... Ateş çevresinde uçuşan pervaneler
gibiydiler.
Uğradılar ceylanlar gibi yağlı kurşunlara.
Sivashı, Malatyalı anaların bebeleriydiler.
Onlar ki bütün Anadoluydular... geri gelmez
bir daha.”

Örnekleri kolayca çoğaltabilecek bu tutku, Cahit Külebi şiirine sıcaklık ve yaşanmışlık getiren öğelerden biridir bence.

Yıllar önce Külebi için yazdığım bir yazıyı şöyle bitirmiştım. “Külebi, sıcak şair. Türkiye’de az vardır böylesi, durup durup okunacak. Külebi bu az olanlardan.”

Bugün de aynı kanıdayım. Yalnız *Yangın* değil, öbür kitapları da okunmalıdır.

Uzun bir süredir yurdumuzda şiire ilginin azaldığı, şiir okuyucusunun şiirden uzaklaştığı kanısı yaygınlık kazanmaktadır. Bu kanıda bir gerçeklik payı varsa, art arda şiir kitaplarının yayımlanmasını nasıl açıklayabiliriz? Demek ki şiir, dirençle yaşamını sürdürüyor. Bu ayki yazımızı bu yüzden bütünüyle şiir kitaplarına ayırdık. Hepsisi de genç ozanlarımıza ait olan bu kitapları tek tek tanıtmaya olanağımız bulunmadığından adlarını vermekle yetinmek zorundayız.

Şimdi Yaz: Abdülkadir Budak. Hakimiyet Sanat Yayınları: 87 s. 30 lira.

Gün Doğsun Gün Üstüne: Ahmet Ada. Hakimiyet Sanat Yayınları. 73 s. 30 lira.

Yarım Söz: Ayhan Gülsoy. Yazın Yayınları. 64 s. 50 lira.

Mayıs: Azer Yaran. Türkiye Yazıları Yayınları. 77 s. 25 lira.

En Son Çıkan Şarkılar: Alovera, Erdal. Sanat Emeği Yayınları. 96 s. 40 lira.

Su Tadında: Sina Akyol. Genç Grafik Yayınları. 80 s. 50 lira.

Yukarıda adlarını verdiklerim, üstte de dediğim gibi, genç ve yeni ozanlarımızın kitapları. Ne var ki bu ozanlarımız daha önce yazın dergilerinde de yayımlamışlardır şiirlerini.

Ayrıca daha önce kitaplar yayımlamış, dergilerde şiirleri yayımlanmış, denebilirse daha kıdemli ozanlarımızın kitapları da yayımlandı bu yıl.

Şiir, ilgi yitirdiği, durulduğu gibi kanılara karşın vazgeçilmez bir insan etkinliğidir. Müzikle birlikte insanın ilk bulduğu ve yaslandığı sanat dalıdır. Bu yüzden vazgeçilmezdir. Hem okuru hem kendini yazmak zorunda duyan kişi için. Yazımızı, Erdal Alover'ın "Pablo Neruda diyor ki" adlı şiiriyle bağlayalım:

"Şiir bir kedidir yedi canlı
İşkence görür sürüklenir sokaklarda
Yüzüne tükürürler Alay ederler
Atarlar dört duvar arasına.
dolaşır o yer senin bu yer benim
Sonra bir bakarsınız çıkar karşımıza
Sanki o yaşamamış bunları
Işıldayan bir yüzle gülümseyerek bakar"

Eylül 1980

ŞİİRLER¹

Çağdaş Türk şiirinin büyük ustalarından Ahmet Muhip Dıranas'ı geçtiğimiz ay yitirdik. Kitabı altı yıl önce basılmış olduğu halde, bu yazıyı, onun anısını tazelemek, şiir sevenlere onu yeniden hatırlatmak için yazıyorum.

Ahmet Muhip, büyük sesli bir ozan değildi ama cins ve sağlam bir ozandı. Kendine özgü bir ses buldu ve kendine özgü bir yer yaptı Türk şiirinde. 1930-1940 yıllarının çalkantılı şiir dünyasına, durgun, kararlı ve büyük duygularla girdi. Fransız şiir beğenisinin etkilerini taşıdığı yadsınamaz. Ama ne var ki, (daha önce yazdığım bir yazıda da belirttiğim gibi), “hem gelenekten aldıklarını, hem çağdaşlarının deneylerini, hem de Fransız şiirinin kalıntılarını, geçişmelerini çok iyi kullanır, bütünler bunları.”

Çağının tanığı bir ozan değildir Ahmet Muhip. Bir bakıma “zamansız ve mekânsız”dır. Ama insan soyunun değişmez değerlerini, duygularını üstün bir incelikle yakalar ve onları yazar. Bu yüzden “büyük” duygulara tutkundur. Örneğin şöyle der bir şiirinde: “İnsan yanınca Kerem misali yanmalı.”

Ahmet Muhip, asıl ününü “Fahriye Abla” adlı şiiri ile yapmıştır ülkemizde. Bu şiir, Ahmet Muhip çizgisinde ama en iyi şiirlerinden biri değildir, yani belirlemez Ahmet Muhip'i. Aşırı duygusallığı ve sıradan betimlemeleriyle kalır okuyanın belleğinde. Oysa çok daha yetkin, çok daha sağlam şiirleri vardır. Örneğin şiirimizin vazgeçilmez mozaiklerinden biri olan “Kar” adlı şiiri:

“Buğulandıkça yüzü her aynanın
Beyaz dokusunda bu saf rüyanın
Göge uzanır -tek, تنها- bir kâş,
Sırf unutmak için, unutmak ey kış!
Büyük yalnızlığını dünyanın.”

1 Ahmet Muhip Dıranas. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Baskı Tarihi 1974) 240 s. (O günkü fiyatı 20 lira)

Bir şiiri bütünlemeyi, bütün haline getirmeyi en iyi bilen ozanlarımızdan biriydi Ahmet Muhip.

Türk şiirine büyük tadlar getiren ozanımızı saygıyla anıyoruz.

ALTIN KOLLU ADAM²

Yukarıda Ahmet Muhip'i anarken, "Fransız etkisi"nden söz ettim. Tanzimat'la Batı'ya açılan ülkemiz, (belki de kaçınılmaz bir yazgıyla ya da kültürel, politik, ekonomik nedenlerle), Fransız düşüncesinin beğenisinin etkisine girdi. Eğitim düzenimiz de buna göre ayarlandı. Bizim kuşak (elli yaş ve biraz üstü) ile bizden önceki kuşaklar, Fransız kültürü ile eğitildik, neredeyse koşullandırıldık. Örneğin lise yıllarında, XVI. yüzyıl Fransız yazarlarından Rabelais'nin, Türkçe'ye çevrilmiş hiçbir metni yokken, yaşamını öğrenmek zorunda kaldık, bırakıldık. Türkçe'ye çevrilen ilk yabancı yazarların Fransız olması da ayrı bir kanıttır bu konuda. Biraz da Rus yazarlarını biliyorduk. Onlar da Batı Avrupa yazınının bir uzantısı gibiydi.

İngiliz dilinde yazan yazarlarla, geniş ölçüde, İkinci Büyük Savaş yıllarının sonlarında karşılaştık. İlk gelenler, Ernest Hemingway, Erskin Caldwell, John Steinbeck. Sonra ozanlar: T. S. Eliot, Ezra Pound vd.

Yeni bir dünya ile karşılaşmıştı Türk aydını, okuru. Bunlar Fransızlarınkine pek benzemiyordu. Daha yaşamın içinden, daha yalın, daha düz. En azından kendi açımdan bu yazarları, ozanları Fransızlardan daha yakın buldum tavrımıza. Hayata çok daha yatkın ve gerçekçi, "edebiyatsız" ve acımasız bir gerçekçilikti bu.

Nelson Algren'i ben, otuz yıl önce okusaydım, dudak bükerdim, bir romancı bile saymazdım onu. Oysa şimdi ilgiden de öte, saygılı okuyorum. Konusuna, (daha doğrusu ilgilendiği dünyaya), dümdüz ve cesaretle giriyor. Hiç "edebiyat" yapmaya yeltenmiyor. Uzun uzun ruhsal çözümlemeler, bıkırtıcı betimlemeler yok. Sinemanın büyük katkısı hemen seziliyor yazdıklarında. Amerikan dinamizminin bütün öğelerini taşıyor. Ve en önemlisi, bütün soylu Amerikan yazarlarında olduğu gibi, yargı vermeden anatomisini çıkartıyor toplumunun, taraf tutmuyor, ama seziliyor tuttuğu taraf.

Bu genel saptama dışında Nelson Algren, "doğup büyüdüğü Chicago kentinin çoğu Polonya asıllı yoksul kişilerini kendine konu

2 Nelson Algren. Roman. Türkçesi: Sevgi Şanlı. Hür Yayın. 285 s. 90 lira.

seçmiş... Kahramanları, kumarbazlar, genelev sermayeleri, umduklarını bulamamış boksörler, uyuşturucu madde düşkünleri, esrar ve eroin kaçakçıları, polislerdir.” Yani bir bakıma, Amerikan toplumunun tortuları.

Altın Kollu Adam da, “ülkesi için savaşmış, ama terhis edildiğinde iş bulamayıp batakhanelerde krupyelik yapmış, yapmak zorunda kalmış bir adamın romanıdır.” İlgiyle ve hızla okunuyor.

Nelson Algren, Amerikan romanının yukarıda belirttiğim özelliklerini (yalınlık, yazar cesareti, yaşama dümdüz girme), taşıyan en yetkin temsilcilerinden biri sanıyorum. Örneğin romanın iki önemli kahramanını şöyle tanıtıyor ilk sayfalarda:

“Makine Frankie denilen durgun, dört köşe yüzlü, gür yeleli, dana gözlü sarışınla, Serçe diye çağırılan sinirden eli ayağı oynayan saloz, açıkgozlukte hiçbir tongacıdan geri kalmadıklarına inanırlardı. Bu dört duvarın arasına daha önceleri de düşmüşler, ama yakayı çabuk kurtarmışlardı.”

Altın Kollu Adam, çağdaş Amerika romanını, dolayısıyla Amerikan toplumunu en iyi biçimde tanıtacak bir yapıt.

OLUŞUM³

Oluşum, Ankara’da yayımlanan tutarlı ve düzenli bir sanat dergisi. Ağırılığı genellikle yazın ve yazın sorunları üzerinde yoğunlaşıyor.

Bu sayısını öyküye ve öykü sorunlarına ayırmış *Oluşum* daha çok. Özellikle Güney Amerikalı yazarlardan (Gabriel Garcia Marquez, Jorge Luis Borges, Norberto Fuentes) ve bizim genç öykücülerimizden (Selçuk Yönel, İsmet Tokgöz, Buket Uzuner, Alaeddin Emre, Teoman İmamoğlu, Refik Algan, Naim Dilmener, Okan Gökdoğan, Güneş İşçimen, Hüseyin Akyüz, Turgut Çeviker, Serap Aygün) öykülere yer vermiş. Derginin her ay ayrı bir sanatçıya ayırdığı “Dağar” bölümünde, İzzet Yasar’ın yazdıkları bir yeni tadla ve ilgiyle okunuyor. *Oluşum*’u, yazınsever okurlarımızın tanımalarını öneririz.

3 Aylık sanat ve düşün dergisi. Sayı 34-35. Öykü Özel Sayısı. Yazışma adresi: Bağış Sokak 35 / 5-Küçüksat, Ankara.

Ekim 1980

Kitap okuru olmak da, kitap yazarı olmak da güç!

Ekim ayı, ülkemizde genellikle kitap yayın döneminin başladığı aydır. Yine genellikle (aşağıda ayrıca belirteceğim yeni gelişmeler dışında), yaz aylarında kitap yayınları durur, bazı yazın dergileri bir-iki aylığına tatile girerler, kitap satışları azalır. Oysa bilenler, Batı ülkelerinde durumun tam tersi olduğunu söylemekteler. Kitap okumaya en elverişli aylar, yaz ayları, tatil aylarıdır çünkü. Bundan ülkemiz için şöyle bir sonuç çıkarmak yanlış olmayabilir: Bizdeki kitap okuru, okul-üniversite çevresindedir. Onlar tatile girdiklerinde, sıllarına döndüklerinde, büyük merkezlerimizde kitap satışları durmaktadır. Buradan şöyle üzücü bir sonuca daha varabiliriz: Okula ilgisini kesen, okumayla da kesiyor!

Kitap yayını konusunda yeni gelişmelerden söz ettim yukarıda. Çok değil, son birkaç yıldır, yaz aylarında da yayınlarını sürdürüyor kimi yayıncılarımız, tatil geleneğini kaldırmaya çalışıyorlar. Gerçi kış aylarında olduğu kadar yoğun olmuyor yayınlar ama sürüyor.

Günümüzde Kitaplar dergisinin (sayı 8, Ağustos 1980) verdiği bilgilere göre, Temmuz ayında yurdumuzda “Genel Konular”da 13; Felsefe-Ahlâk’ta 13; Din-İlâhîyat’ta 36; Toplumsal Bilimler’de 50; Dilbilim’de 5; Kuramsal Bilimler’de 3, Uygulamalı Bilimler’de 12; Güzel Sanatlar ve Spor’da 3; Edebiyat’ta 94; Tarih-Coğrafya-Biyografya dallarında 14 kitap yayımlanmıştır. Temmuz ayı için 260’ı geçen (belki derginin saptayamadığı başka kitaplar da vardır) bu toplam azımsanabilecek bir toplam değildir.

Ne var ki, ülkemiz nüfusunun ve nüfusuna göre okur-yazar sayısının artış oranı, kitap baskı sayısına ve satışına yansımamaktadır. Bir-iki çok ünlü yazarımızın dışında, sevilen, yazın çevrelerinde ün yapmış yazarlarımızın kitapları beş bin, ozanlarımızın kitapları ise yıllardan beri olduğu için üç bin baskının üstüne çıkmamaktadır. Yalnız şu var ki, üç bin ya da beş bin basılan bu kitaplar, bazen arka arkaya yeni baskılar yapabilmektedirler.

Günümüzün koşulları içinde kitaplara duyulan ilgisizliği, yalnız okurun isteksizliğine yüklemek, haksızlık olur elbette. Fiyatların durmadan arttığı (moda deyiimi ile ayarlandığı) bir dönemde, kâğıt, dolayısıyla kitap fiyatları akıl almaz ölçülere varmıştır. 150 liradan başlamaktadır kitap fiyatları. Bir de gider kalemleri öylesine hızla değişiyor ki posta masrafından paketlemeye kadar sürekli bir artış sabit fiyat saptamayı da olanaksız kılıyor. Kimi kitapların üstüne fiyatın lastik mühürle basılı olmasından, birçok okurun tedirginlik duyduğunu biliyorum. Ne var ki, yayıncılar da ne zaman bir zammın geleceğini kestiremediklerinden, böyle bir yöntem kullanıyorlar. (Doğan Hızlan, *Cumhuriyet*, 4 Eylül 1980) okur aldatıldığını düşünmeye başlıyor.

Nereden bakarsınız bakın, bu koşullarda kitap okuru olmak da güç, yazarı olmak da.

Bu parasal sorunlar dışında, kitap korkusu, kitap düşmanlığı, kitaba yabancılık konularının, kitap basım, dağıtım ve satışlarını nasıl etkilediğine başka bir yazımızda değineceğiz.

PİTİRCİK KAMPTA¹

Pıtırıcık, roman kahramanının adı. Haşarı, sevimli bir oğlan. Aslında adı Nikola. Onun arkadaşlarıyla karıştığı, yarattığı, geliştirdiği eğlenceli serüvenleri konu ediniyor kitaplar.

Gosciny, kitabın yazarı. Aynı zamanda büyük-küçük herkesçe sevilen ünlü Red Kit'in de yazarı, Asteriks'in de. *Pıtırıcık*'ın bir başka önemli yönü de, ünlü Fransız karikatürcü Sempe tarafından resimlenmiş olması. Bu özelliği ile bir bakıma bir klasik olma kimliği kazanıyor.

Pıtırıcık Kampta, adından da anlaşılacağı gibi, okul tatilinde Pıtırıcık'ın kampa gidiş ve kamptaki öykülerinden oluşuyor. Anne-baba ilişkilerindeki anne üstünlüğünü Pıtırıcık şu şakayla vurgulayıp geçiştiriyor: "... Geçen yıllarda, babam bir yere, annem de bir başka yere gitmek ister, gürültü kopar. Sonra, madem öyle, evde oturmayı yeğlediklerini söylerler. Ben ağlarım ve sonunda annemin istediği yere gideriz."

Pıtırıcık Kampta, dizinin beşinci kitabı. Öbürleri sırasıyla şunlar:

1 Sempe-Gosciny. Çocuk romanı. Çeviren: Vivet Kanetti. Arkadaş Kitaplar, 111 s. 60 lira.

Pıtırıcık'ın Bisikleti, Pıtırıcık Futbolcu, Pıtırıcık Tatilde. Hepsi Arkadaş Kitaplar yayını. Küçük okurların tadla okuyacaklarını sanıyorum.

.....

Yeni Yayınlar

Açıklamalı Atasözleri: Ahmet Köklügiller. Kendi Yayını. 184 s. 100 lira, Günlük yaşamda sık kullanılan 370 kadar atasözünün açıklaması. Ayrıca “Atasözü” üzerine genel bir inceleme.

Ölüm Yok Ki: Arif Damar, şiirler. Türkiye Yazıları Yayını. 64 s. 75 lira. 1940 kuşağının tanınmış ozanı Arif Damar'ın şiirleri. Toplumcu içeriği ağır basan şiirler. Şiir sever okurların ilgi duyacaklarına inanıyoruz.

Sanatın Öyküsü: E. N. Gombrich. Çeviren Bedrettin Cömert. Remzi Kitabevi. 497 s. 800 lira. Geçen yıl öldürülen hümanist öğretim üyesinin sabırlı bir çalışması. Sanat tarihi ile ilgili okurların yararlanabileceği bir kitap.

Kasım 1980

KUYUMCULAR VE KUYUMCULAR GÜNLÜĞÜ¹

Bizim yazınımızda (belki öbür ülkelerde de) ozanların, yazarların, kendi uğraşı alanı içinde, bir başka ozanı ya da ozanları açıkladığı, anlatıp tanıtmaya çalıştığı, hatta övdüğü pek görülmemiştir. Yılmaz Gruda, bunu yapıyor *Kuyumcular*'da işte.

“Hatta övdüğü” dedim yukarda. Bu bir genellemeydi. Yılmaz Gruda bu ilginç kitabında ele aldığı ozanları övmüyor, kendi ozan tavrıyla açıklamaya çalışıyor. Övgü sadece adından geliyor kitabın, önce bunu açıklamalıyım.

Gruda, *Kuyumcular*'da “Nazım Hikmet, Oktay Rifat, Melih Cevdet, Behçet Necatigil, İlhan Berk, Ömer Faruk Toprak, Ahmet Arif, Attilâ İlhan, Edip Cansever, Cemal Süreya, Turgut Uyar, Ece Ayhan, Can Yücel, Ülkü Tamer, Hilmi Yavuz, Tevfik Akdağ ve Ahmet Oktay'ın şiir dünyalarını, kendi tavrıyla, kendi şiiriyle açmaya çalışıyor. Kendi ozan tavrından sapmaksızın, ödün vermeksizin, hatta kendi şiiri içinde eriterek ve ustalıkla, ele aldığı ozanın belirleyici bulduğu dizelerini, imgelerini de kullanıyor. Örneğin, Melih Cevdet adlı şiirinde, onun “Yanyana” şiirinden aldığı bu dizeyi:

“Kuyumcusudur aklın
çağımıza yakışan vakur sâde-
akıl işler anday usta”

ustalıkla katıyor şiirine. Okuduğunuz, bir yazarın portresi, şiir dünyası değildir artık, Yılmaz Gruda'nın şiiridir.

“Günlükler”de ise Gruda, bu şiirlerin yazılış tarihçesini, sanıklarını yazmaktadır. Necatigil'e ait bölümden şu cümle anlatacak demek istediğimiz: “Necatigil'in şiirlerini yıllardır o kadar iyi izliyordum ki, bir çırpıda yazacağımı sanıyordum. Bugüne kadar zorlanıp denediğim iki biçim de Necatigil'e ters düştü, sevmedim.”

1 Yılmaz Gruda. *Şiirler ve şiirlere ilişkin günlükler*. Papirüs Yayınları. 70 s. 50 lira.

Yılmaz Gruda, çok yönlü bir sanatçı. Ozanlığının yanı sıra, tiyatro ve sinema oyuncusu, tiyatro yazarı ve sahneye koyucusu, eleştirmen, uğraşı alanlarına değgin denemeler yazarı, çevirmen ve şimdi de kendi deyimiyle, “*metin yazarı*”!

Gruda’nın şiirleri söylediğimiz gibi ne apaçık övgü, ne de bir eleştiridir. Ozan, kendi şiir tekniği içinde, ozanları kendi kavramlarıyla tanımlamakta ve kendine özgü yeni bir şiir tadı oluşturmaktadır.

“Edip Cansever’in karşısında durumum bir ‘prospectus’u söktürmek gibi. Değerini biliyorsun, duyuyorsun bu şiirin. ‘Miktar’? – Kendini yazdıracak,” diyor günlüğünde. Şiirinde de, Yılmaz Gruda deyişiyle şöyle bağlayacaktır söylediklerini.

“... Gazetelerde... (okunmuyor) ölü kuğular
kan yırtıkları, akan et
ve adamın karası...”

Prospectus.”

Yılmaz Gruda, şiirle iç içe olmaktan duyduğu mutluluğu kısacık ve şöyle anlatıyor *Günlük*’ünde: “... geriye 3 şair kaldı. Nâzım Hikmet, Melih Cevdet, Oktay Rifat. Bir de sağduyumun izni olursa: Yılmaz Gruda. Kısacık (Hayret). Oturup Kuyumcuları yazdı / yani tam iki yıl dört dörtlük yaşadı...”

Dost Eller: (Çocuk Romanı) Burhan Günel. Milliyet Yayınları. Küçük boy 224 s. 40 lira. (İç resimler, Eda Amado)

Burhan Günel, adı 1971 yılından bu yana duyulan bir öykü ve roman yazarımız. Sakin, süssüz ve kararlı bir üslubu var. Daha önce yayımlanan dört romanı ve iki öykü kitabı var.

Dost Eller’i özellikle çocuklar için yazdığını belirtiyor yazar “başlangıç”ta. Taşra kentlerinde ya da kasabalarında yaşayan çocukların öyküsünü anlatıyor *Dost Eller*’in kahramanı “Ömer”in kişiliğinde.

Bir kamu işyerinde odacı olan bir babanın çocuğudur Ömer. Birtakım olaylar çevresinde onun, dünyayı tanınmasıdır kitabın konusu. Kitabın arka kapağında da belirtildiği gibi, şu bildiriyi

iletmek istiyor küçük okurlara: “Eller vardır, insanlara en büyük kötülüğü yaparlar. Onlara engel olmak o kadar zordur ki... Ama öte yandan eller vardır insana dosttur. Bu dost eller yaşamı güzelleştirir ve dünyayı yaşanılır hale getirir.” Bu bildiri altında, insan sevgisini, dayanışmanın önemini ve birlikte yaşamının mutluluğu belirtiliyor.

Küçük okurların tadla okuyacakları bir kitap.

SOMUT²

Somut, alt başlığında da belirtildiği gibi, bir yazın dergisi. Genellikle yazın ve yazın sorunları ile ilgili. Dergide, günümüzün tanınmış ozanlarının, yazarlarının yazıları yer alıyor. Ayrıca gençlere de açık bir dergi *Somut*.

Bu sayısında da bu özelliğini sürdürüyor *Somut*. Genç ozanların yapıtlarının da yer aldığı 15 şiir, 2 öykü ve yazın üzerine çeşitli yazılar. Günümüz ortamını yansıtan bir dergi *Somut*.

2 Aylık yazın dergisi. Ağustos / Eylül 1980. Birleşik Özel Sayı 20-21 / 64 s. 50 lira.

Aralık 1980

Yazın Ödülleri

Bir yazarı, bir yapıtı değerlendirmek, ödüllendirmek, hiç kuşkusuz o yazarın yeni yeni yapıtlar vermesini sağlamak bakımından çok yararlı çok yerinde. Ne ki son birkaç yıl içinde, ülkemizde zaten var olan yazın ödülleri, sonuçlarını şimdiden kestiremeyeceğimiz, yararlı mı zararlı mı olacaklarını şimdiden bilemeyeceğimiz sayıda ödüller eklendi. Şöyle yuvarlak hesap 20'nin üstünde yazın ödülü var şimdilik. Bu sayı, bu anlayışla gitgide artacağı da benziyor.

Hangileri mi bu ödüller? Aklımdakileri sıralayayım: “Türk Dil Kurumu”nun yazının her dalında verdiği ödüller. “Orhan Kemal Roman Ödülü”, “Madaralı Roman Ödülü”, “Sedat Simavi Vakfı Ödülü”, “Yeditepe Dergisi Şiir Ödülü”, Nevzat Üstün Şiir ve Öykü Ödülü”, “Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü”, “Behçet Necatigil Şiir Ödülü”, “Kültür Bakanlığı Sanat Ödülü”, “Sait Faik Öykü Armağanı”, “Sabahattin Ali Öykü Ödülü” ve daha başkaları...

Kuşkusuz her ülkenin ya da birçok ülkenin kendi ulusal değerleri, sınırları içinde yazın ödülleri var. Gerçekten de yazının işlevini yitirmediği her ülkede bu ödülleri kazanmak, yazara ayrı bir değer katıyor. Bunun tam tersini düşünmek de mümkün. Yazın'ın işlevini, etkinliğini yitirmeğe başladığı ülkelerde, ödüller koyarak bu işlev, bu etkinlik diri tutulmak isteniyor. Ülkemizde yazın, hele şiir, hiçbir zaman saygınlığını, toplumsal işlevini yitirmedi. Özellikle şiir dalındaki ödül bolluğu, bu yüzden dikkati çekiyor, bu yüzden “sonuçlarını şimdiden kestiremeyeceğimiz” kuşkusunu veriyor. “Bir yozlaşmaya yol açmazsa da, yararı ne olur bu ödüllerin?” diye düşündürüyor insanı.

Birkaç kez yazdım, başkaları da yazdılar. Bir ödülün iki işlevi vardır. Ya büyük para, yani maddi olanak verir yazara ya da taşıdığı onursal değerle kitabın birkaç kez basımını sağlar, dolayısıyla yine bir maddi olanak verir yazarına. Ne yazık ülkemizdeki ödülleri

hiçbiri, bu imkânı sağlayamamakta, yazarının biyografisine bir not olarak geçmekten başka bir yarar taşımamaktadır.

Ülkemizde yazın ödüllerinin bir başka özelliği daha vardır: Hepsine değilse bile, pek çoğuna yazarın katılma zorunluluğu konmuştur. Böylece ödüller, ödül olmaktan çıkıp, bir yarışma niteliğine dönüşmektedir. Genç yazarları yüreklendirme, özendirme amacı, daha kıdemli yazarlar için biraz hüzünlü, hatta kırıcı olmaktadır.

Türk Dil Kurumu'nun ödüllerine geçmeden önce, yeni yeni yerleşmekte olan bir gelenekten, bir görenekten söz etmeden geçemeyeceğim ödüller konusunda.

Ölen her ozan için ailesi tarafından bir ödül koyma geleneği. Ve genellikle bu ödüllerin seçiciler kurulunun aynı kişilerden oluşması.

Pek çok ozan var ülkemizde. Tanrı hepsine uzun ömür versin. Ama böyle giderse, bir zaman gelecek, ödüksüz ozan kalmayacak Türkiye'de.

Türk Dil Kurumu, her yıl yazının bütün dallarında ödüller veriyor. Bu ödüller ayrı anlam ve önem taşıyor. Ne var ki bu ödüller, bir yazın ödülünden çok, bir dil ödülü niteliğinde. Örneğin, bu ödülün herhangi bir dalında bir kez kazanan bir daha hiç katılmıyor bu ödüllere.

Bu yılın ödülleri; şiir dalında, Yaşar Miraç'ın *Trabzonlu Delikanlı* adlı yapıtına, "yerel, bölgesel değerlerden yola çıkarak, çağdaş bir şiir oluşturduğu" için;

Romanda, İrfan Yalçın'ın, *Ölümün Ağzı* adlı yapıtına, "toplumsal gerçeklerimizle ilgili bir kesiti, çarpıcı çizgilerle konu edindiği için";

Öyküde, Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun *Eller* adlı yapıtına, "insanımızı ve toplumumuzu gerçekçi bir yöntemle konu edinmesi, uzun deneylere dayanan bir yazış ustalığını geliştirmiş olduğu" için;

Oyunda, Recep Bilginer'in *Yunus Emre* adlı yapıtına "konusuna çağdaş-insancı açıdan yaklaşması, Yunus Emre'nin dilimize ve düşüncemize katkılarını yansıtmış" olduğu için;

Çeviride, İlhan Güngören'in, D. T. Suzuki'den çevirdiği *Zen Budizm / Seçme Yazılar*, adlı kitabına, "güç bir konuda başarılı bir çeviri vermesi ve Türkçe'yi pürüzsüz ve akıcı bir biçimde kullandığı, yabancı kaynaklı sözcüklere yer vermediği" için;

Denemede, Enis Batur'un *Şiir ve İdeoloji* adlı yapıtına, “yazılının belli bir ekine dayanması, denemelerdeki anlatımın akıcılığı, yazarın da Türkçe’ye yüzde yüz adanmış bir yazın dili geliştirmiş olduğu” için;

Masal ve çocuk yazınında Vedat Dalokay’ın *Kolo* adlı yapıtı, “halk geleneklerinden yola çıktığı, canlı tipler tanıttığı, anlatımın çocukların düş gücünü göz önünde tutacak biçimde uygulandığı” için verildiği, Oktay Akbal, Salâh Bırsel, Konur Ertop, Bedia Akarsu ve Doğan Hızlan’dan oluşan Seçiciler Kurulu kararıyla açıklandı.

Ayrıca bilim dalındaki ödülleri de *Kalp Yetersizliği* adlı yapıtıyla Prof. Dr. Dinçer Uçak ve *Yurda Dönen İşçilerde Toplumsal Değişim* adlı yapıtı ile Prof. Dr. İbrahim Yasa kazanmışlardır.

Ödül kazanan bütün yazarlarımızı kutlarken, ödüllerin yüreklendirici, hız verici bir öge olmasını, yazarlarımızı, daha iyiye, daha kusursuza yöneltmesini dileyelim.

Ocak 1981

ORHAN PEKER¹

Orhan Peker, büyük ressamlarımızdan. 1978 yılında genç yaşta (51) ayrıldı aramızdan. Yurt içinde ve yurt dışında büyük ödüller almış. Örneğin, Japonya'da yapılan afiş yarışmasında. Özgün tablolarıyla kısa zamanda ün yapmış.

Usta romancı-hikâyeci-yazar Şahap Sıtkı'nın, Orhan Peker'in ölümünden sonra anılarının yitip gitmesine gönlü elvermemiş. Sıcak ve sakın diliyle, sevecenlikle anlatmış Orhan Peker'i.

Orhan Peker'in tam sayfa portresiyle başlayan kitap, "Giriş" ve "İlk Tanışma" bölümlerinden sonra, Orhan'ın kısaca, çocukluğunu, çıraklık yıllarını ve sanat tutkusunu anlatan bölümlere geçer. Daha sonra Sergileri, Mektupları ve Şiirleri yer alır.

Özellikle Sergiler bölümünde Şahap Sıtkı, genellikle resim ve Orhan Peker'in resimleri konusunda düşüncelerini aktarmaktadır.

Kitabın hemen her cümlesi, yazarın Orhan Peker'e duyduğu sıcak sevgiyi yansıtmaktadır: "İstanbul'a döndüğüm gece kara haber geldi. Orhan'sız dünyam bomboştu. Ertesi gün Ada'ya, Marmara'ya kaçtım. Üç buçuk ay adada yalnız kendimi dinledim. ... Ne yalan söylemeli, bu genç adamı çok seviyormuşum ben. Nasıl, resmi sevmekle, resimden anlamak ayrı ayrı şeylerse, ben de tam tersine, çoğu zaman resimle Orhan'ı, Orhan'la resmi karıştırıyorum. İkisinden de ayrı ayrı bütünler çıktığına inanıyorum."

Çoğu hüznünlü, ama coşkun bir dille yazılmış. Orhan Peker'in İspanya'dan, Roma'dan, Paris'ten yolladığı mektuplar. Sanatçı, ressam kişiliğinden çok, insan kişiliğini açıklıyor, coşkun ve hüznünlü. Yazar'ın eşi Ümit'e yazdığı mektupta şöyle diyor: "Bereket havalar iyi gidiyor. Sanki Mart havası. Gerçi gündüzlerden hayır yok,

1 Yazan: Şahap Sıtkı. Orhan Peker'den, anılar-sergiler, mektuplar-şiirler, Fotoğrafik Ofset Yayınları (Metin içindeki desenler dışında, Orhan Peker'in renkli dört tablosu) 55 büyük sayfa. 250 lira.

anlaşıldı. İspanya’da geceleri yaşayacaksın. Sabah onda uyanılan bir yerde günün anlamı yok. İyi ki yok. Ben hem o baygın sabah uykularını, hem de geceyi severim. Bir bakıma tam yerine düştük.”

Orhan Peker, dostları arasında “hırçın bir kişi” olarak bilinirdi. Hırçındı da gerçekten (yazar da belirtiyor kitabın bir yerinde bunu ama yine sevecenlikle). Şahap Sıtkı bu kitabında, kişilerin kişilere bakış açısının ne kadar değişik olabileceğini de gösteriyor bir bakıma. İnsan ilişkilerinin, kişiliklere göre nasıl değişik olabileceğini.

Orhan Peker, desen ve renkteki ustalığı özgün kişiliği ile gerçekten büyük bir ressamdı. “İtfaiyeciler”, “Mandalar”, “Atlar” gibi (Şahap Sıtkı ‘beygirler’ diyor buna. Gerçekten, görkemli atlar değil, torbası boynunda Anadolu beygirleri çizmiştir Orhan), dizi denebilecek tabloları ve öbür yapıtlarıyla ölümsüzlüğe ulaşmıştır.

Şahap Sıtkı’nın kitabı, dostluğun, değerbilirliğin çok güzel bir örneğidir.

EDEBİYATIMIZDA İSİMLER SÖZLÜĞÜ²

Ünlü ozanımız Behçet Necatigil’i, geçen yıl yitirdik. Ozanlığı yanında, radyo oyunları yazan, çeviriler yapan Necatigil yazınınımızın en çalışkan kişilerinden biriydi.

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü’nün hemen her baskısını, yeniden gözden geçirip, yeni isimler katarak yayımlamıştır Necatigil. Bu son 10 baskı, ölümünden sonra eşinin ve arkadaşlarının gözde geçirmesi ve ilaveleriyle gerçekleşmiştir.

Kitabın tanıtma bölümünde Necatigil şöyle belirtiyor sözlüğün özelliğini: “Ağırlığını daha çok XX. yüzyıl ve günümüz edebiyatından alan bu kitabın bir özelliği, hayat hikâyesi herhangi bir kaynakta karşımıza çıkıveren her edebiyatçıyı hemen almamış, kendimize göre bir emek ve değer ölçüsü tutturmuş olmamızdır.” “Kendimize göre” demesine karşın Necatigil, diğer yargılarında son derece tarafsız ve tutarlıdır. Ayrıca kitaptaki isimler hakkında başkalarının değer ölçülerine de yer verir.

2 Behçet Necatigil (926 Türk edebiyatçısının hayatı ve eseri, ilaveli 10. baskı) Varlık Yayınları. 468 s. 200 lira.

Ayrıca kitabın sonunda ülkemizde verilen edebiyat ödülleri ile bunları kazananların ve yazarların ölüm-doğum çizelgesi de bulunmaktadır.

Öğrenci, öğretmen, her yazınseverin kitaplığında bulunması gereken bir yapıt Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü.

YAZKO EDEBİYAT³

Yazarlarımız, ozanlarımız, çevirmenlerimiz, son yıllarda yapıtlarını yayımlamakta güçlüklerle karşılaşınca, bir kooperatif kurarak, kendi yapıtlarını kendileri yayımlamak yolunu seçtiler. *Yazko Edebiyat*, bu kooperatifin yayınıdır. Yazınımızın ünlü adları yanında, genç yazarlara da olanak tanımaktadır. Yazınla ilgili okurlarımıza salık veririz *Yazko Edebiyat*'ı. Yazışma adresi: Nuruosmaniye 6, Atasaray 206. Cağaloğlu, İst.)

3 Yöneten: Memet Fuat. Yazko Yayınları. 96 s. 60 lira. (3. sayıdan başlayarak 160 sayfaya çıkarılacağı ve fiyatının 100 lra olacağı belirtilmektedir.)

Şubat 1981

BİR CIGARA İÇİMİ¹

Oktay Rifat, şiirimizin, daha doğrusu yazınınımızın yaşayan en ünlü ustalarından biri. Yazınınımızın dedik, çünkü 12 şiir kitabının yanında (*Bir Cigara İçimi* 12'dir) ikisi basılmış, altısı basılmamış sekiz oyunu, iki de romanı var. *Karga ile Tilki* adlı şiir kitabı 1955 yılı “Yeditepe” şiir ödülünü, *Şiirler* adlı kitabı ise, 1970 yılı “Türk Dil Kurumu” ödülünü kazanmıştır.

“1980 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü” de; Sabahattin Kudret Aksal, Çetin Altan, Fethi Naci, Doğan Hızlan, Tahsin Yücel, Cemal Süreya, Mehmet H. Doğan, Aydın Emeç ve Rauf Mutluay’dan oluşan seçiciler kurulunca, Oktay Rifat’ın *Bir Cigara İçimi* adlı yapıtına verilmiştir.

Oktay Rifat, şiirdeki asıl girişimini Orhan Veli ve Melih Cevdet Anday’la birlikte “Garip” akımını başlatarak yapmıştır. Bilindiği gibi “Garip” akımı, geleneksel şiirimize, şiir değerlerimize bir çeşit karşı çıkıştır. Bu akım genelde “şairane” olan her şeyi yadsımaktadır. Yani “Garipçiler” için şiir, “Çamlıca’da mehtap seyretmek” değildir; bu anlayıştan yola çıkarak, “Küçük adam”ın günlük yaşayışının şiirini yakalamaya çalışır. Büyük ilgi gören, büyük bir yandaş kitlesi kazanan bu akım, giderek toplumsal eleştiriye yönelir. “Küçük adam”ın sadece mutlulukları değil, sıkıntıları da girer şiire.

Oktay Rifat’ın en önemli özelliği, şiirini sürekli diri tutmasıdır. Yaşanan, güncelden çıkardığı imgelerle şiirini durmadan yeniler. Ne var ki, bu yenileme bir değişme değil, bir gelişme, her aşamada yeni yapı kurma çabasıdır:

“Lamba dibinde geceleri, dalyan
Ve ırıp direğinde gündüzleri
Denize bakmaktan gözleri mavi.”

(“Gece Gündüz”, *Şiirler*, 1969)

1 Oktay Rifat. Ada Yayınları. 76 s. (Fiyatı yazılı değil.)

Oktay Rifat'ın yukardaki “Gece Gündüz” şiirinde kurduğu öz-
gün duygusal ve biçimsel “yapı”, hep sürer gelir şiirlerinde:

“Tanrısız ve ussuz
Bir kalıp sabun gibi lavaboda
Ya da bir bekleme salonunda
Denize dönük
Pencereden bakıyor
Mutsuz
Kendini görmek için.”

(“Kim”, *Bir Cıgara İçimi*, s. 16)

Oktay Rifat, çağdaş, güncel, çarpıcı imgelerle yaşadığı anın şiirini bulmak istiyor *Bir Cıgara İçimi*'nde. Bütünüyle bakıldığında, insanın değişmez yazgısını saptamaya, değişmezliğini bildiği bu yazgıyı ozanca bir çabayla güzelleştirmeye, katlanılır kılmaya çalışıyor. Daha doğrusu:

“Kusmak geliyor içinden
Seçkin değil mahzun.”

(“Kedi”, *Bir Cıgara İçimi*, s. 27)

GÖSTERİ²

Geçtiğimiz son birkaç ay içinde birbiri ardına büyük oylumlu sanat edebiyat dergileri yayımlanmaya başlandı. Çıkmakta olanlar da, yayınlarını sürdürüyorlar.

Hangi gereksinmeden doğuyor, kestiremiyorum. Ama hepsi de zengin ve olgun bir içerikle, titiz bir düzenlemeyle ve baskıyla sunuluyor okuyucuya. Türkiye için oldukça çok sayılabilecek dergi sayısı, acaba yeni bir kültür oluşumunu mu haber veriyor? Ayrıca bu dergiler “yazarlarına kapanık” da değil. Genç yazarlara da açıyorlar kapılarını.

Gösteri de, yeni yayına başlayan dergilerimizden. Her türlü sanat etkinliği, sanatın her dalı ile ilgili, yazından grafik sanatına kadar.

2 Sanat Edebiyat, Aylık Dergi. Sayı 2. 82 s. 100 lira.

Gösteri'nin bu 2. sayısı daha çok geçtiğimiz yılın sanat olaylarının bir çeşit özetlenmesine, “muhasabesine” ayrılmış. Her sanat dalında bir yazar, geçen yılın özümlemesini yapıyor.

Gösteri ayrıca, her sayısında ünlü bir ressamımızın posterini ve bir “Sinema ansiklopedisi” eki veriyor.

Yazınla sanatla ilgilenen okurlarımıza içtenlikle salık verimiz.
(İlgilenenler için yazışma adresi P. K. 460 Sirkeci-İstanbul)

MİLLİYET SANAT DERGİSİ³

Milliyet Sanat dergisinin epey uzun bir geçmişi var. Önce haftalık olarak uzun süre yayımlandı, geniş bir okur kitlesince sevilerek arandı, okundu. Bir süre ara verdi yayınına. Sonra aylık olarak yeniden çıktı. Şimdi 15 günlük bir sanat dergisi olarak elimizde.

Milliyet Sanat dergisinin 15 günlük olması nedeniyle daha güncel olma şansı var. Sanat olaylarını, sözelimi, resim sergilerini, tiyatroları, kitapları, konserleri, daha günü gününe, daha yakın izleyebiliyor.

Okuyucu, ilgilendiği her konuda, bir haber, bir yorum bulabiliyor.

Derginin bu sayısı, hemen bütün sanat dergilerinde olduğu gibi, geçtiğimiz yılın, her sanat türünde değerlendirmesini ön plana almış. Her sanat dalının yetkili kişileri geçtiğimiz yıla ait etkinlikler üstüne düşüncelerini yazmışlar.

Bu kadar kısa bir çerçeve içerisinde bir dergiyi tanıtmanın olanaksızlığı ortada. Ama bir yılın belgelenmesi, değerlendirilmesi gibi bir amaç taşıyan bütün dergileri, sanatsever okuyuculara tanıtmak, bildirmek gereğini duydum.

(İlgilenenler için yazışma adresi, Nuruosmaniye C. 65 / 67
Cağaloğlu – İstanbul)

3 On beş günlük sanat dergisi. Yeni dizi. 15 sayı. 1 Ocak 1981. 64 s. 50 lira.

Mart 1981

CELAL BAYAR EFSANESİ VE RAFTAKİ DEMOKRASİ¹

Mehmed Kemal, çok yönlü yazarlarımızdan biridir. Şair, romancı, gazeteci... Ama nedense gazetecilik yanı hep ağır basmıştır. Oysa yazına, yazarlığa 1942 yılında şair olarak başlamıştır. 1945 yılından bu yana gazeteciliğin çeşitli dallarında çalışmıştır. Bugün de sürdürmektedir.

Mehmed Kemal, bu kitabında Celal Bayar'ın kişiliğinden yola çıkarak, bir bakıma küçük olaylar, küçük özetler halinde, yüzyılın başından bu yana siyasal tarihimizin kısa bir panoramasını vermektedir. Özellikle Celal Bayar'ın İttihat ve Terakki'ye girişinden bugüne kadarki siyasal yaşamı çerçevesinde oluşmaktadır bu panorama. Ne var ki, kitap yalnız Bayarla bağlı kalmamakta, yazarın yaşamına giren bütün siyaset adamlarının kişiliklerine, olaylara da bir açıdan ışık tutmaktadır.

Kitap, kronolojik bir sıralama gösteriyor ise de, çok usta geriye dönüşlerle ve küçük anekdotlar halinde küçük tarihsel olaylara, anılara da yer veriyor.

Bence Mehmed Kemal'in en büyük başarısı, tarafsız kalmakta gösterdiği özendir. Olayları aktarmada tarafsızdır ama zaman kendi görüşlerini de getirir.

Usta gazeteci, -şair Mehmed Kemal yılların verdiği çeviklikle çok rahat, çok kolay okutuyor kendini. Ayrıca anlattığı her olaya, tanıklar gösteriyor.

35-40 yıldır içinde bulunduğu gazetecilik uğraşının verdiği olanaklarla tanıdığı siyasetçilerin kendi gözünden (ki bu genellikle sağduyunun, kamunun gözüdür) kişiliklerini belirtiyor, yorumlar yapıyor.

“Günaydın için Bayar'ın hatıralarını alıyoruz. Her gün evine gidiyorum, sekreteri Samim Tara ile birkaç saat çalışıyoruz. Bayar

1 Mehmed Kemal. İnceleme-Araştırma. ABeCe Yayınları. 239 s. 180 lira.

çok ciddi bir belgeci... Eline ne geçmişse saklamış... Şaşıtığım bir nokta, Bayar güncel bütün kitapları izliyor. Fakat bunu kendisinin izleyeceğinden kuşkuluyum. Damadı İhsan ile Sekreteri Samim de bu işi kıvrıramazlar. Dışardan Bayar'ı güncel kitaplar için uyaran biri var, ama kim olduğunu çıkaramadım.”

Düzenlemesi biraz dağınık gibi, ama hızla ve tadla okunuyor kitap. Yeni yeni şeyler de öğreniyoruz okurken.

TÜRK DİLİ²

Türk Dili dergisi, çıkarmakta olduğu özel sayılara bir yenisini katıyor: (Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan başlığı ile) Yazın Akımları Özel Sayısı.

Dergi, bir dergiden daha çok geniş oylumu ve içeriğiyle bir kitap niteliğinde. Başlangıcından bugüne yazında beliren akımların kısa tarihçesi ve oluşumu yetkin örneklerle iletiliyor.

Klasizm'le başlayan dergi sırasıyla: Coşumculuk (romantizm), Parnas, Gerçekçilik, Doğalcılık, Simgecilik, Ünanimizm, Gelecekçilik, Dadaizm, Gerçeküstücülük, Letrizm, Varoluşçuluk, Kişilikçilik ve “Öteki Yazınlarda” genel başlığı altında, Amerikan Yazınında ve Türk Yazınındaki akımları belirleyen bölümlerden oluşuyor.

Bence *Türk Dili*'nin bu özel sayısı, özellikle yazınla ilgilenen okurlarımız için vazgeçilmez bir başvuru kitabıdır. Kitaplığımızda bir büyük boşluğu dolduruyor. Suut Kemal Yetkin'in daha küçük oylumlu kitabından sonra. Okurlarımıza duyurmakta yarar gördük.

(İlgilenenler için yazışma adresi: Türk Dil Kurumu, Atatürk Bulvarı 217, Kavaklıdere-Ankara)

ÖRNEKLERİYLE ÇOCUK EDEBİYATIMIZ³

Kitabına, “Çocuk için ayrı bir edebiyatın gerekli olup olmadığı epey tartışmalara yol açmıştır,” diye başlayan Enver Naci Gökşen'in

2 Aylık Dil ve Yazın Dergisi. Ocak 1981, Sayı 349, Türk Dil Kurumu Yayını. Bu sayısı 456 s. 200 lira.

3 Naci Gökşen. Remzi Kitabevi Yayını. 196 s. 150 lira.

kitabı da, bir gereksinimi karşılayacak nitelikte alışlageldiği gibi, yalnız bir antoloji, bir derleme değil. Çocuk yazınının tanımı, başlangıcı, gelişmesi, çocukta okuma alışkanlığının yerleştirilmesi, geliştirilmesi gibi genel konulara değindikten sonra, her yazın türünün tanımına geçiliyor.

Her yazın türünün kökeni açıklanıp tanımı yapılıyor ve hepsinden örnekler veriliyor.

Masalın tanımı ile başlayan kitap, Fabl, Destan, Efsane, Roman ve Hikâye, Biyografi, Şiir, Türkü ve Dramatizasyon dallarını kapsıyor.

Kitabın çocuklara yazını sevdirep sevdiremeyeceği elbette tartışılabilir. Ama yazın konusunda bazı ilk bilgileri verdiği su götürmez. Ancak *Çocuk Edebiyatımız* çocuklarımıza yazını sevdirmek amacıyla aldığı örnekler nedeniyle eleştirilebilir. Bu örnekler yazımızın bugün vardığı yerde yetersiz ve eskidir bizce.

Ama öğretici değeri ile küçük okurlarımızın ilgisini çekecektir *Çocuk Edebiyatımız*.

Nisan 1981

HEY! VAPURLAR, TRENLER!..¹

Oktay Akbal, yazınımıza büyük emeği geçmiş, değerli katkılarda bulunmuş, ünlü ve usta bir yazarımız. Öykücü, romancı, deneme, günce ve gazete köşe (fıkra) yazarı.

Aşağı yukarı 40 yıldan bu yana durup dinlenmeden, yorulmadan yazıyor, dinç, taze ve güncel kalmayı başarak.

Oktay Akbal, bu kitabını, her ne kadar “Öyküler” başlığı altında toplanmışsa da *Hey! Vapurlar, Trenler* bir anılar, gözlemler toplamıdır. Ne var ki Akbal’ın yumuşak, kendine güvenli, akıcı anlatımı, bu anıları, gözlemleri bir öykü katına çıkarmaktadır hemen. “Müzeyyen Abla” adlı anı-öyküsüne şöyle başlar: “Şarkı söylerdi durmadan. Hele mutfakta börek pişirmekteyse, sesi daha güzelleşirdi ‘Ayva çiçek açmış yaz mı gelecek’ en çok sevdiği parçaydı.” Ahmet Muhip’in “Fahriye Abla”sını anımsatan gelişmelerden sonra, şöyle gerçekçi bir sona bağlar öyküyü: “... Yıllar sonra bir daha gördüm Müzeyyen Ablayı. İki çocuğuyla Fatih’teki evimize gelmişti. Kavgacı gürültücü çocuklardı. (...) Şişmanlamış, iri yarı, kalın sesli bir tanınmaz Müzeyyen Hanım olmuş... Bize de baklava getirmiş. Oturduk yedik, en çoğunu o yedi. Güldük, ağladık, eski günleri andık. Ölmüştü benim Müzeyyen Ablam. Bu kadın başka biriydi. (...) Kapıyı vurup çıktım, Müzeyyen Ablayı anılarımın ülkesinde bırakarak... İstedğim zaman, geçmişe uzanmayı dayanılmaz bir tutku olarak özlediğim zaman, anılar karışıklığı içinde Müzeyyen ablayı, şarkıları, çörekleri, özlemleri, durup dururken attığı çığlıkları ile bulup çıkaracağımı bilerek... Benim çocukluğumun Müzeyyen ablasını, yıllar sonrasının o iri yarı, şişman, anlamsız kadını değil!..” tümceleriyle bitirir.

Oktay Akbal’ın en büyük özelliği, yukarıya aldığım bölümlerden de anlaşılacağı gibi, “dayanılmaz bir tutku olarak” geçmişe

1 Oktay Akbal, *Öyküler*. Yazko (Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi) yayını. 88 s. 70 lira.

uzanmaktır. Anılar zengin ama amansız bir dost gibidirler peşinde. Çocukluğunu, ilk gençliği, sanki yazarak bir daha yaşamak ister. Öyle görünüyor ki, yaşar da. Yazılarındaki, öykülerindeki, anılarındaki önüne durulmaz hüznün, anlatıklarından mı geliyor, anlatımından mı, pek kestirilemez. Ama galiba anlatımından. Çünkü bir sevinci anlattığı zaman bile hüznün ağır basar onda. (“Bir Araba Karpuz”. S. 26)

Hey Vapurlar, Trenler tadla okunuyor. 1930’lardan bu yana, İstanbul’un yakın geçmişi, ahşap köşklere, trenler, tramvaylar, aile ve insan ilişkileri, eski mahalleler, ince ayrıntılar, ince çizgilerle ve “Hüznle” bir bir belirliyor gözünüzde.

ES BE SÜLEYMAN ES²

Salim Şengil’in adı daha çok yayıncı olarak bilinir Türk yazınında. Öyledir de gerçekten. Ama Salim Şengil, yazına olan tutkusundan atılmıştır bu işe. Yazın sevgisidir onu bu işe iten. Çıkardığı dergilerle (*Seçilmiş Hikâyeler, Dost*) birçok genç imzanın tanınmasına olanak sağlamıştır.

Kendisi de bu durumu şöyle anlatıyor kitabının girişinde:

“... Bankada çalışıyor, bir yandan da geceleri tatil günlerimde öykü yazmaya uğraşıyordum. Ekmek kavgası içinde bu sevdiğim uğraş ağır gidiyordu. Genç yazarlara yer verecek, öykülerini yayımlayacak bir dergi de ortalarda yoktu. (...) Sonra 1947 yılında yokluğunu duyduğumuz, sıkıntısını çektiğimiz o işi ben yükledim...”

Salim Şengil, bundan sonra dergiciliğe, yayımcılığa başlar ve tutkunu olduğu öyküyü ertelemek zorunda kalır. Ama öykü onu bırakmaz ve 35 yıl sonra yakalar.

Es Be Süleyman Es... Oktay Akbal’da olduğu gibi, öyküleştiren bir anılar toplamıdır. Klasik anlatımlı, dokunaklı, insanları mutlu göstermeye, mutlu olmaya çağıran öykülerden oluşmaktadır.

İster tatlı, ister acı olsun, her anı gibi biraz hüznün, biraz burukluk taşımaktadır Salim Şengil’in öyküleri. Dileğimiz bu kadarla bırakmaması, sürdürmesidir öykü yazarlığını.

2 Salim Şengil. Öyküler. Yazko Yayınları. 88 s. 70 lira.

SEN İLE SEN³

Muhteşem Sünter, 1950'lerden bu [yana] yazdığı, aralıklı da olsa dergilerde yayımladığı şiirlerini, yeni yeni kitaplaştırıyor. Sen İle Sen'den önceki kitabı Gerilere Bırakmak.

Yumuşak, sevecen, sıcak bir şair Muhteşem Sünter. Belirgin yaşama sevinci görünümünün ardında gizli bir karamsarlık, çağına uygun düşen bir umutsuzluk var şiirlerinde:

“Öpmek yemek üstü kahvelerinde
Aşk yorgunluğu çıkaran bir mavi perşembeyi
Gül gibi gençliğimize bakarak
Elleri dudakları tütün kokan
Eski günlerden birinde
(...)
Seni yitiriverdim birdenbire
Ne dizeler söyleyebildim ardından artık
Ne çıkabildim insanlar içine.”

(“Mavi Perşembe”)

Tadla okunuyor Sünter'in kitabı.

Mayıs 1981

KÖÇEKÇELER¹

Salâh Birsel, şiirimizde hiçbir akıma oturtulamayacak özgün birkaç şairimizden biridir. Çıkışı “Garip” şiirinin en etkin olduğu dönemlere rastladığı halde, hiçbir etki almamıştır onlardan. “Garip”in (gününe göre) çağdaşlığı yanında, Salâh Birsel çağdaş olmanın yeni yöntemlerini geliştirmiştir.

Köçekçeler, Birsel’in 1946’da yayımlanan *Dünya İşleri*’nden 1972’de yayımlanan *Haydar Haydar* adlı kitaplarına kadar bütün şiirlerini içermektedir. (Öbür şiir kitapları: *Hacivatın Karısı* 1955, *Ases* 1960, *Kikirikname* 1961)

Salâh Birsel, ününü şair olarak yapmasına karşın, yazının öbür alanlarına da geniş ve köklü bir biçimde yer vermiş ve bu alanlarda da şiiri kadar önemli yapıtlar ortaya koymuştur. Salâh Birsel romancıdır. (*Dört Köşeli Üçgen*, 1961), günlük yazardır. (*Günlük*, 1955; *Kuşları Örtünmek*, 1976), şiir tasarımcısıdır. (*Şiirin İlkeleri*, 1952, *Sen Beni Sev* 1957), denemecidir. (*Kendimle Konuşmalar* 1969, *Şiir ve Cinayet* 1975, *Kurutulmuş Felsefe Bahçesi* 1979, *Paf ve Puf* 1981) ve bir çeşit “tarih” yazardır. (*Salâh Bey Tarihi* adlı bir dizi içinde, *Kahveler Kitabı*, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, 1976, *Boğaziçi Sıngır Mıngır* 1980).

Salâh Birsel’in şiiri ilk bakışta anlaşılmaz, daha doğrusu anlaşılır da, tad vermez görünümündedir. Hatta rahatsız bile edebilir okuyanı; neden yazıldıklarını merak etmeye sürükler. “Otursam, ben de böyle on tane şiir yazarım” yanılgısına götürür. Oysa “yazılamaz.” Çünkü Birsel’in şiiri akıl almaz bir biçimde, halk kültürüne, Halk Şiiri’nin “bıyık altından gülme, güldürme” geleneğine bağlıdır. Hiç vazgeçmez bundan, bıyıkaltından kendisine de güler:

1 Salâh Birsel (Şiirler). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 186 s. 200 lira.

“... Deli gibi kapılırdım öteki erkeklere ben
Salâh Birsell'e ise dudak bükardım
O şiir düzerdi benim için
Ben gülüp geçerdim
...

Bensiz yıllarını sözgelişi
Hatırlıyorum içim burkularak
O çekingen hallerini
Titremeden anamıyorum

Ah şu anda
Duramıyorum yerimde
Salâh Birsell'i düşünüyor da
Ölemiyorum...”

(“Ölümden Önce”, s. 113)

Salâh Birsell bir bakıma umarsız, ama yenilmemiş, son kurtuluşu kendine (dolayısıyla benzerlerine) yönelik bir humorda arayan çağdaş bir insanın destanını yazmak istemektedir. Kitabın arka kapağındaki tanıtma yazısı şöyle bitmektedir: “*Köçekçeler*, Salâh Birsell'in bütün şiirlerini bir araya getiren bir Hacivat Destanı'dır.”

Kuşkusuz yazın alanının türlü dallarında ürün vermiş bir şair-yazar, yapıtlarının bütününden soyutlanamaz. Yani her türdeki ürünü ayrı ayrı düşünülemez. Ne var ki bunu tersi birçok örnek ileri sürülebilir. Salâh Birsell'e asla! Şiirini anlamak için günlüklerini, romanını anlamak için denemelerini, sözün kısası, onu anlamak için bütün yapıtlarını okumanız gerekir.

“Alleben” adlı şiirinin son bölümü ile bağlayalım yazımızı:

“Berberler bir yandan darbuka çalsın
Bir yandan kahkaciler simitlerini uçursun
Bekârlar lahmacun yesin yesin
Akşam oluyor kaygısızlar
Antepliler, Kilisliler, Nizipliler
Kalkın Alleben'e gidelim...”

(“Alleben”, s. 64)

SEÇME HİKÂYELER²

Refika Taner – Asım Bezirci ikilisinin *Edebiyatımızda Seçme Romanlar* adlı çalışmasını daha önceki sayılarımızda tanıtmaya çalışmıştık.

Aynı titiz, aynı duyarlı yaklaşımla, bu kez de *Edebiyatımızda Seçme Hikâyeler* konusuna yöneltmişler çalışmalarını.

Geçtiğimiz yüzyılın sonunda, Nâbizâde Nâzım'dan başlayarak, günümüz yazarlarından Necati Güngör'e kadar geçen kuşaklar içinde (elbette kendilerine göre) önemli olan hikâyelerin özetlerini yazarlar hakkında yayımlanmış eleştirileri, değerlendirmeleri ve yapıtlar hakkında kaynakları tarafsızlık ve titizlikle toplayarak meydana getirmişler kitabı.

Hikâyelerin özetlenmesinin bazan zor, bazan olanaksız ve hatta bazan (hikâyenin aslını bozacak kadar) gereksiz olduğu bu çalışma, yine de övgüye değer bir sabır, bir araştırma, bir yazın sevgisini açığa vurmaktır.

Refika Taner – Asım Bezirci'nin bu kitabı öğretmenden öğren-ciye her yazın severin kitaplığında bulunmalıdır.

2 Refika Taner – Asım Bezirci. (Yazarlar, Eserleri, Hikâye Özetler, Eleştiriler, Kaynaklar) Gözlem Yayınları. 318 s. (Fiyatı yazılı değil.)

Haziran 1981

ATATÜRK'ÜN YANINDAKİLER KARŞISINDAKİLER¹

Tanınmış gazeteci ve yazar Sadun Tanju, Atatürk'ü tanımak ve anlamak bakımından değişik bir bakış açısı getiriyor. Kitabında onu “Yanındakileri” ve “Karşısındakileri” anlatma yoluyla Atatürk'ün “gerçek bir portresini çizmek”tir. Bu açı O'nun “Geleneksel Osmanlı aydınlarının duygu ve düşüncelerini büyük bir sabırla ve kararlılıkla aynı ideal etrafında toplamayı” nasıl başardığını anlatmayı amaçlıyor yazar.

Kitap, “Mustafa Kemal'in yanındaki Paşalar ve Beyler”, “Mustafa Kemal'e Ölüm Fermanı Çıkararak Saray”, “Lider Mustafa Kemal”, “Mustafa Kemal'in Çok Partili Hayat Özlemi” ve “İmparatorluğun Çöküşü Döneminden Politikacı Portreleri” başlıklarını taşıyan beş bölümden oluşuyor.

Bu bölümlerde Kurtuluş Savaşı yıllarında adlarını duyduğumuz, ezberlediğimiz Paşaların ve Beylerin çoğu yerde Mustafa Kemal'in tanıklığına dayanarak, gerçek kimlikleri, nitelikleri anlatılmakta, açığa vurulmaktadır. Bu açıklamalar sırasında Atatürk'ün toparlayıcı ve kesin kararlı kişiliği daha bir belirginlik kazanmaktadır. Bu arada bir başka özelliği de belirmektedir kendiliğinden, yurdun ve savaşın kazanılması adına çevresindeki dar kadrodan olanak ölçüsünde yararlanmayı soğukkanlılıkla sürdürmeyi başarmak.

Örneğin Sakarya Savaşı'nda “anlamsız bir başarısızlık gösteren” Refet Paşa'yı cepheden geri çeker, ondan komutan olarak yararlanamayacağını anlamıştır Mustafa Kemal. Ama yine de ona uygun bir görev arar. Bu arada Refet Paşa'nın “Bana Genelkurmay Başkanlığını ver” isteminde bulunduğunu görünce şaşar. “Yani sizin deyiminizle başkomutan olmak mı istiyorsunuz” diye sorar. Ve hemen düşüncesini söyler. “Siz daha Türk ordusunda başkomutan olacak nitelikleri kazanmış değilsiniz.”

1 Sadun Tanju. Hür Yayın. Tarih Dizisi. 136 s. 100 lira.

Buna karşın onu çevresinden ayırmaz, kendisine karşı oluşan muhalefetin önemli adamlarından biri haline gelen ve “Padişah ve halifelikten başka bir yönetim biçimi düşünülemez” düşüncesini savunan Refet Paşa “Ocak 1923 başında bütün yetkileri ve etkileri budanmış bir halifenin davranışlarını güdüm altında tutan bir devrimci hükümet temsilcisi olarak İstanbul’da” görev yapar.

Sadun Tanju’nun kitabı ayrıca, Mustafa Kemal’in Kurtuluş Savaşı’nı başlatırken ne kadar kararlı olduğunu, bu savaşa ne kadar sağlam bir bilinçle girdiğini, aynı zamanda kurmaya çalıştığı kadro üzerinde ne kadar titiz davrandığını da göstermektedir.

Gerçekten “geleneksel Osmanlı aydınından” çağdaş ve devrimci bir kadro oluşturmak ve bunu sabırla gerçekleştirmek ancak bir deha ve sarsılmaz bir inancın ürünü olabilir.

ALACA KARANLIKTAKİ ÜLKE

Şiirler, Ahmet Erhan. 114. s. 140 TL.

KARŞIDA İŞİLTILAR

Şiirler, Turgay Fişekçi. 52 s. 80 TL.

ATEŞLİ KAVAL

Şiirler, Adnan Özer. 76 s. 100 TL.

TARİH KÖTÜDÜR

Şiirler, Barış Pirhasan. 72 s. 80 TL.

ŞAHİNCE

Şiirler, Ozan Telli. 78 s. 100 TL.

BİZ GENE YAN YANA²

Gittikçe güçleşen yayın olanakları artan kitap ve baskı masrafları yayınevlerinin bazı kuşku ve hesapları, değerli genç şairlerimizi son derece anlamlı bir dayanışmaya götürmüş sonunda.

Yukarda saydığım şiir kitapları bu şairlerimizin birlikte sürdürmeyi tasarladıkları -sürmesini gönülden diliyoruz- yeni bir yayınevinin ilk kitapları. “Yeni Türkü Şiir Yayınları, İlk Yapıtlar Dizisi”.

Değerli fotoğraf sanatçımız İsa Çelik’in özgün bir kapak düzeniyle sunulan kitaplar, özgün bir içerik de taşıyorlar.

Özellikle şiir, şairin yaşamından ayrılamaz. Şairle birlikte yaşlanır. Gelişen dünyayı algımızı güçleşebilir bazen. Oysa şiir devin-gendir, devingenliği yansımalıdır şiire, şiirin yaşarlılığı açısından. Adlarını yukarda saydığım genç şairler ve daha başkaları işte bu devingenliği getirmeye hız veriyorlar şiirlerinde. Yeni bir soluk, taze bir hava, yeniden kavranan bir dünya.

Aslında teker teker durmak isterdim bütün kitapların üzerinde. Olanak elverdikçe de yapmak dileğindeyim. Ne var ki bu güzel dayanışmayı bütünü ile duyurmak istedim.

Onlar de öbür genç şairlerimizi okumak gerek. Yeni ve nasıl bir dünyada olduğumuzu hatırlatıyorlar bize. Belki de Türk şiirinde yeni bir dönemin mustusunu veriyorlar.

“Tanımadığım bu müzik
Üzdü beni
Yaralı yüreğimi
Kimselere görünmeden,
Bahçeli, ıhlamur kokulu
Vapurlu bir üzüntü
Sıcak bir güvercin
Islak kara gözlü.”

2 Şiirler, Suat Vardal. 61 s. 80 lira.

Temmuz 1981

Tatil, aslında insanın çalışma günleri boyunca okuma fırsatını bulamadığı, yazınsal ya da bilimsel değeri olan kitapların, sakın ve geniş zaman içinde okunmasına ayrılmalıdır. Ne var ki durum böyle değildir. Bütün bir kış boyunca uğraşıp didinen insan, 15-20 günlük yaz tatilinde, bedeni gibi kafasını da dinlendirmek istemektedir.

Ayrıca insan, bir kitabı ille de bir şeyler öğrenmek, bilgisini derinleştirmek, genişletmek için okumaz. Sevilen türden bir kitabın, sinir ve zihin yorgunluğunu giderdiği bilinen bir gerçek. Churchill'in yorgun günlerinin akşamlarında polisiye romanlar okuyarak dinlendiği söylenir.

Durum böyle olunca okur, adı çok bilinen, çoksatan (best seller) kitaplara yönelir. Çok yaygın, çok bilinen bir kitabı okumak, o kitabı okuyan başkalarıyla bir iletişim kurmaya yarar; ortaklaşa bir konu, bir tartışma alanı yaratır.

Bir kitabı "çoksatan" yapan nitelikler nelerdir? Kuşkusuz bu sorunun kesin bir yanıtını vermek oldukça güçtür. Ne var ki, son 30 yıldan bu yana çoksatan olmuş kitaplar, ya da yazarlar incelendiğinde bu kitaplar arasında bazı ortaklaşalıklar bulmak mümkündür.

Konular genellikle okurların ortak eğilimlerini, ortak endişelerini, ortak korku ve sevinçlerini yansıtacak türden seçilmiş ve öyle geliştirmişlerdir. Günün modasına uygun aşklar, toplumsal bir içerik, toplumsal korkular, kanser gibi, terör gibi, savaş gibi... İyi bir anlatımla birbiri içinde gelişip gittiğinde böyle bir kitabın çoksatan olma şansı artar. Johannes Mario Simmel'in, hemen bütün kitapları, Eric Segal'in *Bir Aşk Hikâyesi* örnek olarak verilebilir bu konuda.

Bu çeşit kitapların okuyucuya neler kattığı tartışılabilir elbette, yalnız şurası kesin ki, her türden okuyucu onlarda kendisini ilgilen-diren, kendi eğilimlerine ya da korkularına yatkın bir şeyler bulur.

Biz bu sayımızda okuyucularımıza, tatillerinde sıkılmadan okuyabilecekleri iki kitabı tanıtmak istiyoruz.

BEYİN¹

Hastaneye yatırılan ve bir daha kimsenin görmediği 17 genç kızın gizli öyküsü.

Yazar Robin Cook, tıp öğrenimi yapmış, ama yazarlığı seçmiş meslek olarak. Kitabında asıl mesleğinden, tıptan geniş ölçüde yararlanmakta ve bu da yapıtını inandırıcı kılmakta.

ZENGİNLER FARKLIDIR²

Susan Howatch, kısa cümlelerle kurduğu bir anlatım biçimi içinde, yüzyılımızın savaşlarla başlayan, ekonomik bunalımlarla süren öyküsünü vermeye çalışıyor. Elbette kendi görüş açısını koruyarak. İnişli-çıkışlı, çok olaylı bir roman.

Şimdi tanıtacağımız kitaplar küçük okuyucularımızın tatil günlerini renklendirecek türden... Şiirin, çocuğun biçimlenmesinde, dünyaya alışmasındaki katkısı, kuşkusuz yadsınamaz. Bu yüzden kendi şairlerimizden iki şiir kitabıyla romanı duyurmak istiyoruz.

ÇOCUKÇA³

Süreyya Berfe, bu kitabının dışında da, yalın, süssüz bir dille şiir yazmaya özen gösteren bir şairimizdir. Kendisi, kitabın başında şöyle diyor: “Yirmi yıldır şiirle uğraşıyorum. Zaman zaman “çocuk şiiri” yazmak istedim. Yazdım da. Gelin görün ki, çoğunu beğenmedim ve yayımlatmadım”. Sonunda, çocukları izleyerek, gözleyerek bu şiirleri yazdığını belirtiyor. “Bana sizler yardımcı oldunuz” diyor. Şöyle diyor “Abla” şiirindeki Süreyya Berfe:

“Deniz çocuk olur, küçülür
Solgun kıyısında akşamın

-
- 1 Robin Cook. Roman. Türkçesi: Oya Alpar, Altın Kitaplar Yayınevi. 336 s. 250 lira.
 - 2 Susan Howatch. Roman. Çeviren: Gülten Suveren. Altın Kitaplar Yayınevi. 393 s. Ciltli, 300 lira.
 - 3 Süreyya Berfe. Çocuklar için şiirler. Resimleyen: Emre Senan. Can Yayınları. 76 s. 60 lira.

Dibinde çocuk balıklar uyur
Deniz
Mavi saçlı ablası bütün çocukların.”

TOHUM DÜŞTÜ TOPRAĞA⁴

Tohum Düştü Toprağa, değişik açıdan ele alınmış bir köy romanı. Yazarının da yayımlanmış ilk kitabı. Köyde, anasız-babasız büyüyen Yaşar'ın öyküsü. Köyünde kömür madeni bulununca kendisine devletçe verilen toprakla giriştiği savaşımın öyküsü.

Pürüzsüz anlatımı, sade diliyle seveceksiniz kitapta anlatılanları.

KAHVECİ GÜZELİ⁵

Abdülkadir Bulut, ustalığını kabul ettirmiş genç şairlerimizden. Süreyya Berfe'nin kitabı gibi, özellikle çocuklar için yazılmış bir kitap bu. Çocukların dünyasından çıkarılmış ve yalın bir dille yazılmış şiirler: “Uçurtmanın Yakınması”nı örnek alalım:

“Gökyüzüne doğru uçunca
Özgür oluyorum
Ama ipin ucunun başkasının elinde
Olduğunu anlayınca
Öfkeyle kendimi
Yere çarpıyorum.”

4 Cemal Ünlü, *Çocuk Romanı*. Resimleyen: Mustafa Delioğlu. Can Yayınları. 85 s. 70 lira.

5 Abdülkadir Bulut. *Çocuklar İçin Şiirler*. Resimleyen: Nergis Utku. Can Yayınları. 76 S. 60 lira.

Ağustos 1981

YENİDEN¹

Edip Cansever, şiirimizde “İkinci Yeni” diye adlandırılan ve 1950’lerde başlayan akımın en güçlü temsilcilerinden, daha doğrusu akımı başlatıp yürütenlerden biri.

Bilindiği gibi “İkinci Yeni”, bir bakıma artık tıkanmış olan “Garip” şiirine bir çeşit tepki biçiminde doğmuş, ama nitelik değiştirerek, başka boyutlar kazanmıştır. Söz gelimi, “İnsanı, çağdaş koşullar içinde daha derinliğine kavramak, karmaşık yapısını anlamaya, açıklamaya, tanımlamaya çalışmak, bir bakıma onun trajediğini bulmaya, vermeye yönelmek. “Garip” şiirindeki “Küçük adam” imgesi yerine, hayatın içinde yerini bulmaya uğraşan çağımız insanına varmak.”

“İkinci Yeni” akımı, yukarda saydığımız genel yönelimleri yanında yeni bir teknik de getirmiştir Türk şiirine. Çağdaş insanın sorunlarını, neredeyse güncel denebilecek “imge”lerle yansıtmak. Böylece “imge” kavramına yeni açılımlar, yeni olanaklar kazandırmak...

“İkinci Yeni”nin yukarda kısaca vermeye çalıştığımız genel çizgileri, kendiliğinden oluşan bu akım içindeki her şairin kendi kişiliği, kendi dünya görüşü doğrultusunda gelişmiştir. Yani genel çizgiler içinde, her şair kendi özgün kişiliğini kurmuştur.

Edip Cansever, bu özgün kişiliklerden biridir. “İkinci Yeni” akımı içinde düşünülse de düşünülme de, şiirimizde seçkin yerini almıştır.

Şiirinin baskın özelliği, kent insanının bunaltısını saptamak ve belki bundan çıkış yollarını aramaktır. Tragedyalar adlı kitabında, bunu dramatik bir yapı içinde ararken, Kirli Ağustos’ta kısa ve kesin “poem”ler halinde bulur.

İnce ve titiz bir ayrıntı ustasıdır.

1 Edip Cansever, (Bütün Şiirleri). Cem Yayınevi. 575 s. 400 lira.

Yeniden, Edip Cansever'in 1954'ten başlayarak yayımladığı kitaplarının (*Dirlik Düzenlik* 1954, *Yerçekimli Karanfil* 1957, *Umut-suzlar Parkı* 1958, *Petrol* 1959, *Nerde Antigone* 1961, *Tragedyalar* 1964, *Çağrılmayan Yakup* 1966, *Kirli Ağustos* 1970, *Sonrası Kalır* 1974, *Ben Ruhi Bey Nasılım* 1976 [Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü], *Sevda ile Sevgi* 1977, *Şairin Seyir Defteri* 1980) toplamıdır. Cem Yayınevi'nin bu girişimini sevinçle karşılamak gerekir.

Kirli Ağustos'tan bir şiirle, bütün şiirseverlere salık veriyorum
Yeniden'i:

KESİT

Gülleri, glayöller ve pezevenkleriyle pasaj
Geçitlerin sinirli yerleri
Gizleniyorum orada
Kazılardan yorgun çıkmışım
Gözlerimde düş fosilleri

Aşıyorum sevgiyi çılgınlık korkutmasa
Hiçbir şey korkutmasa
Kanatılmış duruyor ölümü bilmek için
Dişi bir oğlanın ağzı
Çakılı bir dışbükey aynaya

Kan, her şeyin aslı kan...

YABAN MUZU²

Brezilyalı yazar Vasconcelos, *Şeker Portakalı* adlı romanıyla ülkemizde birden ünlenen ve sevilen bir yazar. *Şeker Portakalı*'nın devamı niteliğinde olan *Güneşi Uyandırılım* ve *Kayık* adlı romanları da yayımlandı ve ününü, sevgisini pekiştirdi yazarın...

Vasconcelos, genellikle biri yaşlı, biri küçük iki insan arasındaki sıkı dostluğu tema diye alır. *Kayık*'ta bu dostluk, değişik bir biçimde insanla kayık arasındadır. Ve bu dostluklara (yukarıda saydığım kitaplarında) olağan insani acılar dışında acı karışmaz.

2 Jose Mauro de Vaskoncelos. Roman. Türkçesi: Aydın Emeç. Hür Yayın. 154 s. 100 lira.

İlk romanı olan *Yaban Muzu*'nda da durum değişmez. Brezilya'da bir elmas madeninde çalışmaya giden soylu bir ailenin çocuğuyla ona yardımcı olan yaşlı madencinin öyküsüdür anlatılan.

Ne var ki, bu kez Vasconcelos, acının değil, acımasızlığın altını çizer. Doğadan “daha fazla” koparabilmek için, insanların nasıl acımasızlaştığını, doğayı ve kendilerini nasıl yozlaştırdıklarını ve asıl korkunç yönüyle birbirlerini bu doğrultuda nasıl etkileyip yönlendirdiklerini “acımasız”ca vurgular.

Vasconcelos da, bu Güney Amerikalı yazarlar gibi, ülkesinin, hatta anakarasının anlatım özelliklerini taşır: Sıcak, içten ve kolay özelliklerini yitirmeden.

Denebilir ki, anlatım özelliklerini yitirmeden Vasconcelos, bu kitabında acının ve acımasızlığın karşısına sevginin, dostluğun kontrastını vurarak destanını yazmaktadır.

“Ama Tanrı ateşi yarattı. Ve insanoglu bunu kullandı. İyi şeyler için de, aynı zamanda kötü şeyler için de... Kıyıcı bir el, sıra ayırt eden de beyaz olan Fabricio'nun tarlalarını ateşe verdi. (...) Pamuk yumaklarının beyazlığını kirleten, anayurda dönüş umutlarını yerle bir eden ateş, Venedik'in sularını da yakıyor ve inilti köprüsünü kundaklıyordu.”

Eylül 1981

AMARCORD¹

Amarcord için yukarıda, başlıkta “senaryo” derken, duraksamadım dersem, yalan olur. Çünkü alıştığımız, bildiğimiz klasik senaryo biçiminde değil. Bildiğimiz klasik senaryoda ikiye bölünmüş sayfanın bir bölümünde mekân ve görüntü, öteki bölümünde konuşmalar yer alır. Oysa Fellini, gördüğü bir filmi, biraz da şairane bir biçimle bir başkasına anlatıyor gibi yazmış senaryosunu.

Ünlü İtalyan yönetmeni Fellini’nin *Amarcord* filmi gösterildiğinde, çeşitli ve değişik tepkiler aldı. Övenler, göklere çıkaranlar kadar anlamsız bulanlar da oldu. Amatör bir sinemasever olarak benim izlenimim, “akıllmaz bir gösteri” olduğuydu. Az rastlanır güzellikte ve kararında bir duyarlılık, alttan alta gelişen bir faşizm taşlaması.

Fellini kitabında (filminde de), geleneklerine bağlı bir küçük İtalyan kasabasında yaşayan bir aile çevresinde geliştiriyor konusunu, daha doğrusu konusuzluğunu. Kitap bölüm bölüm ve küçük olaylardan oluşuyor. Sözgelimi, bir bölüm, kasabanın dört kilometre açığından bir büyük transatlantiğin geçişine ayrılmışken, bir bölüm, delilerevinde izinli çıkan bir deli dayıya, bir başka bölüm, çok büyük göğüslü ve kalçalı orta yaşlı tütüncü kadına tutulan 13-14 yaşlarında bir oğlanın biraz hüzünlü, biraz gülünçlü öyküsüne ayrılıyor.

Federico Fellini, çocukluğunu etkileyen ne kadar büyük ya da kendince büyük olay varsa, sevgiyle, sevecenlikle koymuş kitabına. Birbiriyle ilgisiz gibi görünen, aslında ilgisiz de sayılabilecek görüntülemeler, sonunda sevinç ve hüzün karışımı bir duyguyu oluşturuyor.

Bu arada, abartmalı (belki o zaman gerçekten de öyleydi) vurgulamalarla. İtalyan Faşizmi’nin doğuşunu, gelişmesini, çok ustaca

1 Federico Fellini. Senaryo. Türkçesi: Egemen Berköz. Karacan Yayınları. 143 s. 150 lira.

alaya alarak, Faşizm'in insan ruhuna, insan yapısına egemen olamayacağını seriyor gözler önüne.

Gördüğü bir filmi bir başkasına anlatıyor gibi yazmış kitabını demiştim. Örneğin 18. bölüm, yani kitabın son bölümü.

“Şimdi Canterel’li kör, armonikasını dizine koymuş hazırlanıyor. Önce çalgısını akort ediyor, sonra boğuk sesiyle, geline bir madrigal söylemeye başlıyor:

“Güzel şeylerle doluysa da dünya,
Kasabadan güzel yerlerle doluysa da,
Güneş batıp akşam olunca,
Kimbilir nerde çekersin bir iskemle,
Ve kafanın içinde yavaş yavaş,
Dünyanın en güzel yeri olur burası.
Ama nasıl yaşayabilirsin Kasabadan uzakta?”

Elbette uğraşı gereği, son derece iyi bir gözlemci Fellini. Ufacık bir ayrıntıdan, umulmayacak etkiler çıkartıyor.

Amarcord, önüne durulmaz, tükenmez bir daüssıla’nın gizli kapaklı şiiri. Bir bakıma herkesin başka boyutlarda, başka biçimlerde ömrü boyunca taşıdığı bir daüssıla...

BULMACA BİLMECE OYUN²

Çizgili ya da fotoğraflı romanların, çocukların (hatta büyüklerin de) eğitiminde yararlı mı, zararlı mı olduğu, zaman zaman tartışıldı basınımızda. Yararlı bulanların da, zararlı bulanların da sağlam gerekçeleri vardı. Yararlarının ne olabileceğini kestiremiyorum, ama zararları özetlersek şöyleydi:

“Okuma alışkanlığını bir çeşit çağdaş tembellik haline getiriyorlardı. İçerikleriyle, genellikle çocukları, vurup kıran, acımasız bir insan olmaya koşullandırıyorlardı. Çizgilerinin kötülüklerinden ötürü çocuğun görsel beğenisinin çarpıtılmasına hatta körelmesine neden oluyorlardı...

Vs... Vs...”

2 Dergi. Hazırlayan: Nevzat Erkmen. Çizen: Haslet Soyöz. Çağdaş Yayıncılık. Çizgili Yayınlar. Bulmaca Dizisi. 36 s. 50 lira.

Bütün bunların ne kadar doğru olduğu elbet tartışılabilir. Başka sakıncalar, başka yararlar da katılabilir bu savlara. Ama çağdaş bir olgu karşısında son derece soğukkanlı olmak koşuluyla.

Bulmaca Bilmece Oyun dergisi, çizgili yayınlar yapan bir yayınevince çıkarılıyor ama yukarıda saydığım sakıncaların hiçbirini taşımıyor, tam tersine, yararlı bir işlevi yerine getiriyor.

Bulmaca'nın, bilmece'nin çocuğun zekâ ve bilgi gelişimindeki yeri yadsınamaz. En azından araştırmaya, soruşturmaya yöneltir çocuğu.

Bulmaca Bilmece Oyun dergisi bu işlevi yerine getiriyor. Kare bulmacaların yanı sıra, "sözcük oyunları", "matematikle ilgili bulmacalar", "el becerileri" konularında çeşitli olasıklar sunuyor küçük okurlarına.

"Küçük Okurlarına" dedim, galiba derginin tek savsaklaması burada: Bulmacalar, bilmece için yaş grubu düşünülmemiş. Dergideki bazı çetin bulmacalar, yalnız küçük okurları değil, büyük okurları bile yıldırabilir. Bunun dışında, genel deyiimiyle "zihin jimnastiği" için çok yararlı. Özgün ve güzel karikatürler ayrı bir tad katıyor dergiye. Yazınla ilgili alıntılar, bulmacalar da çocuklarımıza dilimizin tadını iletebilir.

İç kapakta Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın bir ufak şiiri: "Saklambaç"

"Sen karanlığa giren
İşte yeni bir özsu yürümüş dallara dek
Elma dersem çık e mi
Armut dersem çıkma"

Ekim 1981

DÖNÜŞÜ OLMAYAN HİKÂYELER¹

Son yıllarda, özellikle genç Türk yazarları arasında yeni bir eğilimin, yeni bir yönelişin baş gösterdiği görülüyor: Bugüne kadar çeşitli yorumlara uğrayan, çeşitli nitelemelerle anılan gerçekçilik anlayışına (toplumcu gerçekçilik, eleştirel gerçekçilik, ayna gerçekçiliği, toplumsal gerçekçilik, aydınlık gerçekçilik, sosyalist gerçekçilik gibi), bir katkı sayabiliriz bu eğilimi, bu çabayı. Bir bakıma “Fantastik gerçekçilik” denilebilir bu akıma

Yazarlar, düşleri ve varsayımları gündelik dünyaya, gündelik yaşama katarak, çeşitli imgeler aracılığıyla, mekâna uzayı da getirerek öyküde zamanı ileri ve geriye doğru işleterek gerçeğin çeşitli bir ironiyi, eğleniyi, buruk bir hüznü ve insafsız bir eleştiriyle birlikte götürmeyi başarıyor, ayağı yere sağlam basan öyküler yazıyor.

Yazımızda daha çok şair olarak bilinen, yazına şiirle başlayan İzzet Yasar’ın ilk öykü kitabı bu. Şiirlerinde de aynı eğilimin, aynı anlayışın ağır bastığı Yasar, bir derginin: “Sizi şair olarak tanıyoruz. Öyküye olan ilginiz nasıl başladı?” sorusuna: “Başından beri, hikâyeler de yazıyordum. Ancak hikâyelerim şiirlerime göre daha geç yayımlandı. İlginin nasıl başladığını pek bilemiyorum. Birtakım serüvenler yaratma isteği, fiksiyon zevki olabilir.” diye yanıt veriyor. (*Yazko Edebiyat*, Ağs. 1981). Yanıtta vurgulanan “fiksiyon” zevki de Yasar’ın öykü ve şiir anlayışına bir bakıma bir açıklık getiriyor.

İzzet Yasar’ın yönelişi, eğilimi açısından öyküler zorunlu olarak yeni ve özgün, hatta ilk bakışta yadırgatıcı bir biçim, bir teknik içinde sunuluyor. Düz ve yalın bir anlatım, bir sıcaklık kazandırıyor öykülere. Paradokslara, aforizmalara ilgi duyuyor Yasar. “Hasan-basan” adlı öykünün bir bölümünde şöyle diyor: “Seni seviyorum cümlesini hayatından birkaç kere, birkaç insana tekrarladığını hatırladı Tezi. Ardından bu cümleden artık iğrenmeye başladığını

1 İzzet Yasar. *Öyküler*. Cem Yayınevi. 72 s. 50 lira. (1981 Sabahattin Ali Öykü Ödülü)

seninle birlikte üretim yapmayı seviyorum cümlesini söylemeye somut bir ihtiyaç duyduğunu fark etti. O anda nitel bir değişim geçirmişti, kolektif düzeyde yeni bir tür özsaygı kazanmıştı. Bunun bilincine varınca, mutlu duydu kendini.”

Değerli öykücümüz Sabahattin Ali'nin anısına konulan ödül kazanan *Dönüşü Olmayan Hikâyeler* tadla okunan bir kitap.

PASİFİK GÜNLERİ²

İzzet Yasar için söylediklerimizi bir ölçüde Nazlı Eray için de söylebiliriz. O da yukarıda açıklamaya çalıştığım eğilimin bir başka ucunu oluşturuyor.

Pasifik Günleri, bir okyanusun kıyısında yaşayanların romanı: Hokkabazlar, mim sanatçıları, aşk kırgınları, suçluları arayan yargıçlarla, yargıçlarını arayan suçlular, bir zamanlar atom bombasının atıldığı bu lanetli yörede dolanıp duruyorlar. Nazlı Eray, düşsel (ya da gerçek bir kamera aracılığıyla) uzanıyor onların yaşamlarına.

Anlatım açısından, zaman ve mekân kaydırmaları sık sık başvurduğu bir yöntem.

“Pasifik deyince, ne olursa olsun gene de aklıma Victor gelir. Benim için Pasifik Okyanusu'nun önemli bir parçası olan, ince yapılı, keçi sakallı, aynalı gözlüklü bu Filipinli delikanlı, benimle Honolulu'nun anlatılamayacak kadar güneşli, yeşil, rüzgârlı sokaklarında dolaşırken, bir yandan da peşinde Manila'yı, oradaki Korazon sokağındaki iki katlı bir evi ve Christie adlı vefasız bir sevgiliyi sürükleyip duruyordu. Onun için Victor aklımdan hiç çıkmaz...”

Ankara'dayım.

Kentin ana bulvarına adımımı attım, yürüyorum. Tepelerin oradaki Pazar yerine şöylece bir baktım, geçtim, yürüyorum...

Çankaya sırtlarındayım. Bir sokağa saptım. Öğle güneşinde pırlıl pırlıl parlıyorum. Ben, bindokuzyüzyetmişdokuz Ankara yapımı bir robotum. Kentin üst kısmındaki bu sokakta, ölçülü adımlarla yürüyorum. Eski model teneke bir robotum.”

Nazlı Eray da, ilkin bir öykücü olarak girdi yazımıza. *Ah Bayım Vah Bayım* 1976, *Geceyi Tanıdım* 1979 adlı öykü kitaplarından bu

2 Nazlı Eray. Roman. Ada Yayınları. 123 s. 125 lira.

yana, bu ilk romanında dili kullanmada gitgide ustalaştığını, yapıtına politik bir öz katmaya çalıştığını görüyoruz.

BİR ARAYIŞ'IN YAZILARI BİR YAZI'NIN ARAYIŞLARI³

Ahmet Oktay, değerli bir şairimizdir aslında. Şiir kitapları: *Gölge-leri Kullanmak*, *Her Yüz Bir Öykü Yazar* (Yeditepe Şiir Ödülü), *Dr. Kaligari'nin Dönüşü*, *Sürgün*. Şiirin yanı sıra yıllardır, şiir ve şiirin ilişkileri, ilintileri üzerinde denemeler, incelemeler yazmaktadır.

Bu yazıların bir bölümünü bu kitabında toplamış.

Özgür ve özellikle çağdaş bir yazar olarak Ahmet Oktay, hataya düşmekten, yanılmaktan korkmayarak bir “arayışa” girişiyor.

“Hangi arayan yanılmadı ve hangi kişisel çaba zaman zaman yalpalamadı? Bir süreçtir bilginin edinilmesi.” diyor.

On iki yazıdan oluşan kitapta Ahmet Oktay, şiirin çeşitli sorunlarına ilkeleri doğrultusunda açıklık getirmeyi amaçlıyor.

Titiz ve ince eleyip sık dokuyan bir yazar olarak Ahmet Oktay, geniş kaynakçalar veriyor yazıları için.

Aslında daha geniş bir tanıtma yazısı gerekir Ahmet Oktay'ın kitabına. Ama yazınla, şiirle, onların ilişkileri ile ilgilenenler için en iyisi Ahmet Oktay'ın kitabını okumak.

3 Ahmet Oktay, Denemeler. Yazko Yayınları. 158 s.

Kasım 1981

Yazın Ödülleri, Yarışmaları

Yazın ödülleri konusuna yazılarımda değinmiş, hatta gitgide çoğalan bu ödüllerin yazınımıza yararlı mı, zararlı mı olduğu sorunu üstüne kuşkularımı, daha doğrusu genel kuşkuları belirtmiştim. Bilindiği gibi ödüller, yayımlanmış yapıtlara veriliyor. Yarışmalar ise, adından da anlaşılacağı üzere, yayımlanmamış yapıtlara açık.

Yarışmaların genç yazarlara açık olması koşuluyla yararlı olacağına inanıyorum. Genç yazarlara açık olmak ve kazananların ya da değerli bulunanların yayımlanmaları koşuluyla. Böylece yapıtlarını türlü nedenlerle yayımlatamamış birçok genç değer, tanınma olanağına kavuşacaktır.

Ne var ki, her yarışmanın ortaya mutlaka yeni ve tutarlı, yazını sürekli uğraş edinmiş kişiler çıkaracağını düşünmek aşırı iyimserlik olacaktır.

GÖSTERİ¹

Yazınımızda yılın son yarışması, *Gösteri*'nin düzenlediği “Şiir” ve “Öykü” ödülü. Dergi bundan neyi amaçladığını, şöyle açıklıyor: “*Gösteri* Dergisi, şiir ve öykü ödülü düzenlerken neyi amaçlıyordu? Ödül yönetmeliğinde de belirtildiği üzere, genç yazar ve şairleri gün ışığına çıkarmayı. Böyle bir amaçla düzenlenen ödüle de bazı sınırlamalar koymak gerekiyordu. Önce yaş sınırlandırılmalıydı; ikincisi, karşılaşma yapabilme için belli bir konu saptamak gerekiyordu. Bu konu da ‘Yaz’ olabilirdi.” (Yaş sınırlamasını son derece yerinde bulduğumu belirtirken, konu sınırlamasını yadırgadığımı söylemeliyim.)

Ödüllere rumuzla katıldığını için yan tutma söz konusu değil elbette. Ayrıca ben Seçiciler Kurulları Üyeleri'nin rumuz kullanılmasa da yan tutacaklarını hiç düşünmedim.

1 Aylık Dergi, Ekim 1981. S. 11, 82 s. 100 lira.

Gösteri dergisinin düzenlediği bu ödüllere dergiden öğrendiğimize göre 375 şiir ve 160 öykü katılmıştır. Her iki ödül için de 1950 ve sonrası yaş sınırı konulmuştur.

Şiir dalında birinciliği “Sahtiyan” adlı şiiri ile Murathan Mungan, ikinciliği “Unutulmuş Bir Yaz İçin” adlı şiiri ile Haydar Ergülen, üçüncülüğü ise “Acemi Yaz” adlı şiiri ile Hamdi Topçu kazandılar. Öykü dalında birinciliği “Ağrı” adlı öyküsü ile Sevda Kaynar, ikinciliği Yasemin Okan’ın öyküsü, üçüncülüğü ise “İkarus’un Kanatları” adlı öyküsü ile Cengiz Öndersever kazandılar.

Bu şiirler ve öyküler, yayımlanmaya değer bulunanlarla birlikte sırasıyla yayınlanacak *Gösteri* dergisinde.

Murathan Mungan şiir yanında, öykü ve oyun da yazmaktadır. Nitekim *Gösteri*’nin öykü ödülüne de katılmış ve “Ökkeş ile Cengâver” adlı öyküsü, Seçiciler Kurulu tarafından “yayımlanmaya değer” bulunmuştur.

Murathan Mungan’ın “Sahtiyan” adlı şiiri oldukça uzun bir şiir. Mungan, destansı bir dil ve yapı kullanmayı seviyor. Denilebilirse “arkaik” sözcüklere de, yeğlediği destansı yöntem yüzünden, tutkusu var.

“Son mahpusluğum olacak bu, demiştin
bıyıklarını tararken çektiğin o resim
durmakta başucumda
-beni hayata karşı kollayan ömrümün son
kalesi- ve bu kez de ben sana
pek muhterem sevdiğim
şu fâni suretimle
mahsus selâm ederim”

Dergide ödülleri kazananlarla yapılan konuşmalar da var.

Gösteri’de ayrıca Şiir Ödülü Seçiciler Kurulu üyelerinden ünlü şair yazarımız Melih Cevdet Anday’ın “Masa” adlı ilginç bir yazısı yer alıyor. Anday, bu yazısında, “Sanat ve Zenaat” ayrımı ve “Zenaat”ı küçümseme eğiliminin yanlışlığını ele alıyor. “Bilimin tekniğe dönüştüğü gibi, sanatın şiirin de kullanıma geçtiğini ve zamanla kullanılan ortak mal durumunu aldığını” belirterek “Şiirde, sanatta bayağılık, bu ortak malı yeniden üretmekte gizlidir,” diyor.

Gösteri dergisinde, girdiğimiz mevsimin yayın, sinema, tiyatro etkinlikleri konusunda ilgililerle yapılmış konuşmalar da yer alıyor.

Güvercin Çocuk Kitapları

Cem Yayınevi, “Güvercin Çocuk Kitapları” adı altında yeni bir diziye başladı.

Daha çok, ilkokul çağındaki çocuklar için hazırlanan kitaplar, klasik olmuş masalları, masalcıları yayımlamayı öngörüyor. Özenle resimlenmiş bu kitapçıkları, küçük okurlarımıza salık verimiz:

Karga ile Tilki: La Fontaine Masalları. Çeviren: Sabahattin Eyüboğlu. Resimleyen: Ferruh Doğan, 64 s. 50 lira.

Troya Masalları: Hazırlayan: Azra Erhat. Resimleyen: Ferruh Doğan. 88 s. 60 lira.

Küçük Deniz Kızı: Andersen Masalları. Çeviren: Ayhan Bozırat. Resimleyen: Nihat Örcal. 92 s. 75 lira.

Kurtla Kuzu: Ezop Masalları. Çeviren: Nurullah Ataç. Resimleyen: Haslet Soyöz. 80 s. 60 lira.

Aralık 1981

ÖMÜR BİTER YOL BİTMEZ¹

Son yıllarda (belki de arabesk müzik, minibüs müziği denilen müzik türü ile birlikte, hatta onun etkisiyle de denebilir) bir yazı çeşidi girdi yaşamamıza. Önceden beri var olan Maaşallah'ların, Yollar Fatih'lerin yanında başka sözler de yer almaya başladı.

Bunların çoğu, “kaderci”, “boynu eğik” ya da bıçkınca anlamlar taşıyan tümceler, dizeler, şarkı sözleri...

Kuşkusuz bu tümcelerin, bu dizeciklerin bir yazın tadı taşıdığı, bir halkın, daha doğrusu halkın bir kesiminin yazın zevkini yansıttığı söylenemez, ama halkın bir kesiminin dünya görüşünü, yaşama anlayışını yansıtmadığı da söylenemez. Yani karşı karşıya bulunduğumuz durum, yazınsal bir durum değil toplumsal bir durumdur. Aynen müzikte de olduğu gibi “arabesk” hüzünlenmeler, ilençler, yakınmalar... Ne var ki, bu tümceler, dizeler müziklerinde olduğu gibi hepten karamsar, iç kapayıcı, umut kesici değil. Arada çapkınca göz kırpanları da var. Ama bunlardan, kimilerin düşündüğü ya da yakıştırdığı gibi, “halkın bir kesiminin” ‘felsefe’sini çıkarmak yanıltıcı olur” kanısındayım. Çünkü çoğu üzgün değil, çoğu etki ya da öykünme ürünü.

Gürkal Aylan sabırlı bir araştırma, daha doğrusu gözlemlemeye girişmiş bu kitabında. Yurdun çeşitli yörelerinde, minibüs, kamyon, kamyonet, otobüs hatta at arabalarının camlarına, arkalarına yazılmış bu tür sözleri toplamış, meraklı olup toplayanlardan alıntı yapmış. Sonra bunları sınıflamış. Örneğin: (Argo, Ayrılık, Başkaldırı, Çile, Dert, Mutsuzluk, Gurbet, Sevgi vb. gibi) bölümlerde toplamış. Bunlardan özgün bulduklarının sürücülerıyla konuşmuş. “Seni Kadıköy’de itfaiyenin karşısında yakaladım Mehmet Ali Çoban. Bağışla, yalan söyledim, senin kamyonun (..) beni yakaladı. (...)”

- Merhaba.

1 Gürkal Aylan (Taşıt Edebiyatı, Taşıt Folkloru) May Yayınları. 230 s. 200 lira.

- Merhaba, buyrun.

-Kamyondaki yazı ve süsler dikkatimi çekti de... Kim buluyor bunları? 7-8 yazı saydım.

- Hepsini ben buluyorum.”

Ne var ki Gürkan Aylan bu derlediklerinin toplumsal açıdan çözümlemesine girişmiyor, onları saptamakla yetinmiş. “Bu kitap, yaşamını günübirlik yaşayan, topluma anlatamadığını arabasının üstüne döşeyen insanın dramıdır” diyor arka kapakta. Bize kalırsa bunlar biraz özentî, fazlaca moda. Ama bir dönemi belirtmesi bakımından toplanması uygun ve gerekli bir olgu.

Yazarın da bir yerde belirttiği gibi “Bu sözlerden bazıları gerçekte başka bir ozana, başka bir yazara ait” de olabilir. Ama bunu arabasının üstüne yazan, inanarak ve kendi malıymış gibi yazmış.

Kitabın başka bir ilginç yönü, son bölümü oluşturan, “Edebiyatımızda Taşıt (Şiir-düz yazıda)” başlıklı bölüm. Gürkal Aylan, bu bölüme, yazınımızdan taşıtla ilgili dizeler, parçalar almış. En son bölümde de konu ile ilgili 16 tane renkli fotoğraf var (Erkan Emiroğlu).

İlginç ve güzel bulduğumuz bir yazı ile sözü bitirelim:

“Yaşadığım şehre yolun düşerse”

SESLER, YÜZLER, SOKAKLAR²

Elele yazarı Tomris Uyar’ın 1976-1980 yıllarını içeren ikinci “günceler” kitabı. (İlki, *Gündökümü*, 1975)

Yazarın büyük bir içtenlikle “günleri döktüğü” kitap için, değerli yazar-eleştirmen Doğan Hızlan, şöyle diyor, (*Cumhuriyet Gazetesi*):

“Sesler, yüzler, sokaklar... Günlük türü ile izlenimler, notlar diyebileceğimiz özellikleri bir arada içeren yazılar... Yaşamının başlı başına bir olay olduğunu kanıtlayan belgeler. İnsanları, olayları -gözümüzden kaçan ama yaşamın o dilimini diri kılan özellikleri-saptayan yazılar.”

1976’nın 12 Ekim’inde şöyle diyor Tomris Uyar: “Oysa benim bir tek yüzüm var, pazarlığı da oldum olası beceremem. Hikâyenin sonunda kadın arkadaşım, bende varsaydığı, büyüttüğü kimi za-

2 Tomris Uyar. (*Gündökümleri*). Hür Yayın. 197 s. 125 lira.

man kendi kurup abarttığı kendi suçlarını da katarak beslediği, kullandığı dengesizliği kendi kişiliğinden silip atmak uğruna beni uzaklaştırmak yöntemini seçer. Haklıdır.

Bugün bir Ford kamyonun arkasında okuduğum, görüp de inanmadığım bir levhaydı

“Tatlı dile, güler yüze
Doyulur mu? Doyulur.”

Sesler, Yüzler, Sokaklar üstüne bunlara katacak başka bir sözümüz yok.

YAZKO ÇEVİRİ³

Yazko'nun, *Yazko Edebiyat* yanında yayına başlattığı çeviri dergisi.

Yabancı yazınla ilgilenmek, ülkemizde genellikle klasikleri okumakla aynı anlamda tutulurdu bir zamanlar. Örneğin Balzac'ı ya da Zola'yı ya da Eluard'ı okumak, okumuş olmak yeterli sayılırdı. Oysa çağdaş yabancı yazını izlemek bir gereksinimden çok bir zorunluluk haline geldi günümüzde. İletişim imkânlarının bunca gelişmesi, dünya yazarlarının da karşı karşıya gelmesini, çağdışı kalmamak için kaçınılmaz bir biçimde gerektiriyor.

Yazko Çeviri, bu zorlu görevi üstleniyor bir bakıma. Eski ustaların yanı sıra, yeni durumlardan, yeni ustalardan da örnekler getiriyor.

Çevirilerin yanı sıra, çeviri üstüne görüşler, düşünceler de yer alıyor dergide.

Ahmet Cemal'in yönetimindeki dergi, büyük bir boşluğu dolduruyor yazınıımızda. Yazınla ilgili olan okurlarımıza kesinlikle salık verimiz.

İlgilenenler için yazışma adresi.

(Yazko, P. K. 442 Sirkeci, İstanbul).

3 (İki aylık dergi. Kasım-Aralık 1981, Sayı 3) (Sınırlı Sorumlu Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi Yayını) 192 s. 200 lira.

Ocak 1982

ÖLÜMSÜZLÜK ARDINDA GILGAMIŞ¹

Melih Cevdet Anday, şiirimizin, daha doğrusu yazınımızın büyük ustalarından. Yazınımızın diyorum çünkü, şiirin yanı sıra roman, oyun ve deneme alanlarında şiiri kadar usta ve özgün yapıtları var. (Romanları: *Aylaklar*, *Gizli Emir*, TRT 1970 Roman Başarı Ödülü; *Raziye*. Oyunları: *İçerdekiler*, *Mikadonun Çöpleri*. Deneme-Gezi: *DoğuBatı*, *Sovyet Rusya*, *Azerbaycan*, *Özbekistan*, *Bulgaristan*, *Macaristan*, *Gelişen Komedya*. Şiir: *Garip*, Orhan Veli ve Oktay Rifat ile birlikte, *Rahatı Kaçak Ağaç*, *Telgrafhane*, *Yan Yana*, *Kolları Bağlı Odysseus*, *Göçebe Denizin Üstünde Teknenin Ölümü*, *Sözcükler*-1979 Sedat Simavi Şiir Ödülü).

Garip hareketi, ilk bakışta ya da ilk zamanlarda üç şairin ortaklaşa bir çizgi üzerinde birleştikleri izlenimini verir. Ama akım geliştikçe, her üç şair de ayrı bir kişilik olarak kendi tavırlarını, şiir anlayışlarını koymaya başlar. Başlarda üç şairin ortak özelliği, biçim yönünden yalın bir söyleyişle “toplumsal eleştiri-taşlama”ya yöneliktir.

Melih Cevdet Anday, 1950 yıllarından sonra daha değişik bir biçim yapısı ile insansal sorunlarla ilgilenmeye başlar. *Kolları Bağlı Odysseus* bu dönemin başlangıcını haber vermektedir. İnsanın toplum içinde değil, doğa karşısındaki umarsızlığının nedenlerinin ve direnişlerinin araştırılmasıdır bu şiirler bir bakıma. Durmadan bunu irdeler Melih Cevdet Anday geniş kültürü, büyük şiir deneyimi ile.

Şiirlerinde matematiksel denecek kadar sağlam bir yapı vardır. Hiçbir sözcük, hiçbir durum rastlantıya bırakılmaz.

Ne var ki insanın umarsızlığı yazgıya ya da tanrısallığa bağlanmaz onun şiirlerinde. Son derece akılcı bir çözümleme ile doğa ile, daha doğrusu insanın kendi kendisi ile hesaplaşması, sorgulaşması ve yanıtlaşması doğrultusunda gelişir.

1 Melih Cevdet Anday, *Şiirler*. Ada Yayınları. 110 s. 150 lira.

Ölümsüzlük Ardında Gılgamış, adından da anlaşılacağı gibi, aynı kaygıları, aynı arayışları, aynı hesaplaşmayı içermektedir. Şiirlerinin hemen hepsi, bilgece bir hüznün ve kabullenmişlik taşımaktadır biraz.

Şiiri seven okurlara Melih Cevdet Anday'ın bu kitabını okumalarını kesinlikle salık veririm.

“Şaşırdım, dümdüzdü görünüşü,
Cansız bir kâğıdın üstünde gibi.
Ardı yok, ne pürtük, ne oylum,
Ağaç değil mi bu, duvar, yağmur değil mi?
Ters yüz ettim, başaşağı getirdim,
Elime dokundum sonra, bilmiyorum ki,
Hem yaşıyor, hem de yaşamıyordum,
Yeşil gibi, dikey gibi, ses gibi.”

(“Görünü”, s. 21)

SANAT OLAYI²

Sanat Olayı; yazınseverlerce izlenmesi gereken bir dergi. Öbür dergiler gibi, hem güncel sanat üzerine düşünceleri, hem de sanatın genel sorunlarını irdeleyen, araştıran bir içerikle yayımlanıyor. Ayrıca şiirler, öyküler ve güncel haberlerle, yorumlar derginin yapısını oluşturuyor.

Sanat Olayı'nın bu sayısında, Aziz Nesin'in “Sovyet Yazarlar Birliği'nin Yedinci Kurultayı”, Fethi Naci'nin “Kemal Tahir, Kemal Tahir'e Karşı”, Salah Birsell'in “1914 Yazı” adlı yazıları ilgi ile okunuyor. Sinema, tiyatro, resim üzerine değerlendirmeler ve bütün bir ayın sanat olayları da yer alıyor dergide. İsveçli yazar Sun Axelsson'un, Tuncel Kurtiz'in yapıtı *Gülhasan* adlı film üzerine yazdığı yazı, bir İsveçli'nin ilginç bir özeleştirisi niteliği ile dikkati çekiyor.

(İlgilenenler için yazışma adresi: “Karacan Yayınları, Basın Sarayı Cağaloğlu, İstanbul)

Göze Yayınları

Yazımın son bölümünü küçük okurlarımıza ayırdım. Adlarını ve kimliklerini vereceğim bütün kitaplar, Göze Yayınları'nın. Bu kitaplar, uzman bir kadro tarafından okul öncesi ve ilkokul çağındaki küçükler için özenle hazırlanmış. Değişik diziler halinde yayımlanıyor. (Mavi Kitaplar, Gökkuşluğu Dizisi, Pembe Kitaplar vb.)

Mavi Karaca: Işıl Özgentürk. Resimleyen: Halim Yalçın. 76 s. Fiyatı yazılı değil.

Işıl Özgentürk, bu kitabında, baba-çocuk ilişkisini, psikolojik bir yaklaşımla ve yadırgatmayan bir öykü yapısı içinde inceliyor.

Kahraman: Süleyman Bulut. Resimleyen: Halim Yalçın. 61 s. (Fiyatı yazılı değil.)

Süleyman Bulut, daha önce yine çocuklar için yazdığı kitaplarla tanınıyor. *Aloş Emeğin Resmini Çiziyor, Küçümen Karcık* gibi.

Bu kitabında, "çalışmak zorunda olan okullu çocukların, yaşamlarını değiştirmek için üstlendiği çabaları" çocuksu bir dille anlatıyor.

Kanat Kanata: Hüseyin Haydar. Resimleyen: Halim Yalçın. 76 S. (Fiyatı yazılı değil).

İnsanlar arasında dayanışmanın gerekliliğini özgün bir masal diliyle veren bir kitap.

Mavi Gözlü Küçük Kedi: Yazan: Egon Mathiesen. Türkçeleştiren: Sema Ulcay. Resimleyen: Yusuf Başar. (Resimlerin, kitabın aslındakilere uygunluğu dikkati çekici). Büyük boy, 58 s. (Fiyatı yazılı değil).

Vücudumuzu Tanıyalım: Sema Ulcay. Resimleyenler: Yusuf Başar-Halim Yalçın. Büyük boy, 22 s. (Fiyatı yazılı değil).

Küçüklere resimlerle insan vücudunu tanıtmayı amaçlayan yararlı bir kitap.

Bütün kitaplar, çocukları yadırgatmayacak biçimde, büyük puntolarla basılmış. Velilere öneririz.

Şubat 1982

AİLEDE VE TOPLUMDA RUH SAĞLIĞI¹

“İnsanların ve toplumların en önemli sorunlarından biri de, birbirlerini dinlememeleri ve anlamamalarıdır. İnsanlar, günlük yaşamda en çok bundan yakınırlar,” sözleriyle başlıyor kitabına Özcan Köknel.

Bu gerçeği vurguladıktan sonra, “Bebeklikten yaşlılığa kadar, kişinin en çok etkisi altında kaldığı çevre, ailedir. Bebek geliştikçe, yaş ilerledikçe, aile ilişkilerine arkadaş, komşu, mahalle, sokak, çarşı, pazar, işyeri, eğlence, gezi gibi yakın ve uzak çevre ve bütün toplumsal ilişkiler eklenir.” diyor önsözün bir yerinde.

Böylece sağlıklı bir toplumsal ilişkinin yaratılmasının, geliştirilmesinin ruhsal bakımdan sağlıklı bir aile çevresinde mümkün olacağını belirtiyor.

Prof. Dr. Özcan Köknel, kitabını on ana bölüme ayırmış. “Ruh Sağlığı”nın tanımıyla başlayan bölümler şunlar: “İnsanın Gelişimi-Cinsel Yaşam-Çocukluk Çağı-Gençlik Çağı-Uyum ve Davranış Bozuklukları-İşyerinde Yaşam-Dinlenme-Yaş Dönümü-Yaşlılık.”

Bu bölümlere, ara bölümler de koyarak, Prof. Dr. Özcan Köknel, sağlıklı bir ruhsal yaşam için bilimsel açıklamalar getiriyor.

“Cinsel Yaşam” bölümünde şöyle diyor: “Karı-koca arasındaki ilişkilerde, cinsel yaşam en önemli yeri tutar. Değişik biçimde ortaya çıkan sorunları altında, cinsel yaşamla ilgili sorunların bulunma olasılığı vardır (...) Sonuç olarak, cinsel uyum ve buna ilişkin sorunlar, evlilikte önemli yer tutar. Cinsel istegin doğması ve cinsel uyumun sağlanmasında, eşlerle ilişkilerde çeşitli etkenler rol oynar. Cinsel uyum bozulduğunda eşlerin, karşılıklı olarak bir hoşgörü ve anlayış içinde konuyu ele almaları ve elbirliğiyle nedenlerini aramaları, onları daima sağlıklı çözümlere ulaştırır.”

Prof. Köknel’in bu kitabı gerçekten büyük bir gereksinme duyduğumuz son derece yararlı bilgileri, bilimsel bir bakış açısıyla bize

aktarmaktadır. Tümcedeki bilimsel sözcüğü okuru ürkütmemelidir. Çünkü kitap, sadece konunun uzmanları için yazılmamıştır. “Konu ile ilgili” sözcüklerden kaçınılmış, imkân bulunmadığında bunların tanımları yapılmıştır.

Her kesimden, herkesin rahatça okuyup anlayabileceği bu kitabın, kitaplıklarda mutlaka bulundurulması gerekir inancındayım.

GECE YARISI NOTLARI²

Şiirimiz, 1960 yıllarından bu yana yeni bir arayışın, bu arayıştan varılacak yeni bir atılımın sancıları içindedir. Her yıl yeni yeni şairler, yeni yeni kitaplar giriyor yazınımıza. Hepsinin değerli olduğu, hepsinin bir atılım gücü taşıdığı, hepsinin yeni bir kişiliği haber verdiği, hepsinin şiirimize yeni bir şeyler kattığı söylenemez elbette. Kaldı ki, yukardaki değerlerin var olduğunun saptanması için şiirin biraz yaşlanması gerekir.

Melisa Gürpınar'ın kitabı, hepsi de “Söyleşi” başlığını taşıyan 10 şiirden oluşuyor.

Şiirler gerçekten de, korkusuz bir yaklaşımla biçime pek fazla önem vermeden ve biraz da düzyazıya yaklaşan tavrıyla söyleşi havası taşıyor. Denebilir ki, Melisa Gürpınar, “söyleyiş”ten çok, “söyleyeceklerine” önem tanımış.

Duygusallığı ağır basan somut imgelerle, toplumsal bir içeriğe yönelmiş. Buruk ve acı bir içeriğe:

“... Öyleyse Malatyalı’sın Dârende’den.

Daha elbisenin altındaki pantolonu çıkarmadın

Düşlerinde kayısı çekirdeği kırıyorsun

çuvallarla

Sizin oralarda hiç mal kalmıyor değil mi kız

evlâda

Tapu denilen şey dedenin iki dudağı arasında

Anan kürť, baban deęil

Sen inatçısın.”

(“Söyleşi VIII”)

2 Melisa Gürpınar. *Şiirler*. Sanat, Edebiyat 81 Yayınları. 126 s. (Fiyatı yazılı değil.)

Melisa Gürpınar'ın daha önce yayımlanmış iki kitabı var. “Umut Pembeleri 1962” ve “Yeni Bir Gün Şarkısı 1975”

PSİKANALİZ VE SONRASI³

Psikanaliz'in babası Freud'dan sonra, bu ekolden yana ya da karşıt görüşleri, dizgisel bir bakışla bir araya getiren çok önemli bir çalışma.

Gerçekten, çağımız düşüncesini etkileyen bu akımla herkesin, ister yandaş, ister karşıt olsun, okuması gereken önemli bir yapıt.

Andrey Voznesenski. *Şiirler*. Türkçe: Mehmet H. Doğan-Turgay Gönenç. Ada Yayınları. 57 S. 100 lira.

Voznesenski, çağdaş Sovyet Rus ozanlarının en ünlülerinden biri. 1933 doğumlu. Gerçekten sağlam yapılı, özgün şiirleri yanındadır, kalabalıkları, okuduğu şiirlerle, şiir okumasıyla etkilemesiyle ün yapmış. Oza'nın Yunanca Zoe (yaşam) sözcüğünden türetilmiş bir ad olan Zoya'nın bozulmuşu olduğunu, kitabın arkasındaki notlar bölümünden anlıyoruz

*“Ey altın sesli flütçü, o doyumsuz şiirin, o sesin
Hırçın sularıyla bir barajın, alabalıklar gibi
ölmesin!”*

Şiirseven okurlarımıza, bu çağdaş sesi duyuruyoruz.

3 Prof. Dr. Engin Geçtan. Hür Yayın. 341 s. 250 lira.

Mart 1982

KÖRLEŞME¹

Geçtiğimiz yıl Nobel Yazın Ödülü'nü kazanan ilginç İspanyol Yahudisi bir ailenin çocuğu olarak, 1905 yılında (o zamanlar bir Osmanlı kenti olan) Rusçuk'ta doğdu. Sekiz yaşındayken, babasının ölümü üzerine Viyana'ya yerleştiler. Orta öğrenimini Zürih ve Frankfurt'ta yaptı. Tekrar Viyana'ya döndü. 1916 yılında İsviçre'ye göçtüler. Yükseköğrenimde seçtiği, kimya dalıdır. 1938'de Viyana'nın işgali üzerine Paris'e gider karısıyla. 1938'de Londra'ya yerleşirler. Elias Canetti, bu karmaşık yaşamına karşın kendisini “tam bir Viyana'lı” olarak bildiğini söylemektedir.

Körleşme, “Dünyasız Bir Kafa”, “Kafasız Bir Dünya” ve “Kafadaki Dünya” adlı üç bölümden oluşmaktadır. Bu iç ana bölüm de, kendi içinde bölümlere ayrılmıştır.

Son derece açık ve yalın bir dille yazılmış olan *Körleşme*, bir roman dokusu içinde, “düşünce ile gerçeklik arasındaki sürekli bir savaşın simgesidir.” Arka kapaktaki tanıtma yazısında şöyle deniyor *Körleşme* için: “*Körleşme*, gerçekte büyük bir dehşetin romanıdır. Görünüşteki bireysel boyutlar içerisinde körleşmiş düşünce ve körleşmiş toplum gibi ana temellerden kaynaklanan bu körleşmenin korkunç sonuçlarını sergileyen bir çağdaş destandır.”

Bu yargıyı, Elias Canetti'nin nasıl açıkladığını ve doğruladığını kitabın giriş yazısından öğreniyoruz: “Günün birinde dünyanın artık bundan önceki romanlarda olduğu gibi, başka deyişle tek bir yazarın bakış açısından yazılamayacağını düşündüm, parçalanmış bir dünya vardı artık ortada ve ancak onu bu parçalanmışlığı içerisinde sergileme yürekliliği gösterildiği takdirde, bu dünyaya ilişkin doğru bir tasarımın verilmesi de söz konusu olabilirdi. Ancak bu okunduğunda hiçbir şey anlaşılmayan, kaosu andıran bir kitap

1 Elias Canetti. Roman. Çeviren: Ahmet Cemal. Payel Yayınevi. 547 s. 400 lira. (1981 Nobel Yazın Ödülü)

yazılması gerektiği anlamına gelmiyordu. Tam tersine yapılması gereken, olabildiğince tutarlı bir biçimde olabildiğince sivri tipler, bu dünyayı oluşturan türden bireyler bulmak ve bu bireyleri farklılıkları içerisinde göstermektir.”

İki dünya savaşını da yaşamış olan Canetti'nin bu romanı gerçekten bir parçalanmışlığın, “düşünceleri ve egemen değer yargılarıyla, bütün bir kültür çöküşünün” romanıdır.

Tam anlamıyla çağdaş bir insan ve büyük bir yazarla karşı karşıyayız *Körleşme*'de.

Ahmet Cemal'in açık ve yalın çevirisi, yazarın anlatımına uygun düşmektedir.

Canetti'yi sadece Nobel Yazı Ödülü'nü aldığı için değil, ilginç, usta, duyarlıklı ve yineyleyim, çağdaş bir insan-yazar olduğu için okumak gerekir.

TAN EDEBİYAT YILLIĞI²

Yazın yıllıkları geleneğini yanılmıyorsam, ilk *Varlık* dergisi başlattı. Sonra da yaygınlaştı ve aranan, vazgeçilmez bir alışkanlık haline geldi.

Gerçekten de, geçmiş yılın yazın olaylarını, unutulmaması gereken yazıları, şiirleri tek kitap halinde elde bulundurmak, büyük bir kolaylık yazın severler için. Ne var ki, bir bakıma, yıllığı hazırlayan ya da hazırlayanlar kendi yazın beğenileri ve dünya görüşleri doğrultusunda seçme yapacaklardır.

Tan Edebiyat Yıllığı'nın bir kurul tarafından hazırlandığı belirtiliyor kitabın başında. Böylece kitabın daha çeşitli beğenilere, daha değişik dünya görüşlerine açık olduğu vurgulanıyor.

Tan Edebiyat Yıllığı, Enis Batur'un, “1981 yılı yazın etkinliklerine toplu bir bakış”ı ile başlıyor, ama bu genel bakış, *Yıllık*'ın bütününe etkilemiyor. Yılın şiirlerinden, öykülerinden, yazılarından yapılan seçmeler, bu toplu bakış doğrultusunda değil. En usta ve ünlü şair ve yazarlarımızdan en genç yazar ve şairlerimize kadar, geniş bir yelpaze tutulmuş. Bir çeşit değer-gözetme hemen fark ediliyor.

Yazın severler için bir çeşit belge niteliğini taşıyor yıllıklar. *Tan Edebiyat Yıllığı* da öyle.

Bir önceki yılın tartışma konularını bilmek, yeni tartışmalara başlamanın en sağlıklı göstergesidir.

Tan Edebiyat Yıllığı'nda, geçtiğimiz yılın yazın sorunlarını irdeleyen, inceleyen yazılardan, geçtiğimiz yıl yayımlanan yazın ürünlerinden seçkin örnekler var. Yaşar Kemal, Melih Cevdet, Salâh Birsell, Metin Eloğlu'dan, İlhami Çiçek, Akif Kurtuluş, Oktay Taftalı'ya varana kadar...

Yazımızı, Behçet Aysan'ın, *Türk Dili* dergisinde yayımlanıp, Yıllık'a alınan şiirinden bir bölümle bitirelim:

“... Ama yine de
kalbin dışardadır hep
kaleyi, urganı ve kilidi
hiç dinlemeyen
o kalp...”

YÜKSELİŞ VE DÜŞÜŞ³

Ali Gevgilili, bu kitabında 1945'ten bu yana “Türkiye'nin çok partili siyasal tarihi”ni sergilemektedir.

Yetkin bir kalemden, yetkin ve tarafsız bir gözlemlerle ülkemizin bu en karmaşık dönemini anlatan kitap, ilgiyle okunacak ve bir belge olarak saklanacak niteliktedir.

3 Ali Gevgilili. Altın Kitaplar Yayınevi, Bilim ve Sorunlar Dizisi. 709 s. 450 lira.

Nisan 1982

CARDONLAR¹

Cihat Burak, ünlü bir ressamımız, asıl uğraşı resim yanı. Son derece sıcak ve renkli, içe işleyen bir dünyası var. Kedilere tutkun. Kedisiz resmi yok denilebilir.

Resim dünyasındaki sıcaklık, olduğu gibi öykülerine de yansımış.

Kitabın tanıtma yazısında şöyle deniyor onun için: “Ünlü ressam Cihat Burak, otuz yılı aşan bir süredir öyküler yazıyor. Resimlerdeki fantastik öğe, ‘edebiyat’ın dışında olmanın verdiği rahatlıkla, bu öykülerde de sürüyor. Çizgiler, biçimler, renkler, yerlerini sözcüklere bıraktığında, şaşırtıcı, ürkütücü, korku verici, acımasız bir dünyayı ortaya koyuyor. Sanki içinde yaşadığımız nesnel dünyanın fantastik bir uzantısı...”

Cihat Burak, yukarıda belirtilen bu “acımasız”lığın sıkça varıyor üstüne, önüne durulmaz haklı nedenlerle. Kimi yerde nesnel -hatta bilimsel- kimi yerde alegorik yöntemlerle, yaklaşımlarla...

“Göz” adlı öyküsü şöyle başlıyor: “İnsanlar insanlara, hayvanlara, doğaya eziyet ede ede yaşadılar binlerce, yüzbinlerce, milyonlarca yıl. Doymak bilmez bir tüketim çılgınlığına büründü bir süre insanoglular, tüketecek bir şey kalmayınca, tüketecek başka şeyler yaratmak zorundaydılar.” Bir çeşit anı havasıyla başlayıp, alegorik bir yaklaşımla sona eren “Cardon”lar adlı öyküsünde ise (Cardon, yazarın notundan öğrendiğimize göre “gayet iyi sıçan”a verilen addır.):

“Cardon”lar artık evin hakiki sahipleri olmuşlar, kendileri ortada görülüyor, ama evin hakiki sahipleri onlar artık! Tavan arasında cızık cızık sesleri duyuluyor. (...) Cardon’lar en büyük köşedeki apartmanda oturuyor olmalı. Geçen gün yokuştan çıkarken arabasına binişini gördüm, koskoca Amerikan arabasının kapısını açarken,

1 Cihat Burak. Öyküler. Ada Yayınları. 164 s. 200 lira.

göz göze geldik,” diyor. Acımasızlığın nesnel karşılıklarını hep veriyor. Cihat Burak öykülerinde, havada bırakmıyor duyarlığını.

Biraz da geçmiş zaman özlemi sezilen buruk bir sitem taşıyor gibi. Kime? Pek belli değil, belki gelişip değişen dünyaya ve buna koşut olarak çarpıklaşan insan ilişkilerine sitem.

Bu sitemi, kitabının sonuna koyduğu bir notla iyice ortaya koyuyor. Sitemine hak vermemek elde değil. Bir muhallebicide yazı yazarken, garson ikide bir başına dikilip bir istediği olup olmadığını soruyor: “... Nihayet kafama dank etti, herhalde yazı yazmamdan sinirlenmiş olacaktır: ‘Ne var yahu? dedim, ‘ikide bir gelip beni niye rahatsız ediyorsun?’, ‘Beyim’, dedi, yazı yazıyorsunuz. ‘Ne var, yani?’ dedim. ‘Yazmak-okumak da mı yasak?’ ‘Burada yazıp okunmaz’ dedi; ‘burası kıraathane değildir! ‘(...) Allah belanızı versin’ dedim içimden. (...) Oysa çok değil bir kuşak öncesi, Beyoğlu’nda böyle yerlerde okuyup yazarlar oraların sanki süsü gibiydi, onlara başka bir itibar gösterildi.”

On sekiz öykü var kitapta. Değişik bir tad, değişik bir tavırla karşılaşıyorsunuz. Kapağı da kendi tablolarından birinden oluşturulmuş Ressam Cihat Burak’ı tanıyoruz. Öykücü Burak’ı da tanımak gerek.

TÜRKİYE YAZILARI²

Türkiye Yazıları, tutarlı yazın dergilerimizden biri. Yayımlanmaya başladığından bu yana tavrı pek değişmedi. Genç ozanlara, yazarlara öncelik tanıdı, olanak verdi. Nitekim, *Türkiye Yazıları*’nın olanak tanıdığı genç ozanlar da kanıtladılar kendilerini.

59. sayısı daha bir doyurucu ve güncel. Yazınımızda yılın tartışması durumuna gelen “roman” konusuna Dr. Sargut Sölçün, “Romancı Üzerine Felsefe Notları” adlı yazısıyla değiniyor. Attilâ İlhan’ın romanları ve roman anlayışı üzerinde durarak konuya başka bir açıdan yaklaşıyor.

Enis Batur’un Ahmet Say’la; Ahmet Say’ın Enis Batur’la, yazın ve güncel kültürel konularda yaptığı konuşmalar, çok ilgi çekici bölümler içeriyor.

2 Aylık dergi. Şubat 1982, sayı 59. Sahibi ve Sorumlusu Ahmet Say. 38 s. 100 lira.

Ahmet Say, Enis Batur'un sorduklarına karşılık verdikten sonra, şöyle bitiriyor konuşmasını: “İyi oldu bu karşılıklı sorularımız ve yanıtlarımız. Birbirimizin lisanından pek hoşlanmıyorsak da (sanki sen İzlandaca konuşuyorsun ya da bana öyle geldi) sorularına tüm iyi niyetimle tartışma ortamı hazırlamaya katkıda bulunmak üzere yanıtlar vermeye çalıştım. (...) Aynı iyi niyeti sende de gördüm. Yürekten teşekkür ederim. Aynı uçlarda da olsak, birbirimizin dilini pek tanımasak da, itişe kakışa ortaya bir şeyler koymaya çalıştık, bir tartışmayı başlattık. Yüreğini açamayan sanatçı olamaz zaten...”

Dergide yine roman konusunda Ömer Ateş'in “1960 Sonrası Türk Romanının Bir Yönelimi: Köylülük”, Selim İleri'nin *Cehennem Kraliçesi* adlı romanı ve genel roman anlayışına son derece ilginç bir yorum ve Selim İleri çizgisine yeni bir açılım getiren “*Cehennem Kraliçesi*’nin Cehennemi” adlı yazısı, Nusret Kemal'in “Romanını Bulamamış Toplum” adlı incelemesi, Samim Kocagöz'ün “Roman Deyince” başlıklı yazısı da okunuyor.

Şiir ve desenlerle de ayrıca zenginleşiyor *Türkiye Yazıları*.

Tahir Abacı, Nesrin Akpınar, Bertholt Brecht, Nebahat Çetin, Veysel Çolak, Ruşen Hakkı, Miroslav Kırleja, Mehmet Kıyat, Akif Kurtuluş, Timuçin Özyürekli, Ahmet Telli, Süha Tuğtepe'nin şiirleri var.

Yazıya Veysel Çolak'ın “Yaşamış Olduğu Hayatın Eksik Şiiri” adlı şiirinden bir bölümle son verelim:

“... Çılgılığını gömerdi atkısının içine
Kıvılcımlar taşırdı akşamlarına karşı
O sesi arayınca bu şiiri buldular
Bütün ağaçlar eylemci oldu
Ondan sonra yaprak açar, çiçeklenir sevdiğim.
Geçen yıllar, yılların içinde insan yüzleri.”

Mayıs 1982

BÜTÜN ÇEVİRİ ŞİİRLERİ¹

Bir dilde yazılmış bir şiirin, başka bir dile çevrilemeyeceği, aktarılamayacağı, yaygın bir inanç gibidir. Ünlü bir şair, daha ileri giderek, “Şiirin kendi diline bile çevrilemeyeceğini” söyler. Orhan Veli’nin kitabından aldığımız şu sözüyle, ünlü Fransız şairi Alfred de Vigny, değişik bir yaklaşımla doğrular bu kanıyı: “Shakespeare – Bu büyük adamı anlamak için İngilizce bilmek yetmez; ayrı bir dil olan Shakespeare’yi de bilmek lazımdır.”

Şiirin dille doğrudan ilintisi, bağlantısı, “dilin, şiir için bir araç değil, bir ortam olduğu” düşünüldüğünde, “şiirin başka bir dile çevrilemeyeceği kanısında olanlara” hak vermemek olanaksız görünüyor.

Ne var ki, hemen bütün dillerde, kullanım yerleri ve biçimleri, titiz ve yanlıgsız seçildiğinde, birbirlerini karşılayan sözcükler, deyimler, durumlar vardır. Bu yüzden, asıl dilindeki aslından biraz yitirse de, şiirin çevrilebilirliği de ayrı bir yaygın kanıdır.

(Asım Bezirci de kitaba yazdığı önsözde hem Orhan Veli’nin şiir çevirisi konusundaki düşünceleri, hem de genel olarak şiir çevirisi konusundaki düşünceleri, hem de genel olarak şiir çevirisi konusunda özet bilgiler vermektedir.)

O halde sorun sadece, çevirmene, onun becerisine gelip dayanıyor. Bu becerinin ilk koşulu da kuşkusuz çevirmenin hem çevirdiği dili hem anadilini, eksiksiz, kusursuz bilmesidir.

Ülkemizde şiir çevirmeninin geçmişi, Tanzimat dönemine kadar uzanır. Günümüze kadar gelen bu çeviri işleminin, şiirimize yeni görüşler, yeni açılımlar getirdiği de yadsınamaz. Önceleri etkilenme, hatta bazan taklit düzeyinde olan bu iletişim, giderek bir özümsemeye, zaten köklü bir geleneği olan şiirimizin çağdaşlaşmasına varacaktır.

1 Orhan Veli. Derleyen: Asım Bezirci. Can Yayınları. 140 s. 200 lira.

Orhan Veli'nin şiirimizdeki yeri artık herkesçe biliniyor. Özgün ve Türk şiirine yeni davranış getirmiş bir şair. Çıkış yıllarındaki burukluk, sertlik zamanla törpülenmiş ve sevilen şiirleri artık yazınıımızdaki sarsılmaz yerlerini almışlardır.

Bütün Çeviri Şiirleri, onun, aynı zamanda son derece başarılı bir şiir çevirmeni olduğunu da kanıtlamaktadır.

Çok iyi bildiği dil olması nedeniyle daha çok Fransız şairlerinden çeviri yapmış, ama bu arada “Yunan, Latin, İran, Çin, İngiliz ve Macar” şairlerinden de çevirileri var. Bunların hemen hepsi Türk diline rahatça oturmuş çeviriler:

“Hayır, madam siz değilsiniz sevdiğim,
Sevdiğim ne Ofelya, ne de Beatris;
Ne de sizsiniz, ne de siz, Jülyet’çiğim;
İri gözlü sarışın Lora, ne de siz.
Benim sevdiğim güzel şu anda Çin’de
İhtiyar akrabalarıyla oturur,
Narin çinilerden kuleler içinde;
Sarı Nehir karabatakla doludur.

Gözleri vardır şakaklara çekilen,
Bir avuçluktur küçük ayakları,
Bakır lambalardan daha aydın bir ten
Kırmızı boyalı, uzun tırnakları.

Başını uzatır kemiş kafesinden;
Kırlangıçlar geçer sürüne sürüne;
Şarkı söyler, her akşam, kendiliğinden,
Söğüt dalına, şeftali çiçeğine.”

(“İlk Sevgililer”, T  ophile Gautier)

Kitabı derleyen Asım Bezirci, kitabın sonuna, kendilerinden çeviri yapılan şairlerin yaşam öykülerini de eklemi  .

Hem şiir, hem Orhan Veli adına yararlı bir kitap.

İLK YARDIM²

İlk Yardım'ın, önceki yıllarda yayımlanmış olan *Doktor Gelineceye Kadar* adlı kitabın, “yeniden gözden geçirilerek ve ilâveler yapılarak” hazırlandığı belirtiliyor.

İki değerli bilim adamımızın yazdığı kitap, “Evin İlk Yardım Dolabı’ndan başlayarak, ilk yardımı gerektirecek her türlü olası-
lıkları ve bunlara karşı alınacak önlemleri” içeriyor.

Kitap, ayrıca özenli çizimlerle daha da rahat anlaşılır bir duruma getirilmiş ve bir “işe yararlılık” niteliğini kazanmıştır.

Kitabın ilk bölümünde “ilk yardım” kavramı üzerinde durulmakta, yararlı açıklamalardan sonra akla gelebilecek her türlü kaza-
da, (kaza kavramı içine, yaralanmalardan koyabilirsiniz) yapılması gerekenler açıklanmaktadır.

Biraz pahalı olmasına karşın, (karşın, çünkü yanlış bir müdahalenin sonrası her yönden, daha pahalı olabilir.) mutlaka evde bulundurulması gereken bir kitap olduğu kanısındayız *İlk Yardım*'ın.

KAVAFİS'TEN KIRK ŞİİR³

Bu da başka bir çeviri şiir kitabı. Cevat Çapan'ın titiz bir çalışmayla sürdürdüğü, zaman zaman dergilerde de yayımladığı şiirlerin toplamı.

Kavafis, “İstanbul kökenli, varlıklı bir Rum ailesinin çocuğu”. (1863-1933) İskenderiye’de doğmuş. Babasının ölümü üzerine göçtükleri Londra’da yedi yıl kaldıktan sonra, tekrar İskenderiye’ye ve sonra İstanbul’a dönmüşler.

Çağdaş Yunan şiirinin en önde gelen adlarından biri olan Kavafis, “*imgelerini eski Yunanistan’dan, Bizans’tan*” almıştır.

Dili yalın ve imgeleri somutlaştırılmıştır. Gizli – açık bir humor ögesiyle, “çağdaş insanın sancılarını ve o sancılara sanatın getirebileceği yanıtı kavramaktır” ereği.

2 Dr. Ercüment Baktır – Doçent Dr. Kut Sarpyener. Rehber Kitabevi Yayını. 312 s. Birinci hamur kâğıda, lüks ciltli. 1000 lira.

3 Çeviren: Cevat Çapan. Adam Yayıncılık A. Ş. 60 s.

“... Önce Zabinas’a anlatacağım derdimi,
O alık anlamazsa beni,
Rakibi Grypos’a giderim.
O salak da iş vermezse bana,
Kalkar Hyrcanus’a çıkarım hemen.

Ne halt edeyim, mahvolmuşum bir kere.
Belimi doğrultmak istiyorum, hepsi o kadar.
Ulu tanrılar çoktan gereğine bakıp
Bir dördüncü adam, namuslu bir insan
yaratmalıydılar.
Seve seve giderdim onun ardından.”

(“Gereğine Baksalardı”dan...)

Kitabın başında Kavafis’in yaşamı ve şiiri üzerine bir açıklaması da var Cevat Çapan’ın. Şiir sevenlerin ilgisiz kalamayacağı bir şair Kavafis.

Haziran 1982

RENGÂHENK¹

Can Yücel, günümüz Türk şiirinin en özgün kişiliklerinden. İnsan ilişkilerine, toplumsal sorunlara, yani insanı insan yapan etkinliklere, duygulanmalara çok özel, çok özgün bir yaklaşım ve bunlar üzerine bazen çarpıcı gelebilecek yorumları var. Bir bakıma umursamıyor şiiri, bilinçle umursamıyor. Ama bu umursamazlıktan yeni bir şiir anlayışı gövdeleniyor. Ne var ki sadece ona özgü, yinelenmesi, öykünülmesi olanaksız:

“... İki ceset ki aşktan boğulmuş,
Kasımpatları gibi patlayan kulaklarıyla,
Tozlarından tuzlarından donanmalar kurulmuş
Gidiyorlar Cezayir’i fethetmek için baştan,
Biri erkek biri dişi,
İki korsan,
Güler’le Can,
İkisi de birbirinden alâ
İkisi de mübalâğa!..

Şiirin bütün bu felâketine rağmen,
İkisi de yaşıyorlar hâlâ...
Böylece tek mil oluyor yavaş yavaş,
Bütün bir sonbahar...”

(“Rengâhenk”, s. 96)

Can Yücel’in şair olarak en önemli özelliği, şiir geçmişimizde (taşlamalar dışında) örneği çok az olan humor’u, âdeta yeniden getirmesi. Bu humor niteliğini koruyabilmek, yerine getirebilmek adına eski sözcükleri kullanmaktan, sözcükleri amacına uygun bir biçimde değiştirmekten hiç kaçınmıyor. Yukarda sanki şiiri umursamıyor

1 Can Yücel. Şiirler. Yazko Yayınları. 96 s. 90 lira.

derken söylemek istediğim bu özelliği idi. Sözgelimi, “şir-i pençe”yi “şiri pençe” “basübadelmeyt”i “basur badel meyt” yapıyor. Artık günlük konuşma dilimizde bile kullanılmayan sözcükleri (mütemadi gibi), şiirine bir anlatım yetkinliği getireceğine inandığında, kullanmaktan geri kalmıyor. Üstelik yaptığı doğru da oluyor.

Can Yücel kendisiyle de, toplumla da, toplumsal düzenle de alay etmekten korkmuyor. Bu dalga geçmek, bu alay, bu kendisiyle de kapışması, bu açık gönüllülük, bir yerde erdem katına varıyor.

“Can çıkıyor,
Canı çıkasica,
Canı sıkılmış evden,

Sonra iniyor Can’ı canı,
Can’ın çıktığı Çamlıca’dan,
Ki Allah birikmiş taksitlerini affetsin,
Canı öyle çektiği
Ve de tatlı tatlı can çekiştiği için.”

Rengâhenk okunuyor ve yeni bir şiir dünyası getiriyor önümüze. Bilir misiniz, şiiri iyi bozmak iyi yazmaktan daha zordur. Can Yücel bunu yapıyor.

GÜNÜBİRLİK²

Cemal Süreya adı, şiirimizi, yazınımızı izleyenlerce hemen bilinecektir. *Üvercinka* adı ilk şiir kitabıyla hemen şiir dünyamıza giren ve yerleşen usta şair, “İkinci Yeni” adı verilen şiir hareketinin önde gelen adlarından.

Bu kitabıyla onu bu kez, şiirindeki ustalığa eşit bir ustalıkta bir “deneme” yazarı olarak buluyoruz karşımızda. Konusuna hâkim, anlatımı rahat, bol örnek ve alıntılarla zenginleştiriyor yazılarını.

Daha önce bir günlük gazetede yayımlanan bu yazıların çoğu iki sayfayı aşmıyor. Ama Cemal Süreya, şu iki sayfa içersinde söylemek istediğini toparlıyor ve amacına varıyor.

En önemli özelliği, kitabın arka kapağında da belirtildiği gibi, “... Ele aldığı sorulara değişik açılardan bakmasını biliyor, alışılmış yargıları benimseyip geçmiyor, araştırmacı bir yazarlık anlayışıyla, okurlarına yeni düşünce ufukları açıyor, kısacık yazılarda bile sarımsı sonuçlara varıyor.”

Günübirlik'te genellikle yazına ilişkin 100'e yakın yazı var. Yazılar okundukça bunların hiç de “Günübirlik” olmadığı, kalıcı niteliklerinin ağır bastığı fark ediliyor.

Günübirlik, yazının, yazınının tanınması, kavranması açısından okunması gereken bu kitaptır.

BİR DELİ AĞAÇ³

Pınar Kür, ilk romanı *Yarın Yarın*'la ilgileri birden ve haklı olarak üstüne çekmiş bir yazar. *Yarın Yarın*'ı, *Küçük Oyuncu* ve *Asılacak Kadın* adlı romanları izler. Bu kitaplarda Pınar Kür, topladığı ilgiyi hak ettiğini kanıtlar.

Bir Deli Ağaç, beş uzun öyküden oluşuyor. Bu öykülerden çıkarılan ilk sonuç. Pınar Kür'ün usta bir kurgucu olduğudur. Özellikle kitabın ilk öyküsü, “Yaz Gecelerinde Keman” bir öykü, bir kurgu ustası ile karşı karşıya olduğumuzu haber veriyor. Çok öykücülerimizin başvurduğu otobiyografik öğeler yok. Varsa da öyküsünün yapısına, bütününe son derece ustalıkla uyarlanıyor.

Asıl önemlisi, bana kalırsa kitapta kişilerin öyküleri anlatılırken, alttan alta bir yapının, bir binanın öyküsü, dolayısıyla bir değişimi, bir uygarlık değişiminin öyküsü oluşturuluyor. Sanki kendiliğinden oluşuyor.

Genelde duygulu, daha doğrusu duygusal anlatımlı bir yazar Pınar Kür. Ama konusu gerektirdiğinde “Herkes Bana Düşman” öyküsünde olduğu gibi, tavrını acı bir yergiye dönüştürebiliyor.

Pınar Kür'ü okumak gerektiğine inanıyorum.

3 Pınar Kür. Öyküler. Yazko Yayınları. 197 s. 150 lira.

Pınar Kür'e Sorular

1. *Öykü malzemesi ile roman malzemesi arasında bir fark var mıdır sençe?*

Pınar Kür: Herhalde var; çünkü kimi şeyler “roman” olarak doğuyor içime, kimi şeyler ise, “öykü” diye geliyor. Romanın daha geniş kapsamlı, daha kalabalık olduğu kesin. Bunun dışında, malzemeler arasındaki farktan çok, işleme, çalışma farkından söz edilebilir. Öykü daha çok özen isteyen bir tür. En ufak bir ayrıntıyı bile çok dikkatle seçmek gerekiyor. Örnekse, romanda bir ayrıntıyı gerçeklik duygusu yaratmak için ya da sırf güzel olduğu için kullanabilirsiniz, ya da konuyla doğrudan ilgisi olmayan bir –ne bileyim– doğa betimlemesi ekleyebilirsiniz. Oysa, öyküde en küçük bir benzetmenin bile sona götüren, yani bütünü doğrudan etkileyen bir şey olması gerekir.

2. *Bir Deli Ağaç, son yılların en yetkin öykü kitaplarından biri. Romanlarını da katarak bir sevgi sıralaması yapsan onu nereye yerleştirirsin?*

Pınar Kür: Türkiye'nin en yetkin öykücülerinden birinin eşinden bu değerlendirmeyi duymak çok sevindirici... Sevgi sıralamasına gelince: Yazarken en sevdiğim o anda yazdığım oluyor. Yeni bir aşka düşmek gibi bir şey yazmak. Ama yazıp bitirdikten sonra, durum değişiyor. O zaman bir ölçüde daha nesnel bakabiliyor kişi. Öz çocuklarına ne kadar nesnel bakabilirse elbette... Ben çocuklarımdan en çok ikinci romanım *Küçük Oyuncu*'yu seviyorum galiba. Belki de değer bilmişliğinden dolayı. Ama elbette hepsinin ayrı bir yeri var. *Yarın*, *Yarın* ilk göz ağrısı, beni en çok sancılandırıran. *Asılacak Kadın* en akıllısı; ilerde yüzümü en çok güldüreceğini umduğum. *Bir Deli Ağaç* ise, bugüne dek, yaşadığım en güzel günlerin ilk ürünü.

3. *Öykünün özel bir yeri var mı yazarlığında? Eski, kitaplaşmamış öykülerini de hesaba katıyorum soruyu sorarken...*

Pınar Kür: Kitaplaşmamış eski öykülerimi anımsadığım için de teşekkürler. Sözünü ettiğim o eskiler, aslında roman hazırlığıydı. Gün geldi, hepsinin Seyda (*Yarın Yarın*'ın baş kişisi) eskizi olduğunu anladım. Gerçek öykülerim *Bir Deli Ağaç*'takiler ve bundan sonrakiler... Evet, bundan sonra daha çok öykü yazacağım, demek ki, yazarlığında özel bir yeri var.

Temmuz 1982

SEYRAN¹

Kadın yazar-erkek yazar ayrımı, kuşkusuz son derece yapay ve çağdışı. Şimdiye kadar böyle bir ayrım yapmadım. Yalnız burada, bir ayırımdan değil de bir durumdan, bir olgudan söz etmek gereği ortaya çıktığı için başvurdum.

Yazınınızın öykü ve roman dallarına (özellikle öykü dalına) uzun bir süreden beri kadın yazarlarımız egemen. Bu dallarda yazan ve başarılı olan erkek yazarlarımız yok anlamına gelmiyor bu söylediklerim. Kadın yazarlarımız, nedense düz yazıyı yeğliyorlar demek istiyorum. Örneğin: Nezihe Meriç, Adalet Ağaoğlu, Fûruzan, Leylâ Erbil, Selçuk Baran, Tomris Uyar, Afet (İlgaz) Muhteremoğlu, ilk aklıma gelenler. Bu adlar, öykücülüğümüzde, romancılığımızda kendi yerini tutan vazgeçilmez adlardır.

Oysa şiir türünde, bir elin parmakları kadardır ancak kadın şairlerimiz. Bu yakın geçmişimiz için de böyledir. Bu durum belki de cins el (cinsel değil) bir gerekçeye bağlanabilir. Yazın türlerinin birbirlerine göre zorluğuna ya da kolaylığına değil.

Gülten Akın, işte o elin beş parmağı arasında sayılabilecek en önemli şairimiz. Kendi yerini kendi yapan ve bu yeri tutan, dolduran. Şiir yayımlamaya başladığı 1950'lerden beri, kişiliğini koyan bir şair.

Seyran, Gülten Akın'ın, çeşitli yıllarda yayımlanmış, *Rüzgâr Saati*, *Kestim Kara Saçlarımı*, *Sığda*, *Kırmızı Karanfil*, *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı*, *Ağıtlar ve Türküler*, *Seyran Destanı* adlı kitaplardan oluşuyor. *Seyran Destanı*'nı ünlü ressamımız Abidin Dino resimlemiş.

Gülten Akın'ın en belirgin özelliklerinden biri, şiirini halk kökenine yaslandırmaya, bağlamaya gösterdiği büyük özen. Çok iyi tanıdığı Anadolu, bütün özgünlüğüyle girer şiirine. Ne var ki Gülten Akın'ın kimi şairlerden görüldüğü zoraki, yapma değildir çabası, kendiliğindendir. Kendisiyle 1977 yılında, *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan

1 Gülten Akın. (Bütün Şiirleri). Can Yayınları. 332 s. 300 lira.

ve kitabının sonuna da alınan bir konuşmada, “Türk toplumcu edebiyatının, şiirinin kökeni, halk edebiyatımız, şiirimizdir, öteki folklor ürünleridir.” demektedir. Evet, gerçekten onun şiiri de öyledir. Halk kökenine yatkın, ama çağdaş ve ince bir duyarlık ve gerçekçilik. Bu öğelerle de şair çağdaş bir toplumculuk anlayışına ulaşmaktadır. Şiire sinmiş bir toplumculuk.

“İner yorgun bir çoban suları izleyerek,
Durarak kuytularda,
Yiğit çıkar dağları,
Canındaki ateşten verir her gördüğüne,
Bir kırmızı gül alır.”

(“Son Deyiş”, s. 257)

Seyran, usta bir şairin yapıtı. Şiir sevenlere, şiiri sevenlere.

ÇOCUĞUN DUYGUSAL SORUNLARI²

“Günümüz toplumu, duygusal (ruhsal) sağlık konularıyla giderek daha çok ilgilenmektedir ve bu, yerinde bir davranıştır. Bazı Batı ülkelerindeki hastahane yataklarının yarısından fazlasının zihinsel bozukluklardan rahatsız hastalar tarafından doldurulduğunu biliyor muydunuz? (...) Duygusal bozukluklar, normal yaşam akımlardan kopan insanlar için olduğu kadar, bunların aileleri için de yıkıcı ve azap vericidir. Ayrıca, bu hastalıklar toplum yaşamını da etkilemekte, çalışan insan gücü kaybını önemli boyutlara ulaştırmaktadır” sözleriyle başlıyor kitabına Dr. Lee Salk. Duygusal bozuklukların tedavisinin çok pahalı gereksinime duyulduğunu örneklerle açıkladıktan sonra, “En olumlu çözüm yolu duygusal rahatsızlıklara yol açan etkenleri ortadan kaldırarak, hastalıkları başlayıp gelişmelerine fırsat vermeden önlemektir” diyor.

On altı ana bölümden oluşan kitabında Dr. Salk, hemen hemen akla gelebilecek her konuda, ana babalara yardımcı olmaya çalışıyor. Bu on altı bölüm, o bölüm çerçevesinde, sorulu yanıtlı ve çok anlaşılır bir sadelikte geliştiriliyor.

2 Bebeklikten Yetişkinliğe: Dr. Lee Salk. Çeviren: Erzen Onur. Remzi Kitabevi. 256 s. 225 lira.

Dr. Salk'ın ilk baskısı 1974 yılında yayımlanan bu kitabını bütün ana babalara salık veririz. Çocukların davranışlarıyla ilgili bütün sorulara bir yanıt bulacaklardır.

Tatil dönemine girdik. Bütün küçük okurlarımızda da elbet koşup oynayacaklar, bulundukları kentlerden başka yerlere gidecekler, yılın yorgunluğundan sıyrılmak isteyecekler.

Bu tatil günlerinde onlara, Cem Yayınevi'nce (*Güvercin Çocuk Kitapları* dizisinde) yayımlanan ve beğeni ile okuyacaklarını umduğum bazı kitapların adlarını vermekte yarar gördüm.

TROYA MASALLARI

Azra Erhat. 88 s. 60 lira.

(Troya'nın anlatıldığı, Homeros'un *İlyada* destanından öyküler. Resimleyen: Ferruh Doğan).

KARGA İLE TİLKİ

La Fontaine Masalları. Çeviren: Sabahattin Eyüboğlu. 64 s. 50 lira.

(Ünlü Fransız ozanından titizlikle yapılmış manzum çeviriler. Resimler: Ferruh Doğan).

KURTLA KUZU

Ezop Masalları. Çeviren: Nurullah Ataç. 79 s. 60 lira.

(İ. Ö. VI. yy. da yaşamış ünlü Yunan masalcısından seçmeler. Resimleyen: Haslet Soyöz.)

ŞEKERDEN BEBEK

Hint Masalları. Çeviren: Tomris Uyar. 72 s. 75 lira.

(Masal diyarı Hindistan'dan derlemeler. Resimleyen: Haslet Soyöz)

Ağustos 1982

BÜTÜN OYUNLARI¹

Son yıllarda yazınımızda sevindirici bir eğilim baş gösterdi. Bir yazarın bütün yapıtlarını (eski deyimle “külliyyat”ını) bir ya da birkaç kitap halinde yayımlamak! Gerçi bu daha önceki yıllarda da yapılmaktaydı ama böylesine yaygınlık ve ilgiye ulaşamamıştı. Söz gelimi, *Cem Yayınevi*’nin Dağlarca dizisi; *Bilgi Yayınevi*’nin Sait Faik dizisi, daha yakınlarda, yine *Cem Yayınevi*’nin Edip Cansever’in bütün kitaplarını içeren *Yeniden* adlı kitabı ile Melih Cevdet Anday’ın, Cahit Külebi’nin, Sabahattin Kudret Aksal’ın bir araya getirilen bütün kitapları... *Can Yayınları*’nın Orhan Veli’nin *Bütün Şiirleri* (Bu kitap, yeni basıma göre biraz eksik de olsa, 1950’lerde *Varlık Yayınevi*’nce yayımlanmıştır), *Bütün Çeviri Şiirleri ve Bütün Yazıları* (Bu kitap da yine aynı yıllarda, aynı yayınevi tarafından yayımlandı) adlarıyla yayımlanan dizisi.

Yazınımıza büyük katkıları bulunan, yazınımızın gelişmesine, çağdaşlaşmasına emekleri geçmiş ustalarımızın artık ilk baskıları çoktan tükenmiş kitaplarının yeniden okura sunulması, son derece sevindirici bir olay elbette.

Ne var ki bu olayı yalnız yayınevlerinin “kadirbilir”liğine bağlamak, yetersiz bir açıklama olur sanıyorum. Bu “kadirbilir”liğin asıl payı, Türk okurunundur, onun yaşadığı, konuştuğu dili yapan, bugün vardığı düşüncüyü, duyarlılığı üreten yazarına, şairine duyduğu ilgi, bir bakıma özlemdir. Yakın da olsa kendi geçmişine sahip çıkmak istemektedir Türk okuru. Denebilirse, dünyadaki güncel yerini kendi yazarından saptamak istemektedir. Bu eğilimin daha geriye doğru da yayılmasını ve sürmesini dileyelim (Bu ilginin ayrıca, Türk yazarını da yüreklendirdiği de, gözle görülür bir gerçek.)!

1 George Büchner. Almanca’dan çevirenler: Aziz Çalışlar, Adalet Cimcoz, Hasan Kuruyazıcı. Adam Yayıncılık. 220 s.

Bütün Yapıtlar'a özlem, sadece kendi yazarlarımıza bağlı kalmamaktadır. Yabancı yazarların aynı türden kitaplarına da yönelmektedir. Federico Garci Lorca'nın, Pablo Neruda'nın, Paul Eluard'ın şiir kitapları da, aynı ilgiyle karşılanmıştır.

Alman oyun yazarı George Büchner'in, *Bütün Oyunları* adı ile dilimize kazandırılan üç oyunu (ve bir öyküsü), bu türden bir kitaptır.

Yirmi dört yaşında ölen Büchner (1813-1837), bu kitapta bir araya getirilen üç oyununda (*Danton'un Ölümü*, *Leonce ile Lena*, *Woyzeck*), yaşadığı dönemin insanla ilişkili bütün çalkantılarını (Fransız Devrimi, monarşinin çatırdaması ve bu olaylar karşısında ezilen insanın bilinçlenmesi) dile getirmiştir.

Yapısı, kurgusu yönünden taşıdığı özellikle bakımından sahenlendiğinde asıl değerini bulan bu oyunlar, şiirsel dili (*Danton – Pencerenin yanına yanaştığım an, bakıyorum, bütün sokaklarda bir ses, "Eylül" diye bağırıyor*) ve atak anlatımıyla da hemen hemen aynı etkiyi vermekte, aynı değeri tutturmaktadır.

Bütün Oyunları'nda ayrıca, Büchner'in "Yaşamı ve Yapıtları Üstüne" Hasan Kuruyazıcı'nın geniş kapsamlı bir önsözü ve Kuruyazıcı-Çalışlar ortak çalışması olan dipnotlar ve açıklamalar da yer almaktadır. Bu çalışma, oyunların anlaşılmasında, kavranmasında ve olayların yerli yerine oturtulmasında okuyucuya büyük bir kolaylık sağlamaktadır (*Woyzeck* adlı oyun, 1960 yıllarında Ankara Devlet Tiyatrosu'nda sahneye konmuştur).

GÜZELLİK BİLİMİ OLARAK ESTETİK VE SANAT...²

Estetik, genel tanımıyla "güzellik" bilimidir. Yalnız, bu tanımın geçerliliğini akıldan çıkarmayarak, "estetik" in (her alanda) çağdan çağa ve toplumdan topluma değiştiğini de göz önünden uzak tutmamak gerekiyor. Söz gelimi, eski Yunan'dan Roma'ya, Rönesans'a, Barok'tan Rokoko'ya, Gotik'e "güzellik" anlayışının değiştiği, çağlarının istemlerine, hatta politik ve toplumsal değerlere, eğilimlere uygun bir biçimde yönlendiği de söylenebilir.

2 Prof. Moissej Kagan. Türkçesi: Aziz Çalışlar. Altın Kitaplar Yayınevi. 701 s. 450 lira.

Prof. Moissesj Kagan'ın *Estetik ve Sanat*'ı, bilimsel estetik ve sanat kuramını, tarihsel-toplumsal boyutları içinde ele alıp açıklamaktadır. Leningrad Üniversitesi Estetik Kürsüsü Profesörü olan Kagan'ın kitabı, sadece Batı kültüründen örneklerle yetinmeyip, sosyalist ülkelerden de klasik ve çağdaş sanatın örneklerini de içermektedir.”

Prof. Kagan, kitabının giriş bölümünde “estetik”i şöyle tanımlamaktadır: “Estetik, sadece güzel olanın bilimi değildir; daha kapsamlı, daha doğru ve tam bir şekilde formülendirirsek, estetik, insanın çevresinde yatan, insanın pratik faaliyetinde yarattığı ve gerçekliği yansıtan sanatta saptanabilen tüm estetik değerlerin zenginliğini araştıran bilim'dir. Bu anlamda, estetik, gerçekliğin insanlar tarafımdan estetiksel olarak özümrlenmesinin bilimi olarak tanımlanabilir.”

Yazar, “Güzellik'in, estetikte bilimsel bir terim olarak belirli bir anlamda kullanılması” gereğini vurgularken, estetiksel olanla etiksel olanı (ahlâksal özellikleri) karıştırmamak gereği üzerinde duruyor ve bu iki dalın, iki ayrı bilim dalı olduğunu belirtiyor.

Kitap, “Giriş” bölümü dışında dört ana bölümden oluşuyor: “Estetiksel Değerin Diyalektiği” – “Dünyanın Sanatsal Olarak Özümlenişi” – “Sanatsal İletişim Diyalektiği” – “Sanatsal Gelişme”.

Ülkemizde bu konudaki yayınların az olduğu düşünülürse, bu temel yapının büyük bir boşluğu doldurduğu yadsınamaz.

Bu büyük çalışmasından ötürü Aziz Çalışlar'ı ve kitabı basan yayınevini kutlamak gerekir.

Yayınevi yönetmeni Erdal Öz'e Sorular

1. Çocuk edebiyatına bir ilgi azalması söz konusu mu? Sence nedenleri?

Çocuk edebiyatına ilgi azlığı hep vardı; şimdilerde bu ilgiyi daha da azaltan nedenler var. Geçen gün yayınevimize, ilkokul son sınıfa geçen kara gözlü güzel kıızıyla birlikte şişmanca, sevimli bir baba geldi. Aşırı saygısının nedenini ilk anda anladım. Küçük kıza, öğretmeni, tatilde okuması için bizim Can Yayınları arasında çıkmış beş çocuk kitabını okumasını söylemiş. Baba adresimizi bulmuş; yayınevinden bu kitapları daha ucuza alabileceğini düşünmüş anlaşılan. İstenilen kitapları çıkardık. Kız sevinç içinde

kitapları karıştırırken, baba, saygısını gittikçe arttırmaya başladı. Belli ki kitap fiyatlarında yaptığımız % 40 indirim, babanın cebindeki parayı zorluyordu. Daha çok indirim yapabilir miydik acaba? Kızının yanında babayı ve bu kitapları salık veren tanımadığımız öğretmeni koruma için yapılacak tek şeyi yaptık: Kitapları küçük kıza armağan ettik! (...) Görmemek için kör olmak gerek. Kitap almak isteyenlerin, evet özellikle onların ceplerindeki para, her geçen gün daha da azalıyor. Tıpkı bu sevgili baba gibi. Böylece kitap satışları da ister istemez düşüyor. Şimdi bu sonuç, kitaba ilginin azaldığını mı gösteriyor? Hiç sanmam! O kara gözlü küçük kız, göğsüne bastırıldığı kitap paketiyle, tıpkı babası gibi sevinç içinde çıktı, gitti o gün. Yeni ders yılı başlayınca, o yürekli öğretmen belki yalnız tatilde çocukların neler okuduklarını soracak? Belki kimseyi ayağa kaldırıp okudukları kitapları anlattırmayacak. Anlıyorum nedenini. Ama yine de yürekli öğretmen diye anıyorum onu, saygıyla anıyorum. Çünkü öylesine genelgeler yayımlandı ki, kimi kitapların adları belirtilerek, okullara sokulması kesinlikle yasaklandı; ayrıca tebliğler dergisinde adı belirtilmeyen hiçbir kitabın okullara sokulmaması buyruğu verildi. okuma-yazma seferberliğinin ilan edilmesiyle nasıl bağdaştırılır bu buyruklar? Anlayana aşk olsun!.. Öğretmen yürekliymiş diyorum. Hiç olmazsa okul dışında doğru dürüst kitaplar okutmak istiyor çocuklarına. Böyle bir davranışı bile yüreklilik sayıyorsak, ... bu kerteğe geldiyse, kitaba ilginin azaldığını nasıl değerlendirebiliriz?

2. Yerli çocuk edebiyatı, yabancı aynı tür edebiyatın dolduramadığı “yerel” boşluğu doldurmuş mudur?

Amaç, elbette ülkenin yazarlarının, çizerlerinin elinden çıkmış “yerli” bir çocuk edebiyatını geliştirmek. Ama yerli çocuk edebiyatımızın iyi örnekleri öyle az ki. Çocuk kitapları furiasının sürdüğü yıllarda, her önüne gelen çocuklar için yazdı; birtakım yayınevleri de “ilericilik”, “hızlılık” kisvesi altında, önüne çıkan her yazılı şeyi çocuk kitabı diye bastı. Ne oldu? Bunca yerli çocuk kitabı basıldı da, ne oldu? Çocuk edebiyatımız aynı cılızlığı içinde tökezleyip duruyor. Üstelik son yıllarda kitap da yazılmıyor pek, yayımlanmıyor da. O başıboş, sorumsuz gidişin doğal sonucu belli. Bu durgunluğun geçici olduğu inancındayım. Bundan sonra

çok daha iyi kitaplar yazılacak, hiç olmazsa her yazılanın yayıncı bulamayacağı kanısındayım. Ancak, yerli çocuk edebiyatının bu boşluğunu, dünyanın en seçkin çocuk kitaplarıyla doldurmakta her zaman yarar var. Dünya yazarlarının çocuklar için yaratıklarını keşke bol bol yayımlayabilsek

3. Bir Türk yazarı olarak, sence çocuklarımıza bir edebiyat beğenisini nasıl verebiliriz?

Çocuklarımızın edebiyat beğenisi, okullarda yozlaştırılıp onlarda edebiyattan nefret duygusu yaratılmasa, işimiz çok kolay olurdu. Türkçe derslerinin durumu ortada. Öncelikle şiirden nefretle giriyor çocuk hayata. Şiir sevmeyen bir çocuğa, hiçbir şeyi sevdiremeyiz, edebiyatın hiçbir dalını sevdiremeyeceğimiz gibi. Ancak okul dışı çabalarla çocukta bir edebiyat beğenisi yaratabiliriz. Ana babadan, öğretmenden yana şanslı bir çocuk, bu konuda bizim için kurtarılabilecek bölgedir. Zaten o çocuk, iyi kitaplarla buluşunca, ötesini kendisi arayıp buluyor.

4. İlkgençlik Dizisi, Türkiye’de bu doğrultuda ilk ciddi girişimdir sanırım. Ne gibi umutların var?

Can Yayınları arasında oluşturduğumuz “Gençlik Dizisi” işte bu şanslı çocukları değerli edebiyat örneklerine yöneltmek amacıyla oluştu. Uyanık ana babanın, tutarlı öğretmenin, çocukluktan çıkıp ilk gençlik dönemine girmiş çocuklar adına “Şimdi ne okutalım?” sorusuna verilmiş bir yanıtır bu dizi. Böyle olsun istedik. Bu diziyi oluştururken, dünyanın en ünlü yazarlarının, büyükler için yazdıkları kitaplar arasından bir seçme yaptık. Onların en kolay okunabilen, en yalın anlatımlı, kalın olmayan, olabildiğince sürükleyici kitaplarını seçtik. Çocuk kitaplarını okuyup bitirmiş, ne okuyacağını bilemeyen, ağır kitaplara başlarsa belki okumaktan yılacak yaştaki çocuklar için hazırladık bu diziyi. Onların hiç resimsiz kitaptan ürkebileceğini de düşündük ve usta çizerlerimize resimletip süsledik bu kitapları. Usta çevirmenlerimize, duru bir Türkçeyle ve hiç kısalttırmadan çevirttik ilk 25 kitabı. Bu kitapları, lise çağına gelmiş her çocuk rahatlıkla okuyup anlayabilecektir. Kitabı, dolayısıyla edebiyatı, dolayısıyla doğayı, toplumu, insanı, dünyayı sevebilecek, bunları daha iyi kavrayabilecektir. Hiç san-

mıyorum ki böyle bir çocuk, silahlı eyleme kalkışsın. Bu kitapları okuyup bitiren gençlerin, o yazarların başka kitaplarını da arayıp bulacağı inancındayım.

5. Temel uğraşın yazarlıkla, geçim uğraşın yayıncılığı aynı özenle götürüyorsun. Yine de birini ikinci plana almak gerekiyor mu?

Paranın gözü kör olsun!.. Kendimi bildim bileli geçim kavgasının içindeyim. Hep, çalışmadan yaşayabileceğim, oturup, gönlümce bir şeyler yazabileceğim günleri özlemişimdir. Ama tam biraz rahata kavuşacak, tam yazmaya vakit ayıracak gibiyken, birden yeni bir iş edinmek durumunda kalmışım. Hep sil baştanla geçen günler elbette yazarlığı ikinci plana itiyor. Yazarlık, başlı başına bir uğraş. Hiç olmazsa bir yaştan sonra “yazar” kişinin tek uğraşı, yalnız yazarlık olmalıdır. Ben hiç böyle olamadım. Geç kalmış değilim, ama olacağım da kuşkulu. “Yazar” değilim belki. “Ara sıra bir şeyler yazan biri” ile “yazar”ı ayırmak gerek. Yayıncılık, ne yazık ki benim asıl uğraşım şimdi. Keyifli bir iş ama beni çok da mutlu eden bir iş değil. “Beni artık hiç çalıştırmayacak bir işverenin yanında iş arıyorum” diye bitirsem sözlerimi, yayınlarken bu son cümlemi, ilana giriyor diye kesip atmazsanız sevinirim.

Eylül 1982

HACİVAT GÜNLÜĞÜ¹

Günlük, bir tür olarak yazınımıza iyice yerleşti. Çok daha önceki bir yazımda da değinmişim: Günlük ve anı gibi bir bakıma belgesel kitaplar, sadece ülkemizde değil, bütün dünyada geniş bir ilgi görüyor.

Nasıl açıklanabilir bu ilgi? Belki insanın bir başka insanla, so-
mut bir insanla karşı karşıya gelme isteği! Belki dedikodu düşkün-
lüğü! Belki dünyada gitgide yalnızlaşan insanın, bütün gelişmelere
karşın yalnızlaşan insanın, bu yalnızlığı giderme gereksinmesi!
Belki kolay okunurluk! Belki hepsinden biraz!

Ne var ki, bazı günlük yazarlarımız ya bu türü hafife alıyorlar
ya kendilerini çok önemsiyorlar. Örneğin şöyle günlüklere rast-
lıyoruz:

“12 Temmuz – Sabah kalktım. İki bardak çay. Güzel bir gün. Ne
yapsam, bilmiyorum? Kıyıda mı yürüsem, Şevkiler’e mi gitsem?
Uzun süredir görmüyorum onları.”

Günlük’ü, bildiğimiz gündelik yaşamının dökümü olarak al-
gılamak, günlük yaşamayı bile kavrayamamak gibi geliyor bana.
İnsan yaşadığı günden, en azından kendi adına kalıcı bir şey çı-
karamıyorsa o gün zaten yaşanmamıştır. Zaten insan her gününü
yaşamaz ki, yoğun yoğun yaşamaz ki! “İki bardak çay içmek”
ya da “Boğaz’da iki tek atmak” neyin karşılığıdır? Belki garip
narsisizm!

Salâh Birsel, günlük türünün (aynı zamanda deneme türünün,
onun günlükleri de bir bakıma deneme niteliği taşır) ustalarından
biri. Yıllardan beri sürdürüyor günlük yazmayı. Onun günlüklerini
okurken, bir somut insanı da, yani yazarın kendisini de tanıyor-
sunuz. Çünkü Salâh Birsel günlüklerinden, yorumlara, açıklamal-
ara da girer, ele aldığı konudaki yargısını da belirtir. Tarafsız bir

1 Salâh Birsel. Günlükler. Ada Yayınları. 302 s.

gözlemci değildir. Birtakım durumlar ya da sorunlar karşısında fikrini, tavrını açıklar:

“26 Haziran

“Birinin bir başkasına yönelik aşağıdan bayağı davranışını kınayanlar, o kişi gelip de kendi popolarını öptü mü, onlarda hoşafın yağı hemen kesilir.

“Artık onlar için, o çanakyalayıcıdan iyisi yoktur.

“O gönlü kara, o ayağı karıncalı adamı en seçkin, en dürüst insanlarla bir tutarlar.”

Salâh Birsell, günlüklerinde de, denemelerinde de, şiirlerinde de tutarlı bir kişilik gösteren ender yazarlarımızdan biridir. Gerktiğine inandığında (ki gerçekten gerekmede olduğunu hemen fark edersiniz) argoyu, halk deyimlerini kullanmaktan çekinmez, hatta sıkışırda kendi “icat” eder. Kendini alaya alırken, çaktırmadan bütün insanları da katar bu alayın içine:

“1 Temmuz

“Bu sabah, traş olmadığım halde, aynadaki suratıma bakmak geldi içimden (ilk kez oluyor bu). Sırıtkan yüzüm korkunç mu, sevimli mi onu inceledim. Sanımca insanoğlunun gülmeye çokça yer ayırması gerek yaşamında. Suratı bozuk çalsa bile.

“Ama insan neden suratına bakınca gülmeyi düşünür?”

Hacivat Günlüğü’nün ayırıcı özelliğı, hemen bütünıyla bir “edebiyat” günlüğü oluşudur. Yaşayan – yaşamayan birçok yazarımız, bildiğimiz – bilmediğimiz birçok yabancı yazar, sanatçı, belirgin özellikleriyle, ufak tefek dokunmalarla da olsa yer alırlar, günlüklerinde denemelerinde. Kitabın arka kapağında da belirtildiğı gibi:

“Birsell’in dünyası kitaplardır. Bu nedenle, bu günlüğün baş köşesine, yerli – yabancı yüzlerce şairin, yazarın kurulmuş olmasına şaşmamak gerekir.” Salâh Birsell engin kültürünü, bilgisini, güler yüzlü bir halk bilgeliliğine dönüştürmesini ve okurunu araştırmaya yönlendirmesini çok iyi bilen bir yazar.

Hacivat Günlüğü, okunması gereken bir kitap.

EINSTEIN²

Verilerin ve buluşların izlenemez bir hızla geliştiği çağımızda, bilimlerin her dalının, hatta bu dallar içinde ayrı ayrı bölümlerin geliştiğini ve her ufak bölümün ayrı bir uzmanlık konusu haline geldiğini biliyoruz.

Bu bölünme ve uzmanlaşmalar, insanın dünyaya yabancı bir duruma getirmektedir. Temel bilimler, bilgiler, lise eğitimden sonra neredeyse bir lüks gibi gelmektedir insanlara.

Oysa bazı bilgileri açıp yayarak, genel kültür düzeyinde kalarak insanlara anlatmanın, ulaştırmanın olanağı da var. Bunları okuyup kavramak, insana yaşadığı ortamı, yaşadığı koşulları tanıtmayı açısından güven veriyor, dünyada bulunmaya bir çeşit hak kazandırıyor sanki.

Yazko Edebiyat, yeni başlattığı bu diziyi şöyle tanıtıyor:

“Geleneksel olarak bilimsel diye nitelendirilen konuların çoğu, günümüzde hemen herkesin bilmesi gereken konulara dönüştü. *Yazko*’nun yeni başlattığı Bilim Dizisi, günlük yaşamı ve teknolojiyi olduğu kadar, sanatı ve felsefeyi de doğrudan etkileyen bilim ürünlerini okurun kolayca anlayacağı dille sunmayı amaçlıyor. Çünkü, günümüz insanı, artık pek çok şeyin üstesinden kendi bilgileriyle gelmek zorunluluğu ile karşı karşıyadır.”

Yukarıda adını verdiğim iki kitap, bu dizinin ilk kitaplarıdır. *Güneş Diye Bir Yıldız*, “Güneşin yapısını, atomları, ışığı, X-ışınlarını, atom çekirdeklerini” anlatırken, Einstein’ın, bir efsane niteliğine bürünmüş bu bilginin, bilimde devrim yapmış kuramını, hayat öyküsü içinde sunmaktadır.

Bu iki kitabı, daha doğrusu bu diziyi, okurlarımızın dikkatlerine önemle sunmak istedim.

GÜNEŞ DİYE BİR YILDIZ

George Gamow. Çeviren- Derleyen: Gülen Aktaş-Reşit Canbeyli. *Yazko Bilim Dizisi*. 213 s. 200 lira.

2 Jeremy Benstein. Çevirenler: Nazan Hekim – Reşit Canbeyi. *Yazko Bilim Dizisi*. 239 s. 200 lira.

Ekim 1982

Sennur Sezer ile

SORU: *Ülkemizde sen ve kitabının birinci şiirini adadığın Gülten Akın gibi, şiirde direnen kadın şairlerin az olmasını nasıl açıklarsın?*

CEVAP: Türkiye’de başlangıçtan bu yana kaç kadın şair olduğunu bilmiyoruz. Türküler, ninniler, ağıtlar gibi geleneksel çalışmaların yaratıcılarının çoğunun kadın olduğuna inanıyorum. Ayrıca divan edebiyatının bilinen kadın şairleri Zeynep Hatun ve Mihri Hatun dışında cönklerde kalan kadın şairler de var büyük olasılıkla. Cumhuriyet’ten bu yana şiir yazan kadın sayısı az değil, ama şiirde direnenlerin sayısı belki dediğince azdır. Bir de şiirde direnen, şiiri savunan, adı hemen ilk düşünüşte akla gelen “erkek şair” sayısı daha çok mu acaba?

S: *İki çocuklu bir şair-yazarsın, çalışıyorsun, ev işi yapıyorsun. Şairliğin ikinci plana itildiği oluyor mu ister istemez?*

C: Şair yaşadığı dönemin insanların acılarını, sevinçlerini kendinde tanıyarak, deneyerek yansıtır. Yaşamının, analığının şairliğime katkısı oluyor bu yüzden. Beri yandan şairlik her “ze-naat” gibi belli çalışmaları istiyor. Bu çalışmalarda eksik kalan bir kadının ev işleri, anneliği aksıyorsa... Şairliğimin anneliğimi, ev işlerimi aksatması gibi.

S: *Özel adlar, anılar... Son şiirlerinde önemli bir yer tutuyor. Şiire ne gibi bir özellik katıyor sence bunlar?*

C: “Anılar yaşama sevinci vermiyorsa, korkudur” diyordum “Sesimi Arıyorum” da yer alan bir şiirde. Anıların paylaşılacak yanı olduğuna inandıklarına yer veriyorum şiirlerimde. Özel adlar bazen bir tarih düşmedir, bir hatırlatmadır.

S: Öykücü Adnan Özyalçın’le evlisin. Karı-koca yazar olmanın sakıncalarıyla güzellikleri neler?

C: Yazar eşi olmak, yazarlık kadar büyük bir sorumluluk yükler. Eşiniz yazarlığını, hayatını kazanmak için başka bir işi yaparak sürdürüyorsa, bu sorumluluk artar. Bizim karşılıklı durumumuz bu Adnan’la. Beri yandan karı koca eş ilgiler, eş kaygılar taşımanın güzelliği, birbirimizin yazılarının ilk okuru, ilk eleştirmeni olmanın güzelliği var. Şunu ekleyeyim, ben Adnan’la yıllar önce okuru olarak tanışmıştım. Hâlâ da hayranı olduğum bir yazarla yaşıyorum.

SESİMİ ARIYORUM¹

Sennur Sezer, konuşmada da belirtildiği gibi, sayılı birkaç kadın şairimizden biridir.

Hemen hemen hepsi toplumsal içerikli şiirlerinin yalın, süssüz, yapmacıksız bir dili vardır.

Bence en önemli özelliği, kadınlığı, kadınlığını hatırlatmadan kadınca şiirler de yazmasıdır. Kadınlığın ve analığın arasına öyle güncel bir ayrıntı koyar ki şiiri de kendiliğinden güncel ve sevecen olur:

“... Hadi benim gülüm uyan
Sar bebeni yalnızlığa
Senetleri yaz paraları say
Seç dudaklarına gülüşü
Ünlüsü ol tezgâhtarın
Böğürtlen
Saksıda
Ne etsen
Çiçek vermez.”

(“Günaydın”, s. 15)

Sennur Sezer, hep çalışanın, emekçinin yanındadır şiirleriyle. En kutsal saydığı şeydir emek sevgiyle birlikte:

“Ekmek, tuz, kitap ve şeker saygı
Saygı halkın gücüne ve hünerine...
Önce ekmeğe saygım:

1 Sennur Sezer. Şiirler. Yazko Yayınları. 57 s. 60 lira.

Tarlaya ve tohuma
 Dökülen tere, değirmene
 Unu kepekten ayıran eleğin aklına
 Mayanın unu çoğaltan gücüne
 Önce ekmeğe saygım
 Emeğe!”

(“Ekmek, Tuz, Kitap ve Şeker”, s. 22)

Kitabın “Notlar” adlı son bölümü, Sezer’in, bir geziden kalan notları. İlginç bir yalınlıkla veriyor bu gezinin izlenimlerini, şiir katında kalarak.

Senur Sezer’in, daha önce, *Gecekondu*, *Yasak*, *Direnç* ve *Gerçeğin Masalı* adlı dört şiir kitabı daha var.

Şiirimizin bugünkü seslerinden birini duymak isteyenlerin okuması gerekli bir kitap, *Sesimi Arıyorum*.

TARASKONLU TARTARİN²

Okuyucular Alphonse Daudet adını televizyondaki “Jack” dizisinden hatırlayacaklardır belki...

Daudet, 1840-1897 yılları arasında yaşamış bir Fransız yazardır. Kitabın çevirmeni Tahsin Yücel’in, kısa önsözde belirttiği gibi, “...Yapıtlarını gerçekçilik akımının çok güçlü olduğu bir dönemde verir, düş gücünü fazla zorlamadan, gördüklerini, bildiklerini, yaşadıklarını anlatır, kendisi de gerçekçi bir yazar olmak savındadır ama adı gerçekçi yazarlar arasında anılmaz genellikle. Yazın araştırmacıları kendisinden şöyle bir söz edip geçerler.”

Hal böyleyken, Alphonse Daudet’nin hemen bütün kitapları, yeni yeni baskılar yapmaktadır. Nedenine gelince, yine Tahsin Yücel’in söylediği gibi: “... Gördüklerini, işittiklerini, yaşadıklarını büyük bir gerçeklik duygusuyla, içten ve canlı bir dille yansıtmayı bilen bir anlatıcı” olmasından.

Türkçe’de, yanılmıyorsam ilk *Değirmenimden Mektuplar* adlı yapıtı ile tanınan Daudet, sıcak anlatımlı bir yazardır. *Taraskonlu Tartarin* yazarı yarattığı saf yürekli biraz “garip” kişidir.

2 Alphonse Daudet. Türkçesi: Tahsin Yücel. Can Yayınları. 138 s. 225 lira.

Bu kitaptaki öyküler (ya da bölümler) ayrı ayrı bir bütünlük taşıdığı gibi, bir arada da bir bütünlük oluşturmaktadır. Tartarin'in arslan avı için gittiği Cezayir'deki öykülerini içermektedir.

Sonuç olarak, *Taraskonlu Tartarin*'in beğeniyle okunacak bir kitap olduğunu söylemeliyim.

GERNİKALI ÇOCUKLAR³

Gernika, (Guernica), İspanya İç Savaşı sırasında, Almanların, yeni silahlarının gücünü denemek için amansızca bombaladıkları, İspanya'nın kuzeyinde, Bask bölgesinde bir köyün adı. Picasso'nun *Guernica* adlı ünlü tablosuyla iyice ölümsüzleşen bir olay-isim. Bir çeşit "Hiroşima!"

Gernikalı Çocuklar, "İspanya İç Savaşı'nın dehşetini ve Guernica kentinin yok oluşunu bir Basklı çocuğun ağzından" dile getiriyor.

Kesinlikle, savaşa ve kıyımlara karşı bir roman.

Ülkesinde, (Almanya) birçok ödül kazanmış olan yazarın dilimize çevrilen ilk kitabı. Kitaba başlar başlamaz, hemen çok güçlü bir yazarla karşı karşıya olduğunuzu fark ediyorsanız.

İnsancıl öğeleri yanında, roman sevenler için son günleri en iyi kitaplarından biri olduğunu söyleyebiliriz.

3 Hermann Kesten. Roman. Türkçesi: Dilek Zaptıoğlu Akçin. Sungur Yayınları. 233 s. 275 lira.

Kasım 1982

ESKİ İNSANLAR ESKİ EVLER¹

Her kentin kuşkusuz bir geçmişi, bir tarihi vardır. Kentler bu geçmişleriyle kişilik kazanırlar. Bu kişilik, tarihsel yapılarla kentin doğal gelişimi sürecinde aldığı iklim ve yaşayışa bağlı genel dokuya ve o kentte yaşamış, yaşayan insanların kentin yaşamına kattıkları renklerden oluşur. Birçok ülkeler, uluslar, böyle kişilik kazanmış kentlerinin tarihsel havasını korumaya, onu gelecek kuşaklara da aktarmaya çaba gösterirler. Bir bakıma ve yerinde olarak uygarlıklarının bir kanıtı olarak saklarlar, korurlar onları.

Bizim büyük İstanbul için aynı şeyleri söylemek söz konusu değil elbette. Hızlı ve düzensiz kentleşme başka birtakım kentlerimiz gibi İstanbul'un da çehresini, yapısını ve doğasına uygun topoğrafyasını değiştirmiştir. Sanayileşmeye girişin zorladığı hızla bugünkü garip yüzünü almıştır.

Bir “daüssıla”, “nostalji”, “yurtsama”, “eskiye özlem” olarak değerlendirilmesin bu söylediklerim. Sözü geçen dönemde de belki İstanbul'un yapısını, yaşayışını beğenmeyen insanlar olmuştur ve belki gelecekte bizim bugün hayıflandığımız yanını özleyenler olacaktır.

Ne var ki, bir ulusun tarihsel değerlerine sahip çıkması, ulus olarak bilinçlenmesinde önemli bir pay taşımaktadır.

Said Naum Duhanî, ömrünün son otuz küsur yılını İstanbul'da, Beyoğlu'nda (o zamanki adıyla Pera) geçirmiş, Suriye – Lübnan kökenli bir Hristiyan'dır. Babası Said Naum Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nda önemli görevlerde bulunmuştur. Kitaptaki geniş önsözde kişisel çabası ve ince beğenisiyle İstanbul'a kendi çehresine yaraşan anıtsal yapılar kazandıran Çelik Gülersoy, onun hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir.

1 Said N. Duhanî (XIX. yüzyıl Sonunda Beyoğlu'nun Sosyal Topoğrafyası) Çeviren: Cemal Süreya. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını. Büyük boy. 96 s. 400 lira.

Said Naum Duhanî, ilk baskısı 1947’de Fransızca olarak basılmış olan kitabında sadece yaşadığı dönemin yapılarını değil, o yapılarda yaşayanların öykülerini de anlatmaktadır. Ne var ki anlattukları, yaşayışı gereği Beyoğlu’nun (Pera’nın) lövantenlerinin, yabancılarının hayat öyküleridir.

Çelik Gülersoy, önsözünde “*Said Naum Bey’in Frenk Beyoğlusu için yaptığı bu eseri, bir başkası, Türk İstanbul tarafı ve Boğaziçi için yapmış olsaydı, en değerli bir bilgi hazinesine sahip olabilecektik*” diyor. Bizce, Salâh Birsêl, “Salâh Bey Tarihi” dizisi ile bu boşluğu doldurma çabasında görölüyor.

Beyoğlu’ndaki binaların eski ve yeni fotoğraflarıyla da ayrıca değerlendirilen kitap eşi bulunmaz bir belge niteliğini taşıyor.

O günlerin Pera’sına, oradaki dokuya ve yaşayışa – bugün katılsanız katılmanız da- ilgi ile okunuyor.

NUH’UN GEMİSİ

Marcel Ayme. Masallar. Türkçesi: Tahsin Yücel. Resimler: Turgut Keskin. Can Yayınları Çocuk Dizisi. 94 sayfa.

SULUBOYA KUTULARI

Marcel Ayme. Masallar. Türkçesi: Tahsin Yücel. Resimler: Turgut Keskin. Can Yayınları Çocuk Dizisi. 101 sayfa.

YAĞMUR YAĞDIRAN KEDİ²

Gerçi okulların açıldığı, derslerin başladığı bugünlerde küçük okurlarımıza masal kitabı önermek biraz yersiz görülebilir. Ama ne olsa arada tatil günleri var. Bu üç kitabı ve yazarını bilmelerinin yararlı olacağını düşündüm.

Marcel Ayme (1902-1967) çok ünlü bir Fransız yazardır. Dili-mize daha önceleri çevrilen *Duvargecen*, *Eğreti Surat* gibi yapıtları

2 Marcel Ayme. Masallar. Türkçesi: Tahsin Yücel. Resimler: Turgut Keskin. Can Yayınları Çocuk Dizisi. 103 s.

Ülkemizde de tanınmasına ve sevilmesine yetmiştir. Geniş bir imgelem gücü ve ince bir dili vardır.

Yukarıda adlarını verdiğimiz  kitabı da özellikle çocuklar için yazılmış. Yine Delfin ve Marinet adlı iki kız kardeşin çeşitli serenlerinden oluşmaktadır.

Delfin ile Marinet'yi, daha önemlisi, Marcel Ayme'yle bir daha karşılaşmanın küçük okurlarımızı sevindireceği kanısındaım.

MİLLİYET SANAT DERGİSİ³

Dergilerin, bir ulusun, bir ülkenin yazını ve sanatının hem mutfağı hem vitrini olduğu rahatlıkla söylenebilir. Birtakım yeni adlar, yeni yönelişler genellikle ilkin dergilerde oluşur, sonra kitaplara dönüşür.

Ülkemiz koşullarında bir sanat dergisi çıkarmanın ve sürdürmenin ne kadar güç olduğu bilinmektedir. Artık kurumlaşmış diyebileceğimiz bazı sanat dergileri bile bu güçlüğün dışında değildir.

Milliyet Sanat dergisi, bu sayısı ile 10. yılına ulaşmış bulunmakta.

Önceleri haftalık olarak yayımlanan dergi, bir süre sonra 15 günde bir yayımlamaya başlamıştır.

Derginin ağırılığı yazında değildir. İlgi alanı yazından sinemaya, resime, tiyatroya kadar dağılmaktadır. On beş günün sanat haberleri, olayları da yer almaktadır dergide.

Bu sayısında, Türk sanatında son on yılın "kültür ve sanat yaşamı"nın bir çeşit bilançosu çıkarılmaktadır. Edebiyatta Konur Ertop, sinemada Atill Dorsay, tiyatrodada Zeynep Oral, plastik sanatlarda Kaya zsezgin, müzikte Faruk Yener üstlenmişler bu işi. Dergi ayrıca, "Türk Edebiyatında Aşkın Bin Yılı" adlı özel bir ek vermektedir.

Sanatımızın, sanatın güncelliğinden haberli olmak isteyen okurlar, *Milliyet Sanat* dergisini gözden ırak tutmamalıdır.

3 1 Ekim 1982. Sayı 57. Sıra 417. 75 lira.

Aralık 1982

DENİZ KÜSTÜ

Yaşar Kemal. Roman. Toros Yayınları. 449 s.

YILANI ÖLDÜRSELER

Yaşar Kemal. Roman. Resimleyen: Abidin Dino. Toros Yayınları. 119 s.

ÜÇ ANADOLU EFSANESİ

Yaşar Kemal. (Köroğlu'nun Meydana Çıkışı – Karacaoğlan – Alageyik) Toros Yayınları. 224 s.

GÖKYÜZÜ MAVİ KALDI¹

Yukarda adlarını verdiğim kitaplar Yaşar Kemal'in birçok kez yayımlanmış kitaplarının yeni baskıları.

Kendisi büyük bir alçakgönüllülükle “Sadece 26 kitabım var, hepsi de roman değil” diyor ama ulusumuzun yetiştirdiği yazarların en verimlilerinden biri. Bu “26” kitabın sayfalarını toplasanız, kaç binler eder, bilmiyorum.

Zaten yazınımızda her zaman gündemde olan adı “Uluslararası Del Duca Ödülü”nü alması nedeniyle daha bir güncel oldu. “Del Duca” ödülünün niteliğini onun yanıtından okuyacaksınız.

Romanın, bir burjuva sanatı olduğu, burjuvazinin gelişmesiyle boy gösterdiğini söyleyenler yanında, onun masallardan

1 Sabahattin Eyüboğlu ile Yaşar Kemal. Halk yazınından derlemeler. Toros Yayınları. 384 s.

ve destanlardan kaynaklandığını söyleyenler de var. Romanın destandan kaynaklandığını söyleyenler için, bütün dünyada en büyük örneklerden biri Yaşar Kemal. Destanı çağdaşlaştıran bir yazar. Kendini saklamayan bir ozan, bir büyük ozan. Halkından aldığı her şeyi titizlikle koruyup zenginleştiren, yücelten, ölmezleştiren bir yazar.

Kendine özgü (belki daha doğrusu Çukurova'ya) bir dili büyük bir kadirbilirlikle, elbette kendine özgü anlatım tekniğiyle evrenselleştirmeyi ustalıkla seriyor önümüze.

Çağdaş romanda artık pek yeri kalmamış betimlemeler, yığmalar, onun yapıtlarında vazgeçilmez birer Yaşar Kemal Romanı ögesi oluyor.

Ne var ki bu betimlemeler, Yaşar Kemal Romanı'nda, insan yapısını belirleyen, irdeleyen, açıklayan, tanımlayan, neredeyse sinematografik birimler olarak çağdaşlaştırıyor bu romanı.

“Del Duca” ödül jürisi üyesi Jean D’Ormesson, “İnce Memed’in Babasına Selam” dedikten sonra sürdürüyor konuşmasını:

“Birdenbire evrenselin doruklarına oturmuyorsunuz, sevgili Yaşar Kemal. Bir Isaac Beshevis Singer gibi, bir Pa Kin gibi bir Jorge Amado gibi, önce halkınızın derinliklerinde kökleşıyorsunuz.

Homeros, Hugo dünün ve bugünün sineması, tarih boyunca halkların büyük hoşnutsuzluk uğultuları. Bu dev gölgelerin çağrınız üzerine ayağa kalkması bir rastlantı değildir. Zeka oyunundan çok, kültür inceliklerinden çok büyük bir geleneği olan halk edebiyatı ve sözlü edebiyata bağlanıyorsunuz.”

Yaşar Kemal gerçekten “halkın dehası”dır. Bir birikimi en iyi özümleyen ve bunu kendine özgü anlatımla yansıtan bir yazardır. D’Ormesson’un söylediği gibi, zeka oyunlarından değil (bunu bir Fransız yazarının söylemesi çok anlamlıdır), hayatın kendisinden ta içinden getirir.

Yaşar Kemal ölçüsünde yazarlar, yalnızca kendi uluslarının değil, bütün ulusların yüz akıdır. Geçmişten, ulusaldan gelir gibi görünüp, geleceğe gedik açarlar. Ve bu yüzden de kalıcıdır.

Lotus Ödülü

Yüzümüzü ağartan ikinci bir uluslararası ödül Ataol Behramoğlu'nun kazandığı "Lotus" ödülüdür.

Asya-Afrika Yazarlar Birliği'nin her yıl vermekte olduğu "Lotus" ödülü bu yıl Türk şairi Ataol Behramoğlu'na verilmiştir.

Ataol Behramoğlu, şiirleri yanında çevirileri, deneme ve eleştirme yazıları ile de tanınmaktadır. Duygusalıktan korkmayan şiirleri genellikle toplumsal ve eleştirel bir içerik taşımaktadır.

Kitapları *Bir Ermeni General*, *Bir Gün Mutlaka*, *Ne Yağmur Ne Şiirler*, *Yolculuk Cesaret* ve *Özlem Şiirleri*, *Dörtlükler*.

Nobel Ödülü

1928 doğumlu, Kolombiyalı yazar Marquez, 1982 Nobel Edebiyat Ödülü'nü almadan önce de ülkemizde tanınmıştı. *Yüzyıllık Yalnızlık*, *Yaprak Fırtınası*, *Albaya Kimseden Mektup*, *Başkan Babamızın Sonbaharı* ve *Kırmızı Pazartesi* adlı yapıtlarıyla Türk okurunun ilgisini çekmeyi ve yaygın bir üne kavuşmayı başarmıştı.

Marquez, gerçekte, gerçek dışını ve düşsel olanı karmaşık bir örgü içinde, iç içe işleyen bir yazardır. Sömürgeci güçlerin ve onların aracı olan işbirlikçilerin yarattığı bir karabasan ortamında dayanılmaz baskılar altında yaşayan bir halkın serüvenini insancıl ayrıntılarla vermeyi başarır. Yüzyıllardan "sürüp gelen umutsuzlukla insanoğlu için hep sürüp gidecek umudun" öyküsünü, baskılara karşı direnen insan onurunu savunur yapıtlarında.

Gabriel Garcia Marquez, ülkesinde tutuklanmaktan ve yazmamaktan korktuğu için, yıllardır Meksika'da yaşıyor. Son rejim değişikliğinden sonra anayurduna dönmeyi umuyor.

Yaşar Kemal ile..

T. U.: Aldığın Uluslararası Del Duca Ödülü'nün niteliğini ve sence taşıdığı anlamı özetler misin bize?

Y. K.: Bu ödülü yazarlarla bilim adamlarına, çağdaş hümanizmaya katkılarından dolayı veriyorlar. Ödülü şimdiye kadar alanlar arasında Konrad Lorenz, Andrei Sakharov gibi Nobel almış büyük bilim adamlarıyla, Jorge-Luis Borges, Alejo Carpentier, Ignazio Silone gibi yazarlar var. Beni birkaç yıl önce Roger Caillois aday göstermişti. O da çağımızın en büyük düşü-

nürlerinden biridir. Aslında bu ödül, batı dünyasının en büyük ödülü sayılıyor, o yüzden de Fransız basını olaya olağanüstü bir önem verdi. Özde ödül hakkında bildiklerim bu kadar, benim için önemli olan da bu!

T. U.: Yeni çalışmaların?

Y. K.: Neyi yazacağım kadar, nasıl yazacağım da ilgilendiriyor beni. Yeni bir dil bulma, yeni bir anlatım arama peşindeyim. Son zamanlarda denizle tutturuyorum. Deniz, vazgeçilmez bir düş ben-
ce... Deniz insanları da çok başka insanlar. Yaşım geçmemiş olsaydı.

T. U.: Dur bakalım daha...

Y. K.: Sen de dur! Yaşım geçmemiş olsaydı, uğraşlarıma balık-
çılığı da katardım. Ama gene de düşünmüyör değilim...

T. U.: Gençlerde okuma alışkanlığının yerleşebilmesi için sence yerli ya da yabancı hangi yazarlardan yola çıkmak daha doğru olur?

Y. K.: Bizde çok kişi kitaba düşman. Düşünürsek, biz salt kitapsızlıktan ötürü bu hale geldik. Okumaya ne olursa olsun genç yaşta başlamalı, klasiklerden başlamalı. Kitap düşmanlığının, ulus düşmanlığın, vatan düşmanlığıyla eş değerde olduğunu kafalara dank ettirecek bir yöntem bulmalıyız. Kitapsız ulusların iflah olmadıklarını durmaksızın söylemeliyiz, savunmalıyız.

Ocak 1983

AİLENİN ÇİLESİ DOĞUM KONTROLU¹

Kitabına eklediği “Okuyucuya Mektup” başlıklı yazısına Dr. Ertuğrul şöyle başlıyor:

“Bu broşürü senin için yazdığım, çare arayan; insan bilgeligince özgür değildir. Bu nedenle cinsel tutsaklıktan özgürlüğe geçebilmek için bazı bilgiler edinmek zorundayız. Onlar ki ayağımıza bizi tutsak etmek için dolaşmış zincirlerdir.”

“Mektup”taki bu genel, çok doğru saptamadan sonra, “Önsöz”de, dünyada ve ülkemizde nüfus artışının sosyal ve ekonomik birtakım sorunlara neden olduğunu belirterek, doğum kontrolünün önemine değiniyor.

Yazar, Türk Ceza Kanunu’nun konuyla ilgili 471. maddesini irdeliyor. Doğum kontrolünün en etkin biçimi olduğuna inandığı (sterilizasyon) kısırlaştırmanın yasa karşısındaki durumunu araştırıyor ve yasanın bu maddesinde bilimsel ve hukuksal bir açıklık bulunmadığı sonucuna vararak, bunun düzenlenmesi gerektiğini vurguluyor.

Dr. Ertuğrul, “Doğum Kontrolü Hakkında Genel Bilgiler” başlıklı bölümde, doğum kontrol yöntemlerini kısaca ve sakıncalarıyla açıklamadan önce, şöyle diyor:

“İdeal bir doğum kontrol yöntemi: Basit, kolay, uygulanabilir, etkili, güvenilir, ekonomik ve cinsi hayatın normal oluşumunu bozmayan bir yöntem olmalıdır.”

Dr. Ertuğrul, bütün yöntemleri açıklayıp sakıncalarını inanılır bir biçimde belirttikten sonra, en etkili doğum kontrol yönteminin kısırlaştırma yöntemi olduğu üzerinde duruyor. Bu yöntemin kadında da, erkekte de cinsel hayatın oluşumuna, akışına engel olmadığına bilimsel bir yaklaşımla açıklık getiriyor. Sterilizasyonun bütün dünyada uygulanan etkin bir yöntem olduğunu belirttik-

1 Op. Dr. Aytekin Ertuğrul. Kitaptaki şekiller: Teoman Hergül. 40 s. 100 lira.

ten sonra, “İlk ameliyat 1897 yılında ABD’de uygulanmıştır. Sadece ABD’de 1975 yılında 500.000 erkek bu ameliyatı yaptırmıştı. Hindistan’da özel dispanserler açılarak takriben 30.000.000 erkeğe uygulanmıştır” diyor.

Kısırlaştırmanın kadında ve erkekte nasıl uygulandığını şekillerle belirtiyor yazar. Bu uygulamanın her iki cinsten de cinsel dürtüyü engellemediğini yineliyor.

Gerçekten dengesiz çoğalmanın, dünyanın bugünü ve yarını için ne gibi sakıncalar taşıdığı, güncel örneklerle kanıtlanabilir. Dünya insanların bir bölümü yarı aç, yarı toktur. Bir bölümü hepten açtır. Ve insan, dünyayı hoyratça, hızla tüketmektedir. Doğum kontrolü kaçınılmaz bir önlem olarak hep gündemdedir. Dünyada bulunanları yokluğa terk etmektense, dünyaya geleceklerin çekekleri acıları önlemek, daha insanca bir yaklaşımdır kuşkusuz.

Dr. Ertuğrul, kitabının sonuna çeşitli kesimlerin bu konudaki görüşüne de yer vermiş. Dinsel yönden görüşlerini belirten Hamdi Kasapoğlu (Emekli Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı): “Her sene hamile kalarak gerek sağlığı için ve gerekse çok çocuk yaparak toplum için zararlı gelişmelere neden olan ailelerden kadın veya erkeğin birbirlerinin rızası ile kısırlaştırma yapılmasında dinimizce bir mahsur yoktur” demektedir.

Bilimsel açıdan, söylediklerini değerlendirecek yetkim yok elbet ama Dr. Ertuğrul’un doğum kontrolü konusundaki önerilerine katılıyor, yasalara açıklık getirilerek kısırlaştırmanın, cinsel hayatın bitimi olmadığına halkımızın inandırılması ve yaygın bir yöntem durumuna getirilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Dünyada, cinsel hayatını yaşayan birçok kadın ve erkeğin bulunduğu unutmayalım.

CİNSELLİK DÜNYASI²

Henry Miller, bilindiği gibi, cinsel özgürlüğü sonuna kadar zorlayan bir yazar olarak tanınmaktadır. Öyle ki, bu özgürlüğün sınırlarını pornografiye kadar zorlamaktan kaçınmaz. Ülkemizde daha çok

2 Henry Miller. Çeviren: Gürkal Aylan. Alaz Yayınları Sanat / Düşünce Dizisi. 79 s.

Sexus, Plexus, Nexus, Merdivenin Dibindeki Gülümseyiş adlı yapıtlarıyla tanınan yazar, bu pervasız davranışlarıyla bütün dünyada da büyük bir üne kavuşmuştur. Kuşkusuz onu tutanlar kadar, karşıtları da bulunmaktadır.

Henry Miller, *Cinsellik Dünyası*’nda da aynı görüşü yinelemekte, savunmaktadır.

“Bazılarına göre cinsellik, ermişliğe, azizliğe götürür insanı, bazılarına göre de cehenneme. O da yaşamdaki herhangi bir şey gibidir; bir insan, bir nesne, bir olay, bir ilişki gibi.

İnsanın yolu üzerinde kendi ruhsal korkularından başka engel yoktur. Dünya evimizdir bizim; ama onda nasıl oturulacağını bilmiyoruz. Sevdığımız kadın bizi bekliyor; ama onu nerede bulacağımızı bilmiyoruz. Aradığımız yol, ayağımızın hemen altında; ama onu görmüyoruz bile. Yaşamımız kısa da olsa, uzun da, güçlerimiz sonsuzdur bizim.”

Henry Miller, düşüncelerine katılınca da, katılmıyorsa da, çağdaş düşüncenin ya da davranışın bir kesimini simgelediği, örneklediği için okunmalıdır.

Aylık sanat / edebiyat dergisi *Gösteri* de, Aralık 1982 sayısının, “Aydın Dosyası” bölümünü “Cinsellik” konusuna ayırmış. Hulki Aktunç, Hıncal Uluç, Murat Belge, Atilla Dorsay, Vedat Günyol, Güven Turan, Sezen Tansuğ, Demirtaş Ceyhun, İsmet Zeki Eyüboğlu ve Konur Ertop, cinsellik ve erotizm konusunu çeşitli açılardan ele almışlar.

Cinselliğin insan yaşamındaki büyük payı göz önüne alınırsa, hele çağımızın bu konuda gelişen ve değişen görüşleri de düşünüldüğünde, cinsellik üstünde durmak, bilgi edinmek kaçınılmaz duruma gelmektedir.

Şubat 1983

ALKOL VE İNSAN¹

“Deniz diplerinin tanınmış araştırmacısı, Jacques Cousteau, Akdeniz’de batmış bir geminin enkazını buldu. Bu batık gemide bulunan küplerdeki şarabın markası vardı: ‘Verivinium, yani ‘Vezüv Şarabı’ küpleri, Vezüv yanardağının eteklerinde de bulundu. “Kuşkusuz şarap çok eski bir içki. Alkollü içkilere düşkünlüğün insanlık kadar çok eski olduğunu düşündüren bulgular var.”

Dr. Erdal Atabek, *Alkol ve İnsan* adlı kitabının, “İnsanlık Kadar Eski” bölümüne böyle başlıyor:

Gerçekten insanın alkolle ilişkisi kendi tarihiyle başlıyor, onunla sürüyor. Yararları zararları, yüzyıllardır konuşuluyor, tartışılıyor. Hekimlerin gözünde bir umacı, şairlerin gözünde kurtarıcı...

Dr. Erdal Atabek, ne bir hekim kaş çatmasıyla, ne de bir alkol seven yumuşaklığıyla yaklaşıyor konuya. 33 ana bölümden oluşan kitabında, hem hekim, hem çağdaş bir insan olarak, açıklık getirmeye çalışıyor. Alkolün bir ölçü içinde kullanıldığında, bedensel ve toplumsal açılardan büyük bir yıkım getirmediğini söylüyor.

Kitabın “Sorular? – Yanıtlar!” adlı bölümünde şöyle diyor Erdal Atabek: “Madem ki konuyu açtık. Kendimize de bir soru soralım. Bu kitabın yazarı içki içiyor mu?”

Yanıt: Evet, içiyor. Hem de zevkle içiyor. Her akşam bir iki duble rakı içiyor. Dostlarıyla birlikteyken daha zevkle içer. O zaman bir duble daha içer. Ara sıra, ama nadir olarak, içkiyi fazla kaçırdığı da olur. Bazen, birkaç gün içmeyerek, ‘kendini dinlendirir.’

Açık yürekli olmazsak, yazdığımızın, söylediğimizin ne önemi olur ki?”

“Bu kitabı neden yazdım?” sorusunu da, şöyle yanıtlıyor Atabek: “Bu kitabı ‘insanlar daha mutlu olsunlar’ diye yazdım. İstedim ki;

1 Dr. Erdal Atabek. Kelebek Yayınları. 288 s. 300 lira.

hem ‘bir yudum içkileri, bir lokma mezeleri’ zehir olmasın, hem de alkolün zararlarından korunabilsinler.”

Dr. Erdal Atabek, konusunu enine boyuna incelemiş. Bir korkuyu çeşitli önerilerle yenmeye (bir hekim olarak gerekçelerini göstererek) çalışmış, ama bir alışkanlığı, (bir insan gözüyle) ‘meşrulaştırmaya’ özen göstermiş.

Hayatın bütün birimlerinde olduğu gibi, Dr. Atabek’in salık verdiği tutum, “Ölçü”dür.

Kitabına, bir eski İzlanda şiirinden koyduğu şu alıntı, onun bu düşüncesini açıklamaya yeter sanırım:

“Yolcu için en iyi koşum,
Sağ duyudur,
En ağır yük ise,
Fazla içki!
İnsan içtikçe kafası bulanık olur,
Kendisi sersem
En güzel şölen, unutamadığımız
Zevkle hatırlamadığımızdır
İçersen iç, ama kararında bırak.
Doğru dürüst konuşamıyorsan, sus!
Erken yatıyor diye
Kimseyi ayıplamazlar.”

Dr. Erdal Atabek’in bu kitabı, içkiyle ilgili-ilgisiz herkese salık verilebilir. Yazar, günlük yaşamımızdaki koşulları da hesaba katarak, alkol konusunda herkesi, bir düşünceye, bir kararlılığa çağırıyor...

VARLIK²

Ülkemizde bir yazın dergisinin 50 yıldır aralıksız yayını sürdürmesi olağanüstü bir olaydır. Belki dünyada bile...

Varlık, 1933 yılında başlamıştır yayımlanmaya ve bugün 1983’tür, yani 50 yaşındadır. Bir çeşit okuldur yazınımızda ve artık kurumlaşmıştır.

Bugün sevgiyle, saygıyla okuduğumuz yazarların, şairlerin çıkış-

ları Varlık'la mümkün olmuştur. Kurucusu, 1981 Mart'ında yitirdiğimiz Yaşar Nabi, Atatürk ve Devrimleri konusunda ödün vermez, ilkelerinden sapmak bilmez bir kişiliğe sahipti. Onun ölümünden sonra, dergide bu tutumun sürdürdüğünü görmek, Türk yazınının ve düşüncesinin geleceği için umut vericidir.

Varlık, yalnız dergi olarak değil, kitap yayınlarıyla da yazınımıza büyük katkılarda bulunmuştur. Çağdaş Amerikan yazarlarını (Steinbeck, Saroyan, Caldwell, Hemingway) onunla tanıdık. Fransız yazınına bağlı kültürümüz Anglo-Sakson yazınıyla Varlık Yayınları aracılığıyla tanıştı, başka boyutlara ulaştı.

Genç yazarlara kapısını hep açık tuttu.

Bu sayısını da bir genç şairden örnek vererek kutlayalım:

“Ne zaman otursak yan yana
Kanatlanır gözlerinde uçardım
Sanırdım ki bir kırmızı karanfil
Döne döne akışırdı sesinden.”

Şevket Yücel

Varlık için: Nice yıllara!

Varlık dergisi ve yayınları yöneticisi Filiz Nayır'a sorular:

SORU: Kurucusu merhum Yaşar Nabi Nayır'ın ölümünden sonra Varlık dergisinin okur kitlesinde bir nicelik ya da nitelik değişimi gözlemlediniz mi? Derginin 50. yılını doldurduğu şu günlerde bu konuda neler diyeceksiniz?

F. N.: Kurucumuz Yaşar Nabi Nayır'ı yitirdiğimiz sıralar, yani Mart 1981 *Varlık*, yeni bir atılıma hazırlanıyordu. Nisan 1981'de gerçekleştirilen bu atılım, günümüz isteklerine uygun, yeniliğe açık bir dergi sunmak amacını güdüyordu. Şubat 1981'de, özellikle genç okurların istek ve yönelimlerini göz önünde bulundurarak, derginin özgün boyutunu küçülttük. Ama aradan geçen zaman, okurların büyük çoğunluğunun bundan hoşlanmadığını gösterdi. Gerek ilk atılımla kazanılan okur sayısında, gerek eski okurlarda bir eksilme oldu. *Varlık*'ın okurları eskiden olduğu gibi bugün de öğretmenler, öğrenciler ve yeni yazmaya başlayan yazın meraklılarıdır, biliyorsunuz. Biz de Şubat 1983 sayısı ile birlikte dergiyi aranan özgün boyutuna getirerek okur karşısına çıkarıyoruz.

SORU: *Varlık'ta hangi tür yazılara öncelik tanıyorsunuz? Buna bağlı olarak, yayınlarınızda hangi kitapların yer almasına özen gösteriyorsunuz?*

F. N.: Bizim yayınlarımız dizilerden oluşuyor: “Faydalı Kitaplar”, “Çocuk Klasikleri”, “Bütün Eserleri”, “Büyük Eserler”, “Türk ve Dünya Klasikleri”... Bu arada aranan eski eserlerin yeni basımlarını yapmaya, yeni kitapları yayımlamaya, özellikle de şiir ve deneme dizileri oluşturmaya çalışıyoruz.

Dergiye gelince... Özgün yazılar, çeviri, şiir, öykü ve deneme türlerinin yanı sıra, söyleşiler, kitap tanıtımları, sinema, tiyatro ve plastik sanatların sorunlarını irdeleyen yazılarla açık oturumlara yer vermekteyiz.

SORU: *Bugün Türkiye’de dergiciliğin ve yayımcılığın başlıca sorunları nedir sizce?*

F. N.: Yüksek maliyet, dağıtım aksaklığı, yılda birkaç kez değişen kâğıt fiyatlarından da önemlisi, ilgisizlik! Okuma alışkanlığının yerleştirmede bir ülkede, bu sorunun önce gelmesine, bilmem şaşmak gerekir mi?

Mart 1983

DESTURSUZ BAĞA GİRENLER¹

Bazı adlar, bazı kişiler vardır ulusların hayatında. Çok ünlü değillerdir, ama bir saygınlık çerçevesi içinde, herkesçe bilinirler, tanınırlar.

Bunlar, süregelen kültürü korurlar, kollarlar ve geliştirip sürdürürler.

Orhan Şaik Gökyay da, bu mutlu kişilerden biridir. Dil konusunda doğruluk, gerçeklik adına ödün vermez, titiz bir dilci, yılmaz bir araştırmacı, usta bir polemikçidir.

Destursuz Bağa Girenler onun bu yönünü rahatça ortaya koymakta, belgelemektedir.

Kitaptaki ilk yazı, Nisan 1936 tarihini taşıyor. Demek Orhan Şaik Gökyay, 50 yıldır Türk dili ve tarihi konusunda yazmaktadır.

Kitap, genellikle polemik yazılarından oluşmakta. Ne var ki bu yazılarda O. Ş. Gökyay, polemik çerçevesinden bile olsa, en azından eski dilden yeni dile aktarmalarda bilinç ve bilgi sorununu aşılarmakta, bu konuda araştırmadan kaçınmamayı önermekte ve birtakım değerli bilgiler vermektedir.

Bu sorumluluğu şöyle açıklamaktadır O. Ş. Gökyay bir yazısında:

“Türkçe üzerinde konuşmak yetkisinin kolay elde edilir soydan olmadığını öteden beri savunup gelmekteyiz. Bir dilin, isterse ana-dilimiz olsun, yaşadığımız sürece öğrenilip gideceğine inanıyoruz. Onun için, arı Türkçe’ye dönmek yolunda bu akıma karşı gösterilen benimsemeyi sevinçle karşılarken, bir yandan da bunun, ayaküstü bulunmuş, dilin tadını vermeyen, çetrefil karşılıklarla bir günde ulaşılabacak bir amaç olmadığını biliyoruz. Eskiye bilmeden, dilin bunca yüzyıllık gelişme yolundaki uğraklarını tanımadan, onun işlenmesi içinde aldığı yolu görmeden, kullandığı kelimelerin tarih içinde değişip gelen anlamlarını gereği gibi kavramadan, cümle

1 Orhan Şaik Gökyay. İncelemeler. Dergâh Yayınları. 366 s. Büyük boy. 500 lira.

içindeki yerlerine göre kaç türlü ve kaç kavram içinde işimize yaradığını, kelime, deyim ya da terim olarak dilde aldığı yeri inceden inceye bilip araştırmadan, her istediğimize uygun, tutunma gücü olan karşılıkların hemen bulunabileceğini sanmıyoruz.”

Bu cümleler bir yerde O. Ş. Gökay’ın bilime, bilgiye saygısını belirtirken, bir yerde de, dilde arlaşmanın bir çeşit yöntemini getirmektedir.

Orhan Şaik Gökay, araştırmacılığının, incelemeciliğinin, dilciliğinin yanı sıra, şiirler de yazmıştır.

Şiirin tamamını, adını bilmiyorum, ama bir dörtlüğü yıllardır aklımdadır. Sebepsiz hüznü iç titremesini, bu kadar yalın ve içten anlatan kaç dize vardır şiirimizde, bilmiyorum. (Gerçi bu yazıda yeri değil ama bu güzel hüznü sizlerle paylaşmak istedim.)

“Bir yaprağı sular alır götürür
Götürür de deryalarda yitirir
İçim yanar bu yapraktan ötürü
Anam değil, babam değil ya nemdir?”

Destursuz Bağa Girenler, dil konusuyla, özellikle eski dilimizle ilgilenen herkes için önemli bir yapıt.

YAZKO SOMUT²

Yayınına bir süre ara veren *Somut* dergisi, bu kez *Yazko* (Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi) eliyle yeniden başladı yayımlanmaya.

Gerçi başlığında “dergi” deniyor ama alışmadığımız boyutlarda bir dergi. Günlük gazete boyutlarında. Bu boyutlar, en azından sayfa düzeni açısından, dergiye bir hareketlilik kazandırıyor, ilgi çekiyor. Sanırım tek sakıncası, saklanması, biriktirilmesinin güçlüğü.

Yeni biçimiyle *Somut* zengin içerikli bir dergi olarak çıkıyor karşımıza. Bir aydını ilgilendiren her çeşit konuya yer verilmiş: Mizah, inceleme, müzik, spor, cinsellik, yayın, plastik sanatlar, haftanın sanat çizelgesi, müzik sorunları, gençlik ve kadın sorunları gibi çok yönlü ilgi alanlarında özgün ve yeni bilgiler ulaştırıyor.

2 Haftalık sanat ve kültür dergisi, 4 Şubat 1983. Sayı 27. 50 lira.

Cuma günleri yayımlanan Somut'un bu sayısında Can Yücel'in bir şiiri, Server Tanilli, Fethi Naci, Murat Belge, Cengiz Bektaş, Şule Torun, Emin Özdemir, Alpay Kabacalı, Cemal Süreya, Ahmet Oktay, Memet Fuat ve Samih Rifat'ın kültür-sanat üzerine yazıları, haberler, kitap tanıtımları ve incelemeler yer alıyor.

“Değişimin Bilinci” adlı yazı şöyle bitiyor:

“Bir yazarlar kooperatifi olan *Yazko Somut* dergisini yeniden yayımlayarak bir boşluğu doldurmaya çalışacak. Amacımız Atatürk'ün de değindiği gibi, sanat, kültür ve düşünce dünyamıza çağdaş boyutlar kazandırabilmek, yeni sentezlerin oluşmasına katkıda bulunabilmek.”

Yeni yayımlanan bu sayısında anlaşıldığına göre *Somut* sanat ürünlerinden çok, düşünce ve inceleme yazılarına ağırlık verecek, hatta belki de sadece böylesi yazıları yayımlayacaktır. Bu tutumu yazın ve kültür hayatımız adına biz de olumlu karşılıyoruz.

Somut, kültür sanat hayatımızda büyük bir eksikliği giderecek bir görünümde. Ülkemizde çoktandır yokluğu fark edilen düşünce üretimi, kendine yeni bir ortam bulmaktadır böylece.

İlgilenenler için yazışma adresi: Yazko, P. K. 442. Sirkeci-İstanbul.

Nisan 1983

VATAN MAHZUN BEN MAHZUN¹

“Namık Kemal’in Bolayır’daki mezar taşında böyle yazar: *Vatan Mahzun Ben Mahzun*. Günün birinde hepimizin mezar taşında böyle mi yazılacak? *Vatan Mahzun Ben Mahzun*. Millette ümit ettiğimiz feyzi bir türlü göremediğimiz için mi? Yoksa bizler, yazarlar, aydınlar, sanatçılar, politikacılar, bu ulusa gerektiği gibi yarar sağlayamadığımız için mi?”

Kitabının arka kapağındaki alıntıda böyle diyor Oktay Akbal. Ulusun kalkınmasında, “ümit ettiğimiz feyzi görmekte” payı olanları da sorumluluğa katarak...

Bilindiği gibi Oktay Akbal, yazıncılık ve gazeteciliği bir arada ve başarı ile yürüten ender sanatçılarımızdan biri (Aslında düşünüyorum da birkaç ad dışında örnek bulamıyorum. Birbirine yakın gibi görünen bu iki uğraş birbirleri aleyhine çalışır hep.).

Buna bir neden ararsak, sanırım Oktay Akbal’ın, her iki yazarlık türünden önce, bir aydın tutumunu öne alması, bundan hiç caymamasıdır. Gazetedeği güncel yazılarında bu çizgiyi, bu tutumu titizlikle sürdürür. Aynı bir özelliği de şu. Gazeteci ve yazıncı olarak kişiliği aynı niteliği taşır, birbiriyle çelişmez. Bir olaya, bir duruma, bir duyguya bakışının ayrımı yoktur. Aynı insancıl davranış, aynı hoşgörü ve aynı saptamalar.

Güncel yazı dalında Gazeteciler Cemiyeti’nin bu yılki ödülünü kazanan.

Bu yüzden gazete yazılarında da yazıncı tavrını elden bırakmaz.

Oktay Akbal, yazınıımızın en verimli yazarlarından biridir. Yanılmıyorsam 25 yılı bulan (belki daha uzun) gazetecilik yaşamında (düşünelim, 25 yıl boyunca hemen her gün yazı yazmak) yazını hiç boşlamamıştır. Bu günlük yazılar yanında; on bir öykü kitabı,

1 Oktay Akbal. Anlatı. Yazko yayınları. 132 s. 150 lira.

üç roman, on beş deneme, dört günce ve bir gezi kitabı yazmıştır. Bir bakıma erişilmez bir düzeydir bu.

Vatan Mahzun Ben Mahzun, Oktay Akbal'ın çeşitli konularda düşüncelerini, bulgularını rahat bir söyleşi havasında içeren yazılardan oluşmaktadır. Onun yarı konuşma, yarı kendi kendine düşünme üslubu bu yazılarında da sürmektedir. Onun kendine sorduğu soruları, siz de onunla beraber düşünürsünüz. Katılmanız da bu sorular sizi de ilgilendirmektedir çok zaman.

"Ahlak, Ahlaksızlık" adlı yazısında şöyle diyor Akbal: "Eflatun 'Ahlak, politikayı belirler' demiş. Makyavelli ise 'Politikanın ahlakla ilgisi yoktur' diyor. Fransa'nın ünlü sağcı yazarlarından Charles Maurras, Eflatun'un tam tersini söylüyor: 'Politika, ahlaki belirler.'"

Ahlak mı politikayı yoksa politika mı ahlaki belirler? Bir tartışma konusu size. Sorusundan sonra: "Kim, en çok, herkesten çok ahlak, ahlak, derse ben ondan çekinirim" diyor Akbal.

İşte size Oktay Akbal'dan düşündürücü bir soru. Kendisi buna yazının sonunda bir çözüm getiriyor, ama katılmayabilirsiniz. Oktay Akbal'ın okunur bir yazar olmasının sırlarından biri. Okuruyla birlikte düşünmek.

Vatan Mahzun Ben Mahzun ilgi ile okunuyor. Bir dostla konuşur gibi.

Oktay Akbal'a sorular...

T. Uyar 1: "Sürekli olarak okumaya hangi kitaplarla, ne zaman başladınız? Okuduğunuz kitapları seçme olanağı var mıydı?"

T. Uyar 2: "Bu ilk kitapların sizin yazarlığınızı biçimlendirmede, özel dünyanızı kurmada ne tür bir etkileri oldu?"

T. Uyar 3: "Gazete yazarlığıyla edebiyatçılığı yıllardır aynı başarı çizgisinde, birlikte sürdürüyorsunuz. İki türün çakışan ve çelişen yanları var mı?"

Oktay Akbal: "İlkokulun üçüncü-dördüncü sınıflarında okumaya başladım. Daha doğrusu dergiler, kitaplar satın almaya. O 1930'lu yıllarda çocuklar, gençler için o kadar az kitap vardı ki! Çocuk Sesi, Afacan, Akbaba dergilerini alırdım. Çocuk Sesi'ne ilk

yazımı 1935'te yolladım. Bir de *Mektepli* dergisi vardı. Her iki dergi gönderdiğim yazıları beğendiğini yazılı olarak bildirdi. Belki o yazılar da yayınlanmıştır, şimdi unutmuşum. 1937'de *Çocuk Duygusu* dergisinde ilk yazılarım çıktı. Fransızca öğrenmekte olduğumdan yabancı dergileri de alıyordum. Kitap seçme olanağım yoktu. Çünkü yeterince kitap yoktu. Büyük babamın verdiği Fransızca kitapları okudum. Jules Verneleri falan sonra da...”

Oktay Akbal: “Baktım öykülerde her yazar kendine göre bir yaşam, bir dünya kuruyor. Belki gerçek yaşam öyle değil. İşin içine düş giriyor, özlem giriyor. Filme de çok düşkündüm, beni en çok etkileyen filmler *Tüccar Horn* ile *King Kong* olmuştu 1934'te... Bir de *Dr. Moreau'nun Adası* ile *İnsan Avcısı*. Bunlara öykünerek uzun bir roman yazdım. Ortaokulun ilk sınıfında da Aşk romanı yazdık bir arkadaşla. Bir de polis romanı tek başıma, *Karayürek Çetesi*... Sonra “Gerçek” yazın yapıtlarını okumaya başladım. 1937'de Sait Faik'i, Sabahattin Ali'yi... O zaman “yazın” diye bir değer olduğunu anladım. Kendimce “yazınsal” saydığım ilk ürünleri 1939'dan sonra yayımladım. İlk kitabım 1946'da yayımlanan *Önce Ekmekler Bozuldu*'ya bunları alamadım, bir seçme yaptım, o öyküler, düzyazı şiirleri 9 *Yaş Öyküleri* adlı bir kitapta toplamayı düşündüm, olmadı...”

Oktay Akbal: “Gazetecilikle edebiyatçılık ayrı ayrı alanlardır. Birbiriyle ilişkileri hem var, hem yok. Gazetecilik, yetenekli bir edebiyatçıyı ezip yok edebilir. Ama kimi zaman da onu zenginleştirir, daha da başarılı ürün vermesinde etken olur. Gazete yazarlığı, eski edebiyatçılarımızın, hemen hepsinin yaptığı bir uğraştır. Haşim'den Nazım'a, daha başkalarına kadar nice ünlü şair, öykücü gündelik gazete yazarlığı yapmıştır. Yakup Kadri, Hüseyin Cahit, Refik Halit, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi, N. Ataç. Bir öykücü, gündelik yazılarında da öykücülük ustalığından yararlanır. Ben bunu yaptım sanıyorum. Güncel yazılar belki böylece daha başka bir tad kazanıyor. Bu yüzden de gazetede çıkan yazılarımdan arada bir seçmeler yapıp kitap halinde yayımlıyorum. Güncellikten az çok kurtulmuş olanları... Her gazeteci, edebiyatçı olamaz. Her edebiyatçı da, gazetecilikte başarı kazanamaz. Ama her iki alanda da belirli bir başarı düzeyine erişenler de vardır. Kural yok.”

ESİNTİLER²

Milliyet Sanat dergisi ve *Milliyet* gazetesindeki yazılarından tanıdığımız Zeynep Oral, sanata ilişkin yazılarını bu kitapta toplamış.

Gününe değin yazılardan oluşan kitap, gününe değin olmakla kalmamış, bir araya gelince daha derinlemesine bir boyut kazanmış. Zeynep Oral'ın yazar kişiliği daha bir belirginleşmiş bu kitapta:

“Birileri bir şeyler gerçekleştiriyor... Kişioğlu, hiçbir işe, çalışmaya ‘kötü’ olsun diye girişemez. Yapabileceğinin en iyisini yapmaya çalışır. Giderek yaptığının en iyisi olduğuna da kendini andırır. Önce kendini, sonra en yakınlarını, sonra yakınlarını, halkalar böylece genişler. Sonuç: Her yapılan iyi, hoş, eyvallah!..

Nasıl gelecek nesnel bakış!” dedikten sonra, çözümü öneriyor. “Bütün bu soruların yanıtı” tartışmayla ‘nesnel eleştiriyle’ olabilir. Galiba en çok eksikliğini duyduğumuz da bu.”

Zeynep Oral iyi bir gazeteci-yazar niteliklerini taşıdığını kanıtıyor bu kitabıyla.

NOT: Antakya'dan yazan C. İ. ye: Kaygılarınıza katılıyorum. Ama söylediğiniz korkuları yersiz buluyorum.

Ayrıca “uygarlık” bir topluma kendiliğinden ulaşan bir nesne değildir. Savaşım, dayanarak, birtakım korkuların üstesinden gelerek kurulabilir. Denebilirse ilkin tek tek sağlam bireyler olmalıyız. Uygurlık yaratılır, armağan edilmez, saygılar...

2 Zeynep Oral. Gür Yayınları. 118 s. 120 lira.

Mayıs 1983

TİTANİC'İN BATIŞI¹

H. M. Enzensberger, çağımız Alman yazınının en önemli adlarından biridir. Şair ve oyun yazarı olarak büyük ün yapmıştır. *Havana Duruşması* adlı oyunu, dilimizde yayımlanmış ve oynanmıştır.

Enzensberger'in düşünür yanı daha ağır basmaktadır *Titanic'in Batışı*'nda. Asıl kaygısı yine şiir olmakla birlikte, çağımız toplumunun bir çeşit eleştirmesini, irdelemesini yapmaktadır. "Bilimde, teknikte hızla ilerlemesine karşın çağımız toplumunun umutsuzluğunu, modern dünyanın mucizelerinden sayılan Titanic gemisinin batışını simgeleştirerek olağanüstü bir anlatımla dile getirmiştir."

Bize göre Enzensberger'in sezgisi, bütün dünya aydınları, dünyada yaşayan bütün insanlar için geçerlidir. Onu uluslararası bir yazar yapan niteliği de budur.

"Gerçekte hiçbir şey olmadı.
Titanic'in batışı diye bir şey yoktu:
Filmdi yalnızca, bir uğursuzluk, bir sanrıydı.
"Gerçekte" eskiden olduğu gibi
altmışaltı oynanıyor,
altmışaltı değilse de tavla
oynanıyordu: Sigara salonunda
sigara kutuları, elde sarılmış, Made
in Cuba,
hâlâ altın madalyaları ile
pırıldamakta;
büyük fuayenin giriş kapısı
üzerinde
Barış ve ilerleme sallanıyor katı
gövdeli ve benzetmeli biçimde."

1 Hans Magnus Enzensberger. Şiirler. Türkçesi: Sezer Duru. Cem Yayınevi. Dünya Şiir Dizisi. 114 s. 200 lira.

Aldığımız örnekte de görüldüğü gibi, yalın, gerçekçi betimlemelere dayalı bir anlatımı var Enzensberger'in. Şiir yapısının kusursuzluğunu ve tutarlılığını sağlıyor bu tutumu. Yaptığı betimlemeler ve kurduğu imgeler çağını yaşayan, çağından sancılanan bir şairle karşı karşıya olduğumuzu belirtiyor hemen.

Geçtiğimiz ay yurdumuza gelen ve adına düzenlenen bir toplantıya katılıp şiirlerini okuyan Enzensberger, "Edebiyat Düşünce" konusunda şunları söylüyor: "Edebiyat düşünce'nin ardında bir düşünce daha olması, onun ardında yine bir düşünce olması iyidir. İnsan onuncu sayfada yazdığı bir düşünce'nin tam karşıtını kırkınıc sayfa da getirebilir, yani bir antitez getirebilir, bir rizikoya girer insan, oyunun sonunun nasıl biteceğı hiçbir zaman belli değildir. Böyle olmazsa edebiyat, bir plastik masaya benzer, dümdüz olur, oysa bir tahta masaya benzemesi gerekir, tahtanın altında başka damarlar, başka biçimde görünümeler vardır, tahtanın derinine indikçe insan başka biçimlere rastlar." (*Milliyet Sanat Dergisi*, 1 Nisan 1983, Sezer Duru)

Enzensberger, bu tümcesinde yarı eleştirel yarı yöntemsel bir tutum getirmektedir yazına. Bu da onun çağdaş yönün iyice vurgulamaktadır.

"Ey sırtı denize dönük yalvaçlar,
sırtı bugüne dönük, ey iç rahatlığı
içinde
geleceğe bakan hokkabazlar,
ey durmadan güverte trabzanına
dayanan şamanlar
sizi anlamak için bir cep kitabını
bir kez karıştırmak yeterli!"

ÇAĞDAŞ ELEŞTİRİ²

Çağdaş Eleştiri, adından da anlaşılacağı gibi sadece eleştiriye, inceleme, araştırmaya yer veren bir dergi.

Genellikle her sayısının bir bölümünü, çeşitli dallardan bir sanatçı ile yapılan söyleşilere ayırmakta.

2 Edebiyat. Sanat. Sorunlar ve Kuramlar dergisi. Nisan 1983. 150 lira.

Bu sayısında bu bölümü, ölümü nedeniyle Amerikan oyun yazarı Tennessee Williams'a ayırmış.

Yazarın, Adnan Benk'in çevirdiği bir kısa oyunu, Williams'ın oyun yazarlığı üstüne Nebile Direkçigil ve Tomris Uyar'ın yazıları yer almaktadır.

Belgeler bölümünde Namık Kemal'in günümüz Türkçesine Yusuf Çotuksöken tarafından uyarlanan "edebiyat-şiiir-roman-tiyatro üzerine görüşleri", günümüzün önemli şairlerinden Senghor'un (Senegal Devlet Başkanı) "New York'ta" adlı şiiri ve bu şiirin Sabri Altınel tarafından yapılan çözümlemesi ve ilginç başka yazılar bulunmaktadır.

Ayrıca, yukarıda kitabını tanıttığımız Enzensberger'in şiiri üstüne Şârâ Sayın'ın yetkin ve açıklayıcı bir yazısı da var.

Çağdaş Eleştiri, güncel yazını izlemek isteyen yazınseverler için büyük bir yardımcı niteliğindedir.

(İlgilenenler için yazışma adresi: *Çağdaş Eleştiri Dergisi*. Hüsrev Gerede Caddesi Tozan Apt. 75 / 1, Daire 3, Teşvikiye – İstanbul)

DOKTORUNUZ³

Doktorunuz, Dr. Lester Coleman'ın Avrupa ve Güney Amerika'nın 450 gazetesinde, sağlık konusunda okuyucu mektuplarına verdiği yanıtlardan oluşmakta.

Yazar bu kitabında hastalıklara çare önermekten çok, inandırıcı bilimsel bir yetkiyle okuyucuların kuşkularını irdelemekte, onlara yol göstermektedir.

Doktorunuz, bazı kuruntularınızı çok açık bir şekilde gidermekte ama bazı savsaklamalarınızı ciddiye almanız gerektiğini de belirtmektedir.

16 bölümden oluşan kitabında yazar, sağlık konusunda sizi ilgilendiren hemen her soruya yanıt getirmektedir.

Kitabın "Korku Hakkında" adlı son yazısında şöyle demektedir:

3 Bütün Sağlık Sorunlarınızın Yanıtları. Dr. Lester L. Coleman. Türkçesi: Dr. Alpaslan Berktaş. Sungur Yayınları. 446 s. 650 lira.

“Bu kitabı, hepimiz gibi hastalıklardan korktuğunuz için elinizde tutuyorsunuz. Bununla birlikte, korku da başlı başına bir hastalıktır. Bulaşıcıdır ve mikroplarla değil insanlarla taşınır.

Korku, insanın içine yavaş yavaş girerek, onun yaşama isteğini söndüren, bedensel ve duygusal yönden yıkıma uğratan bir hastalıktır. (...)

Korkuya teslim olmak, umutlarımızı, hayallerimizi, kendimizi feda etmektir. Bereket versin, korku hastalığı da, bütün öbür hastalıklar gibi yenilebilir.”

Sonunda bir de “Konu ve Terim Dizini” bulunması, kitabı okuma bakımından daha elverişli bir hale getirmektedir. Türkçe’ye de, herkesin anlayabileceği sade ve açık bir dille aktarılmış.

Haziran 1983

GEYİKLER, ANNEM VE ALMANYA¹

Geyikler, Annem ve Almanya, Nursel Duruel'in ilk kitabı, 1982 yılı Ocak ayında basılan bu kitap, 1980 yılında Akademi Kitabevi'nin genç yazarlar arasında düzenlediği ödülü kazandı. Bu kez de 1983 yılı Sait Faik Hikâye Armağanı ile geliyor karşımıza.

Kadın yazar, erkek yazar ayrımına karşı olduğumuzu çok kez tekrarlamıştık Elele'nin bu sayfasında. Yine de karşıyız bu ayrıma. Ne var ki, bu durum artık bir olgu olarak önümüzdedir.

Bu olgunun yazınsal ve sosyolojik nedenleri, bir inceleme, araştırma konusu olmaya değer niteliktedir.

Nursel Duruel'in kitabı, sekiz öyküden oluşuyor. Kitaba adını veren ilk öykü, adından da anlaşılacağı gibi, Almanya'da çalışan işçilerimizle ilgili. Daha doğrusu, Almanya'da çalışan işçilerimizin yurttan kalan çocuklarıyla, onların özlemleri ve duygularıyla ilgili.

Nursel Duruel'in dili açık ve yalın, bezeksiz. Yer yer şiirsel yükler taşıyor:

- "Ya ben ne yapayım, dedi. Anadan ayrılmak zorsa, evlatlardan ayrılmak daha zor.

- "O böyle söyleyince ağlamaktan duyduğum utanç yitip gitti. Sarıldık birbirimize, ikimiz de gülmeye başladık. Bilmem size hiç böyle oldu mu? Mutlaka olmuştur. Hani gülün pembesi var ya, kokulu gülün pembesi işte böyle baştan ayağa pembelik içinde kaldık. Sabahın alacasında iki pembe gül. Havada savrulan kucaklar dolusu gül yaprağı."

Nursel Duruel'in bir başka özelliği de, gözlemciliği, ayrıntıları kullanmaktaki becerisi. Konuk kaldıkları uzak ve soylu akraba evindeki gece.

"... Yattığımız oda tıklık tıklım eşya doluydu: Koltuklar, sehpa-

1 Nursel Duruel. Öyküler. Adam Yayıncılık. 85 s. 125 lira.

larda türlü türlü süs eşyaları, duvarlarda resimler, fotoğraflar... Bir köşede de bizim naylon torbalarımız ve filelerimiz.”

Bu yapıtım okuyanlar, herhalde yeni yapıtlar bekleyecektir Nursel Duruel'den.

Nursel Duruel ile bir konuşma

SORU: *Türkiye’de, özellikle öykü dalında başarılı kadın yazar bolluğunu nasıl açıklarsınız? Kadın yazar – erkek yazar ayrımı var mıdır?*

YANIT: Bu sorunun önce ikinci bölümünü yanıtlamak istiyorum. Şimdiye dek hiçbir tıp kitabı ya da bilim adamı çıkıp, erkeğin beyni, sinir sistemi, yüreği kadınınkinden farklıdır demedi bize. Olsa olsa bir insanı, bir başka insandan ayıran, onu o yapan kişisel özelliklerinden söz edebileceğimiz gibi, bir yazarı diğer yazarlardan ayıran niteliklerden söz edebiliriz ancak. Bir kitabı okurken bunu yazan kadın mı, erkek mi sorusu –eğer yazar özel olarak, kasıtlı olarak dikkatimizi böyle bir noktaya çekmiyorsa– aklımıza bile gelmez. Kitapla, yazarla ilgili daha öncelikli sorularımız vardır.

Kadın yazarların çoğalmasına gelince... Türkiye’de diğer iş alanlarından çalışan kadınlar hangi nedenlerle çoğalıyorsa, kadın yazar sayısında da aynı nedenlerden dolayı artış olmaktadır.

Cumhuriyet döneminde kadına tanınan bazı haklar, eğitim kurumlarının daha iyi işler oluşu, eğitim olanaklarından kadınların da yararlanabilmesi sonucu kadınların çalışma hayatına girdiğini biliyoruz. Başlangıçta ayrıcalıklı çevrelerden çıkan yazarlara, giderek daha geniş çevrelerden çıkan yazarlara, giderek daha geniş çevrelerden, daha farklı katmanlardan çıkan kadın yazarlar eklenmekte.

Kadın yazarların daha çok öykü dalında yoğunlaştığı ve başarılı olduğu, sanıyorum doğru bir saptama. Günümüz kadın yazar adlarını ve ürünlerini gözden geçirdiğimizde, diğer dallardaki ürünlerin öyküye oranla az olduğunu görüyoruz. Örneğin roman sayısı oldukça sınırlı. Bence bu durum kadının günlük pratiği ile yakından ilgili. Her ne kadar bazı haklara kavuşmuşsa da, eğitim olanaklarına sahipse de, çalışabiliyorsa da, kadın hâlâ geçmişten miras kalan yüklerle yaşamakta, günlük yaşamın ayrıntılarıyla yoğunlaşmakta.

Bu kadın bir de yazarsa, zamanı iyice bölük pörçük demektir. Roman gibi geniş hacimli, büyük mimarili bir çalışma ancak ke-

sintisiz geniş zamanlarda gerçekleştirebilir. Öykü ise, daha kısa sürelerde çıkabilir ortaya. Öte yandan, yüzyıllardır suskun kalan kadınlar, günümüzde sözlerini söylemek istiyorlar. Bir ömürde yirmi roman yazılması güçtür, ama yirmi öykü yazıp, daha çeşitli alanlarda sözünü söyleyebilir insan. Belki kadınlar biraz da bu fırsatı verdiği için öyküye yöneliyorlar. Yalnız iki türden söz ettim. Peki ama neden kadın şair daha az denirse, diğer sanat dallarına, örneğin müziğe geçilir ve neden kadın besteci çok değil diye sorulursa... Bu soruları kısa bir yanıtla geçiştirmek güç doğrusu.

SORU: *Öyküden ne bekliyorsunuz? Öykü aracılığıyla ne yapmak istiyorsunuz?*

YANIT: Öyküden, önce öykü olmasını, bekliyorum. Yani özel bir işlev yüklemiyorum. Genel olarak sanattan, edebiyattan beklediğim neyse, öyküden beklediğim de o. Yetkin bir sanat ürünü alıcısını zenginleştirerek, geliştirerek değiştirme gücüne sahiptir. Öykü için de aynı şeyler geçerli.

TÜRKÇE'DE EŞ VE KARŞIT ANLAMLILAR SÖZLÜĞÜ²

Bir dilin oluşumunda, gelişiminde sözcüklerin yeri yadsınamaz kuşkusuz. Sözcükler kanımca sadece bir başvuru kitabı değildir. Bir ulusun özbenliğinin kavranmasında yetkin ve vazgeçilmez temel taşlardır. Nerdeyse, yalnız sözcük okuyan bir arkadaşımı anımsıyorum. Oysa ülkemizde sözlük çalışmaları hayli yetersizdir. Örneğin Türkçe'de hâlâ bir 'etimoloji sözlüğü' yapılmamıştır. Türk Dil Kurumu'nun bu konudaki çalışmaları yanında, kişisel çabalarla meydana getirilen yapıtlara eksik ya da yetersiz de olsalar saygı duymamak elde değil.

Ülkü Yalım ve Özcan Yalım'ın hazırladıkları bu sözlüğün bir benzerinin daha yapıldığını sanmıyorum, hatırlamıyorum.

Özenle, titizlikle hazırlanmış. Sözlüğe başvuruda kolaylıklar getirilmiş bir dizin konulmak yoluyla.

Elbette bütün çabalarda olduğu gibi, bu sözlük de geliştirilebilir, genişletilebilir.

2 Ülkü Yalım-Özcan Yalım. Bilgi Yayınevi. 607 s. 750 lira.

“Bu, bir kavram ilişkileri ve anımsatma sözlüğüdür. Herhangi bir yazı yazmak, konuşma hazırlamak, bulmaca çözmek isteyen herkese Türkçe’nin zengin sözcük ve deyim dağarcığından eş ve karşıt anlamlı olanları kümeler halinde sunmaktadır” diyor arka kapaktaki tanıtım yazısında.

Gerçekten her okuyan için yararlı bir çalışma.

BİLİM VE SANAT³

Bütün yayın olanaksızlığına karşın (kâğıt ve basım gereçlerinin fiyatları, ülkemizdeki ücret düzeyi, dağıtım zorluğu vb.) dergiler eksilmiyor. Çeşitli alanlarda yeni yeni dergiler çıkıyor.

Sevinilecek bu durum, ülkemizde büyük bir gizilgücün, (potansiyel) bir birikimin varlığını ortaya koyuyor.

Bilim ve Sanat da toplumsal bir gereksinmeden doğmuş kuşkusuz. Tartışılması gereken sorunları gündeme getiriyor.

Bu sayısında “Nükleer Cinayet” ve “Nazizmin Sanatı”na ağırlık verilmiş.

Bunlardan başka ilgi çekecek başka yazılar var dergide. İlgile okunabilir çeşitli incelemeler.

(İlgilenenler için yazışma adresi: Emek İşhanı Kat: 10 Ankara)

3 Aylık Kültür Dergisi. Mayıs 1983. Sayı 29. 50 s. 150 lira.

Temmuz 1983

ÜÇ ÇİÇEK¹

1970 yılından sonra yazınımızda, özellikle şiir alanında büyük fişkırmamanın, yenilenmenin ve bolluğun tanığı olduk. Geçtiğimiz şu on on beş yıl içinde, gerek dergilerde, gerek birbiri ardına çıkan kitaplarıyla, gerek *Üç Çiçek*, *Tan* gibi seçkilerde pek çok genç ve yetenekli şairle tanıştık, karşılaştık.

Bu bolluğun, bu fişkırmamanın bir yazının sağlıklı olup olmamasında ne derecede bir ölçü olabileceği baştan kestirilemez.

Kuşkusuz, zamanla bu genç şairler içinde başka yazın dallarına yönelecek, yazından vazgeçecek, ya da şiire daha bir güçle sarılacak olanlar çıkacaktır.

Ama ne olursa olsun, nereden bakılırsa bakılsın, bu gürlük, Türk yazınında bir dirimi, bir tükenmezliği göstermektedir.

Mayıs Kitabı, “Üç Çiçek” seçkisinin ilk kitabı. İçeriği zengin bir seçki. Şiirler, öykü, edebiyat ve kültür üzerine yazılar, müzik konusunda araştırmalar var. Seçkinin ağırlığı “Üçüncü Dünya Sanatı”na ayrılmış.

Cahit Tanyol’un, “Şiirde Kollektif Heyecan ve Lirikizm” adlı yazısı şiir konusunda ilginç bir yaklaşım getiriyor: “Şiirin diğer sanat türleri arasında bir özelliği ve ayrıcalığı vardır. Musiki, resim, heykel, mimari ve bütün süsleme sanatları kullandıkları dil ve araç bakımından doğa ile birey arasında kurulan bir ilişkiden yararlanır. Daha açık bir deyimle, musikin kullandığı ses, resmin kullandığı renk, heykel ve mimarinin bütün malzemesi insanın dışında ve ‘doğa’da var olan öğelerdir. Biz onları bilginin kaynağı olan algılarla kavrarız. Oysa şiirin anlatım aracı olan dil doğada yoktur; toplumsal bir üründür.

Kaynağı doğa olan sanatlarla kaynağı toplum olan şiir sanatı arasında nasıl bir bağlantı kurulabilir, bu üzerinde düşünülecek

1 Kültür, Sanat, Edebiyat Seçkisi. Mayıs Kitabı. Büyük boy. 80 s. 200 lira.

bir konudur” diyerek sorusunu koyuyor ve buna bir yanıt aramaya çalışıyor yazısında.

Yukarda da değindiğim gibi *Üç Çiçek*’te “Kara Afrika Şiiri” üzerine incelemeler ve şiir çevirileri, plastik sanatlar üstüne genç ressamlarla bir konuşma da yer alıyor. Senegal’li şair Léopold Sédar Senghor’dan Eray Canberk’in çevirdiği bir şiirden bir alıntıyla *Üç Çiçek*’e başarılar dileyelim:

“... Dinleyelim türküsünü,
dinleyelim koyu kanın
damarlarımızda çarptığını
dinleyelim.
Yitip gitmiş köylerin
sisi içinde Afrika’nın
nabzının attığını
İşte yorgun ay durgun denizden
yatağına doğru eğiyor başını...”

Not: İlgilenenler için yazışma adresi: Divanyolu, Koladfarer Caddesi. 41 / 18, Çemberlitaş-İstanbul.

CEVDET BEY VE OĞULLARI²

İlk yapıtı *Cevdet Bey ve Oğulları* ile 1983 Orhan Kemal Roman Armağanı’nı kazanan Orhan Pamuk, çok genç bir yazar. Bu oylumlu romanını 22 yaşında yazmaya başlamış.

Roman, bir aile çevresi içinde, yakın geçmişimizin bir tarihçesini vermeyi amaçlıyor. 1900 yıllarından 1970’lere kadar...

Türk romanının uzun bir süreden beri tarihsel, toplumsal bir tabana oturtulması kaygısının ağır bastığı izleniyor. Kemal Tahir’le başlayan (belki de Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile) bu kaygı, bu amaç, Adalet Ağaoğlu’nun *Ölmeye Yatmak* romanıyla iyice belirginleşiyor. Neredeyse belgesel bir nitelik kazanıyor.

Türk yazarını tarihsel, toplumsal bir tabana oturtma kaygısının sadece romana özgü bir kaygı olduğu söylenemez elbette. Şiirde

2 Orhan Pamuk. Roman. Karacan Yayınları. Kapak: İsa Çelik. 587 s. 600 lira.

de, öyküde de, tiyatrodada gözleniyor örgensel yapısı, bu konumu ortaya koymada, geliştirmede daha elverişli. İnsan ilişkileri, insan toplum ilişkileri, siyasal ilişkiler ve insanımızın, toplumumuzun değişip gelişmesi, roman olanaklarında daha iyi gözlemlenebiliyor.

Orhan Pamuk'un bu ilginç ve başarılı yapıtı yanında yazının öbür dalları hakkında çok iddialı görüşleri var.

Nursel Duruel'le yaptığı bir konuşmada (*Cumhuriyet*, 4 Haziran 1983) Nursel Duruel'in: "Şiirle büyük sorunlar yan yana duramaz mı sizce?" sorusunu: "Durur, ama bana gülünç geliyor bu. Açıkçası bugün Türkiye'de şair olmanın traji-komik bir yanı olduğunu sık sık düşünüyorum" diye yanıtlıyor. "Biraz açıklaması" istendiğinde ise, yanıtı şu: "İnsanın güzel sözler söyleyeceğini, bu güzel sözleri ilgiyle dinletebileceğini varsayarak kimsenin kendisinden beklemediği bir işe girişmesi gülünç değil mi?"

Romancılarımızın "teknik üstünde fazla düşünmeden", hep aynı biçimi kullandıklarını belirten yazar, "Şu acıklı gerçeği söyleyelim: Kendi tekniğini keşfedebilmiş tek Türk romancısı yoktur! Biliyorum, zor şey bu, ama bir edebiyatı özgün kılan şey de bu keşiflerdir bence", diye sürdürüyor sözlerini.

Cevdet Bey ve Oğulları, bölümlerle, bölüm başlıklarıyla geliştirilmiş. Tekniğinin özgün olup olmadığı tartışılabilir. Ama kitabın büyük bir çabanın, bilinçli bir birikimin ürünü olduğu söylenebilir.

Orhan Pamuk, yazınımızda izlenmesi gereken bir yazar olduğu izlenimini hemen veriyor.

Bir de yazarlarımız bu kadar uzun yazmama becerisini göster-seler!

Ağustos 1983

MADAM BOVARY¹

Madam Bovary, dilimize birkaç kez çevrildi. Tahsin Yücel'in çevirisiyle yeniden dilimize kazandırılması, sevindirici bir olay.

Bilindiği gibi Madam Bovary, dünya romanının önde gelen baş yapıtlarından biri. Flaubert de, önde gelen romancılarından.

1856'da yayımlanan kitabını Flaubert, 35 yaşında yazmış ve ilk kitabı yazarın. Kitabın arka kapağındaki tanıtma yazısında şöyle deniyor: "Edebiyat dünyasına *Madam Bovary* ölçüsünde ilgi uyandırmış, tartışmalara konu olmuş bir roman daha göstermek zordur. Bu romanın 1856 yılında yayımlandığı düşünülecek olursa, demek ki yüzyılı aşkın bir süredir, aralıksız sürüp gelmiştir bu büyük ilgi. (...) İlk kez yayımlandığında büyük hayranlıkla karşılanır. Ancak romanın yazarı Flaubert, şaşırtıcı bir gerekçeyle, ahlak ve dine aykırılık nedeniyle yargıç önüne çıkarılır ve yargılanır. Ama aradan şu kadar yıl geçtiği halde, bugün bile roman denilince aklımıza ilk gelen kitaplardan biri 'Madam Bovary'dir. Tıpkı Flaubert denilince önce *Madam Bovary*'yi düşündüğümüz gibi."

Romanın konusu gene bilindiği gibi, birtakım psikolojik etkenlerin yanı sıra, küçük bir kasaba hekiminin, sınıf atlamak isteyen karısının yaşamıdır. Ne var ki, bu yaşam öyküsüyle birlikte çağının Fransız toplumunun ana çizgilerini de, kendi bakış açısını altında iletmeye çalışır yazar.

Flaubert'in *Madam Bovary*'den sonra yazdığı romanları: *Salambo*, *Duygusal Eğitim* ve öyküleri, *Madam Bovary* kadar yaygınlık kazanamamıştır.

Kitabın başında, Madam Bovary'yi ve Flaubert'in yazarlığını açıklayan geniş bir önsöz konulmuştur çevirmen tarafından.

Geçtiğimiz aylarda, televizyonda da gösterilen bu büyük romanı okuyunca, uyarlamanın kitaptan neler kaybettiirdiği hemen görülebilir.

1 Gustave Flaubert. Roman. Türkçesi: Tahsin Yücel. Can Yayınları. 379 s.

Birtakım bilimsel alanlar dışında bugün ne Madam Bovary'nin ne de Flaubert'in yazarlığının tartışılması yapılamaz. Bütün bü-yük yapıtlar ve yazarlar gibi onlar da yazın tarihindeki yerlerine oturmuşlardır.

Şimdiye kadar okunmamışsa –ki önceki baskıları tükenmiş olduğu için, genç kuşaklardan okuyamayanlar çoğunluktadır– mutlaka okunması gereken bir yapıt.

YENİ ALMAN EDEBİYATI TARİHİ²

Ülkemiz, Batılılaşmaya Fransız kültür ve yazınından başladığından mıdır bilmiyorum, son yıllara kadar (son yıllardan kastım bir ulusun yaşamındaki büyük dilimlerdir) Anglo-Sakson ve Alman kültürüne, yazınına pek ilgi göstermemiştir. Bunda özellikle Alman yaşamının duyarlılığının bize biraz aykırı oluşu da söz konusudur. Batılılaşma yılları ve çabaları içinde Fransız dilinin, hem siyasette, hem kültürde ve yazında en etkin ve yaygın dil oluşunun, aydınlarımızın yalnızca bu dili bilmelerinin etkisi de var mıdır?

Cumhuriyet'ten sonra, Batının ve Doğunun öbür dillerine ve kültürlerine açılan dilimiz ve aydınlarımız bize yeni çevrenler getirmişlerdir.

Alman yazını ile 1940'lardan sonra “Milli Eğitim Bakanlığı Klasikleri” yolu ile tanıştık. Belki Goethe'den başlandı, belki başka bir klasikten. Sonunda Johannes Mario Simmel'e kadar geldik.

Prof. Dr. Gürsel Aytaç, bizi “Yeni Alman Edebiyatı Tarihi” ile bu kültüre biraz daha yaklaştııyor.

Kitabın önsözünde şöyle diyor Gürsel Aytaç: “Batı edebiyatlarını ve bu arada Alman edebiyatını çok sayıda çeviri eserle tanıma fırsatını bulan Türk okuyucunun bu edebiyatı, tarihi gelişimi içinde öğrenmesinin yararı sanırım tartışılmaz. XVI. yüzyıldan XX. yüzyıla kadarki Alman edebiyatı tarihini, edebiyat akımlarını, bu akımların dayandığı düşünceleri, sosyal ve tarihi temelleri, yazarları, şairleri ve eserleri tanıttacak iki kitap halinde hazırladım. Birinci kitap *Yeni Alman Edebiyatı Tarihi*'dir ve XVI.-XIX. yüzyılı işler.”

2 Prof. Dr. Gürsel Aytaç. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. 461 s. 340 lira.

Kitap, Alman dili ve yazını ile ilgilenen ilgilenmeyen, ama çağının bir aydını olmak isteyen herkes için bir gelişmeyi izleme bakımında, bir başvuru kitabıdır.

GÜLDÜREN UÇURTMA³

“Kitapsever arkadaşım, sana yeni bir masal sunuyorum” diyor değerli gülmece yazarımız Muzaffer İzgü. Ve sürdürüyor: “Adı *Güldüren Uçurtma*. Uçurtma insanın nasıl güldürür diyeceksin. Elbette gıdıklayarak güldürmez. Ama hiç uçurtma uçuran arkadaşını inceledin mi? Hiç onun yüzüne baktın mı? Uçurtma gökyüzünde iri bir papatya gibi süzülürken arkadaşının gülücüğünü gördün mü? Peki, ya o sıra bir yel çıkarsa. Uçurtma ters takla atıp kötü yürekli bir adamın bahçesine düşerse?”

Başlangıçtaki bu karamsarlığa karşın tatlıya bağlanan bir masal. Sonuç, hiç de sanıldığı gibi değil

Tatil günleri için küçük okurların severek okuyacakları ve bazı sorunları düşünmelerini sağlayacak bir kitap.

3 Muzaffer İzgü. Can Yayınları. 78 s.

Eylül 1983

TARİHTEN GÜNCELLİĞE¹

Murat Belge, günümüz düşünürlerinin en seçkinlerinden biri. Hangi konuya el atarsa atsın, en geniş boyutlarıyla ele alıyor onu. Özellikle tarihsel ve güncel yapısının ilişkilerini araştırarak, irdelleyerek...

Tarihten Güncelliğe: “Murat Belge’nin son yıllarda mevcut değerleri zorlayan bir anlayışla kaleme aldığı yazılarından oluşuyor. Hayatı kavramak, yorumlamak, değiştirmek açısından özgün bir anlayışın geliştirildiği bu kitapta, okurun ilginç şeyler bulabileceğini sanıyoruz.” deniliyor arka kapaktaki kitabı tanıtma yazısında...

Gerçekten, son yıllarda güncelin, tarihin bir uzantısı olduğunun yeni yeni farkına varılıyor. Tarihin yaşanmış, bitmiş soyut bir kavram, güncelin ise kendiliğinden oluşuvermiş, bir oldu bitti olduğu inancı, yaygınlığını yitiriyor artık.

Toplumların da tıpkı bir organizmada olduğu gibi, kalıtsal (genetik) öğeler taşıdığı gibi yeni gözlemleniyor. Günümüzdeki değerler tartışması daha bir geçerlik ve daha yerli yerine oturmuş bir anlatım kazanıyor.

Yine kitabın arka kapağındaki tanıtma yazısında, “Hayatı sanki ‘tarihi’ ve ‘gündelik’ olmak üzere ikiye ayırmıştık ve birinciye alabildiğine önem verirken, ikinciye hiç aldırımıyorduk. Seksenlere yaklaşıırken, bu eğilim, ciddi bir eksiklik, boşluk haline geldi. Gündelik hayat teoride ihmal edilince, pratikte bir değişiklik yaratılmasına imkân kalmadı. Somut bugün, soyut bir yarın uğruna feda edildi.” yolundaki saptama, büyük bir gerçekliği kapsıyor.

Tarihten Güncelliğe, önsöz dışında yedi ayrı bölümden oluşuyor: “Kültür Üstüne”, Sanat ve Edebiyat Yazıları”, “Entelektüel Mekânlar”, “Çağdaş Mitler”, “Tarih ve Zaman”, “Müzik-Arabesk-Foto-roman”, “Gündelik Hayat, Magazin ve Söylemler” başlığını

1 Murat Belge. Alan Yayıncılık. Düşünce Dizisi. 452 s. 600 lira.

taşıyan bu yazılar, gündelik yaşamda, karşı karşıya olduğumuz birtakım olayları, durumları, davranışları, kökenleri içinde açıklığa kavuşturmayı amaçlıyor.

“Önsöz”ün bir bölümünde, şöyle diyor Murat Belge:

“Yetmiş sonrasında, her an tanık olduğumuz, iç içe yaşadığımız birçok şeyden bazılarının yazılı metinlerde hiç ele alınmadığı, bazılarının ise konuşmaya bile girmediği dikkatimi çekmeye başladı. Basit bir örnek: Bazı devrimci arkadaşlar ‘tespih’e merak sarmışlardı. Biraz düşününce, bu modanın kaynağı anlaşılabilirdi. Ve tespih, bir dizi ilişkiyi, koşullanmayı ve özlemi yansıtıyordu. Kaçınılmaz bir yapaylığı vardı. Ama, bir olgu olarak hayatımıza girmişti ve üstüne hiçbir şey söylenmiyordu. Konuşmaya değmeyecek kadar önemsiz gelmiyordu. Bu merakın nereden çıktığını, ne gibi özenmelere cevap verdiğini araştırsak, kendimizle ilgili bazı ilginç ipuçları da bulabilirdik.”

Ve Murat Belge bu kitabında, bu ‘ipuçlarını’ aramaya çalışıyor. Çok zaman kendine özgü yorumuyla, buluyor da...

Günümüzde, yazın, insan davranışları, toplumsal olaylar ve değişimleri ile ilgilenenlerin elinde bulunması gerekli bir kitap *Tarihten Güncelliğe*.

ANNEM İÇİN²

Selim İleri, bilindiği gibi, günümüz genç kuşağının ünlü öykücü romancılarının ilk akla gelenlerinden biri. Açıklanmaz bir ‘nostalji’ ile, 1930’lu yılların duyarlılığını sürdürüyor. Örnek vermek gerekirse, bir Kerime Nadir, Muazzez Tahsin Berkant duyarlılığını ve tavrını. Yani hem teknik, hem dünyaya bakış açısı bakımından, biraz geç kalmış, biraz çağdışı bir yazın tavrını.

Kaldı ki, 1930’larda Kerime Nadir ve onun aktarmaya çalıştığı duyarlılık da zaten geç kalmıştı ve çağdışıydı. Hiçbir dil özelliği, özenliliği olmayan tek çizgi üstünde, toplumu yok sayan bir tavır.

Bu, Selim İleri’nin yalnızlığı değil. Demek ki toplumumuz da 1930’dan bu yana pek gelişmemiş. Aynı yokluklarla, aynı özelemler

2 Selim İleri. Ada Yayınları. 75 s. 14 özel fotoğraf. Özenli bir baskı.

yaşıyor. Türk Sineması'nın, foto-romanların, bazı dizilerin sürdürdüğü, hatta yeniden var edip yaşattığı bir hastalıklı duyarlık.

Selim İleri, adından da anlaşılacağı üzere, çok sevdiği annesinin adına, anısına yazmış bu kitabı. Annesinin uzun süren bir hastalıktan sonra ölmeye girdiği sabahtan başlayan kitap, geri dönüşlerle biraz da yazarın, kendini, kırgınlıklarını, özlemlerini anlatması haline dönüşüyor. Yani Selim İleri, bir bakıma annesini değil; kendisini anlatıyor.

Genel havası bakımından, romanlarına oranla daha bir inandırıcı, daha bir gerçekçi. Çünkü ister istemez, somut olaylar yer alıyor.

“... Hepsini unutmak istiyorum. Fakat, annemle birlikte geçen otuz yıla dönüp baktığımda, hemen hiç sevinçli bir şey hatırlamıyorum.

Yurdun yazgısı mı bu?

Daracık görüngeler, küçük, kapalı dünyalar, ekmek parasından ötesini düşünemeyiş... Çocukların giydiği tertemiz, fakat büyükle-
rin eskilerinden bozma kırık giysiler...

Babam, 1968'de Cerrahpaşa Hastanesi'nde öldü. Annem ilk kez Allah'a isyan etti. Geçici bir süre, bir an.

(Bunları temize çekerken, güz yağmuru camları dövüyor. Mezarlarına da yağıyor o yağmur. Allah rahmet eylesin!)”

Duygu yüklü kitapları sevenler için Selim İleri'nin kitabı...

Ekim 1983

GECELERİN VEZİRİ¹

Bu iki kitabı özellikle tek başlık altına aldım. İlki İngiliz, ikincisi Fransız kadın yazar. İkisinin ilk kitabı Türkçe’de.

Elbet önemli olan yazarların ikisinin de kadın olması değil. Onları birleştiren ve ayıran bir anlayış. Yerellik ve turistik olma özelliği.

Bilindiği gibi yerel ve evrensel olma konuları uzun zamandan beri yazın tartışmalarının gündemindedir. (Turistik olma -ya da kalma- bu iki arasına sızmıştır gözden kaçarak.) Kimilerine göre ‘yerel olmadan evrensele varılamaz’, kimilerince de evrensel olabilmenin yolu ille yerelden geçmemektedir. Bu tartışma süredursun, yerel ‘otantik’ olunmak istenirken, belki de farkına varılmadan ‘turistik’ olunmaktadır.

Örneğin Doris Lessing, çok iyi bildiği, tanıdığı bir ülkenin, Rodezya’nın, Güney Afrika’daki zenci-beyaz karşıtlığının, eşitsizliğinin bütün çizgilerini, kendi konumlarında, abartmadan vermekte ve büyük bir sadelik içinde yerel olabilmektedir. Roman “zenci uşağı tarafından öldürülen beyaz bir kadının öyküsüdür” aslında. Ama bu çerçeve içinde “beyaz Güney Afrika’nın acımasız toplumsal ölçüleri ve görkemli güzelliği”, dolayısıyla yerel koşullar serilmiştir gözler önüne.

Oysa *Gecelerin Veziri*, Harun Ür-Reşit döneminde Bağdat’ta geçmektedir. Bölümler halinde yazılmış olması *Binbir Gece Masalları*’nı anımsatmaktadır.

Aslında kitabın yerel olmak gibi savı da yoktur. Ne var ki yerel öğeler anlatılırken, yapılan seçimler kitabı, turistik hatta fantastik bir düzeye çekmektedir.

Yazarın tarihsel bir roman yazmak gibi kaygısı da yok. Ortaçağ-İslam toplumunun çarpıcı öğelerini derlemiş ve ortaya bir kitap

1 Catherine Hermery-Vielle. Roman. Türkçesi: Hüseyin Boysan. Sungur Yayınları. 250 s.

çıkarmış. Yerel öğelerin kişisel ve belki de abartılmış seçmelerle oluşturulması, o çağın gerçeklerini uzak tutmuş gözden.

Kuşkusuz bir de önemli ayrım var iki kitap arasında: Biri yaşanmışlıktan, öbürü okumuşluktan kaynaklanmaktadır. Bu yüzden aralarında oranlama yapmak doğru olmayabilir.

Söyle bir özete varabiliriz sanıyorum: Yerel öğelerden, denebilir-se ‘iltimaslı’ seçmeler yapılması ve bunların öne çıkarılması, hangi sanat dalında olursa olsun yapıtı, ‘turistik’ bir hale getirmektedir.

Her iki kitap da sadece bu nitelikleri bakımından bile okunmaya değer.

KARA BİR ZAMANA ALINLIK²

Son yıllarda çalışmalarını daha çok inceleme, araştırma alanlarında yoğunlaştıran Ahmet Oktay, her şeyden önce özgün bir şair olduğunu kanıtlıyor yeni kitabında.

Kitabın bence ilk özelliği, şiirlerin Ahmet Oktay’ın yazar kişiliği ile bütünleşmesi

Yazılarındaki irdeleyici yaklaşım, bu kez şiirsel bir yükü taşıyor kitabına.

Daha önceleri, *Gölge Kullanmak*, *Her Yüz Bir Öykü Yazar*, *Dr. Kaligari’nin Dönüşü*, *Sürgün*, *Sürdürülen Bir Şarkının Tarihi*, *Bir Arayış’ın Yazıları ve Yazın*, *İletişim*, *İdeoloji* adlı kitapları yayımlandı.

Ahmet Oktay, *Kara Bir Zamana Alınlık*’ta şiir-düzyazı karışımına başvuruyor. Ne var ki çok ustaca, çok başarıyla biçimlenmiş bu tavrın anlattıkları bakımından kaçınılmaz olduğu fark ediliyor hemen. Geçişli dizeleri de kendine özgü bir düzenle yeni bir şiir sesi arayarak ve çoğunlukla bularak gerçekleştiriyor:

“Hırkana sarınıyorsun. Dün
taşındı son yazlıkçı da. Kırılan
camın duyuyorsun gürültüsünü
hâlâ; ansızın kesilen şarkıyı da.
Görmedin yüzünü adamın, o
da seni hiç-Ah kimse”

(“Pas Dökülecekti Elbet”)

Ahmet Oktay'ın bütün kaygısı insan ve insan ilişkileri. Yerine oturmuş, imgelerle varmak istiyor amacına.

“Çıkınca gezintiye tarihte ne
buluyor insan Attika'da?
Mezar taşından çok
ipotek taşı”

(“Özet”)

Kitabın arka kapağına aldığı şiirde bir çeşit çıkar yol öneriyor.

“Sunuları bunlar. İnsan da
insanın sunusu.
Kendi düşlerini anlat, ötekinin
düşlerini dinle. Başka nasıl
kurulur yeni bir dünya?”

Ahmet Oktay'ın şiirlerinin ilk okuyuşta hemen tadına varılamaz belki. Ama okundukça güzelleşen şiirler.

Şiir seven okurların mutlaka okuması gerektiğine inanıyorum.

Kasım 1983

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ¹

Sözlükler ve ansiklopediler, ‘ansiklopedi’yi şöyle tanımlıyorlar: “Her türlü bilgileri ya da bir bilim takımı ile ilgili bütün bilgileri içine alan ve bunları alfabe sırasıyla anlatan büyük sözlük.”

“Bütün insan bilimlerinin ilkelerini ve sonuçlarını ortaya koyan eser.”

“Belirli bir bilim dalının ya da bilgi serisinin bütün bölümlerini kapsayan eser.

Ansiklopedilerin V. yüzyıla kadar varan bir geçmişi var. Sözlük anlamıyla ansiklopedi denilebilecek ilk yapıt, V. yüzyılda Martianus Minneus Felix Capella tarafından, çağının bütün temel bilimlerini içeren bir kitap olarak hazırlanmış.

Ülkemizde ise çağdaş anlamda ansiklopediler XIX. yüzyıl sonunda meydana getirilmeye başlandı. Ali Suavi’nin Paris’te yayımladığı *Ulûm* gazetesine ek olarak verdiği ve ancak beş formasını yayımlayabildiği *Kamus-ül Ulûm-vel Maarif* (1870), bizdeki ilk ansiklopedi çalışması sayılmaktadır. Günümüzde ise ya genel bilgiler ya da bir bilim dalı, bir bilgi takımı ile ilgili olarak hâlâ sürmekte.

Yayınları izleyen dikkatli okurlarımızın gözünden kaçmamıştır. 1970 yılından bu yana ülkemizde ansiklopedi yayını bir furya halini almıştır. Hele son altı-yedi yılda neredeyse izlenmesi olanaksız bir bolluğa varmıştır. Nedenleri şöyle saptanabilir:

İnsanın her türlü bilgiyi edinmesi, olanaksızdır. Özellikle bilim, bilgi dallarının gitgide özelleştiği, uzmanlaşma istediği yüzyılımızda. Buna karşılık öğrenilmesi, hiç değilse bilinmesi gereken ne kadar çok konu ile karşı karşıyayız. O zaman ister istemez, bilinmeyen bir konu karşısında, uzmanların hazırladığı bilgilere başvurulmaktadır. Yani bir bakıma ansiklopedisiz bir ev kitaplığı düşünülemez.

1 Sayı 1. İletişim Yayınları. 32 s. 150 lira.

Bu yazıda sözünü ettiğimiz ansiklopedi de, gerçek bir gereksinmeyi karşılamak üzere hazırlanmaktadır. “Cumhuriyet Dönemi Türkiye”

Bu ansiklopedinin bizce en büyük özelliği, tamamıyla kendi bilim adamlarımız, uzmanlarımız, yazarlarımız tarafından hazırlanmış olmasıdır. Bu adların her biri de, kendi dalında güven verici adlardır.

İlk sayısı, “İçindekiler”i içeren bir bölümden sonra “Anayasa” ve “Türkiye’de Anayasalar” bölümüne ayrılmıştır. “İçindekiler” bölümünden anlaşıldığına göre, Ansiklopedi, “Anayasa” dan başlayarak Türkiye ile ilgili bütün konuları, “İşsizlik”ten “İktisadi Düzen”e “Mezhepler-Tarikatlar”a ve “Yayın Dünyası”na kadar geniş bir alanı kapsamaktadır.

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi’nin özellikle öğretmenler ve öğrenciler için çok yararlı olacağı kanısındayız.

TAOCU SEVİŞME VE SEKS²

Cinselliğin insan yaşamındaki yeri gerçekten göz ardı edilemez. Bütün edimlerimizde bu iç güdümüzün payı, sandığımızdan da daha büyüktür. Kitabın çevirmeni yazdığı önsözde şöyle açıklıyor bunu:

“... bir ruh hekimi, sinir hastası olduğu sanısıyla hekime başvuran kadınların yüzde doksan dokuzunun cinsel yönden doyuma ulaşamamaktan yakınmakta olduklarını ve bu doyumsuzluğun kentteki kadını konkenci, kırsal kesimdeki kadını da dırdırcı yaptığını ileri sürüyordu.”

Kitabın yazarı daha ileri giderek, kitabının başına şöyle bir tümce alıntılıyor: “Sağlık ve uzun yaşam için sevişme ve beslenme eşit yaşamsal önemdedir.

KOTZU”

Kitap aslında, insancıl, yumuşak ve duyguya dayalı sevişmeden fazla bir öneri getirmiyor. Gerçekten de sevişmede bütün sorunun

2 Eski Çinliler’in Cinsel Esrime Yöntemi, Joland Chang. Çeviri: İlhan Güngören. Yol Yayınları. 2. Basım. 250 s. 450 lira.

kadın-erkek eşitliğine, karşılıklı saygıya bağlı olduğunu ve boşalmadan da doyuma ulaşılabilceğini, Çinliler'e özgü inceliklerini, yöntemlerini anlatıyor. Cinsel konularda birçok yersiz korkuya yanıtlar veriyor. Örneğin, "Nedensiz Cinsel Gücsüzlük Korkusu" başlıklı ara bölümde, şöyle söylüyor Çinli bilgiler:

"Su Nü'nün sözleri gerçekten etkili, kolay, uygulanabilirliği olan öğütler. Bugün bile çağdaş bilimin en son vargılarından yararlanan hekimler, ruhbilimciler ya da ruh hekimleri hastalarına Su Nü'nkilerden daha iyi, daha etkili öğütler veremeyeceklerdi. Gerçekten dolambaçsız, yüreklendirici öğütler bunlar. Su Nü'nün sözlerinin özeti şu: Kendini rahat bırakıp keyfine bak. Sertleşip sertleşmemesini kendine kaygı konusu yapacağına kadının bedeninin istediği kışkırtıcı bölgeleri üzerinde duyarlılığını yoğunlaştır."

"Herkesin kendine uygun sevişme biçimini bulması" başlıklı ara bölümde ise şöyle deniyor:

"Hiçbir kitap her çifte uygun gelecek sevişme biçimlerini belirleyemez. En iyi kitabın bile bazı iyi örnekler göstermekten daha fazla yapabileceği bir şey yoktur."

Kitap baştan sona okunduğunda sağlam bir bütünlük gösteriyor. Sevişmenin bedensel hazzı yanında, getirdiği duygu ve ruh erincine varmanın insan yaşamında ne kadar önemli olduğunu vurguluyor.

Okunması gereken bir kitap olduğu kanısındayız.

Aralık 1983

AİLE VE ÇOCUK¹

Yazıları ve TV konuşmaları ile de tanınan Prof. Yörükoğlu'nun "Çocuk Ruh Sağlığı" konusunun yetkililerinden biri olduğu kanısını *Çocuk Ruh Sağlığı* adlı kitabının (1979 yılı Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü) beşinci baskıya ulaşması da pekiştiriyor.

Aile ve Çocuk, çocuk ruh sağlığı konusuna bu kez başka bir açıdan yaklaşıyor.

Gerçekten, sadece bizim toplumumuz değil, yeryüzündeki bütün toplumlar hızla değişiyor Değer yargılarıyla, yaşam olanakları ve koşullarıyla, gelişen teknoloji ile, savaşlarla vb.

Kitabın 1. bölümünün ilk yazısı olan "Çocukluk Kavramı"na, Prof. Yörükoğlu, sadece bir hekim değil, yetkin bir denemeci tavrıyla giriyor. Çok geniş bir bakış açısı ile "çocuk kavramı"nı irdeliyor, yeni açılımlar getiriyor.

Kitabın çok önemli bölümlerinden biri, "Toplumsal Değişme ve Aile" adını taşıyan bölüm. Kitabın da ana konusunu içeren bu bölümde Prof. Yörükoğlu, "Toplumsal Değişme"nin kökenlerini araştırıyor:

"İki yüz yıl önce başlayan sanayi devrimi gittikçe artan bir hızla dünyayı etkileyip görünümünü değiştirdi. Bilimsel buluşların uygulamaya geçirilmesinden doğan teknoloji, toplumların yaşam biçimini alt üst etti. Buhar gücünün kullanılmasıyla başlayan maki-neleşme üretimi arttırdı. Petrolün, elektriğin enerji kaynağı olarak kullanımı sanayide patlamaya yol açtı. (...) Tıpta gerçekleştirilen yenilikler ve buluşlar sağlık alanında devrim yarattı (...) pek çok hastalığın kökü kazındı.

Toplumların geliri arttı. Öğrenim yaygınlaştı. (...)

1 Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu. Aydın Kitabevi Yayınları. İnsan ve Toplum Dizisi. 245 s. 400 lira.

Bir yandan artan üretimle yükselen yaşam düzeyi, öte yandan gelirin eşitsiz dağılımı birçok ülkede eski düzenleri sarsıp toplumsal depremlere yol açtı.”

Prof. Yörükoğlu, çok kısa alıntılar yaptığım bu değişimin içinde ailenin ve çocuğun yeni konumunu araştırıyor kitabında. Bir dost gibi konuşarak, özellikle çocuğa sevecenlikle yaklaşarak.

Aynı zamanda Elele'nin tıp konusunda danışmanlarından olan Prof. Yörükoğlu'nun kitabı hiç zorlanmadan okunuyor. Arı ve sağlam bir dili var yazarın.

Prof. Yörükoğlu, bazı bölümlerin başına çocuklarla ilgili şiirler, dizeler de koymuş. Bunlardan Ziya Osman Saba'nın şiirinin son bölümünü aktaralım:

“...
Sonra düşüneceğim: ne kadarsa
günümüz.
Geçecek pembe akşam, altın
ışıklı gündüz.
Ağaçta filiz, yuvada kuş,
dallarda çiçek
Bizim de aramızda bu çocuk
büyüyecek.”

Prof. Yörükoğlu'nun, bu kitabının da bir önceki gibi, aranacağına, ilgiyle okunacağına inanıyoruz.

AMERİKALI TOLSTOY²

Amerikalı Tolstoy, Salah Birsel'in çıkmış kitaplarının 21.'si ve deneme yapıtlarının 6.'sı oluyor.

Yazar kendine özgü üslubu ile yirmi denemeye yer vermiş bu kitabında. Bütün öbür yapıtları ile Amerikalı Tolstoy da geniş bir kültür birikiminin ürünü. Kitap öylesine bilgi yüklü ki, okur şaşıyor bazan Birsel'in bu kadar bilgiyi nereden, nasıl edindiğine.

Birsel bu kitabında, öbürlerinde olduğu gibi genellikle sanat, yazın ve kültür konularına yer vermiş.

2 Salah Birsel. Denemeler. Yazko Yayınları. 180 s. 300 lira.

Salah Birsell'i ve deneme yazılarını seven okurlar, Amerikalı Tolstoy'u tadla ve ilgiyle okuyacaklardır.

YÜZÜN SENİN

Turgay Gönenç. Şiirler. Dayanışma Yayınları. 80 s. 150 lira.

Turgay Gönenç, çok yönlü kişiliği olan bir sanatçı. Ressam, sanat tarihçisi, şair ve matematikçi.

Bundan önce şiir, inceleme ve çeviri dallarında yedi kitabı yayımlanmış.

İlk bakışta göze çarpan özelliği, şiirde dizeyi hep önde tutmasıdır. Bu konuda çok titiz ve ödün vermez bir tavidir. Ne var ki şiirin ağırlığını dizeye verirken, bütünü de gözden kaçırmamaktadır:

“DÖRTLÜK
Zaman güller getirir gülüm
Sevdaya ölüme ipeğe mermere
Ve terkisinde yorgun düşen
ölüm
Başlar kırıç toprağını ekip
yeşertmeye.”

Gönenç, şiirlerini, daha çok özgün ve şiirin bütününe oturmuş imgelerle kuruyor. Ve çok başarılı oluyor bunda.

Şiir sevenler yeni tadlar bulacaklar *Yüz Senin*'de.

Ocak 1984

BİTKİLERİN GİZLİ YAŞAMI¹

“Aristo’nun, bitkilerin ruhlarının bulunduğu ama duygularının olmadığı yolundaki dogması, Ortaçağ boyunca geçerliliğini korudu. On sekizinci yüzyılda, çağdaş botaniğin büyükbabası Carl von Linne, bitkilerin insan ve hayvanlardan yalnız devinimsizlikleri bakımından ayrıldıklarını öne sürdü. Bu yanlış görüş ise, her fiziksel bağımsız devinim gücü olduğunu kanıtlayan on dokuzuncu yüzyıl botanikçisi Charles Darwin tarafından çürütüldü. Darwin’e göre bitkiler, bu gücü yalnız kendilerine bir yarar sağlaması söz konusuysa edinir ve sergilerler.”

Yukarıdaki satırlar *Bitkilerin Gizli Yaşamı*’nın giriş bölümünden aktarılmıştır. Bu sözler, bitkilerin ruh, duygu ve devinimi konusunun insanları yüzyıllar boyunca düşünmeye zorladığını gösteriyor.

İnsanlar, devinimi genellikle bir yer değiştirme, bir yerden kalkıp bir başka yere gitme biçiminde algırlar. Oysa bitki köklerinin toprağın içine, yapılarının ışığa doğru yönelmeleri de bir devinim sayılmalıdır.

Elimizdeki kitap çeşitli ve çok ilginç deneylerle, örneklerle, bitkilerin, insanlar ve hayvanlarda bile bulunmayan bir çeşit altıncı duyguya sahip olduklarını kanıtlıyor.

“Clee Backster (bir yalan makinesi uzmanıdır) birden yalan makinesinin elektrotlarını bitkinin yapılarına bağladı.”

Çeşitli deneylerden sonra: “Bir kez bir kişiyle bağlantı kurduktan, bu kişi nerede ve kimlerle olursa olsun, görünüşe göre bu bağlantıyı koruyabiliyordu bitkiler. Bunu gösterebilmek için Backster bir yılbaşı gecesi elinde kronometre ve not defteri ile New York’un Times alanının kargaşası içine karıştı. Yürümek, koşmak, metro merdivenlerinden inmek, ezilme tehlikesi atlatmak, gazete

1 Peter Tompkins-Christopher Bird. Araştırma. Türkçesi: Sulhi Dölek. Sungur Yayınları. 480 s.

satıcısıyla tartışmak gibi eylemlerini not ediyordu. Laboratuvarına döndüğünde, kendisinin bu önemsiz duygusal serüvenlerine birbirinden bağımsız olarak gözlenen üç ayrı bitkinin de benzer tepkiler gösterdiğini öğrendi.”

Bitkilerin Gizli Yaşamı, kanımca herkesi ilgilendirecek, merakla okunacak bir kitap. Bitkilerin dünyası konusunda bilmediğimiz pek çok şeyi öğretiyor bize...

Sungur Yayınları Sahibi ve Yöneticisi Aynur Tuncer’le yayın sorunları üzerine...

Yayıncılığın sorunlarını biliyoruz. Bir de sizden dinleyelim.

A. T.: Soruyu “Edebiyat-genel kültür ve bilim kitapları” yayıncılığının sorunları diye sınırlayalım, izin verirsiniz. (Ansiklopedi, ders kitapları, dergi ve renkli dizilerin yayıncılığının sorunları ayrı). Ülke çapında bir soruşturma yapabilse, yetişkinlere şu sorular sorulabilse, sanırım sorunlara başka bir açıdan yaklaşmış olurduk!

Tanıdığınız kaç ailenin aylık bütçesinde kitap “vazgeçilmez temel ihtiyaç maddesi” olarak yer almakta?

Kaç ailede anne-baba-çocuklar, ders, ev işi ve işin yanı sıra kitap okumak için de zaman ayırmakta, birbirlerinin kitap okumalarını karşılıklı saygı, hoşgörü ve yardımlaşma ile desteklemekte? (uyku ve televizyon seyretmek gibi)

Şu ana kadar, genel kültüre katkıda bulunan özel sektöre sağladığı desteği, devlet, bildiğimiz, bilemediğimiz nedenlerden, yayıncılardan esirgedi. Sınırlı bir sermayeyle yayıncılık, yaşı elliye doldurmamış merhum yayıncılar üreten zorlu bir iş ola geldi. Şimdi, Sayın Özal’ın hükümeti, kütüphanelere toplu alım, eğitim kurumlarına toplu alım, bütçede küçük ve orta çapta yayıncılara ayrılabilen bir teşvik fonu ve en ivedisi yakın zamana kadar yalnız gazetelere sağlanmış olan indirimli kâğıt tahsisinin “edebiyat, genel kültür ve bilim kitapları” üreten yayıncılara da sağlanması ile yayıncılığı yaşatacak önlemleri alabilir. Ayrıca Sayın Özal’ın “ortadirek” için öngördüğü vergi iadesi, örneğin bizim “temel ihtiyaç maddesi” olarak kabul ettiğimiz kitap ve eğitim konusunu da kapsarsa gerek yayıncılığımız gerekse “ortadireğin” (kültür ortamı görülmemiş bir “Rönesans” yaşayabilir.

Bu çabayı sizin gibi tek başına yürüten birinin özel sorunları var mıdır?

Trapezcileri, ip cambazlarını seyredemem ben. Dehşete düşerim. Sorulsa, kendi meslektaşlarımdan başka kimsenin anlayamayacağı yalnız kendilerine özgü sorunları vardır. Yayımcılığın bireysel bir uğraş değil, bir ekip işi olduğu kesin. Bu işi yalnız yürütmem, olanaksızlığımdan kaynaklanıyor. Aynı anda iki üç kişinin uğraşını gerektiren kitabın hazırlık, üretim, tanıtım, dağıtım ve satış süreçlerini tek başına sürdürmeye çalışan bir yayımcıyı seyretse, trapezci dehşete kapılırdı. Ekip kurmak için olanak sağlamak, üretimi hızlandırmakla mümkün. Kişiliğimin kıkırdaklaşmış özelliği titizliğimle, bir buçuk yılda başka hiçbir işe zaman ayırmadan, uykuyu haftalarca kaldırarak yayımlayabildiğim kitaplar ortada. Böylece üretimin hızlanması da zor. Kendi isteğimden başka bir hiçbir zorunluluk olmadan neden mi bu uğraşı sürdürüyorum? Yanıtı çok özel. Bu işle mutluyum...

Çeşitli dallarda yapıtlar yayımladınız. Yayın konusunda ilkeleriniz var mıdır?

Örgütlenmemiş özgür düşünce ürünlerini güzelim Türkçemizin hakkını vererek, elimden gelen en büyük özenle, Türk okuruna sunmak.

Bu yılki yayın programınızda hangi yapıtlar yer alıyor?

Anais Nin'in *Aşk Yuvasında Casus* romanı, Brigitte Schwaiger'in *Denizin Tuzu Nereden Geliyor?* romanı, Mario Vargas Llosa'nın *Pantaleon Pantoja'nın Kadınları* romanı, Richard Bach'ın *Illusions'u* ve birkaç hoş sürpriz daha...

Şubat 1984

YALIDA SABAH¹

Haldun Taner, gerek öyküleri, gerekse oyunları ve düzyazıları ile tanınan ve sevilen, ünü yurtdışına taşmış ünlü bir yazarımız.

Yalıda Sabah ile de, “Sedat Semavi Vakfı” yazın ödülünü, Pertev Naili Boratav ile paylaştı. Oyunları ayrı bir yazı konusu olan Haldun Taner, öykülerinde genellikle gülmeceye yatkın, sevecen bir yaklaşımı yeğlemektedir. İnsanın ilişkin her konuya açıktır. Yumuşak ve konusuna uyan bir dille.

Doğrudan eleştirmez, ama okuyucunun önüne getirdiği konular ve kullandığı dil, nelerin aksadığını açıkça ortaya koyar. Telaşsız ve yumuşaktır.

Oktay Akbal, onun için “Klasik denilebilecek öykü türüne yatkın, ama kendine vergi ‘humour’ gücünden yararlanarak apayrı bir kişilikle yazın dünyamızda yerini almış bir sanatçı” diyor.

Gerçekten Taner, özgün kişiliği olan yazarlarımızdan biridir. Ayırntıları ve dili çok iyi değerlendirir, çok iyi kullanır.

“Hem bu kadar ince eler sık dokur ayrıntı inceliği, hem bu kadar akıcı ve aydınlık bir anlatı, hem böylesine entelektüel, hem bu kadar halkçı ve popüler olmanın sırrını yakalamış bir yazar.”

(Wahreheit Belin West)

Yalıda Sabah’ta Taner’in yedi öyküsü yer alıyor. Ayrıca sonunda Taner’le yapılmış bir konuşma ile Taner’in yazarlığı üstüne bazı yazarlarımızın değerlendirmeleri de yer alıyor.

Ayça Aktan’ın yaptığı bu konuşmada, konuşmacının sorduğu: “Piyas yazarken mi, hikâye yazarken mi daha mutlusunuzdur?” sorusuna Taner, “Hikâye yazarken” diye yanıtlıyor.

1 Haldun Taner. (Bütün Hikâyeleri-4) Bilgi Yayınevi. 220 s. (Bu dizide çıkan öbür kitapları; Kızıl Saçlı Amazon, Şişhaneye Yağmur Yağmıyordu, On İkiye Bir Var)

Bu konuşmada, Türk yazarının kazanç durumuyla ilgili ilginç bir bölüm de var. Ayça Aktan; “Hikâyecilerinizden ne kadar telif alırsınız?” diye soruyor. Okurların da ilgisini çekeceği düşünceyle, Taner’in yanıtını aynen alıyorum:

“İlk hikâyem için Sedat Simavi Bey’den aldığım telif ücreti, 5 lira idi. Ama bu 5 liranın o zaman bendeki sevinci, milyona değdi. Daha sonra telifim 10 liraya çıktı. Cumhuriyet’te yazdığım hikâyelere 15 lira alırdım. Varlık ve Yücel’e yazdığımız hikâyelere telif almazdık. Yaşar Nabi Bey’den kitap başına telif ücreti olarak 370 lira alışım, bir rekor sayılıyordu. Yıllar sonra Merian dergisine yazdığım hikâyelere 500 mark alırdım. Geçen yıl DIFZEIT’in bastığı “Şeytan Tüyü” adlı hikâyem ise ömrümde aldığım en yüksek hikâye telif ücretidir. 1100 DM, yani 110.000 TL! Ama dedim ya, hikâyeden telif ücreti almasam da, yine hikâye yazarım.”

Haldun Taner, yazarımız için, ülkemiz için övünülecek bir yazardır. Bu yönleri dışında da tad alınarak okunacak bir yazar.

AFRİKA DANSI²

Geçen ay yitirdiğimiz Sevim Burak’ın ikinci öykü kitabı *Afrika Dansı*. İlk kitabı *Yanık Saraylar* ile hemen ilgileri ve dikkatleri toplayan yazar, yeni bir anlatım biçimi, yeni bir dünya görüşüyle giriyordu yazınımıza.

İlk kitabında daha çok kimsenin el atmadığı bir dünyaya, bir duyarlanmaya, kendine vergi anlatımıyla cesurca yöneliyordu.

Afrika Dansı, daha iddialı bir yapıt. Benzetmelerle, çözümlerle değil kavramlarla çalışıyor. Öykünün öbür öğelerinin okuyanın doldurmasına bırakıyor.

“...

BABA

MASA

ŞAMPANYA

KOCA

KADIN

2 Sevim Burak, *Öyküler*. Adam Yayıncılık. 86 s.

KUZEN
GELİN
TUVALET
VE MİSAFİRLER
OTEL MÜDÜR
ARKADAŞ
İNCİ KOLYE
SABİR
PARLAK PABUÇ
KUAFÖR (yapılmış saç)
..... (“Bir Evlilik” öyküsünden, kendi biçimiyle)

Sevim Burak özgün, atak bir yazar olarak hep yaşayacak yazını-mızda.

Sahibinin Sesi adlı bir oyunu da olan yazarın bu kitabı yeni açılımlara bir başlangıç olma niteliğini taşıyor.

Yazının her türlüyle ilgilenenlerin okuması gerektiğine inanıyorum.

Sevim Burak'ın anısına, saygıyla.

Mart 1984

AMERİKAN HİKÂYELERİ ANTOLOJİSİ¹

Amerikan yazını, çok genişliğine olmasa da, ünlü adlar çerçevesinde az çok tanınmaktadır.

İkinci Büyük Savaş sonrasında tanıştığımız bu yazının ülkemiz yazınına da etkilediği söylenebilir.

Ne var ki bu tanışma (dergilerde tek tük ve düzensiz yayımlanan öyküler dışında) genellikle roman çevresinde oluşmuştur.

Bu kitap Amerikan öykülerinin bir panoramasını vermekle birlikte apayrı bir özellik de taşımaktadır.

Antoloji, “Yitik Kuşak”, “Geçiş Dönemi”, “Güneyliler” “Kent ve Yakın Taşra” ve “Yenilikçi Yazın” adlı beş bölümde ayrılmıştır.

Kronolojik nitelik taşıyan bu bölümler, kendi içlerinde de kronolojik bir düzenlemeyle verilmiştir.

Bu haliyle kitap, çağdaş Amerika’nın yüzyıl başından bu yana toplumsal değişiminin yöresel eğilimlerini de içermektedir.

Kitapta 37 yazar ve 37 öykü vardır. Bu yazarlar arasında romancı olarak ülkemizde de tanınanlar olduğu gibi, kendi ülkelerinde çok ünlü oldukları halde, dilimize hiç çevrilmemiş olanlar da bulunmaktadır.

Kitapta Tomris Uyar’la birlikte 10 çevirmenin emeği vardır. (Sinan Fişek, Fatih Özgüven, Neslihan Acı, Mihriban Uygur, Armağan İlkin, Bilge Karasu, Mehmet Fuat, Aydın Emeç ve Mehmet H. Doğan).

Amerikan Hikâyeleri Antolojisi, yazınsal işlevi dışında, Amerikan yazınının, özellikle Avrupa yazınına karşı özgünlüğünü de kanıtlamaktadır. Hemen tamamiyle hayata bağlı, daha doğrusu hayattan çıkan özgün öyküler.

Kitaba yazdığı önsözde Tomris Uyar, “Çağdaş Amerikan öykü-

1 Derleyen: Tomris Uyar. Genişletilmiş 2. baskı. İletişim Yayınları. 328 s. (imzasız çeviriler Tomris Uyar’ındır.) (Haz. notu: 1. Baskı Yeni Ankara Yayınları, 1979)

lerinden seçmeler yaparken, önce, çeşitli iklimler barındırabilecek kadar geniş bir kıtanın taşını, toprağını, iklimini biçimlendirdiği bireyleri yansıtan örnekler seçmek şarttı. Üstelik bu örneklerin Amerikan yazınının yetkin yazarlarının elinden çıkmış olması da gerekiyordu; bir çiçek dürbününün en geniş, ama en yoğun renkler almasını bulmak yani” diyor.

Antolojinin bu amacına vardığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

LATİN AMERİKA HİKÂYELERİ ANTOLOJİSİ²

“Özellikle yirminci yüzyılın başından bu yana yetiştirdikleri büyük romancılarla” dünya ve Türk yazını etkileyen Güney Amerika ülkelerinden derlenmiş bu antoloji, ünlü romancıların kısa öykü türünde verdikleri ürünleri de okura tanıtarak, Güney Amerika yazını eksiksiz bir biçimde sunmayı amaçlıyor. Antolojide bazı dev yazarlara da yer verilmiş: Küba’dan Guillermo Cabrera Infante, Meksika’dan *Artemio Cruz’un Ölümü* romanıyla tanıdığımız Carlos Fuentes ile *Pedro Paramo* ve *Bize Toprak Verdiler* adlı yapıtlarıyla ilgimizi çeken Juan Rulfo. *Çirkin Gece Kuşu*’nun yazarı Şilili Jose Donose, *Ölüm ve Pusula*’nın yazarı, Latin Amerika edebiyatının temel taşı Arjantinli Jorge Luis Borges, hemen her yapıtı dilimize çevrilmiş olan 1982 Nobel yazın ödülü sahibi Kolombiyalı Garcia Marquez ve okurun karşısına ilk kez çıkan çağcıl Arjantinli yazar Julio Cortazar.

Yıllardır siyasal çalkantılara sahne olan Güney Amerika ülkelerini birbirlerini andıran özellikleriyle birbirlerine hiç benzemeyen yerel renkleriyle kavramak isterseniz, bu antoloji hiç kuşkusuz size yardımcı olacaktır.

Güler Dikmen, Celal Üster, Yusuf Atılgan, Tomris Uyar, Fatma Akerson, Adnan Benk, Turhan Ilgaz ve Fatih Özgüven’in yerinde seçmeleri ve titiz çevirileri antolojiye ayrı bir değer katıyor.

Nisan 1984

AY PARÇASI¹

Metin Eoğlu, çağdaş şiirlerimizin ustalarından. Şiirle ilgisi olup da onun adını bilmeyen olamaz.

“Garip” şiirinin, özellikle Orhan Veli’nin doruk yıllarından yayımladığı şiirlerle, yani 1950’ye doğru, birdenbire yeni bir ses, yeni bir kişilik olarak kabul ettirdi kendini. Görünüşte “Garip” şiiri çizgisinde idi, ama apayrı bir tavır getiriyordu bu şiire.

Bu yönde en büyük özelliği, “Garip” şiirindeki “tip” yerine o, dipdiri bir insan, yaşayan, bütün koşullarıyla çevresine, insanlara gösterdiği tepkisiyle yaşayan bir “kişi” getirip koymasıydı.

Metin Eoğlu bu özelliğini *Ay Parçası*’nda da sürdürüyor. Kişilikli sesi ve tavrıyla:

“Hanidir dışarı aldım
atmadım
İçki yok cigara da
Bir de üstümdeki madam
deli
Kapı pencere kilitli
oturuyorum
Madamla başedemedim
miydi
Resim yapıyorum bakkal
kâğıtlarına
Mektuplar döşeniyorum
senli benli
Dostlar işin dalgasında
Ah ki ah

1 Metin Eoğlu, Şiirler. Yazko Yayınları. 91 s. 200 lira.

Dümenini sokaklara
kırdığım
Suluboya yelkenli”

(“Dalgasız”)

Metin Eloğlu’nun bir özelliği de “insani” bir öfkedir. Çok yalın bir dille, üç-beş dizede ama vurucu bir biçimde iletiverir bunu:

“Tepetakla bu göç de kimin
Küs ülke baharında
Ananın gözleri inim inim
Körelmiş denkler dürülü
Baba hayali fener bir
kamyonun ardında
Çocuk dededen beter
Boyna cıvıldıyor bu
Hay ben senin kuş gibi”

(“İskele”)

Metin Eloğlu okunması gereken bir şair. Vazgeçilmez ve çağdaş bir dil ustası.

OM MANİ PADME HUM²

“Şair (29 Aralık 1907-15 Ekim 1958) İstanbul’da doğdu. (...) Yeni şiir akımının öncü dergilerinde yayımladığı ilk şiirlerinde (1938-1941) çocukluk, erginlik çağının duyu ve içgüdülerine, masalların, tekerlemelerin gerçek dışı havasına bağlı temalar işlendi.” (Şükran Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*.)

Asaf Halet Çelebi, yaşadığı yıllarda da gerek şiirleri, gerek kitaplarına verdiği adlar açısından, etkileyici ama değeri bakımından biraz kuşku verici bir şair oldu. Oysa garip diyebileceğimiz, mistik bir nostalji taşıyorlardı sanki. İlgi alanı, (Fars ve İran edebiyatları) etkilemişti onu. Buradan yola çıkarak bir çeşit soyutlamaya vardı. Özgün bir şairdi Çelebi. Başka bir örneği yok, Türk şiirinde sanırım. Kitaplarının yeniden basılması onun yazınıımızdaki yerini

göstermesi bakımından çok yerinde olmuştur. Bazen doruğa varan bir lirizm, bazen anlaşılmazlık...

Şiir seven okurlarımızın ilgisini çekeceğini umarım.

SIDHARTA

Kos koca bir ağaç görüyorum

ufacık bir tohumda

o ne ağaç ne tohum

om mani padme hum (3 kere)

sidharta buddha

ben bir meyvayım

ağacım âlem

ne ağaç

ben bir denizde eriyorum

om mani padme hum (3 kere)

UNUTULMAZ TOZLAR³

Mahir Öztaş, genç kuşağın başarılı şairlerindendir. *Unutulmak Tozları* ikinci kitabı. En belirgin özelliği kanımca, somut öğelerle çok başarılı imgeler kurması. Şiirin kavramlarla yazılmaya çalışıldığı günümüzde yeni bir ses olarak beliriyor.

Mahir Öztaş'ı dikkatle ve ilgiyle izlemek gerekecek.

“... bütün sevgiler günübirlik sonbahar

artık yararı yok sözlerin

ellerimi tut ateş sönmeden

bu yağmur seni silmesin”

Mayıs 1984

YAŞAYAN MONTMARTE¹

“Fransa, kuşkusuz birçok ünlü dağa ve tepeye sahiptir. Hiç erimeyen karlar, sivri uçlu tepeleri ve buzlu yalnızlıklarıyla Mont Blanc’ı vardır. Pireneler’de çok güzel tepeler vardır. Ama bunların hiçbiri, küçük Montmarte tepesi kadar ünlü değildir.”

(Léo Larguier)

Montmartre, ününü, geçtiğimiz yüzyıl sonu ile yüzyılımızın başlarında “Belle Epoque” adı verilen dönemde artık ünü çoktan dünyayı tutmuş sanatçıları barındıran yer olmakla almıştır.

Picasso, Toulouse-Lautrec, Modigliani, Degas, Matisse, Utrillo gibi ünlü ressam, Moulin-Pouge, Pigalle gibi ünlü içki evleri, kahveler... Bu ünlü ve yaklaşılmaz olarak bildiğimiz büyük sanatçıların günlük, insani yaşamaları...

Örneğin Picasso adlı bölüme şu tümcelerle girilmektedir:

“Picasso adı, Montmartre’in tarihiyle pek sıkı bir biçimde ilgilidir. Kendisi de, Bateau-Lavoir’da karnını zar zor doyurup, soğuktan titreyerek geçirdiği günlerin acı anılarını hâlâ belleğinde saklamaktadır. O günlerin özlemini duyan Picasso, Andre Salmon’a şöyle diyor: ‘Savaşın sonra, hepimiz Ravignon Sokağı’nda buluşalım. Çünkü biz gerçek mutluluğu yalnız orada bulduk!’

Yaşayan Montmartre, o yılların sanatçı yaşamının olduğu kadar, yine o yılların Paris’inin de bir çeşit betimlemesi.

Fotoğraflarla da zenginleştirilmiş kitapta Marinetti’den Max Jacob’a kadar pek çok ünlü adla karşılaşacaksınız.

Kitaba, “sanatçıların insan olarak portreleri” de denebilir.

1 J. P. Crespelle. Çeviren: Gürhan Tümer. Sanat-Koop. Yayınları. 231 s. 350 lira.

SANAT OLAYI²

Sanat Olayı, yayınına bir süre ara verdikten sonra, Attila İlhan'ın yönetiminde yeniden yayına başladı.

Yeniden yayına başladı, ama yepyeni bir kimlikle.

Donuk, duruk değil. Yazınımız baştan bugüne kavramaya yönelik canlı bir içerikle. Dergi, günümüz sanat olaylarıyla ilgilendiği ölçüde geçmişle de bağlantı, ilinti kurmak istediğinde.

Bir tanıtma yazısına sığmayacak ölçüde geniş konulara yer veren *Sanat Olayı*, her sayısında yeni şairler de tanıtıyor.

Bu sayısında Mehmet Mümtaz Tuzcu ve Hüseyin Avni Cinozoğlu'nun şiirlerine yer verilmiş.

Hüseyin Avni Cinozoğlu'nun "Safranbolu'da Son Güvercin" adlı şiirinin ikinci dördlüğü şöyle:

“... Aslan ağızlarında
sebillerin
Sana bakır çalığı içiyor
Safranbolu da son güvercin
Soluyor cumbalarda
şamdanlar
Mahzun ut taksimleri.”

KIŞ YOLCULUĞU

Selçuk Baran'ın üçüncü öykü kitabı *Kış Yolculuğu*, üç büyük öyküden oluşuyor. (Önceki öykü kitapları: *Haziran*, 1973 Türk Dil Kurumu Ödülü. *Anaların Hakkı*, 1978, Sait Faik Ödülü)

Selçuk Baran, süre gelen tutarlı öykücülük çizgisi içinde genellikle yaşadığımız koşullarda bunalan kişinin iç dünyasını vermeyi amaçlıyor. Dingin bir dil ve sağlam gözlemlerle üstesinden geliyor bu işin. Yine genellikle öykülerinin baş kişileri, kadın. Ama bu kadın kişiliğin gerisinde, bir erkek kişiliğin baskınlığı seziliyor. İrdelemelerinde bazen, öykü boyutlarını aşmayı göze alabiliyor:

“Ne demişti Edibe?

2 Aylık dergi. Karacan Yayınları. Sayı 23. 200 lira.

(Mutlu olup olmadığımı hiç düşünmedim, hiçbir zaman düşünmedim!)

“Mutluluk bir yirminci yüzyıl hastalığıdır, diye ileri sürerdi bir zamanlar Turhan da. Bir Batı hastalığıdır aynı zamanda. Osmanlılıkta mutluluk düşüncesi yoktur. Anadolu halkında da. Edibe'nin dostluk ettiği köylüler söz gelimi, mutluluk sözcüğünü ağızlarına almışlar mıdır hiç?”

...

“Oysa Osmanlılığımızı, kasaba artığı oluşumuzu kabullensek... Mutluluk düşüncesini ortadan kaldırmak rahatlandırır mı insanı? Neden olmasın? Nirvana, Hint felsefesi ise Melamilik, Türk İslam felsefesidir gibi, tartışılması gereken öneriler getiriyor.

Selçuk Baran, her şeyden önce usta bir öykü kurucusudur. Onun öykülerinde rastlantıya pek yer yoktur. Bununla beraber özgün öykü biçimleri denemekten de çekinmez.

Kış Yolculuğu, bütün yönleriyle ilgiyle okunan bir yapıt.

Haziran 1984

ESTETİK¹

Estetik, yaygın olarak, sanatta güzeli, güzelliği tanımlayan hatta kurallarını belirleyen bir bilim diye algılanmıştır.

Oysa güzellik anlayışı, değişen dünya, değişen koşullarla birlikte değişir.

O halde nedir estetik? Avner Ziss, kitabın adına koyduğu alt başlıkta bunun tanımını, çağdaş tanımını vermektedir: “Gerçekliği sanatsal özümsemenin birimi.”

Kitabın “Giriş” bölümünde şöyle demektedir yazar: “Bilim olarak estetiğin konusu üzerinde herkesin oy birliğine vardığı tanım hiçbir zaman olmamıştır. (...) Estetiğin tanımıyla ilgili görüş ayrılıkları, en başta, birbiriyle uzlaşmaz iki savdan kaynaklanırlar. Birinci sava göre estetiğin bir tek konusu olur: Sanatın evrim yasaları ve sanatsal yaratının özü (nature); öyleyse o, genel sanat kuramı olarak sadece kendini gösterecektir. Öteki görüşe göre ise estetik ile genel sanat kuramı birbirinden büsbütün aynı iki bilimdir. Genel sanat kuramı, sanattaki evrim yasalarını ve sanatsal yaratının özünü ve evriminin yasalarına olduğu kadar, güzelin çeşitli dışavurumlarını da inceler” demektedir.

Estetiğin, bir bilim dalı olarak ülkemizde yaygın bir yeri yoktur. Bu konuda yazılmış kitapların sayısının da pek fazla olduğunu sanmıyorum.

Güzel, güzellik görece bir kavramdır genelde. Yukarıda da belirttiğim gibi, çağdan çağa, hatta kişiden kişiye değişkenlik gösterebilir. Öyleyse sanatta güzeli kavramak için estetik biliminin yararı nedir diye düşünülebilir?

Yazar da genelde, güzelliğin bilimini yaptığı savında değil; ona göre, bu alanda varılan bilimsel kuram, “sanatta yaratıya ve insanın

1 *Estetik* (Gerçekliği sanatsal özümsemenin bilimi) Avner Ziss. Çeviren: Yakup Şahan. De Yayınevi. 315 s.

gerçek dünyayı estetik açısından özümsemesine de bilimsel bir yaklaşımı simgeler.”

Kitap, bu konuda verilmiş bir dizi konferanslardan derlenmiştir. Estetik konusunda çeşitli tarihsel ve ideolojik görüşlerin karşılaştırılmasına da yer verilmiştir.

Bu bakımdan bir başvuru kitabı olma niteliğini de taşımaktadır.

Estetik konusuna yeni bir genişlik, yeni bir açıklık getirmektedir.

YEŞİL EV²

Mario Vargas Llosa, Perulu bir yazar. 1936 doğumlu. Latin Amerikalı yazarların en büyüklerinden biri. Yapıtlarından biri, ilk yapıtı (*Kent ve Köpekler*) daha kitaplaşmadan ödül kazanmış.

Llosa için, ülkemizde artık büyük üne kavuşmuş, Gabriel Garica Marquez'in öncüsü denebilir bir bakıma.

Roman, genelde çoğu öbür Latin Amerika yazarlarında olduğu gibi, Güney Amerika halklarının ezilmişliği, sömürülmüşlüğü, sefaleti ve açlığı üzerine gelişmekte, bu durumun nedenleri ve sonuçlarını irdeleyip sergilemektedir.

Llosa da, öbür Latin Amerikalı yazarlar gibi, yerel söylencelere, motiflere dayanmaktadır.

Ülkesini çok iyi tanıyan, konusunu derinliğine kavramış usta bir yazarla karşı karşıya olduğumuz ilk sayfalarda hemen beliriyor.

Latin Amerika'yı, usta bir anlatıcıdan ve başka bir açıdan tanımak, güzel bir roman okumak için...

GENÇ KIZLAR VE CİNSEL SORUNLARI³

Cinsellik sorunları günümüzde, insan yaşamının ana öğelerinden biri olarak, neredeyse her gün gündemimizde.

Özellikle, cinselliğin tabu haline getirildiği kapalı toplumlarda, yaşamın tek amacı olan mutluluğun bu yolla önünün kesildiği toplumlarda.

2 Mario Vargas Llosa. Roman. Türkçesi: Alev Er. Can Yayınları 558 s.

3 W. B. Pomeroy. Çeviren: M. Serdaroğlu. Yaprak Yayınları. 151 s.

Cinsellik konusunda yarım yamalak bilgilerin, izlenimlerin, hatta varsayımların, düşlerin genç kızlarımızı (erkeklerimizi de) nasıl düş kırıklığına uğrattığı, artık, haber olarak, gazete danışmanlarına başvurularak nasıl güncel bir duruma geldiğini hep birlikte görmekteyiz.

Pomeroy, “Amerikan Evlilik Danışmanları Derneği Başkanı” bir psikolog doktor. (Amerika’da yürümeyen evlilikleri çeşitli yollarla düzene sokmaya, taraflara yol göstermeye çalışan böyle bir kurumun varlığı, okurları şaşırtmasın).

Yazar, “kadınların anatomisi ve işlevlerini” anlattıktan sonra, “genç okuyucusunu cinsel kökenli değişiklikler ve dürtüler ile karşı karşıya getiriyor.”

Kitap, genç kızların her türlü sorununa yanıt verebilecek bir düzey ve düzende.

Sadece genç kızlar değil, erişkinlerin, ana babaların da okuması gereken bir kitap.

Toplumumuzda cinsel eğitim zamanının gelip geçmekte olduğunu bize yeniden hatırlatıyor.

Temmuz 1984

SEVDA SÖZLERİ¹

“Kırmızı bir kuştur
soluğum
Kumral göklerinde
saçlarının
Seni kucağıma alıyorum
Tarifsiz uzuyor bacakların

Kırmızı bir at oluyor
soluğum
Yüzümün yanmasından
anlıyorum
Yoksuluz gecelerimiz kısa
Dört nala sevişmek lazım.”

Bu dizelerle başlıyor Sevda Sözleri:
Ben bu şiiri yazdım akşam
üzeri
Aklımda ‘Define Adası’nın
İlk sözleri;
Başkalarının hayatını da
ilerde söylerim.
- Yine görüşelim!
- Görüşelim!”

dizeleriyle bitiyor.

Cemal Süreya, şiirimizin değişip gelişmesinde katkısı olan şairlerimizin, ilk akla gelenlerinden. “İkinci Yeni” adı verilen şiir hareketinde özgün kişiliğiyle ayrı bir yeri var. Çok iyi kurgulanmış, aynı incelikle dokunmuş bir şiir yapısı. İnsanı bütün değerleriyle

1 Cemal Süreya (Toplu Şiirler). Can Yayınları. 234 s.

ve yaşadığı toplum içindeki yerinde tanımaya, tanımlamaya yönelik bir şiir. Hemen bütün şiirlerinde, örtülmeye çalışılan, daha doğrusu örtülmeye çalışılmadan, öylece, kendi başına belli belirsiz sezilen bir hüznün. Fusun Akatlı'nın söylediği gibi: “Yalnızlığın hüznünü seyrelden erotizmi şiirselde tutan yeğin dil duyarlığı; usun dile dolanıp şiirseli zedelemesine engel olan da lirik bilinçtir Cemal'in şiirinde.”

Cemal Süreya'nın şiir serüvenindeki başka bir özelliği de, sanırım, çıkışından bugün vardığı yere kadar sağlam bir tutarlılık göstermesindedir. Özgün ve usta bir şair olarak başladı, özgün ve usta bir şair olarak sürdürüyor. Şiirsel sesi hiçbir zaman düşüş yaşamadı; şiirleriyle vardığı yerin bir sonraki şiiriyle aynı doğrultuda üstüne çıktı.

Sevda Sözleri, Cemal Süreya'nın, önceleri yayımlanmış, *Üvercinka*, *Göçebe*, *Beni Öp Sonra Doğur Beni* adlı kitapları ile ilk kez bu kitapta yayımlanan *Uçurumda Açan* adlı kitaplarından oluşuyor.

Şiirsel'in dışına düşmeyen çarpıcı bir ironi, duygusallık değil duygululuk, yaşadığı günleri gözden kaçırmayan bir gözüpекlik. Belki şiirden korkmamak, özelliklerinden bazıları.

“... İki alev gibi yürüdük
sokaklarda
Ben mavi-kırmızı o kırmızı
mavi
Adım başında sağımızda
solumuzda
Binalar yükseliyordu
duman gibi.”

Cemal Süreya'yı mutlaka okumak, bilmek gerektiğini söylemeye gerek var mı?

AYDAN AYA²

Dergiler, seçkiler yayın dünyasının atardamarlarıdır. Şairler ve yazarlar, bu atardamalarda boy atarlar, yayın dünyasına buralardan girerler.

de Yayınevi, en köklü, en eski yayınevlerimizden biri. Okurlarımızdan bazıları, *de yayınlarını* ve bu yayınevinin çıkardığı aylık *Yeni Dergi*'yi anımsayacaklardır.

de Yayınevi, 1970'li yılların ortasında hem kitap yayınlarını, hem de *Yeni Dergi*'nin yayınını durdurmuştu. Bu kez *de Yayınevi* genç şairlerimizden Seyyit Nezir'in yönetiminde yeniden yayın hayatına girdi. Değerli kitapların yayınıyla yola çıkan yayınevi Aydan Aya adlı bir antolojik diziye başladı.

Toplumsal içeriği ağır basan haziran seçkisi, "Futbol Salgınının Toplumsal Boyutları" konusuna geniş bir ayırmış. Çeşitli yönleriyle futbol olayı incelemiş. Futbolu, "tarihsel gelişimi içinde bugün vardığı yerde ele alıyor."

Afşar Timuçin'in, Ahmet Oktay'ın yazıları ilgiyle okunuyor. Ünlü İspanyol şairi Federico Garcia Lorca ve Pablo Neruda ile konuşmalar da aynı biçimde ilgiye değer bulunuyor.

Seçkinin yazın ağırlığını Can Yücel, Süreyya Berfe, ve Akif Kurtuluş'un şiirleri ile Ayla Kutlu'nun öyküsü oluşturuyor.

Son yıllarda yayın dünyamıza yeni yeni seçkiler, dergiler katılmaya başladı var olanın yanı sıra. Bu olayı düşün ve yazın alanında yeni bir canlanmış, daha doğrusu var olan etkinliklerin gün yüzüne çıkması olarak kabulleniyor ve bu etkinliğin sürmesini diliyoruz. Yeni süreli yayınlarımızın genç yazarlara, şairlere yer ayırmasını da övgüyle karşılanacak bir tutum belliyoruz.

Ferruh Doğan, Tan Oral ve H. Elşan'ın çizgileriyle ayrı bir devrim ve değer kazanıyor Aydan Aya.

İlgilenenler için yazışma adresi. *De Yayınevi*, Vilayet Han, 205 Cağaloğlu-İstanbul).

Ağustos 1984

GEÇMİŞTEN GELEN¹

Tevfik Fikret (asıl adı Mehmet Tevfik) şiirimizin büyük adlarından biri kuşkusuz; gerek şiiriyle, gerek fikir yapısıyla, davranışlarıyla...

Onun şiiri ve gerçek kişiliği, okul kitaplarında okuduklarımızdan, öğrendiklerimizden öteye geçmez. Oysa Türk şiirini ve siyasal toplumsal eğilimleri derinden etkilemiştir.

Ölümünden yirmi beş yıl sonra, (ölümü 1915) *Yeni Adam* dergisince yapılan bir ankete, ünlü yazarlarımızın verdikleri yanıtlar da pekiştirmektedir bu doğruyu:

“Cemiyetin kuvvetle yaşamakta olduğu bir nevi daüssılayı, bir nevi hassasiyeti tatmin etmiştir. *Rûbab-ı Şikeste*’nin görmüş olduğu râğbeti sadece moda addedemeyiz...”

Tanzimat’tan beri gelen ‘şiir yazma’ tarzına devam etti. Yani bir neşide gibi söylenen şiiri bulamadı. Fakat hiç olmazsa ortalığı temizledi.

Sonra bize Avrupalılığı getirdi. Orta halli Türk ailesinin Kadırga’da doğmuş olan bu çocuğu bize Avrupa ahlakı, cemiyet işlerinde, ferdi münasebetlerde maraziliğe kadar giden hassas bir temizlik numunesini gösterdi.” (Ahmet Hamdi Tanpınar)

Tevfik Fikret’in edebiyat tarihimizdeki rolü iki tane: a) Kendisine kadar gelen nazım nescini (dokusunu) Avrupalılaştırmak, b) Şiiri cemiyet davalarına tahsis edebilecek cesareti göstermek..” (Necip Fazıl Kısakürek)

Fikret’in aruz veznini kullanım tarzındaki yeniliklerinden çok daha mühim olarak edebiyatımıza ilave ettiği şey, o zamana kadar pek aşınası olmadığımız sosyal ve insani mevzuları ele almak, taassup ve irticaya karşı ilk itiraz bayrağını kaldırmak gibi her zaman takdir edilecek ve imtisal edilecek tecellüdüdür (direnmesidir).” (Sabahattin Ali). (Alıntılar, *Düşün Dergisi*, Temmuz 1984 sayısındadır).

1 Tevfik Fikret (Bütün Şiirleri: 1): Hazırlayan: Asım Bezirci. Can Yayınları. 455 s.

Tevfik Fikret, hakkında verilen bütün yargıların doğruluğuna karşın, bir şiir anlayışının kurucusu değildir. (Söz gelimi Yahya Kemal, Nazım Hikmet, Orhan Veli... vb.) Ama bir ahlakın, bir bilinçlenmenin temel taşıdır.

İnanmadığı hiçbir şey uğruna, şiirden ve düşüncelerinden ödün vermemiştir. “Neşide”leri (Ahmet Hamdi Tanpınar’ın bu sözcüğü hangi anlamında kullandığını çıkaramadım) yoktur ama bütün-lüğü vardır. Bu yüzden sürüp gelmektedir. Ne yazık ki dili, bugün ancak açıklamalarla, neredeyse çevirilerle anlaşılabilir oranda Osmanlıcadır. Zincirleme tamlamalar, Farsça, Arapça sözcükler.

“Bir hüsn-i levend-âne ki
birlikte nümâyân
Vaktiyle güzelliklerini
okşayan eller...
Eller... Bu kadın onlara
bâziçe-i yek-dem,
Bir darbe-i hicrân ile
makhûr u şikeste...”

(Yosmaca bir güzellik ki birlikte görünüyor.
Eskiden güzelliklerini okşayan eller...
Eller... Bu kadın geçici oyuncuğu onların,
Bir ayrılık vuruşuyla ezilmiş, kırılmış).

Tevfik Fikret’ten yaptığımız bu alıntı (bugünkü dile uyarlama, Asım Bezirci’nindir) şiirde gelenekleşmenin, kökleşmenin sadece anlama, içeriğe değil dile nasıl bağlı olduğunu kanıtlamıyor mu?

Asım Bezirci’nin bu çalışması her türlü övgünün üstünde. Fikret’in bütün şiirlerinin yer alacağı bu dizide (bu dizinin üç ciltte toplanacağını arka kapaktaki açıklamadan öğreniyoruz), şiirlerin asılları ile açıklamaları birlikte yer alıyor. Dipnotlarında şiirde geçen Osmanlıca sözcüklerin bugünkü karşılıkları ayrıca verilmiş.

Bir büyük şairimizi kendi sesinden olmasa bile yakından tanımak... Asım Bezirci bize bu fırsatı veriyor.

VIDEO SİNEMA²

Video Sinema'nın ortak bir çalışmanın ürünü olduğu anlaşılıyor.

Günümüzde gitgide etkinlik, yaygınlık kazanan video olayının (elbette sinemaya bağlı olarak) hangi boyutlara vardığını artık düşünmek gerekiyor. Nasıl etkileyecek toplumsal yaşamımızı?

Video Sinema, bu soruya yanıt aramıyor. Tekniği ne kadar değişik olursa olsun, kökeni sinema olan bu olayın, ancak sinema ile kavranabileceğinin farkında Video Sinema.

İçeriğinin büyük bölümü sinemayla ilgili çünkü.

Derlemenin özel bir bölümü de video kulüplerinde bulunan filmlere ayrılmış. Bunlar kısa tanıtımlarla sunuluyor.

Sinemasever okurlarımızın yararlanabilecekleri bir yayın. Birtakım değerlendirmeler de sinemaseverlere yardımcı olabilir.

(İlgilenenler için yazışma adresi: Klodfarer Caddesi, İletişim Han, Cağaloğlu-İstanbul).

Eylül 1984

YALNIZLIK BİR YAĞMURA BENZER¹

Yakın bir geçmişte yitirdiğimiz ünlü ozan Behçet Necatigil'in Alman şiirinden yaptığı çeviriler, daha önceleri dergilerde tek tek yayımlanmıştı. Bunların toplanıp bir kitap haline getirilmesi çok yararlı olmuş.

Kitap, "Schiller'den günümüze Almanca yazılmış şiirin özgün, doyurucu bir kesitini" ortaya koyuyor.

Necatigil, çevirilerinde -çok kez rastlanan tersine- kendi biçimini (üslubunu) koymuyor, zorlamıyor şiirlere. Şairlerin özgün seslerini korumaya özen gösteriyor. Ne var ki, kendi "ruh"una, kendi şiir yapısına uygun şiirleri seçtiği anlaşılıyor.

Yukarda ruh sözcüğünü tırnak içine almamın bir nedeni var. Kitaba yazdığı önsöze şöyle başlıyor Yüksel Pazarkaya:

"Sanatçının Ruh Sağlığı" adlı yazısında usta şair Behçet Necatigil, Gottfried Benn'in tersine, sanatçının tek ruhlu olduğunu söyler. Meslek ve gündelik hayatının, pratik ve ekonomik uğraşlarının insana eklediği (bir an, Gottfried Benn'e uyarak ikinci ruh diyelim) ikinci ruh, şiirdeki ruhuna paralel değilse, hayatı şiirlerini doğrulamıyorsa, kelimelerden doğacak şiir bir oyun, bir hüner olarak kalır. Şiirin sadece bir hüner olduğunu sanmıyorum."

Kitapta, kronolojik bir sırayla yirmi yedi ozanın şiirleri yer alıyor. Bunların arasında Türkçe'ye daha önce de çevrilmiş şairlerin yanı sıra, hiç tanımadıklarımız, adını duymadıklarımız da var. Şiirlerindeki ustalığını çevirilerinde de sürdürüyor Necatigil.

Rainer Maria Rilke'nin bir dizesi kitaba ad olan "Yalnızlık" şiirini alıyorum:

1 Çeviri Şiirler. Behçet Necatigil. Adam Yayıncılık. 172 s.

“Yalnızlık bir yağmura benzer,
Yükselir akşamları denizlerden
Uzak, ıssız ovalardan eser,
Ağar gider göklere, her zaman göklerde
Ve kentin üstüne göklerden düşer.

Erselik saatlerde yağar yere
Yüzlerini sabaha döndürünce sokaklar,
Umduğunu bulamamış, üzgün yaşlı
Ayrılınca birbirinden gövdeler;
Ve insanlar karşılıklı nefretler içinde
Yatarken aynı yatakta yan yana
Akar, akar yalnızlık ırmaklarca.”

Kitapta, şairler hakkında özet bilgiler de yer alıyor.

Kasım 1984

İLK YAZ ŞİKÂyetÇİLERİ¹

Edip Cansever, Türk şiirindeki yerini yıllar önce belirlemiş bir şairimiz. En belirgin özelliği, birbiri içine geçen ve bu yolla gelişen imgelerle kurmaktır şiirinin dokusunu. Bir çeşit tutkuyla “Uzun şiir”e yönelir durmadan. Denebilirse bu tutku çağdaş insanı açıklamayı amaçlayan bir destan arama tutkusudur. Belki de bu yüzden, insanı şiirde yaşatma, yaşadığıyla bağdaştırma ya da tam tersi, yaşadığı çağa yabancı kalışını vurgulama isteği, kimi kere şiirlerine oyunsal (dramatik) bir hava getirmektedir.

“Şiirin güç anlaşılabilirliği kolay anlaşılabilirliğinden sonra gelmelidir. İlk okuyuşlar çoğu kez yanıltıcıdır. Şiirin gizil gücü kendini çok geç ele verir de ondan,” diyerek, bir bakıma kendi şiirinin anahtarını vermektedir.

Cansever’in bu son kitabı; “İlk yaz Şikâyetçileri”, “İki Düş Arasında Beklenti” ve “Armalar” adını taşıyan üç bölümden oluşuyor. “Armalar” hep kısa şiirlerden oluşuyor.

- “Kim söyler caz şarkılarını en iyi
- Zenciler, zenciler
- Ama sen beyazsın ne haber
- Benim de kapkara yaptılar içimi.”

Bir ustayla karşılaşmanın heyecanı var Edip Cansever’in şiirlerinde.

G.²

John Berger, bibliyografyasından anlaşıldığına göre, daha çok bir deneme yazarı, bir incelemeci. Bu özelliği G. romanında ağır basıyor.

1 Edip Cansever. Şiirler. Adam Yayıncılık. 70 s.

2 John Berger. Roman. Çeviren: Tomris Uyar. İletişim Yayınları. 430 s.

G., (büyük bir olasılıkla bu “Giovanni, Don Juan”ın kısaltılmışı) roman kahramanının aşk serüvenleri çevresinde, İtalya’da faşizmin nasıl yeşerdiğini ve kök verdiğini anlatıyor. Ama yazarın asıl amacı olmasa bile kitapta en başarılı olduğu bölümler, kadın-erkek tanımlamaları. Önce kavranamayan, ama kendi yaşamımıza, ya da bildik yaşamalara vurduğumuzda son derece doğru ve çağdaş saptamalar olduğu görülüyor bunların.

“Cinsel istek, yaşanan durumla, kızıışmasına ya da uyandırılmasına karşın, nesnel koşulları ve süresi ne olursa olsun, öznel olarak zamanın iki noktasına çakılıdır. Başlangıcımıza ve sonumuza. Çözümlendiğinde, cinsel istekte amansız bir sıra özlemi taşıyan öğeler buluruz, bunlar doğum deneyimine kadar geriye götürebilirler bizi, (...) O zaman, iki nokta arasındaki her şey, yani bütün yaşamımız ‘anlık’ olurur. Kitabımın ana kişisini böyle açıklıyorum kendime”.

Günümüzde pek çok pornografik kitabın, insanın cinsel güdülerini ya da (özellikle) kadın özgürlüğünü açıklama savı taşıdığı düşünülrse, John Berger’in G.si ayrı bir önem taşımaya hak kazanmaktadır.

APARTMAN ÇOCUKLARI³

Rıfat Ilgaz, “gülmece yazarı” olarak ün yapmış bir şairimiz. “Mizah”ı ikinci üçüncü derecede işi sayıyor. Üstelik “mizah yazarlığı” gibi ayrı bir yazın türü olmadığını vurguluyor. Doğrudur.

Apartman Çocukları’nda da bildiğimiz gözlem gücüyle karşımızda. Yeni bir Rıfat Ilgaz yapıtı... Öncekiler gibi tadla okunuyor.

3 Rıfat Ilgaz. Gülmece romanı. Çınar Yayınları. 284 s.

Aralık 1984

YETER Kİ KARARMASIN¹

Kitap, Onat Kutlar'ın, daha önce dergilerde yayımlanan ve büyük bir ilgiyle izlenen mektuplarını bir araya getiriyor.

Kime yazılmış mektuplar? Ya da kimlere? Şöyle belirtiyor bunu yazar, sunuş yazısında:

“Bu mektuplar sanadır aslında sevgili arkadaşım.
Adını bile bilmediğim sana.
Öylesine yakından ve derinden tanıyoruz ki yeryüzünü,
yaşama öylesine inanıyoruz ki,
adını bilmesem ne çıkar?”

Mektupların konusu nedir? Her şey. İnsanın ilgilendiren her şey. Ama amaçları tek: “Mektuplar, hem kişisel dostluk ve anılar birikiminden hem de herkesin olma özelliği taşıyan duygu ve düşünce evreninden doğdu. Böylece, sayısız insana seslenme, acıları paylaşma, umudu güçlendirme işlevi kazandı.”

Ne var ki Onat Kutlar, bu “acıyı paylaşma, umudu güçlendirme” işlevini, mektubunun içeriğine göre her keresinde ayrı bir biçimde, ayrı bir görünümde koyuyor ortaya:

“Lorca öldürüldüğü yıl doğdum ben. Avlumuzun karanlık mutfağının önünde, duvarda kocaman bir yasemin ağacı vardı. Daha birçok avluda olduğu gibi.”

(“Granada”, s. 46)

.....

“Çünkü ayışığı güzel değişimlerin tanrıçasıdır. Ve o ışığı yok etmek mümkün değil, Şukşin'in öyküsünün son cümlesi:

1 Onat Kutlar. Mektuplar. De Yayınevi. 85 s.

“Ay pencereden içeri doluyordu. Ah, nasıl da parlıyordu ay!
Yeryüzü ister coşkuyla dolsun, ister acıyla, parlayacaktı hep böyle!”

(“Yalnız Değiliz”, s. 21)

Işhak adlı öykü kitabı ile yazın dünyamıza giren ve ilgileri çeken Onat Kutlar, yumuşak deyişi, geniş çevreni, sevecen yaklaşımı ile usta yazarlığını sürdürüyor.

ÇOCUĞUNUZUN SORUNLARI²

Kitabın yazarlarından biri klinikte çalışan bir çocuk doktoru, öbürü çocuk psikoloğu. İki uzman. Kitabı önemli kılan ana-babalara öğütler verme amacı taşımaması. Adından da anlaşılacağı üzere (*Davranışları ve Nedenleri*), çocukların açıkça anlatamadıkları isteklerini, duygularını davranışlarla anlatmaya çalıştıklarını vurgulamaktadır.

Bu iki uzman, davranışlarla nedenleri arasında ilişkiyi saptamaya çalışmakta ve buna çözüm getirmeyi amaçlamaktadırlar. Üstelik somut örneklerle.

Yetişme, gelişme çağında çocuğu olan ana-babaların ve bu konu ile ilgili eğitimcilerin edinmek zorunda oldukları bir yapıt.

2 (*Davranışları ve Nedenleri*): Paul R. Ackerman-Murray M. Kappellman. Türkçeleştiren: Tarhan Tangu. Cep Kitapları. 220 s.

YAPI KREDİ YAYINLARI / YENİLERDEN SEÇMELER

Peter Ackroyd

Londra Yarıyor

Alphan Akgül

Güneş Yalnız Dirilir İstir - Oktay Rifat'ın Şiirleri Üzerine

Semra Aktunç

Yalos

Ölmek İçin Güzel Bir Gün

Filiz Ali

Yok Bir şey Acımadı Ki...

Müzik ve Müziğimizin Sorunları

Şavkar Altınel

Tetikçi Beklerken - Seçme Yazılar

Louis Aragon

Paris Köylüsü

Kate Atkinson

Geç Kapıdan Körebe

Marc Augé

Yasız Zaman-Kendi Etnolojini Yapmak

Bakchylides

Bütün Şiirleri ve Fragmanları

Giorgio Bassani

Balıkçıl

Bart Beaty

Sanat Karşısında Çizgi Roman

Cem Behar

Kan Doluşımı, Ameliyat ve Müzik Makamları - Kantemiroğlu (1673-1723) ve Edvar'ının Sıradışı Müzikal Serüveni

Vüs'at O. Bener

Canım Tavşancığım: Ayşe Bener'e Mektuplar

Derya Bengi

50'li Yıllarda Türkiye: Sazlı Cazlı Sözlük

Şimdiki Zaman Beledir

Niyazi Berkes

Felsefe ve Toplum Bilim Yazıları

Thomas Bernhard

Ucuza Yiyenler

Wolfgang Borchert

Ama Fareler Uurlar Geceleyin

Ian Buchanan

Jameson Jameson'ı Anlatıyor -

Kültürel Marksizm Üzerine Söyleşiler

Louis-Jean Calvet

Roland Barthes 1915-1980

Italo Calvino

Seçme Mektuplar (1945-1985)

Amerika'da Bir İyimsir 1959-1960

Edip Cansever

Yerçekimli Karanfil

Louis Ferdinand Céline

Taksitle Ölüm

Peter Finn-Petra Couvée

Jivago Vakası - Kremlin,

ÇIA ve Yasak Bir Kitabın Etrafından Dönen Savaş

Cevat Çapan

Son Duraktan Bir Önce

Burcak Çerezcioglu

Mavi Saçlı Kız 20 Yaşında

C. Cengiz Çevik

Cicero'nun Devlet'i De Re Publica Yazıları

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Üç Okumalı Dizeler - Göründüğüm

Haydi 2 - Kaçaklar 2

Yaşamamalarda - Kaçaklar 3

Selçuk Demirel

Yazarların Yüzünden

Sen Surat Okumayı Bilir misin?

Yücel Demirel (haz.)

Atatürk - Belgeler, Elyazısıyla Notlar, Yazışmalar

Yeliz Özyay Diniz

Evluya Çelebi'nin Acayip ve Garip Dünyası

Mehmet Can Doğan

Camekân

Nilüfer Erdem (haz.)

Narsisizm ve Yaratıcılık

Tuncer Erdem

Gece Gelen Öyküler

Ebubekir Eroğlu

Bentler

Mümtaz Fırat

Kaybolan İzler Güneydoğu'da Geleneksel Dövme ya da Dek ve Dak

Jean-Louis Fournier

Kuzeyli Annem

Janet Frame

Soframda Bir Melek

James G. Frazer

Altın Dal - Dinin ve Folklorün Kökleri

Antonio Fusco

Her Günün Derdi Kendine

Roger Martin du Gard

Thibault'lar I

Thibault'lar II

Thibault'lar III

Witold Gombrowicz

Günlük 1953-1958

Günlük 1959-1969

Levent Çantek-Levent Gönenc

Muhalefet Defteri: Türkiye'de Mizah Dergileri ve Karikatür

Hasan Gören

Zan

John Gray

Kuklanın Ruhu - İnsan Özgürlüğüne Kısa Bir Bakış

Edith Grossman

Çeviri Neden Önemlidir?

M. Melih Güneş

Suyun Şavkı: Leipzig Bir Aile ve Nâzım Hikmet

Hermann Hesse

Klein ve Wagner

Doğan Hızlan

Şiirin Coğrafyası

Jonathan Holt

Hain

Ekmeleddin İhsanoğlu

Osmanlı Bilim Mirası

Gül İrepoğlu

Lâle-Doğada, Tarihte, Sanatta

Christopher Isherwood

Gelip Geçerken

YAPI KREDİ YAYINLARI / YENİLERDEN SEÇMELER

Onnik Jamgocyan

Osmanlı İmparatorluğu'nda Sarraflık -
Rumlar, Museviler, Frenkler, Ermeniler (1650-1850)

Kaan İren-Çiçek Karagöz-Özgün Kasar (haz.)

Persler - Anadolu'da Kudret ve Görkem

Yaşar Kemal

Yeşil Kertenkele

Gürsel Korat

Kalenderiye

Dalgın Dağlar Çizgili San Defter - Gölgenin Canı

Tuğrul Kudatgobilik

Koç'ta Üç Nesil - Sanayi Başına Adanmış Bir Hayat Hikâyesi

Ben Lerner

22:04

Amin Maalouf

Fransız Akademisi'ne Kabul Konuşması ve
Jean-Christophe Rufin'in Yanıtı

Henry Maguire

Bizans Saray Kültürü 829-1204

Ian McEwan

Fındık Kabağı

İlhan Mimaroglu

New York Kapı Dışı Sanatı

Lale Müldür

Kuzey Defterleri

Behçet Necatigil

Küçük Muharrir - Çocukluk ve Gençlik Yazıları

Mitologya

Küçük Mitologya Sözlüğü

Dorthe Nors

Karate Vuruşu

Maggie O'Farrell

Cehennem Sıcakları İçin Talimatlar

Ömer F. Oyal

Sürgün Ruhun Rüya Defteri

Emrah Öztürk

Anlatamıyorum

Limon Yağmuru

Ali Özuyar

Sessiz Dönem Türk Sinema Tarihi (1895-1922)

Boris Leonidoviç Pasternak

İnsanlar ve Haller

Michel Crubellier-Pierre Pellegrin

Aristoteles - Filozof ve Bilme Meselesi

Aleksandr Sergeyeviç Puşkin

Yüzbaşının Kızı

Maurus Reinkowski

Düzenin Şeyleri, Tanzimat'ın Kelimeleri

19. Yüzyıl Osmanlı Reform Politikasının Karşılaştırmalı

Bir Araştırması

Stella Rimington

Açık Sır - M15 Eski Genel Direktörü'nün Otobiyografisi

Philip Roth

Portnoy'un Feryadı

Oliver Sacks

Benim Periyodik Tablom

Howard M. Sachar

Avrupa'nın Katli - 1918-1942 Siyasi Bir Tarih

Gulam Hüseyin Saedi

Bayel Ağışları

Top

Sam Savage

Cam

Yorgo Seferis

Kapadokya Kaya Kilielerinde Üç Gün

Philippe Sollers

Roland Barthes'in Dostluğu

Claude Levi-Strauss

Bakmak Dinlemek Okumak

Yaban Düşünce

Hüzünlü Dönenceler

Cemal Süreya

Yabancı Yayınlar - Türk Dili Dergisi 1968-1975

Magda Szabó

İza'nın Şarkısı

Yavru Ceylan

Katalin Sokağı

Kapı

Barry Charles Tharauld

Çukurova - Yaşar Kemal Edebiyatının Temelleri

Haldun Taner

Berlin Mektupları - Viyana'nın Atlıtahtı Vartalar
(Gezi Notları)

Günün Adamı - Dışardakiler

Hak Dostum Diye Başlayalım Söze

Haldun Taner'in Timsahı / Selçuk Erez-Demet Taner

Haldun Taner'le Yaşamak -

100. Doğum Yılında Haldun Taner /
Kerem Karaboğa (haz.)

Bedirhan Toprak

"Gnossiennes" Uykuyla Uyku Arasında

Alain Touraine

Krizden Sonra

Michel Tournier

Düşüncelerin Aynası

Turgut Uyar

Veys

Bir Şiirden

Dünyanın En Güzel Arabistanı

Richard Yates

Sessiz Sahil

Bağımsızlık Yolu

Erdal Yıldırım

Az Mı Gittik, Uz Mu Gittik?

Yeni Vakıfların 50 Yıllık Hikâyesi

XXI. YÜZYIL KİTAPLARI

Deniz Bağrıaçık

Sorsana Bizi Sevmiş mi?

Jonathan M. Metzl - Anna Kirkland (haz.)

Yeni Bir Erdeme Dönüşen Sağlığa Karşı

